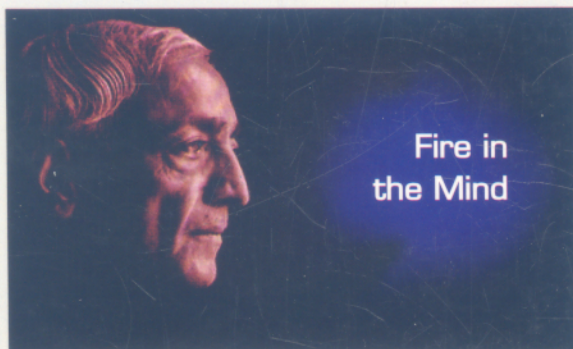

KRISHNAMURTI

LỬA GIÁC NGỘ

CÔNG TY SÁCH THỜI ĐẠI & NHÀ XUẤT BẢN THỜI ĐẠI

LỬA GIÁC NGỘ

J. KRISHNAMURTI

Bản dịch: Đào Hữu Nghĩa

LỬA GIÁC NGỘ

ĐỐI THOẠI GIỮA J. KRISHNAMURTI
VÀ PUPUL JAYAKAR

NHÀ XUẤT BẢN THỜI ĐẠI
CÔNG TY SÁCH THỜI ĐẠI

Nguyên tác:

FIRE IN THE MIND

Nhà xuất bản: Penguin Books, India (1995).

NỘI DUNG

Lời nói đầu	7
-------------------	---

PHẦN I

- Sự mở rộng của giáo lý	19
- Thức là gì?	38
- Tâm Krishnamurti	66
- Năng lượng và chú tâm	90
- Nguyên nhân gốc rễ của sợ hãi	103
- Một cuộc đối thoại về cái chết	116
- Bản chất của Thượng đế	131
- Não có thể tự đổi mới?	150
- Chấm dứt sợ hãi	172
- Cuốn truyện kể về nhân loại	188
- Khám phá cội nguồn	207
- Não, trí, không	241
- Văn hóa là gì?	265
- Tôi bắt đầu từ đâu?	294
- Cái không động có thời gian không?	314

PHẦN II

- Tồn tại sinh học và trí tuệ 333
- Trí và tâm..... 380
- Từ bi là năng lượng
hoàn toàn giải thoát 354
- Não có thể thoát khỏi giới hạn
của chính nó không?..... 370
- Trí tuệ, máy tính và trí óc máy móc 393

LỜI NÓI ĐẦU

Nghiên cứu, tra xét khám phá với thái độ hoài nghi mới là tiến trình tinh thần đích thực. Đây mới là tôn giáo đích thực.

MADRAS, 14-01-1981

SỰ KẾT TẬP CÁC CUỘC ĐỐI THOẠI NÀY CỦA J. Krishnamurti là lòng tôn kính của tôi do thán phục một cuộc cách mạng tôn giáo sâu sắc, khẳng định một giáo lý của lòng từ bi và giải thoát.

Krishnamurti – mà các bạn ông gọi thân mật Krishnaji – đã phủ nhận mọi quyền lực tinh thần. Ông đã toàn giác và giải thoát trí não khỏi những ứng đáp mang tính phản động. Ông đã xem mọi tin tưởng và lý tưởng như là những ảo tưởng què quặt đã phá hoại tan nát mối quan hệ của con người với thiên nhiên và với nhân loại, và đã dấy sinh xung đột trên tất cả mọi bình diện của cuộc sống.

Thái độ khám phá Chân Lý hay Sự Thật của Krishnamurti là hoàn toàn thích đáng cho cả hôm nay cũng như nhiều thế kỷ sắp tới.

Vào tháng Mười, 1947, hai tháng sau ngày Độc Lập, từ Ojai, California, Krishnamurti đã trở lại Ấn Độ, sau khi

đã vắng mặt hơn chín năm. Một nước Ấn Độ mới đang chờ đợi ông. Chính sách phân chia đất đai đã lưu dấu vết của những giết chóc và thù hận làm tổn thương tâm thức quốc gia. Krishnaji đã lưu trú ở Bombay và không như các lần về thăm Ấn Độ trước, ông đã sắp xếp để có được thời gian rảnh rỗi vào buổi sáng và xế chiều. Những người tìm đến ông ngồi quanh ông và hỏi ông những vấn đề họ cho là quan trọng để hiểu cuộc sống của chính họ và về một đất nước vừa mới vươn mình thức dậy. Phần đông họ đều trẻ – các chiến sĩ của tự do đã vỡ mộng ảo tưởng vì những hậu quả của tự do, họ cảm thấy rối loạn và tuyệt vọng trước sự tham lam, khao khát quyền lực, xu nịnh và dối trá đã sớm X sau ngày Độc Lập. Nhiều người có năng lực sáng tạo đã đến với ông – các nhà thơ, họa sĩ, nhà sư và ẩn sĩ – họ háo hức muốn tìm kiếm, háo hức thảo luận về chân lý và sáng tạo. Cũng có những người mang nặng khổ đau, phiền muộn tìm đến nhà hiền triết mong được chữa lành.

Sự có mặt kỳ vĩ của Krishnaji và các câu chuyện huyền thoại xoay quanh cuộc sống thiếu thời của ông đã làm cho nhiều người chúng ta choáng ngợp, già cũng như trẻ. Với một thái độ cực kỳ đơn giản, và phủ nhận mọi hệ thống đẳng cấp, quyền lực, Krishnaji trực tiếp nói với chúng ta, ông đã đưa ta đến chỗ ông hiểu vấn đề mà ông quan tâm, khiến ta có thể nêu lên những thắc mắc và phơi bày các nỗi khổ, nỗi sợ hãi và hy vọng của riêng mình.

Trong những tháng ngày ở Bombay, cuộc đối thoại diễn ra như một cuộc thám hiểm thâm nhập vào tâm thức. Thái độ tiếp cận này đã trở thành cốt tủy của giáo lý Krishnaji.

Có một truyền thống cổ xưa trong việc thuyết trình về tôn giáo ở Ấn Độ là người ta phải nhấn mạnh đến đối thoại và tinh thần hoài nghi, xem đó là điều quan trọng

trong việc khám phá sự thật. Tuy nhiên, Krishnaji đã phủ nhận mọi hệ thống đẳng cấp giữa đạo sư và đệ tử, giữa thầy và trò trong đối thoại. Không có chỗ để bám, để trụ, không đạo sư, không thầy tổ, không kinh sách, không truyền thống nào có thể trả lời các câu hỏi của chính sự sống cũng như không giải thoát được trí não nhân loại khỏi ngục tù nô lệ. Người-di-tìm, người-hỏi, người đang sống trong phiền não đau khổ, tất cả đều phải đứng ra nhận trách nhiệm về phía mình.

Thoạt đầu, ta nghe và thấy thật khó mà theo kịp những gì ẩn khuất sau những từ ngữ ông dùng. Đã có một số ít nhận ra rằng cái bên trong, nội tâm – cần phải được khám phá và thấu hiểu. Với một thái độ vô cùng nhẫn nại, Krishnaji nhấn mạnh đi nhấn mạnh lại sự cần thiết làm cho trí não hoạt động chậm lại, tạm dừng, suy xét, tra hỏi quyết liệt, quan sát tư tưởng mà không chỉ trích phê phán và tri giác tư tưởng như "Cái đang là", "what is".

Ta đã được nuôi dưỡng dựa trên một truyền thống giáo dục xem trọng lý luận và nhận thức về một thế giới bên ngoài như là thực tại, và ta cũng đã thấy cái tinh thần tôn giáo dựa trên sự tin tưởng và đức tin. Ban đầu, ta thấy không thể lắng nghe và tri giác những gì diễn ra ở nội tâm. Tuy vậy, cũng đã có sự khao khát tìm hiểu những điều ẩn khuất tận đáy sâu của tâm trí nhân loại.

Một cách tự phát, một lớp học được hình thành. Krishnaji ngồi thành vòng tròn với chúng tôi, lắng nghe vô cùng chăm chú các câu hỏi đặt ra bởi các người tham dự. Ông không bao giờ trả lời ngay, ông ngưng một lúc, đặt câu hỏi ngược lại, ném trả lại câu hỏi cho người hỏi. Ông thấy rằng ở trong vị thế ấy mới có thể tiếp xúc thẳng với trí não của các người bạn của ông, mới kéo họ đến gần và thấu hiểu thực chất của những trở ngại mà họ đang gặp

phải trong việc tri giác tư tưởng một cách khách quan. Ông biết rõ khi nào thì các câu hỏi được đặt ra từ tri giác trực tiếp hoặc khi nào, trong quá trình lắng nghe, một câu hỏi đối lập phát sinh từ ký ức đang hình thành dưới dạng một tư tưởng trong não, lúc đó, tâm thức bị võ vụn manh mún, không còn nghe sâu được nữa.

Chú tâm lắng nghe Krishnaji, lắng nghe trong tình thần phê phán, thậm chí thách thức ông nữa là điều thiết yếu. Bởi vì chỉ khi bị thách thức, các giải đáp của Krishnaji mới giữ được ánh sáng của tuệ giác mệnh mông. Tuy nhiên, nếu trí não ta không đủ sức hiểu, hiểu không kịp thì Krishnaji với thiện ý, lòng từ tốn, tự nhiên nói: "Ta hãy bắt đầu lại. Đó là nhẩn nại. Nhẩn nại không có thời gian. Nôn nóng mới có thời gian".

Thái độ tiếp cận của Krishnaji hoàn toàn mới mẻ, đòi hỏi từ phía chúng ta có đủ năng lượng để tri giác, để lắng nghe, để hỏi và sẵn sàng được hỏi. Bởi vì chính Krishnaji cũng là một thách thức. Có thể các tuệ giác mới đó khởi hiện khi ông tìm hiểu khám phá. Ông cũng háo hức muốn đánh thức trong ta một trí tuệ không bị kết cứng, không bị qui định bởi từ ngữ. Chỉ với một trí não như thế, ta mới có thể cùng với ông làm cuộc hành trình thâm nhập vào các tầng lớp thâm sâu của tâm thức. Ngay chính trong hành động lắng nghe tuyệt dứt cố gắng, phép lạ mới xuất hiện, ánh sáng mới soi thủng bóng tối.

Cảm nhận cái tâm trạng hỗn loạn đảo điên của ta và tri giác sự bất lực trong lắng nghe của ta, ông hỏi: "Tự tri là gì? Bằng cách nào bạn biết mình? Phải bằng cách quan sát tư tưởng nổi lên không? Ta đã thờ ơ để cho tư tưởng đầu tiên đi qua, và vì thế mới có xung đột. Hay phải chăng tự tri, tự giác là dập tắt tư tưởng thứ nhất và giác tri tư tưởng thứ hai, rồi tư tưởng thứ ba, rồi buông bỏ tư tưởng

thứ ba và theo dõi tư tưởng thứ tư, sao cho luôn luôn có sự cảnh giác và tri giác sự động dậy của tư tưởng – nói ngắn gọn – động niệm và xuất hiện một năng lượng sinh ra từ chú tâm?”.

Rất tiếc là không có sự ghi chép nào về các cuộc đối thoại trước đây, ngoại trừ một vài ghi chú của một vài người trong chúng tôi quanh ông lúc bấy giờ. Suốt những năm 1950 – thực tế là hàng năm – Krishnamurti đều du hành Ấn Độ và phương Tây. Đầu những năm 1960, quay trở lại từ phương Tây, ông mang theo một ngọn lửa, kèm theo một chất men trong thế giới khoa học công nghệ và một năng lượng như núi lửa được giải phóng tất phải làm thay đổi tâm thức con người và tạo ra sức ép làm bùng nổ tác động lên nhân loại. Bằng cặp mắt dự báo, ông phóng tầm nhìn vào những thế kỷ sắp tới và tri giác vận tốc của sự đổi thay sẽ diễn ra cùng với sự giải tỏa những bí ẩn của thiên nhiên và sự phát sinh những kỹ năng tinh xảo của con người có thể xử lý và kiến tạo những điều đã được khám phá. Ông có đầy đủ thông tin về các công trình nghiên cứu quan trọng nhằm vào trí thông minh nhân tạo có thể làm cho một số chức năng của con người trở nên lỗi thời, không còn dùng nữa.

Các cuộc đối thoại có một trọng lượng và tỉ trọng mới: một cuộc tra xét tinh tế làm thay đổi tiến trình tri giác. Mọi tế bào trong não Krishnaji dường như được đánh thức. Tri giác từng động dậy, từng âm thanh, ngoài và trong, ông thâm nhập vào tận đáy sâu bản chất của trí não khoa học và trí não tôn giáo – chỉ hai thứ trí não này mới có thể tồn tại trong những thế kỷ sắp tới.

"Có cái mới đang diễn ra nhưng ta không tri giác nó". Ông nói, "Ta không tri giác ý nghĩa, dòng chảy, tính năng động của sự thay đổi. Không có thời gian."

Một trí não khoa học kèm theo tính logic, sự chính xác, tra hỏi, khám phá thiên nhiên bên ngoài, nhưng việc làm này không dẫn đến cái hiểu nội tâm về sự vật, mà có hiểu nội tâm mới hiểu ngoại giới. Ta là kết quả của những ảnh hưởng của ngoại giới. Trí não khoa học là chính xác và trong sáng trong tra xét tìm hiểu. Nó không phải là trí não của tình thương, của lòng từ, bởi vì nó không tự hiểu chính nó.

BOMBAY 08-03-1961

"Trí não tôn giáo vẫn có khả năng tư duy chính xác không bằng những thuật ngữ tiêu cực, cho nên trí não đó vẫn có thể giữ trong nó tinh thần khoa học. Nhưng trí não khoa học không dung chứa nổi trí não tôn giáo; trí não khoa học dựa trên thời gian, kiến thức, bởi vì nó bắt rễ từ ý muốn thành công và thành đạt. Trí não tôn giáo là một trí não mang tính cách mạng thực sự. Nó không phải là phản ứng đối với cái đã là. Trí não tôn giáo là trí não duy nhất đủ sức ứng đáp hoàn toàn với mọi thách thức trong hiện tại và mọi thách thức ở mọi thời".

BOMBAY 01-03-1961

Trong các cuộc đối thoại của ông chứa một sự đam mê và sự khẩn thiết. Ông đòi hỏi một cuộc chuyển hóa ngay trong não bộ con người sao cho sự tự động hóa và các sản phẩm nhân tạo của công nghệ không còn giữ vai trò chủ đạo phi nhân tính nữa. Muốn thế, công cuộc thâm nhập khám phá nội tâm không thể không biết. Thế nhưng cõi giới nội tâm đối với trí não khoa học vẫn còn là cực kỳ xa lạ. Bởi vì con người thiếu trí tuệ nên trí não mới là nguồn gốc sinh thành một cỗ máy chuyên tạo vấn đề. Sự tự do giải thoát tối hậu của nhân loại nằm trong việc trí giác về cỗ máy này.

"Điều cần yếu", Krishnaji nói, "là một trí não mới, hoạt

động một cách toàn diện. Trong khi trí não khoa học bị qui định, còn trí não tôn giáo bùng nổ tuyệt dứt qui định. Tự tri là thiết yếu, bởi vì chỉ duy một trí não tự tri mới tự vong hầu mở đường cho một trí não mới xuất hiện".

"Sự chuyển hóa, *mutation*, của trí não con người không nằm ở thế giới bên ngoài mà nằm trong các tầng lớp sâu thẳm của thức tâm, trong những hang hốc và góc ngách tối của não, nơi mà cái nguyên thủy, cái cổ đại và cái dôn nên nhiều đời nhiều kiếp đang ẩn mình yên ngủ". Bằng tất cả nhiệt tình, ông đã hỏi, "Ta có thể sống bằng mất và bằng tai để nắm bắt toàn bộ quá khứ, ngày hôm qua và cả triệu năm hay giây phút trước đây và cái nguyên thủy ban sơ không? Đó là chuyển hóa, đó là cách mạng".

Krishnaji đã thám sát trí não của mình, đã tự soi chiếu ngày càng sâu vào thức, đã thâm nhập vào bóng tối và cõi không biết. "Tôi thấy", ông nói, "đi sâu vào chính tôi cũng giống như chuyển động đi sâu vào không gian, năng lượng càng vào sâu thu gom càng nhiều xung lượng".

Trong một cuộc đối thoại khác, ông đẩy tiến trình khám phá xa hơn, ông nói, "Khi nào chú tâm sâu, lắng nghe những phát biểu được nêu lên – một tâm thái hiện tiền sống động – và đồng thời tự quán xét chính mình, lúc bấy giờ, sự chú tâm mang tính chất của lửa". Lắng nghe quyết liệt và đồng thời quán xét chính mình sẽ trực tiếp giải quyết vấn đề. Tri giác không còn chảy theo một dòng thẳng tắp nữa! "Thức như là sự động dậy của thời gian và lượng giá không còn nữa!" Toàn thể não bộ hoạt động.

Ở phương Tây, ông tổ chức các cuộc đối thoại với các nhà vật lý, sinh hóa, các kỹ sư về di truyền và các chuyên gia thiết kế máy tính và tạo ra trí thông minh nhân tạo. Đồng thời, ông cũng tra xét sâu vấn đề thời gian và thái độ tiếp cận khoa học đối với não và thức.

Trở lại Ấn Độ, ông vẫn tiếp tục khám phá. Một loạt đối thoại đã được mở ra bàn về trí tuệ máy tính và trí não máy móc. Đồng thời cũng tập trung chú ý xem xét tìm hiểu trí não Ấn Độ cổ đại. Krishnaji đi vào đối thoại với tinh thần làm sống lại các truyền thống của Phật giáo và Vedanta. Ông đã tra xét tìm hiểu về một tâm linh tôn giáo đã từ lâu nuôi dưỡng hành động tìm kiếm chân lý. Hỏi và để được hỏi, những thách thức mới nổi lên và mở rộng phạm vi tìm kiếm.

Các cuộc đối thoại bao quát ở một diện rộng đề cập các vấn đề mà con người quan tâm nối tiếp liên tục xuyên suốt nhiều năm. Những trí não mới kết hợp với những trí não cũ nhưng lành mạnh. Krishnaji đã sử dụng trí não để thâm nhập trí não. Chúng ta đã là chứng nhân về một sự mở rộng của cái vô hạn và về tác động của nó lên trí não hữu hạn.

Cùng với những người bạn cũ, với các vị sư sãi Phật giáo và với các nhà khoa học, Krishnaji đã tìm hiểu sâu vào thực chất của thời gian và của chính các cuộc đối thoại. Có nhiều lúc các cuộc đối thoại dường như đụng tới giới hạn cuối cùng của tư tưởng và thức. Tức là có sự chấm dứt đối với thời gian và tư tưởng – một trạng thái mà ở đó người-kinh-nghiệm, người-hỏi không còn nữa. Một cảm nhận thâm sâu thánh thiện thấm đượm trí não tạo ra một chiều không gian mới cho toàn bộ công cuộc khám phá tôn giáo.

Năm 1985, Krishnaji viếng thăm Ấn Độ lần cuối cùng. Ông ốm nặng với chứng ung thư tụy tạng, tụy thân xác đau yếu, ông vẫn tiếp tục mở các cuộc đối thoại. Buổi thảo luận chót diễn ra tại Vasanta Vihar, Madras ngày 28-12-1985, một tháng rưỡi trước khi ông mất tại Ojai, California. Trong cuộc đối thoại này, ông đã thảo luận thực chất của

thời gian và ông đã hỏi, *"Cái không-động có thời gian không? Có thủ hoạt động phi thời gian vốn vô cùng và vô lượng không? Ta đang dùng từ để đo lường cái không thể đo lường và từ đã trở thành thời gian. Từ đã trở thành thời gian và với các từ đó ta đo một trạng thái không thể đo được, và cái không thể đo thì không thuộc thời gian"*. Ông rời Ấn Độ mười ngày sau đó, với câu hỏi chưa được trả lời nhưng sống động trong tâm thức ta.

Ngày nay, sau đó vài năm, có một số trí não xuất sắc trong lãnh vực khoa học – các nhà di truyền học và sinh hóa đoạt giải Nobel như Gerald Edelman (Không khí chiếu sáng, Lửa chiếu sáng) và Francis Crick (Giả thuyết kỳ diệu) đã xuất bản nhiều sách nghiên cứu không chỉ về trí tuệ mà cả về thức nữa. Việc nghiên cứu này là khả thi, bởi vì các khí tài khoa học và công nghệ cho việc thăm dò não và hoạt động của não lần đầu tiên sẵn sàng được dùng đến.

Các nhà khoa học hiện nay đang bắt đầu nghiêm túc xem xét các vấn đề như: thức là gì? Ta khám phá cách nào? Trí nổi lên từ não ra sao? Liệu ta có thể xây dựng một vật thể không chỉ có trí tuệ mà còn có cả thức nữa? Để làm điều này, một số nhà khoa học có kiến thức về các chức năng của não đang xây dựng những vật thể có chủ tâm, có trí tuệ và thức. Nhiều tài liệu khoa học đã được công bố đề cập đến một vài hóa chất có thể xóa sạch ký ức về những kinh nghiệm đau buồn mà không ảnh hưởng đến các ký ức khác.

Khả năng điều khiển não – lập trình não và thay đổi bản chất của thức sao cho trí não mất hết năng lực và sáng kiến – hiện nay là điều có thể làm được. Điều này đe dọa sự tồn tại cái bản chất vốn phong phú và thâm sâu của thức tâm nhân loại. Điều này làm cho việc sinh thành một

trí não mới, nhân từ, bác ái là không thể thực hiện được. Khi ta quan sát điều này, các cuộc đối thoại của Krishnamurti và việc ông vào sâu khám phá trí não và thức trở nên vô cùng thích đáng. Bởi vì các việc làm đó khiến lộ bày bản chất của nội tâm thông qua tự tri tự giác và do đó, mang lại một cuộc cách mạng ngay trong chức năng hoạt động của trí não.

Lửa Giác Ngộ được chia làm hai phần. Phần đầu gồm mười lăm cuộc đối thoại giữa Krishnamurti và tôi. Trong một vài cuộc đối thoại đó, thỉnh thoảng cũng có một số thính giả khác tham dự, nhưng sự chen xen của họ không gây nhiều mạch của cuộc tra xét tìm hiểu.

Phần thứ hai gồm năm cuộc đối thoại giữa Krishnamurti và một nhóm bạn hữu của ông đã diễn ra nhiều năm trước. Phần này cho ta thấy thực chất của sự chú tâm của Krishnamurti và chính nhờ sự chú tâm đó mà ông có thể hỏi và được hỏi bởi một số đông trí não bị qui định khác biệt nhau mà không làm mất đi sức mạnh và phương hướng của công cuộc tra xét.

Tôi tri ân sâu sắc Cơ sở Krishnamurti ở Ấn Độ đã tạo cơ hội cho tôi kết tập hoàn thành cuốn sách mà nội dung là các cuộc đối thoại của Krishnamurti. Tôi cũng biết ơn sâu đối với Asit và Clea Chandmal, nhờ các vị này mà tôi học được sự phát triển mang tính bùng nổ trong nền khoa học công nghệ mới, xử lý các vấn đề có liên quan đến não, trí và thức. Tôi cũng tri ân đến Tiến sĩ Geetha Varadan về sự chăm sóc và quan tâm mà bà đã dành cho việc xuất bản các cuộc đối thoại này.

Tôi xin biểu lộ lòng cảm ơn đến với ngài Shi K. Krishnamurthy của Cơ sở Krishnamurti ở Ấn Độ đã giúp tôi gom góp các cuộc đối thoại được xuất bản trong sách này. Tôi cảm ơn đầy thương mến cháu gái của tôi, Maya

Herzberger, với một thái độ phê bình chấu đã đọc Lời Nói Đầu của tôi và nêu lên nhiều đề nghị có giá trị.

Cơ sở Krishnamurti ở Ấn Độ cũng xin chân thành cảm tạ bà quả phụ Mitter Bedi đã rộng lượng cho phép sử dụng ảnh mà ông Mitter Bedi quá cố đã chụp làm bìa sách này.

**

"Có một thực tại đột nhiên xuất hiện nơi trí não làm thay đổi trí não mà bạn không phải làm gì cả. Thực tại đó hoạt động, vận hành và có hành động riêng của nó, tuy nhiên, trí não phải cảm nhận nó. phải biết nó, chứ không phải suy đoán, không phải có đủ thứ ý niệm, ý tưởng lung tung về nó. Một trí não còn bận chạy vạy tìm kiếm sẽ không bao giờ thấy được thực tại đó mà phải có một tâm thái tuyệt dứt hời hợt. Nói lên điều này không phải tôi đang dùng tư tưởng để suy luận cũng như không phải tôi nói về thực tại như một kinh nghiệm của ngày hôm qua. Nó là như vậy. Có cái tâm thái đó, và nếu bạn có nó, bạn sẽ thấy việc gì cũng có thể thực hiện được, bởi vì đó là sáng tạo, đó là tình yêu. đó là lòng tử".

BOMBAY 23-12-1956

BOMBAY 05-01-1995

PUPUL JAYAKAR

PHẦN I

SỰ MỞ RỘNG CỦA GIÁO LÝ

Pupul Jayakar: Từ nhiều năm rồi, tôi đã muốn đặt ông một câu hỏi. Một câu hỏi mang ý nghĩa bao quát toàn bộ giáo lý của ông và tôi nghĩ, nếu ta có thể thảo luận câu hỏi đó, nó có thể giúp làm sáng tỏ một số vấn đề. Tôi đã nghe ông trong ba mươi năm và tôi cảm thấy rằng qua ba mươi năm ấy đã có một chuyển động trong giáo lý. Tôi dùng từ "chuyển động" một cách cố ý. Tôi không gọi đó là phát triển, mà đúng hơn là mở rộng.

Khi tôi nghe ông lần đầu vào năm 1948, ông đã hết sức quan tâm đến vấn đề người tư tưởng và tư tưởng, vấn đề tự tri, tự giác và hành động quan sát một tư tưởng khi nó khởi lên trong thức, theo dõi tư tưởng đó đến cùng, theo dõi một tư tưởng khác chen xen vào và v.v... Nói một cách tượng trưng, ông đã cầm tay người đã đến với ông và bước vào con đường tự giác. Quan sát tư tưởng đang động dậy trong thức, consciousness, rốt lại dường như là bí quyết

của giáo lý của ông.

Bấy giờ ông đã thảo luận về toàn bộ vấn đề suy xét, phán đoán và lên án, về hành động quan sát hành vi phán đoán và lên án, và hành động vượt lên trên. Có nhiều phương diện khác của vấn đề này đã được đề cập: vấn đề người tư tưởng và tư tưởng, liệu người tư tưởng có tách biệt với tư tưởng hay người tư tưởng là một với tư tưởng. Tinh thức trước niệm hay tư tưởng, theo tôi, là điểm cốt lõi của trí tuệ. Ông còn nói tiếp rằng khoảng cách, sự ngưng nghỉ giữa hai tư tưởng là tịch lặng, rằng dứt tưởng, dứt niệm mới đúng là tịch lặng.

Hiện nay, ông không nói thế nữa. Ông ít nói về người tư tưởng và tư tưởng. Ông ít nói đến việc quan sát tư tưởng. Ông ít nói đến cái động của sự lên án, bài xích, sự quan sát hành vi lên án và hành động vượt lên trên. Mà ông đề cập đến cái thấy toàn diện, cái thấy tuyệt đối đứng ra xóa sạch mọi cái còn lại. Câu hỏi của tôi là: Phải chăng giáo lý của ông đã chuyển từ dạng trước đây sang dạng bây giờ hay "chuyển" ấy chỉ là một hành động thâm nhập cực sâu của giáo lý? Hay phải chăng ông có thể đạt tới vị thế tuyệt đối ấy mà không kinh qua tiến trình quan sát và tự tri? Bởi vì như ông thấy đó, ông không còn cầm tay con người và cùng thể nhập vào tiến trình. Tôi muốn biết phải chăng ông đã bỏ cái lập trường trước đây.

Krishnamurti: Không. Nhưng tôi nghĩ bạn dùng từ "mở rộng" là đúng. Chắc bạn thấy, vấn đề vẫn đi đúng cùng một hướng, rộng và sâu, như bạn đã nói, toàn diện và tuyệt đối, chứ không tỉ mỉ chi tiết như ta đã làm trước đây ba mươi năm nếu tôi nhớ không lầm cũng như bạn nói.

Vì vậy câu hỏi bây giờ của các bạn là, chính lại nếu tôi nói sai, liệu Krishnamurti đã thay đổi hoàn toàn từ cái giáo lý quá khứ sang lập trường hiện tại hay giáo lý bây

giờ trực tiếp, đơn giản và dễ hiểu. Bạn có chấp nhận điều đó không?

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông nói rằng không có chi thay đổi, chỉ có sâu, rộng thôi. Đó có thể là quan điểm của ông, còn người nghe thì sao? Có thể không phải kinh qua cái kia mà tức khắc nhảy phóc được à?

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Hiện nay ông đang nói đến một sự bất động hoàn toàn trong thức...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Ông nói về cái tuyệt đối không động đây. Ông cũng đưa ra tuyên bố khác nữa. Ông bảo rằng chấm dứt tư tưởng không phải là tịch lặng. Ông đã nhiều lần nói rằng khoảng cách giữa hai tư tưởng không phải là sự tịch lặng.

Krishnamurti: Tôi nói khoảng trống giữa hai tư tưởng không phải là sự tịch lặng, nhưng chấm dứt hoàn toàn tư tưởng mới là tịch lặng. Đấy có nghĩa là chấm dứt thời gian. Thời gian ngưng dứt là tịch lặng hoàn toàn.

Pupul Jayakar: Thắc mắc là: liệu một người có thể nào không quan sát thời gian đang động đây trong thức, thời gian dưới dạng tư tưởng, thời gian dưới dạng phán xét, thời gian dưới dạng trở thành và do đó, không biết cái tiến trình trở thành, lại đột nhiên nhảy vọt từ trạng thái trở thành – mà người ấy hoàn toàn bất giác – sang một trạng thái khác?

Krishnamurti: Tất nhiên là không.

Pupul Jayakar: Vậy là ta vẫn ở yên một chỗ.

Krishnamurti: Hoàn toàn không phải thế. Ta hãy làm

rõ. Bạn đang hỏi, phải không Pupulji, phải chăng đã có một thay đổi tận gốc trong giáo lý. Bạn hỏi, phải chăng sau ba mươi năm, đã có một hành động từ bỏ quan sát, một hành động từ bỏ tra hỏi về sự chia rẽ giữa người tư tưởng và tư tưởng cùng toàn bộ nội dung của thức. Bạn hỏi phải chăng đã có một sự khác biệt hay một đổi thay nền tảng trong giáo lý của ba mươi năm trước và bây giờ. Đó là câu hỏi cơ bản phải không?

Pupul Jayakar: Vâng, đó là câu hỏi cơ bản.

Krishnamurti: Ta có thể bắt đầu từ hôm nay và nhìn lui lại ngày hôm qua không? Tức là, không phải đứng từ hôm qua nhìn vào hôm nay mà từ hôm nay nhìn ngược về hôm qua? Bạn theo kịp điều tôi trình bày chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Ta có thể làm thế không?

Pupul Jayakar: Nhưng một người như tôi, nhìn từ hôm nay về hôm qua, đã có ngày hôm qua rồi.

Krishnamurti: Vâng, nhưng bạn đang nhìn hôm qua với một trí não khác, với một con mắt khác, tức là bạn đã không có ngày hôm qua.

Pupul Jayakar: Tôi đồng ý, thưa ông, nhưng quan điểm của tôi, không có ngày hôm qua thì...

Krishnamurti: Không thể có ngày hôm nay.

Pupul Jayakar: Không có ngày hôm qua, liệu hôm nay tôi có thể nhìn lại hôm qua không?

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi không hiểu rõ câu hỏi của bà. Hãy trình bày chậm chậm.

Pupul Jayakar: Ông đã bảo: Liệu có thể từ hôm nay nhìn lại hôm qua không? Và tôi đã nói: Tôi có ngày hôm qua và

do đó, từ hôm nay tôi có thể nhìn lại hôm qua...

Krishnamurti: Vâng, tự nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Nhưng nếu tôi đã không có hôm qua...

Krishnamurti: Hãy chậm chậm, hãy chậm chậm. Nếu bà không có ngày hôm qua, bà nói, bà không thể từ hôm nay nhìn lại ngày hôm qua.

Pupul Jayakar: Không, tôi xin nói thêm. Tôi không thể đứng trong ngày hôm nay.

Krishnamurti: Bà không thể đứng trong ngày hôm nay, hiển nhiên rồi. Nhưng Pupul, có cái khác trong những gì bà nói mà ta cần phải làm rõ. Bà nói: Bà đã có ngày hôm qua, vậy là từ ngày hôm qua bà có thể nhìn ngày hôm nay. Tôi nói: hãy từ hôm nay mà nhìn hôm qua. Đáp lại lời phát biểu đó, bà đã nói: Nếu tôi không có hôm qua, tôi không thể nhìn từ hôm nay được. Tôi đã không đưa vào việc *không* có ngày hôm qua. Còn bà vẫn tiếp tục suy nghĩ theo hướng đó. Xin đừng tiếp tục suy nghĩ như thế! Khoan đã, hãy đi chậm chậm.

Trước đây ba mươi năm, tức là hôm qua, đã có một lối diễn đạt nào đó về giáo lý này. Giờ đây, sau ba mươi năm, bà hỏi: Phải chăng cái giáo lý của ba mươi năm trước đã thay đổi sâu sắc? Đáp lại câu hỏi này tôi xin nói: Như bà trong hiện tại hôm nay bà có thể nhìn lại ba mươi năm trước không – chứ không phải ngược lại? Đó là tất cả điều tôi hỏi. Lúc này, đừng đưa yếu tố nào vào đây.

Pupul, phải chăng từ vị trí hôm nay, bà nói rằng đã có đổi thay khi bà nhìn lại ba mươi năm trước? Đừng nghĩ tôi làm đảo lộn vị trí của bà. Tôi chỉ hỏi bà điều này nhằm để khám phá cách bà nhìn lại quá khứ từ trong vị trí hiện tại, chứ không phải để phát hiện cái sai nơi bà. Chắc bà

thấy, tôi nghĩ cách bà nhìn lại quá khứ mới là vấn đề quan trọng (*im lặng một lúc lâu*).

Pupul Jayakar: Vâng. Tôi sẽ trả lời. Đã không có thay đổi; cơ bản đã không có thay đổi.

Krishnamurti: Tại sao bà nói thế?

Pupul Jayakar: Bởi vì ngay trong tự thân cái thấy nguyên vẹn ấy là cái thấy và cái nghe mà nhờ đó tôi đã tiếp cận với ngày hôm qua. Cái thấy nguyên vẹn hay sự bất động chứa đựng tất cả mọi cái đó.

Krishnamurti: Hãy khoan, Pupul, khoan đã. Quá khứ, đúng hơn, hiện tại chứa đựng toàn bộ quá khứ.

Pupul Jayakar: Tôi không đề cập cái đó như ký ức, Krishnaji. Tôi xin được làm rõ điều này. Tôi không nói đến cái đó như ký ức.

Krishnamurti: Tôi hiểu bà nói gì. Hiện tại chứa quá khứ.

Pupul Jayakar: Nó chứa toàn bộ.

Krishnamurti: Toàn bộ quá khứ.

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông đã hỏi tôi một câu.

Krishnamurti: Vâng. Bà có thể nhìn từ hôm nay ngược về hôm qua không? Khi bà nhìn về hôm qua từ hôm nay, bà không chỉ nhìn với cái ký ức của ngày hôm qua mà bà cũng còn nhìn với đôi mắt khác nữa.

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ông, nhưng câu hỏi của tôi vẫn chưa được trả lời.

Krishnamurti: Không, có lẽ không, nhưng ta sẽ khám phá câu hỏi theo đà tiến của câu chuyện. Tôi đã hỏi: Từ trong hôm nay, bà có thể nhìn toàn bộ những ngày hôm qua không? Đây là một câu hỏi hết sức lý thú. Tôi không

biết những người khác cảm thấy sao, chứ riêng tôi nghĩ đây là một câu hỏi độc đáo khác thường, mời gọi thật nhiều tranh luận. Bây giờ, trở lại vấn đề. Cách đây ba mươi năm, đã có một giáo lý, và bây giờ, hôm nay, tôi xin nói rằng giáo lý ấy vẫn nguyên vẹn. Hãy tạm nói như vậy lúc này đi. Bà hỏi phải chăng toàn bộ cuộc vận động của ba mươi năm giờ đây đã thay đổi tận nền tảng. Tôi xin nói rằng, không có thay đổi nền tảng nào cả.

Pupul Jayakar: Câu hỏi của tôi là: không qua tiến trình tự tri và quan sát *cái đang là*, có thể được sao?

Krishnamurti: Vâng, có thể được. Không có ba mươi năm lặn lội tìm hiểu, không có ba mươi năm thảo luận và khảo sát tâm thức cùng nội dung của nó, v.v... - không có tất cả mọi cái đó, người ta vẫn có thể giác tri và thấu hiểu xuyên suốt tức thì toàn bộ sự thể ấy. Ta sẽ tiến hành khám phá cái ấy cách nào đây? Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Thưa ông, có thể ông không cảm thấy, chứ trong ba mươi năm qua, những người sống quanh ông đều cảm thấy rằng ông đã cầm tay dẫn dắt họ...

Krishnamurti: Vâng, tôi biết, họ đã nói với tôi.

Pupul Jayakar: Bây giờ ông đã rút tay lại.

Krishnamurti: Tôi biết và có lẽ, ta cũng trưởng thành hơn rồi.

Pupul Jayakar: Nhưng sự trưởng thành này đã mang lại gì? Ba mươi năm.

Krishnamurti: Không. Hãy vào sâu thêm chút nữa. (*Ngưng một lúc lâu*). Nếu tôi có thể hỏi tại sao bà lui lại ba mươi năm? Tôi không ngăn cản bà, tôi chỉ muốn hỏi bà, tại sao bà lui lại làm gì?

Pupul Jayakar: Tôi sẽ nói với ông tại sao. Tôi muốn thật

khách quan điều gì đã diễn ra không chỉ trong giáo lý sau ba mươi năm. Tôi muốn thấy điều gì đã diễn ra không chỉ trong chữ nghĩa được viết ra mà cả trong tôi nữa.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Tự mình đi sâu vào đó, một vài điều đã trở nên rõ ràng. Có ba giai đoạn rõ rệt trong giáo lý của ông. Đây là các giai đoạn khi các cuộc thay đổi diễn ra và một lập trường hoàn toàn khác biệt đã lộ rõ.

Krishnamurti: Bà có thể giải thích thêm?

Pupul Jayakar: Đã có giai đoạn ông nói về tự tri, tự giác và những điều tôi đã thảo luận...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Rồi trong vòng những năm sáu mươi, ông không đề cập đề tài ấy nữa và ông nói về tính nguyên vẹn của cái thấy. Ông nhấn mạnh đến tính cách nguyên vẹn của cái thấy, và ông nói chấm dứt tư tưởng là tịch lặng. Hiện nay, ông đã dẹp bỏ mọi cái ấy. Ông không thảo luận đề tài đặc biệt nào nữa mà nói về cái toàn thể, cái nguyên thể. Hiện nay, cách nói của ông mang tính vũ trụ hơn – xin phép đã dùng từ này.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Ông dùng ngôn ngữ một cách chính xác hơn. Bằng những thuật ngữ hầu hết là khoa học, ông hỏi: Liệu tế bào não có thể tự chúng nắm bắt được cái nguyên thể, cái toàn thể ấy không?

Krishnamurti: Tôi làm thế à?

Pupul Jayakar: Thế nên tôi muốn tiến sâu nhưng thật chậm vào lập trường này.

Krishnamurti: Vậy hãy bắt đầu đi. Điều đầu tiên bà

muốn hỏi là gì? Hãy gác lại ba giai đoạn ấy đi, ta sẽ đề cập sau này.

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu ông bảo rằng cái tiến trình tự tri, cái tiến trình thâm nhập vào tự ngã, vào cái 'tôi' và tiến trình quan sát là không cần thiết và cái toàn thể, cái nguyên thể ấy có thể thực hiện tức thì, câu hỏi đặt ra là: Yếu tố nào đứng ra thực hiện? Đó là câu hỏi chính yếu.

Krishnamurti: Ô, trời!

Pupul Jayakar: Tôi hiểu cái lập trường trước đây của ông. Tôi hiểu quan sát thận trọng là gì, tôi hiểu cái tiến trình trở thành. Tôi hiểu mọi đường đi nước bước đó. Nhưng nay ông làm một cuộc bứt phá vĩ đại. Hiện nay ông nói rằng cái lập trường nguyên vẹn có thể thực hiện diễn ra ngay bây giờ. Nhưng yếu tố nào làm cho mất, cho tai và cho sự học trưởng thành để thực hiện điều đó?

Krishnamurti: Pupul, bà đang nói với tôi điều gì?

Pupul Jayakar: Ông bảo rằng cái lập trường nguyên vẹn ấy có thể diễn ra ngay ở đây và bây giờ. Câu hỏi chính yếu của tôi là: Không có ba mươi năm...

Krishnamurti: Tôi hiểu. Vậy ta hãy xem xét phát biểu ấy. Tôi có thể sai hoặc nói không chính xác, vì vậy ta phải thận trọng đi sâu vào đó.

Phải bà hỏi: Làm sao mà một người mù có thể thấy ánh sáng, hay nói một cách khác, không phải chuẩn bị chi cả, làm thế nào có được cái thấy toàn vẹn, nguyên vẹn ấy? Không thông qua mọi sự xem xét, dò tìm và quan sát tỉ mỉ, không làm bất cứ động tác nào mà vẫn có thể thấy tức thì toàn bộ cuộc tồn sinh này? Đúng chứ? Đây là câu hỏi chính yếu phải không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tức là, không có ba mươi năm chuẩn bị, liệu có thể thấy toàn bộ cuộc tồn sinh, thấy toàn bộ thức không? Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Có nghĩa là thức hoàn toàn trống không.

Krishnamurti: Không, không, không phải trống không. Hãy đi chậm chậm. Thấy toàn bộ thức...

Pupul Jayakar: Là quá khứ.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Tôi biết thức là quá khứ. Bà hỏi: Không chuẩn bị, không tu tập, không quán xét, liệu có thấy trọn vẹn nội dung của thức và thoát khỏi đó không? Đúng vậy chứ?

Pupul Jayakar: Và hoàn toàn bất động.

Krishnamurti: Đó là vấn đề. Có thể không? Tôi xin nói: Có thể. Tôi có liều mạng quá không? Không thành vấn đề. Tôi vẫn chủ trương rằng có thể thấy toàn bộ nội dung của thức tức là sự động dẩy của tư tưởng – động niệm cùng tất cả chủng loại, mẫu mã và đặc tính khác biệt của tư tưởng, thấy tức thời và thoát khỏi đó, đạt đến một trạng thái ở đó tư tưởng đã dứt. Hãy tạm đặt vấn đề theo lối ấy đi. Vâng, tôi sẽ khởi đi từ đó và tôi giữ vững quan điểm đó không phải do gàn bướng hay ngoan cố, hoặc tôi nghĩ không có ai nói điều này, thôi bây giờ mình nói. Tôi không giữ quan điểm hay chủ trương đó bởi bất kỳ nguyên nhân phi lý nào.

Pupul Jayakar: Không phải lập trường hay quan điểm bây giờ không chân thực?

Krishnamurti: Không, tôi không cho là không chân thực.

Pupul Jayakar: Lập trường bây giờ là chân thực, bởi

vì giác tri người tư tưởng và tư tưởng là cái giác tri hoàn toàn – toàn giác.

Krishnamurti: Vâng, vâng.

Pupul Jayakar: Toàn giác.

Krishnamurti: Vâng, hoàn toàn chính xác. Tuy nhiên, để giải thích cái toàn giác ấy, ta phải đi sâu vào chi tiết. Nhưng bây giờ cũng như bây giờ, vẫn là toàn giác.

Pupul Jayakar: Nhưng nếu ông đã không nói về quan sát và đã không có cái nghe về quan sát – quan sát trí não, hành động phê phán, lên án, mong muốn – và nếu đã không có cái tri giác thực sự thì điều ấy không thể có được. Người ta tiến hành ra sao?

Krishnamurti: Không kinh qua mọi cái đó, Pupul, liệu ta có dám nói. Điều ấy có thể có không? Đó là điểm mấu chốt của câu hỏi.

Pupul Jayakar: Những điều ông đã nói lúc bấy giờ cũng bao quát và chân thực như bất cứ điều gì ông đang nói bây giờ.

Krishnamurti: Tôi đồng ý. Krishnamurti đã nói từ cái toàn giác như hiện giờ Krishnamurti đang nói từ cái toàn giác. Trong nói năng có thể có sự xem xét chi tiết.

Pupul Jayakar: Vâng, vâng.

Krishnamurti: Nhưng sự xem xét đó cũng phát sinh từ cái toàn giác.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Cho nên vẫn là toàn giác.

Pupul Jayakar: Tôi đồng ý, thưa ông, tôi cũng nghĩ như vậy. Nhưng với người mới đến lần đầu thì việc phải trải qua tiến trình có mang tính cách không cần thiết hay

không vẫn còn là vấn đề.

Krishnamurti: Pupul, bà cũng nói y như vậy.

Pupul Jayakar: Ta không cần phải trải qua tiến trình trở thành à?

Krishnamurti: Bà không cần phải trải qua trường tiểu, trung, đại học mới đạt đến kỳ thi tốt nghiệp cuối cùng không? Không trải qua mọi cái đó, bà vẫn có thể đến được cái này không?

Pupul Jayakar: Tôi biết ông sẽ nói không, bởi vì như thế bao hàm có tiến trình và thời gian. Tôi biết điều đó, nhưng tôi nói điều đó cũng toàn diện và chân thật lúc bấy giờ...

Krishnamurti: Như bây giờ.

Pupul Jayakar: Như bây giờ.

Krishnamurti: Vậy câu hỏi đặt ra là gì?

Pupul Jayakar: Cho người mới bắt đầu, đây là điều hết sức quan trọng.

Krishnamurti: Tôi hiểu.

Pupul Jayakar: Nếu ông nói ông có thể lao thẳng vào lập trường, vị trí ấy, bấy giờ câu hỏi đặt ra là "cách nào". Như ông đã chỉ chúng tôi lúc bấy giờ, thưa ông, bấy giờ hãy chỉ cho chúng tôi.

Krishnamurti: Vâng, được rồi, tôi hiểu. Krishnamurti nói rằng sự chuẩn bị là không cần thiết – ba mươi năm chuẩn bị. Điều đó có giá trị chi không? Tức là, ta có thể quan sát mà không có quá khứ không? Liệu có thể thấy xuyên suốt mà không mang gánh nặng của ngày hôm qua và cái thấy đó có thể diễn ra tức thì không? Tôi đặt câu hỏi đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Toàn giác chỉ có thể xảy ra tức thì.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Toàn giác không thể đến qua thời gian, qua tư tưởng, qua dò xét tìm hiểu. Toàn giác chỉ có thể xảy đến một cách tức thì. Nếu là thế, thì cần gì phải chuẩn bị?

Pupul Jayakar: Ông cho tất cả cái ấy là chuẩn bị à?

Krishnamurti: Cái gì?

Pupul Jayakar: Quan sát, học hỏi.

Krishnamurti: Pupul, ba mươi năm, tôi nói ba mươi năm.

Pupul Jayakar: Nếu ông cho ba mươi năm như "thời gian" tôi bỏ ba mươi năm.

Krishnamurti: Không, Pupul, tôi muốn làm rõ điều này: Tuệ giác hoàn toàn chỉ có thể diễn ra tức thì, ngay bây giờ và cái tức thì không nằm trong thời gian. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bạn X không thể thấy điều này, nên bạn ấy nói: hãy nói cho tôi biết tôi phải làm gì để có được cái tuệ giác tức thì kỳ diệu ấy. Và Krishnamurti nói với bạn ấy: Hãy quan sát người tư tưởng và tư tưởng. Ông ấy còn nói rằng, không có sự chia rẽ giữa người tư tưởng và tư tưởng. Bây giờ, vấn đề là: sau khi được lý giải, liệu bạn X có nghe, hay cả một tiến trình ý niệm trừu tượng đẩy X xa rời cái hành động tức thì ấy? Krishnamurti nói rằng người tư tưởng và tư tưởng giống nhau, chúng là một, không phân hai. Bà có thấy tức thì sự thật ấy hay bà nói: Tôi phải suy nghĩ đã?

Pupul Jayakar: Tôi hiểu. Nhưng thưa ông, não bộ đã quan sát – quan sát sâu – có thể tiếp thu khi ông nói.

Krishnamurti: Không. Pupul, tôi đặt vấn đề về việc

không có ba mươi năm thì nào không thể tiếp thu.

Pupul Jayakar: Nếu thế thì ...

Krishnamurti: Tại sao người đời đã không thấy? Đó là câu hỏi thông thường. Họ không thấy bởi vì họ thật sự không nghe.

Bây giờ hãy lắng nghe kỹ. Con người này, Krishnamurti, nói rằng toàn giác là tức thì. Và người hỏi liền nói: Nói xem tôi phải làm gì; xin vui lòng giúp tôi hiểu điều ông nói.

Pupul Jayakar: Khi đặt câu hỏi đó, tựa như xin ai đó cho ta tuệ giác.

Krishnamurti: Không ai cho bạn cái đó được.

Pupul Jayakar: Thế thì tôi chịu chết.

Krishnamurti: Không, khoan đã. Hãy nhìn vào câu hỏi. Bà hỏi: Ông có thể cho tôi tuệ giác không? Và Krishnamurti nói: Không, không ai có thể cho ta tuệ giác. Chờ một phút. Phản ứng của bà đối với phát biểu đó là gì, tức là, không vật gì và không ai – không đạo sư, không thời gian, không tiến hóa, không kinh nghiệm – có thể cho bà tuệ giác?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vâng, nhưng bà không đặt câu hỏi: Bởi vì không thể cho tuệ giác và tôi đã không có được tuệ giác đó, vậy tôi phải làm gì? Đó là phản ứng bình thường và lành mạnh. (Ngưng một lúc). Về điều này, Krishnamurti nói: Hãy lắng nghe những gì Krishnamurti nói. Hãy lắng nghe, đừng theo dết những gì Krishnamurti nói thành lý thuyết hay suy đoán trừu tượng. Hãy chỉ lắng nghe phát biểu đó: Không ai cho bà tuệ giác. Nếu bà chịu lắng nghe và nếu đó là sự thật, tất nó phải có tác động hiệu quả lên bà bởi vì toàn bộ chú tâm của bà tập trung vào nghe thấy sự kiện

rằng không cần thời gian, không cần chuẩn bị.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, ông không nghĩ một người chưa từng đào sâu vào cái tôi, cái ngã có thể nghe hiểu điều này sao?

Krishnamurti: Người ấy không thể mà thậm chí có đào sâu vào tự ngã, người ấy cũng không thể nghe hiểu điều này. Pupul, hãy lắng nghe. Bà có nghe sự kiện là không có bất kỳ ai có thể cho bà tuệ giác không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Biến cố gì diễn ra trong trí não bà? Nếu lắng nghe chuyện gì đã xảy ra? Nếu bà lệ thuộc vào một giáo sĩ, vào một đạo sư, thầy tổ hoặc một tác nhân bên ngoài như Thượng Đế, v.v... liệu bà có nghe không? Hay bà sẽ nói: Tôi thật kinh hãi quá khi nghe những gì ông nói bởi vì như thế có nghĩa tôi phải buông bỏ tất cả mọi sự sao? Vì sợ hãi nên bà nói: Tôi không nghe ông đâu vì như thế có nghĩa tôi phải buông bỏ hoàn toàn sự lệ thuộc vào vật mà tôi đã chăm sóc, nuôi dưỡng hàng ngàn năm qua. Pupul, cái khó là ở đó.

Pupul Jayakar: Ông vừa nói một điều gì đó. Nhưng ông vẫn chưa trả lời câu hỏi ban đầu của tôi là liệu có một đổi thay sâu sắc nào trong giáo lý của ông không?

Krishnamurti: Không có thay đổi nào cả.

Ông ta đã nói về quyền lực, ông ấy vẫn tiếp tục nói về quyền lực; ông ấy đã nói về sợ hãi, ông ấy vẫn tiếp tục nói về sợ hãi; ông ấy đã nói về thức bằng nhiều thuật ngữ khác biệt, ông ấy vẫn tiếp tục nói về thức. Ông ta đã nói tư tưởng phải chấm dứt và ông vẫn tiếp tục nói về điều đó. Ông ấy đã nói về bản chất của cái tham và nay ông vẫn còn tiếp tục nói.

Pupul Jayakar: Tôi có thể hỏi câu này không, Krishnaji? Trong ngắn ấy năm – tôi ngại dùng từ "năm" vì ông lại nói đó là thời gian, v.v... - ông có nghĩ trong ông đã có một thay đổi nào đó không? Tôi đặt câu hỏi này hết sức nghiêm túc.

Krishnamurti: Hãy để tôi quan sát câu hỏi đó. Tôi đã chưa bao giờ đặt câu hỏi này trước. Phải chăng đã có một thay đổi sâu sắc trong tôi so với ba mươi năm trước đây hoặc so với lúc từ khi tôi bắt đầu. Thực sự chính xác và đúng sự thật là: không. Vâng, có những đổi thay trong cách thức trình bày, trong từ vựng, trong ngôn ngữ và cử chỉ – chắc bà biết tất cả các điều đó – nhưng tận nền tảng, không có thay đổi chi cả từ lúc bắt đầu cho tới nay.

Pupul Jayakar: Vậy những gì ta thấy...

Krishnamurti: Đó là cái bất động (immobility). Bà hiểu chứ? Hãy đi sâu vào đó.

Hãy nghe phát biểu này, đó là: Giác tri cái toàn thể vốn mang tính tức thì. Thời gian không còn cần thiết, không cần thiết để chuẩn bị. Xem xét, thăm dò, tìm hiểu không giúp bà giác tri hoàn toàn khoảnh khắc đó. Bà nói với tôi: Vậy lời chỉ bảo tiếp theo của ông là gì? Tôi phải làm gì? Đúng không? Đương nhiên tôi xin nhắc lại: Đừng làm gì cả, hãy chỉ lắng nghe thôi. Nếu bà lắng nghe thật chính xác phát biểu: thời gian, sự chuẩn bị, toàn bộ tiến trình tiến hóa, tất cả là không cần thiết, nếu bà lắng nghe – chứ không phải chỉ chấp nhận, nắm lấy và quan sát rồi nói, "Vâng, tôi đã hiểu" – bà sẽ giác tri tức khắc. Thảo luận đi, chắc bà thấy, Pupul, vấn đề là toàn bộ thái độ sống, toàn bộ lối sống của ta đều dựa trên sự tiến hóa – tức là trở thành, trưởng thành, thành tựu và cuối cùng vươn tới Thượng Đế. Tôi nghi giả thuyết đó, sự qui định cơ bản đó là sai lầm tận gốc. Bây giờ, liệu bà có thấy tức thì

cái tính cách sai lầm ấy không hay bà nói, "Khoan đã, cái này, cái nọ và cái kia"?

Pupul Jayakar: Không, thưa ông. Tôi có thể nói tôi thấy sự thật của điều đó.

Krishnamurti: Chờ một chút, chậm chậm, Pupul. Bà hiểu sao khi bà nói bà thấy sự thật của điều đó?

Pupul Jayakar: Tôi nghe mà tâm thức không động.

Krishnamurti: Nếu bà nghe như thế, việc gì xảy ra? Nói ví dụ, Phật đã nói với tôi, "Cực lạc của lòng từ là dứt khổ". Tôi không xem xét phát biểu đó. Tôi không diễn dịch lời nói này theo cách nghĩ của tôi. Tôi không hỏi han, tôi không phân tích, tôi không nói, "Ý ông muốn nói gì?". Tôi chỉ ở trong trạng thái chú tâm lắng nghe hoàn toàn và cực kỳ nhạy bén – không còn có gì khác – bởi vì phát biểu này mang một sự thật vĩ đại và có một nội dung kỳ diệu. Thế rồi tôi nói với Phật, "Bỏ lỗi cho tôi, thưa Ngài, nhưng tôi không đủ sức để làm hay không làm – nói sao cũng được, cái hành động lắng nghe ấy, xin hãy giúp tôi". Đúng chứ? Vậy là Phật nói, "Trước hết, hãy lắng nghe những gì tôi đã nói, đó là không có bất kỳ tác nhân nào do trí não, do tư tưởng sẽ giúp bạn. Không có gì giúp bạn được. Ngay cả tác nhân bên ngoài cũng không giúp bạn có được cái tuệ giác kỳ diệu này". Tôi lắng nghe và tôi sợ hãi. Bởi vì như thế có nghĩa là tôi phải buông bỏ tất cả những gì tôi đã bám chấp. Và tôi hỏi, "Tôi phải xả chấp cách nào?" Chắc bà thấy, lý luận của tôi, lý luận của người hỏi là sai lầm. Ngay lúc hỏi, "Làm cách nào để đừng bám chấp?" Tôi đã đi sai lạc rồi.

Phật nói, "Buông xả", nhưng tôi không nghe. Tôi tin tưởng Phật dữ lắm nhưng tôi không nghe. Tôi không nghe vì việc bám chấp vốn là quan trọng trong cả cuộc đời tôi,

là cả cuộc đời tôi và như một cú đánh, Phật nói, "Buông đi". Và tức khắc tôi buông nó...

Người hỏi: Phải chăng lúc buông cũng là lúc giác tri hay giác ngộ?

Krishnamurti: Vâng. Lúc bạn thấy rằng bạn phải thoát khỏi mọi tri kiến thức... Nhưng với người suốt cả đời sưu tập tri kiến thức từ sách vở kinh điển và từ tất cả mọi nguồn, người ấy nói, "Ông đang nói gì vậy?"

Pupul Jayakar: Tôi xin hỏi một câu được không, Krishnaji?

Krishnamurti: Bà có thể hỏi bao nhiêu câu cũng được, ta có cả ngày hôm nay và ngày mai, vậy hãy hỏi đi.

Pupul Jayakar: Một phát biểu, ông vừa nói, như Phật đã hỏi, tôi xin hỏi: Phải chăng đó là câu hỏi – tôi đặt vấn đề như vậy vì tôi không biết cách nào khác – về cái hành động nắm bắt toàn thể phát biểu đó mà tuyệt dứt từ?

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên rồi. Từ không phải là vật. Phát biểu mô tả về việc hoa nở và v.v..., không phải là sự kiện, cho nên phải thoát khỏi từ. Và người hỏi lại nói, "Xin vui lòng giúp tôi thoát khỏi từ", chắc bà thấy thế là người ta lại đi sai lạc nữa rồi. Vì thế tôi mới nói cường độ của nghe là điểm then chốt của vấn đề.

Pupul Jayakar: Cái gì khiến sinh cường độ đó?

Krishnamurti: Cường độ đó à? Không gì cả. Toàn cả cung cách tư tưởng, nghĩ suy của ta dựa trên sự tăng trưởng, sự trở thành, dựa trên tiến hóa. Tôi thấy một đứa bé và nó tăng trưởng thành người đàn ông. Tôi thấy sự tiến bộ trong khoa học công nghệ – phải mất nhiều năm và nhiều năm, một khám phá khoa học mới hoàn thiện. Vậy là tất cả đều tăng trưởng. Mọi vật đều trở thành, lớn lên, bành

trưởng. Bây giờ đột nhiên có người đến và nói, "Điều đó đúng trong một số lãnh vực nhưng đối với trí tuệ giải thoát, nó không tác động được gì cả" – hãy tạm dừng từ trí tuệ giải thoát lúc này đi. Trí não đã bị qui định quá nặng nề bởi truyền thống về tăng trưởng đó nên cả cái nghe của con người cũng không làm được.

Pupul, có thể bà nói điều gì đó hoàn toàn chính xác, hoàn toàn chân thực, cái gì đó bất biến, bất hoại, và ẩn sau điều bà nói có thể là trí tuệ vô cùng kỳ diệu. Nhưng, Pupul, cái khó là tôi không thể nghe được nó bởi vì tôi có quá nhiều ràng buộc, tôi bám chấp, và bởi thế nên tôi không thể nghe lời nói diệu kỳ này.

Vậy để trả lời câu hỏi của bà: phải chăng giữa ba mươi, bốn mươi năm và bây giờ đã có một thay đổi cơ bản trong tôi. Tôi xin nói: Không, đã có thay đổi đáng kể trong diễn tả, trong cách dùng từ, v.v... nhưng giáo lý cơ bản vẫn là một.

BROCKWOOD PARK – 11.6.1978

THỨC LÀ GÌ?

Pupul Jayakar: Liệu tôi có thể tìm hiểu sâu một số từ ông dùng, bởi vì qua nhiều năm, số từ ấy đã được ông dùng với nhiều nghĩa khác nhau. Số từ tôi muốn tìm hiểu sâu là: thức, *consciousness*, trí, *mind*, tế bào não, *brain cells*, và tư tưởng hay niệm, *thought*.

Tôi cảm thấy ông dùng từ thức và trí theo nhiều nghĩa khác nhau. Khi thì ông dùng từ "trí" và "thức" là một, khi thì ông dùng từ "trí" đồng nghĩa với tư tưởng và thỉnh thoảng ông gợi ý rằng trí chứa niệm hay tư tưởng nhưng tự thân không phải là niệm.

Krishnamurti: Vậy ta sẽ bắt đầu với từ "thức" nhé.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng với điều kiện là chúng ta vẫn đề cập tất cả bốn từ này.

Krishnamurti: Pupul, theo bà "thức" nghĩa là gì? Từ và nội dung của từ này theo bà hiểu nghĩa là gì?

Pupul Jayakar: Có nghĩa là tồn tại, là hiện hữu. Có nghĩa ta là. Chắc ông thấy, ta chỉ khám phá ta là vì có thức.

Krishnamurti: Bà dùng từ "thức" đồng nghĩa với tồn tại, hiện hữu phải không? Tôi xin vạch rõ, tôi dùng từ "thức" trong ý nghĩa khác. "Thức", theo tôi, không chỉ là tồn tại

đơn thuần thôi đâu mà bao gồm cả hỗn loạn trong đó nữa. Tất cả những nguy hại, những phiền não và âu lo, tất cả mọi sợ hãi, khoái lạc, đau khổ, yêu đương, thù hận cùng mọi tổn thương tâm lý mà ta đã thu nhận – tất cả mọi điều đó đều hàm chứa trong từ "thức".

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng đó là tồn tại, tại sao ông không sẵn sàng chấp nhận từ đó?

Krishnamurti: Tôi hơi cảnh giác với từ đó vì tôi nghĩ ý nghĩa của sự tồn tại không lột tả hết tính toàn bộ thức của ta.

Pupul Jayakar: Không lột tả được à, thưa ngài?

Krishnamurti: Tôi không biết chắc. Có thể. Nhưng như tôi đã nói, tôi hơi cảnh giác với từ đó.

Pupul Jayakar: Tồn tại là tất cả rồi. Là cái muốn, cái không muốn, là nghe, nhìn, là ký ức, là dự vọng. Tồn tại là tất cả mọi sự.

Krishnamurti: Được rồi, ta dừng tranh cãi về từ đó nữa.

Pupul Jayakar: Vâng, thức là toàn bộ nội dung của sự tồn tại.

Krishnamurti: Thức là toàn bộ nội dung của cuộc sống ta, của đời ta.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Liệu ta có giác tri toàn bộ nội dung này của cuộc sống ta không?

Pupul Jayakar: Không, không giác tri được một cách toàn bộ.

Krishnamurti: Ta có giác tri toàn bộ nội dung của thức hay chỉ tri giác một vài thành phần khác biệt của thức vào

những thời điểm khác nhau? Ta biết ta bị tổn thương về mặt tâm lý; ta cũng biết ta bị tổn thương về mặt sinh lý – và hai loại tổn thương này, cuối cùng tác động lên nhau và v.v... Ta có thể tri giác sự tổn thương đó trong một khoảng thời gian nào đó – một hay hai ngày – và rồi cũng bỏ đi để đến với khoái lạc.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy, chắc bà thấy, ta không bao giờ chịu quan tâm toàn bộ thức mà chỉ một phần nào đó của nó thôi.

Pupul Jayakar: Bởi vì đó là cách mà thức tự biểu lộ.

Krishnamurti: Thế à? Cái thành phần có thể biểu lộ cái toàn thể không?

Pupul Jayakar: Không phải, thưa ngài. Tôi không nói cái thành phần biểu lộ cái toàn thể. Tôi chỉ nói cái thành phần được biểu lộ trong trí não như một mảnh vụn. Thức tự biểu lộ trong trí não như là một mảnh vụn.

Krishnamurti: Tôi không nghĩ thế. Khoan đã. Tôi muốn làm rõ điểm này. Phải chăng thức biểu lộ cái thành phần trong trí não hay thức chính là tư tưởng, là niệm mà tự thân là một mảnh vụn? Ta chỉ có thể thấy thức như là một sự phân chia manh mún? Ta hãy hiểu rõ điểm này.

Pupul Jayakar: Tôi không theo kịp điều ông trình bày, Krishnaji.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Tôi bị tổn thương tâm lý. Có người ăn nói thô bạo với tôi và tôi bị tổn thương. Tổn thương đó là thuộc thức của tôi.

Pupul Jayakar: Vâng, đúng thế.

Krishnamurti: Hãy khoan. Ta hãy đi chậm chậm. Tư tưởng hay niệm thuộc thức, nằm trong thức. Tư tưởng là

một mảnh vụn: cái động của tư tưởng là cái động hạn chế. Cái động hạn chế, cái mảnh vụn này nói, "Tôi bị tổn thương". Pupul, hãy nhớ rằng, niệm tự thân là một mảnh vụn, niệm không thể thấy cái toàn thể.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, khi niệm nói, "Tôi bị tổn thương"...

Krishnamurti: Không, tư tưởng hay niệm không nói, "Tôi bị tổn thương".

Pupul Jayakar: Được rồi, khi niệm thấy rằng nó bị tổn thương...

Krishnamurti: Không, Niệm không nói, "Tôi bị tổn thương", mà tôi nói, "Tôi bị tổn thương", tôi nói, "Tôi ghen", "tôi lo".

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ngay lúc đó, ngay lúc cái tôi có mặt, là có tư tưởng.

Krishnamurti: Ta phải đào sâu thật chậm vấn đề về cái 'tôi'. Cái 'tôi' được kết tập thành hình bởi tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tên gọi, hình sắc, thuộc tính, tính cách, đặc tính – tất cả mọi cái đó – đều do tư tưởng hay niệm kết tập lại. Cái vật, cái cấu trúc chính yếu – tức là cái 'tôi' đã được kết tập hình thành bởi tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Thế nên khi có người dùng lời lẽ thô bạo, tôi nói, "Tôi bị tổn thương" chứ không phải tư tưởng nói.

Pupul Jayakar: Ai nói? Kẻ nào nói, "Tôi bị tổn thương"?

Krishnamurti: Chính cái vật mà tư tưởng đã kết tập hình thành như cái 'tôi'. Ví dụ, ông X gọi tôi là một thằng

khùng. Thực sự tôi là khủng song tôi không biết điều đó. Tôi nghĩ mình rất thông minh, rất ngon lành. Nhưng ông X đến và nói, "Đừng có khủng, ông không là gì cả mà chỉ là một thằng ngốc, ông ngu muội lắm". Tôi không thích thế nên tôi thấy mình bị tổn thương. Trong lúc tìm hiểu sự tổn thương đó, tư tưởng nhập cuộc; trong lúc tìm hiểu, tôi khám phá ra rằng chính tư tưởng hay niệm tưởng đã thành lập cái 'tôi'.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vì thế, tư tưởng không bao giờ giác tri rằng nó bị tổn thương. Tư tưởng nghĩ rằng tôi bị tổn thương. Niệm nghĩ rằng cái 'tôi' khác với nó (niệm). Niệm thực sự nghĩ tưởng như thế.

Pupul Jayakar: Vâng, niệm nghĩ nó khác với cái 'tôi'.

Krishnamurti: Tư tưởng nghĩ rằng nó khác với cái cấu trúc do nó đã lập thành.

Pupul Jayakar: Cái cấu trúc bị tổn thương.

Krishnamurti: Bị tổn thương, vâng. Vì thế, tư tưởng không bao giờ có thể giác tri toàn bộ nội dung của thức được. Nó chỉ có thể tri giác các mảnh vụn.

Pupul Jayakar: Toàn bộ nội dung của thức là gì?

Krishnamurti: Ta đang khám phá đây. Ta bắt đầu cuộc thảo luận với từ "thức", và bạn dùng từ "tồn tại". Bạn nói thức có nghĩa là tồn tại. Tôi đã nói từ "tồn tại" không lột tả hết ý nghĩa của thức, vì thế tôi tìm một từ khác khả dĩ nói lên trọn vẹn ý nghĩa của thức. Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Liệu thức có một ý nghĩa trọn vẹn sao, thưa ngài? Ông có thể đặt thức vào vị trí mang một nghĩa lý trọn vẹn bao trùm à?

Krishnamurti: Tôi nghĩ là có thể, nhưng trước hết, nội dung của thức là gì? Nội dung của thức là tất cả sự vật mà tư tưởng hay niệm đã dồn nhét vào đó. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Và trong quá trình quán xét thức, ta thấy tư tưởng chỉ có thể thấy mảnh vụn.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vì thế, tư tưởng hay niệm, một cách cơ bản, không thể giác tri, hay quán triệt, hay thấu hiểu toàn bộ thức. Đơn giản là như thế.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, khi có người nào đó giống như tôi đang dùng từ "thức" – có thể là sai – thức có nghĩa là toàn bộ cuộc sống. Chắc bạn thấy, theo tôi, thức là cuộc sống không chỉ của tôi, của bạn và của ông X, mà còn là cuộc sống của cây cỏ và muôn thú nữa: thức bao gồm tất cả, toàn thể muôn vật.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, hôm nay, ngài dùng từ nghe thật là khác lạ.

Krishnamurti: Vâng, tôi biết, xin lỗi tôi đã đi khá xa những gì tôi đã nói.

Pupul Jayakar: Vâng. Trong câu phát biểu sau cùng, ông đã nói thức là toàn bộ cuộc sống.

Krishnamurti: Thức là toàn bộ cuộc sống.

Pupul Jayakar: Vậy là thức gồm cả côn trùng, chim chóc, cây lá...?

Krishnamurti: Chúng có cảm nhận riêng của chúng như tôi có cảm nhận riêng của tôi, bạn theo kịp chứ? Chắc bạn

thấy, Pupul, tôi nghĩ rằng thức bao gồm tất cả nhưng lại bị giới hạn.

Pupul Jayakar: Bao trùm mà bị giới hạn à?

Krishnamurti: Vâng, tôi vừa cảm nhận như vậy. Bạn nghĩ sao? Chưa ai phê phán tôi cả. Tôi cho thức là... Thôi, tôi không muốn đi sâu vào điều này nữa.

Pupul Jayakar: Điều ông vừa trình bày hết sức là mới mẻ, tôi muốn hỏi thêm về điều đó. Ông luôn nói thức chính là nội dung của thức.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Nội dung là quá khứ như kinh nghiệm vậy. Ông nói thức bao gồm tất cả, rằng thức là toàn bộ cuộc sống.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Điều đó hết sức khác lạ với kinh nghiệm sống của tôi.

Krishnamurti: Kinh nghiệm sống của bạn, theo bạn hiểu là sao? Chờ một chút, kinh nghiệm sống của bạn cũng là kinh nghiệm sống của mọi người.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng có nhiều mặt khác biệt chứ. Tôi có một số kinh nghiệm là của riêng tôi. Nhưng ý ông muốn nói là toàn bộ cuộc sống là...

Krishnamurti: Không, có thể có sự khác biệt về màu sắc, âm hưởng, nhưng tất cả chúng đều như nhau, cùng xuôi về một chiều hướng.

Pupul Jayakar: Ý ông muốn nói những gì ở bên trong, ở nội tâm đều có thể là kinh nghiệm của con người?

Krishnamurti: Vâng, hãy giới hạn vấn đề ở đó. Cuộc

sống của bạn là cuộc sống của con người. Cuộc sống của bạn là cuộc sống của nhân loại. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vâng, tận nền tảng, bạn không khác với nhân loại. Bạn có thể có màu tóc khác, khuôn mặt khác, tên gọi khác, v.v... Tôi không nói đến mọi thứ đó. Ngay tận gốc, tận nền tảng, bạn là nhân loại.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Thức của bạn là thức của nhân loại.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ông đã nói điều gì đó khác mà, Krishnaji?

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi đang đề cập tới đây. Nhân loại đã trải qua mọi khổ ải, mọi hỗn loạn. Từng con người đã nếm trải những thời khắc kinh hoàng, khủng khiếp nhất.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, không phải tất cả mọi loài khác cũng trải qua như vậy sao? Sâu bọ, chim chóc, muông thú và cây cỏ – toàn bộ thiên nhiên tạo vật đều phải kinh qua vô vàn hình thái hỗn loạn đảo điên. Tôi dùng từ hỗn loạn đảo điên trong nghĩa bất an, âu lo.

Pupul Jayakar: Thưa ông Krishnaji, phải ông cho rằng thức là toàn bộ hiện tượng của cuộc sống?

Krishnamurti: Khoan, chờ một chút. Ở đây tôi phải thực sự thận trọng mới được. Bạn hiểu sao về từ "hiện tượng"?

Pupul Jayakar: Hiện tượng là tất cả những gì mà giác quan có thể tri giác được.

Krishnamurti: "Tri giác được", bạn hiểu là sờ được, nếm được, v.v...

Pupul Jayakar: Vâng, lộ bày trước giác quan.

Krishnamurti: Nhưng chỉ một phần thôi, phải không?

Pupul Jayakar: Còn phần kia là gì?

Krishnamurti: Là tất cả mọi kiến thức, tri thức, kinh nghiệm đã được tích tập, và v.v... Tất cả những nỗi thống khổ, khắc khoải về mặt tâm lý nơi con người mà bạn không sao sờ được, nắm được. Sự rối loạn tâm lý tác động lên thân và rồi thân cảm thấy khổ vì âu lo.

Pupul Jayakar: Vâng và đó là nỗi âu lo của nhân loại.

Krishnamurti: Vâng. Đây là tiến trình của nhân loại. Vì thế, nó mang tính toàn cầu.

Pupul Jayakar: Ông dùng từ "toàn cầu", theo một nghĩa đặc biệt.

Krishnamurti: Tôi biết.

Pupul Jayakar: Như ông thấy, dường như có cái gì đó.

Krishnamurti: Tôi xin rút lại từ đó... Vậy là gì? Phổ quát? Chung đồng? Đó là tất yếu, là định mệnh, là số phận của con người, nó đang diễn ra trên toàn thế giới.

Pupul Jayakar: Tại sao ông không chịu dùng từ "vũ trụ", *cosmic*?

Krishnamurti: Tôi nghĩ từ vũ trụ có nghĩa là trật tự – *cosmos*, trật tự khác với *chaos*, rối loạn.

Pupul Jayakar: Nhưng dù sao, vũ trụ cũng là cái toàn thể, chứ không phải là một mảnh vụn.

Krishnamurti: Không, không. Nếu dùng từ "vũ trụ" ta phải hết sức cẩn thận, vì như bạn thấy, từ "vũ trụ" có nghĩa rõ ràng là trật tự, còn tâm trí nhân loại thì vô trật tự rồi loạn. Thức của nhân loại thì rối loạn, vô trật tự.

Pupul Jayakar: Vâng, ngoài cái động dấy mạnh mún nông cạn của trí não nhân loại – ông còn đưa vào thức nhiều yếu tố khác nữa. Ông đưa vào đó toàn bộ quá khứ về chủng tộc, tất cả sự động dấy về truyền thống.

Krishnamurti: Vâng, truyền thống.

Pupul Jayakar: Ông đã đưa vào...

Krishnamurti: Nhưng tôi không thể gọi đó là vũ trụ. Ta phải hết sức thận trọng với các từ ta dùng. "Vũ trụ" có nghĩa là trật tự hoàn toàn: *cosmos* đối nghịch với *chaos* – trật tự đối nghịch với hỗn loạn, vô trật tự. Và trí não ta đang ở trong trạng thái hỗn loạn, vô trật tự. Thức của ta đang sống trong hỗn loạn, vô trật tự. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Vì thế, không được gọi thức mang tính vũ trụ.

Pupul Jayakar: Trí não nhân loại không thể được gọi là mang tính vũ trụ, nhưng ...

Krishnamurti: Không, không, Pupul, tôi chỉ đề cập đến thức của nhân loại, thế thôi.

Pupul Jayakar: Nhưng làm cách nào ông đưa vào thức con người toàn bộ nội dung của cuộc sống?

Krishnamurti: Chúng ta không hiểu nhau rồi.

Pupul Jayakar: Há ông không đem toàn bộ đời sống vào đó sao?

Krishnamurti: Không. Tôi chỉ nói thức, như ta đang gọi tên, là yếu tố chung đồng của con người. Thức vốn chung đồng cho toàn thể nhân loại.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Thức đó, cùng với nội dung của nó, là hỗn loạn, xung đột, v.v... Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Thức đó không thể được gọi là vũ trụ.

Pupul Jayakar: Tôi đồng ý; thức đó không được gọi là vũ trụ.

Krishnamurti: Tất cả là thế.

Pupul Jayakar: Vâng, tôi đồng ý. Nhưng ông đã đi xa hơn những gì ông đã nói về thức.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Thức không chỉ là sự hỗn loạn của cá nhân.

Krishnamurti: Không, như bạn thấy đó, tôi tự hỏi liệu có tính cá nhân chi không?

Pupul Jayakar: Được rồi, bỏ từ "cá nhân". Nhưng kinh nghiệm, vô trật tự, hỗn loạn, âu lo, sợ hãi, giận dữ – khi ông nói đến sự kiện bao quát toàn bộ cuộc sống...

Krishnamurti: Không, không, quan điểm của tôi là thế này: Liệu niệm tưởng, tư tưởng có thể nào giác tri toàn bộ thức không? Ta đã nói như thế.

Pupul Jayakar: Và ta đã nói tư tưởng không thể làm được việc đó.

Krishnamurti: Vâng, tư tưởng không thể. Vậy, bây giờ, vấn đề của bạn nêu lên là gì?

Pupul Jayakar: Rồi sự việc cũng đã đến bởi vì câu hỏi đầu tiên tôi đã nêu: sự khác biệt của thức, trí, não và tư tưởng là gì?

Krishnamurti: Đúng, đến đây, ít nhiều ta đã hiểu phần

nào thức là gì.

Pupul Jayakar: Vâng, và cũng đã hiểu phần nào về tư tưởng.

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi muốn làm rõ hơn. Nếu niệm tưởng, tư tưởng không thể giác tri toàn bộ nội dung của thức, thế thì, cái gì đứng ra giác tri cái toàn thể ấy? Bạn theo kịp chứ? Bởi vì nếu tôi không giác tri toàn cả thức mà chỉ xử lý những mảnh vụn của thức tôi thôi – mà những mảnh vụn này thì vô tận – tất phải khởi động một yếu tố khác đứng ra thấy toàn cả thức. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy, yếu tố đó là gì? Phải là trí không? Ta đang hỏi, yếu tố đó phải là trí không? Chắc chắn nó không phải là tư tưởng rồi.

Pupul Jayakar: Không phải là tư tưởng.

Krishnamurti: Chắc chắn cũng không phải là tế bào não, não bộ.

Pupul Jayakar: Giờ đây, khi ông nói chắc chắn yếu tố đó không phải là tế bào não, phải ý ông muốn nói không phải là thứ tế bào não tồn tại như hiện nay không?

Krishnamurti: Khoan đã, hãy đi chậm chậm. Tôi không phải là một chuyên gia về não, nhưng ta có thể biết chắc chắn khi nói rằng tế bào não mang ký ức. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và những kỷ niệm vốn thuộc não. Cho nên não, như hiện trạng, thứ não ta đang sử dụng không thể giác tri toàn bộ thức được.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Đúng thế. Niệm hay tư tưởng không thể

thấy toàn bộ thức được bởi vì niệm thuộc thức. Đúng chứ? Não, hoạt động của não không thể thấu hiểu toàn bộ thức.

Bây giờ, ta đến với trí, *mind*. Liệu trí có thể giác tri toàn bộ thức ấy không? Nhưng trước hết, trí là gì? Trước hết, hãy nhìn này, Pupul, hãy thực tế hơn, cụ thể hơn – tôi không thích từ này, nhưng...

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, hãy trở lui. Trí là gì?

Pupul Jayakar: Vâng, trí là gì? Tôi thành thực muốn biết.

Krishnamurti: Chắc bạn thấy, tôi muốn khám phá liệu có một tâm thái, một vận động nào vượt lên trên thức không. Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Vâng. Đó là lý do cốt lõi của cuộc khám phá.

Krishnamurti: Ở đây, đó là câu hỏi cốt lõi. Vì vậy, tôi phải hiểu vận hành của tư tưởng. Tôi phải thấu hiểu hoạt động của não tức là động thái của tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi phải khám phá liệu não có thể làm ra, hay tạo nên, hay chế tác, hay sản sinh một giác tri không nằm trong phạm vi của thức, không thuộc thức?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi không nghĩ rằng não như hiện trạng có thể làm được việc đó. Vì thế, ta hỏi: "Trí có thể nào giác tri toàn bộ thức không?". Từ đó, câu hỏi tiếp theo: "Trí là gì?"

Pupul Jayakar: Ông đã dùng từ "trí" trong nhiều nghĩa khác nhau.

Krishnamurti: Vâng, tôi biết. Trí, phải là lý trí, trí năng, *intellect* không? Hiển nhiên là phải rồi. Trí năng, lý trí có thể giác tri toàn bộ thức không?

Pupul Jayakar: Trí năng hay lý trí có thể tách biệt với tư tưởng, với suy luận không?

Krishnamurti: Không, dĩ nhiên là không. Nhưng ta cho rằng trí năng là một công cụ kỳ diệu mà ta có được. Đúng không? Ta sùng thượng trí năng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nhưng bây giờ, ta không đi sâu vào đó. Vậy hãy trở lui. Lý trí, trí năng có thể giác tri toàn bộ thức không? Tất nhiên là không. Bởi vì trí năng hay lý trí vẫn thuộc tư tưởng và dù ta sử dụng tư tưởng một cách sắc bén hay cùn lệt, một cách có hiệu quả hay vô hiệu cũng như nhau thôi. Vậy lý trí cũng thuộc trí. Tình cảm, cảm xúc, cảm nhận, tất cả đều thuộc trí. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Tình cảm, cảm xúc, cảm nhận, trí tưởng tượng, lãng mạn có giác tri toàn bộ thức được không?

Pupul Jayakar: Nhưng ông đang sử dụng "trí" như thể nó là một công cụ. Ông nói, "Liệu trí có thể giác tri không?"

Krishnamurti: Trí có thể trở nên giác tri không? Nói cách nào cũng được, không thành vấn đề.

Pupul Jayakar: Không, tôi muốn hỏi ông, trí có phải là một công cụ hay là một phạm vi hoạt động, *a field*.

Krishnamurti: Bạn hỏi, trí có phải là một phạm vi hoạt động không à?

Pupul Jayakar: Vâng, trí có phải là một công cụ hay là một phạm vi hoạt động? Tôi hỏi như vậy đó.

Krishnamurti: Liệu trí có bao quát toàn bộ phạm vi hoạt động không hay chỉ một phần, một mảnh vụn, một góc nhỏ tí ti?

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy tôi cứ hỏi điều này vì tôi muốn hiểu rõ cách dùng từ của ông.

Krishnamurti: Ta đang làm rõ đây, Pupul.

Pupul Jayakar: Không, thưa ngài, tôi có thể thấy trí đồng nghĩa với tư tưởng. Tôi có thể thấy như thế đó.

Krishnamurti: Khoan đã, Pupul. Trí bao gồm cả lý trí, trí năng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Trí năng, lý trí thuộc tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Cảm nhận, cảm xúc, tình cảm, tình tự lãng mạn, trí tưởng tượng cũng thuộc tư tưởng, phát xuất từ tư tưởng.

Pupul Jayakar: Còn các giác quan?

Krishnamurti: Không, các giác quan thì không, nhưng tư tưởng chập vào với giác quan.

Pupul Jayakar: Vai trò của các giác quan trong đó là gì? Ý tôi muốn nói, ta biết có cái tiến trình tri giác, cảm giác, v.v...

Krishnamurti: Tôi nghĩ cảm xúc, tình cảm và tất cả mọi thứ đó đều không giác tri cái toàn thể. Tôi cho rằng tình cảm, cảm xúc và cảm giác không bao giờ giác tri được cái toàn thể.

Pupul Jayakar: Vậy là ông loại bỏ giác quan luôn à?

Krishnamurti: Không, không. Tôi không loại bỏ giác

quan. Các giác quan vẫn tồn tại.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi cảm thấy đau khi bạn châm kim vào da thịt tôi...

Pupul Jayakar: Phải chăng các giác quan bị sử dụng cách sai lạc.

Krishnamurti: Như tôi đã nói, khi tư tưởng tự động hóa hay đập dính vào các giác quan, lúc đó, cảm giác biến thành cái 'tôi'.

Pupul Jayakar: Vâng, vì lúc đó có cái động hướng ngoại, cái động hướng tới.

Krishnamurti: Vâng, "cái động vươn tới", "tôi muốn", "tôi không muốn", v.v... Vậy, trí, theo bạn nói, là một phạm vi hoạt động. Phạm vi hoạt động của cái gì? khuôn mẫu à?

Pupul Jayakar: Không, bởi vì khuôn mẫu lại giới hạn phạm vi hoạt động.

Krishnamurti: Vâng. Vậy là phạm vi ấy lại bị giới hạn.

Pupul Jayakar: Nhưng như ngài thấy, không có từ nào...

Krishnamurti: Vì thế, tôi chỉ hỏi liệu trí có bao gồm cả não, tư tưởng, cảm xúc, lý trí...

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: A, chờ một chút. Tình yêu hay lòng từ có nằm trong phạm vi ấy không? Tình yêu có thuộc trí không?

Pupul Jayakar: Nếu tình yêu không thuộc trí thì...

Krishnamurti: Tôi không biết. Tôi hỏi nhưng tôi nghĩ tình yêu không thuộc trí. Các giác quan kẹt vào trí khi tư

tương đồng nhất vào các giác quan. Tình yêu hay lòng từ có khác với thức không?

Pupul Jayakar: Khi ông đưa từ "tình yêu" vào, thừa ngài, thì ông đã...

Krishnamurti: Ta sẽ đi sâu vào đó. Điều này rất quan trọng. Ta sẽ đi sâu vào đó bởi vì tình yêu đó thuộc thức. Tình yêu thuộc thức của ta.

Pupul Jayakar: Tình yêu như ta hiện biết là thuộc thức.

Krishnamurti: Vâng, thứ tình yêu như ta biết. Phải chăng trí hàm chứa cả tình yêu? Cái mà ta đang gọi là tình yêu vốn dựa vào cảm giác, dục vọng, khoái lạc. Tôi yêu bạn; tôi yêu người, tôi yêu vật gì đó. Vậy, tình yêu như ta biết, vẫn thuộc thức của ta. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Thứ tình yêu kèm theo ghen tuông, căi cọ, thù nghịch và đủ thứ đại loại như thế, vẫn là thuộc thức.

Pupul Jayakar: Nhưng ông không dùng từ tình yêu trong nghĩa này. Nếu dùng theo nghĩa đó, tình yêu không khác với cảm xúc.

Krishnamurti: Vậy, có thứ tình yêu nào mà tánh không thuộc thức không? (*Im lặng một lúc*).

Pupul Jayakar: Khi xem xét lý trí, trí năng, tư tưởng, não bộ, ông chỉ đề cập đến giác quan bị đồng nhất vào với dục vọng để rồi kết thành cái ngã, cái tôi. Câu hỏi của tôi là: giác quan còn có vai trò nào khác không?

Krishnamurti: Vâng, chờ một chút, ta hãy làm rõ. Tôi nghĩ tôi đã nắm được cốt lõi của vấn đề. Khi bạn quan sát bằng tất cả giác quan của bạn thì không còn đồng nhất vào một giác quan đặc biệt nào nữa. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Đúng.

Người hỏi: Ý ông muốn nói, các giác quan trở thành là một à?

Krishnamurti: Không.

Người hỏi: Ông không còn phân biệt giữa giác quan này với giác quan kia?

Krishnamurti: Không, không phải thế. Tôi hỏi liệu bạn có thể nhìn một vật bằng tất cả các giác quan tỉnh thức của mình không?

Pupul Jayakar: Phải là nghe và thấy đồng thời, cùng lúc, cùng khoảnh khắc.

Krishnamurti: Liệu có thể quan sát bằng tất cả các giác quan của bạn, tức là, trong trạng thái quan sát ấy không khởi một động niệm? Khi tư tưởng còn động, là có một giác quan đặc biệt nào đó vào cuộc.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hãy tìm hiểu sâu và xa hơn vụ việc, vì con người vốn có tính hiếu kỳ tự nhiên muốn khám phá: Liệu có chiều không gian nào hoàn toàn khác với chiều không gian của thức như ta biết, mà không phải là sản phẩm của tư tưởng. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Khám phá ấy trở nên cực kỳ hệ trọng.

Pupul Jayakar: Ông đã xem xét và phủ nhận mọi công cụ mà chúng tôi biết được, có được và nhờ đó mà hoạt động.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Vật duy nhất mà ông hoàn toàn không phủ nhận là tánh chất hoạt động của giác quan.

Krishnamurti: Làm thế nào tôi có thể phủ nhận giác quan chứ?

Pupul Jayakar: Vâng, vì chúng mang tính độc lập hoàn toàn hay nói cách khác, chúng có tính năng không chứa ảo tưởng...

Krishnamurti: Ảo tưởng là do tư tưởng tạo ra.

Pupul Jayakar: Vâng. Vậy là tự thân giác quan có khả năng thoát khỏi ảo tưởng.

Krishnamurti: Điều đó chỉ có thể được khi giác tri mọi động niệm, khi giác tri mọi hoạt động của tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Điều đó chỉ có thể được khi giác tri toàn cả tính chất của tư tưởng. Bây giờ, giác quan mới không sản sinh cái cấu trúc tâm lý như là "tôi". Tất cả chỉ có thế.

Hãy xem này, Pupul, hãy cụ thể – những điều vừa trình bày không có chi là lý thuyết cả. Với tư cách là con người, ta giác ngộ rằng thức ta hoàn toàn mất trật tự, hỗn loạn. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Và bất kỳ động dậy nào nhằm xa lìa sự hỗn loạn đó không tránh khỏi dẫn đến ảo tưởng. Bây giờ, câu hỏi của tôi là: Có thể lập lại trật tự không? Hãy đi từng bước một. Tôi đang dùng tôi như một ví dụ điển hình của con người. Thức của tôi đang trong thế hỗn loạn vô trật tự. Tôi giác tri điều đó. Tôi giác tri mọi vật đang động dậy nhưng nhúc nhích bất tận trong thức của tôi: giận, ghen, thù, hận, chiếm, chấp, chế... Tôi muốn lập lại trật tự trong thức tôi vì tôi thấy sự cần thiết của trật tự. Trật tự có nghĩa là hài hòa. Vấn đề là: có thể lập lại trật tự không?

Ta đã bàn về thức, ta đã bàn về niệm, ta đã thảo luận về trí, về tình tự cảm nhận, cảm xúc, cảm giác, v.v..Vậy thì, công cụ nào, tính năng nào là cần thiết để thoát khỏi vòng xiềng xích của thức?

Pupul Jayakar: Thưa ngài, câu hỏi sau chót này thật là giá trị tốt cùng. Trước đây, ông nói rằng tôi muốn lập lại trật tự, là một trong những điều tôi chưa bao giờ hiểu nổi.

Krishnamurti: Khoan đã, Pupul, hãy làm rõ. Tôi đang dùng một số từ để truyền đạt rằng phải có trật tự hoàn toàn mới có vũ trụ. Tôi không biết vũ trụ là gì, nhưng tôi nhận ra rằng cuộc sống tôi hoàn toàn vô trật tự, hỗn loạn. Vì vô trật tự nên mới có sự cùng khổ, hỗn loạn, bất an, bất hòa, tranh cãi cùng tất cả mọi điều quái dị diễn ra trong cuộc sống đời thường. Vì vậy, trật tự là cần thiết. Nhưng ai đứng ra lập lại trật tự đây? Đó là quan điểm của tôi. Phải trí đứng ra lập lại trật tự không? Phải những tình tự như cảm nhận, cảm giác, trí tưởng tượng đứng ra lập lại trật tự không? Phải tư tưởng hay niệm tưởng đứng ra lập lại trật tự không? Trái lại, tư tưởng không thể, niệm không thể.

Pupul Jayakar: Tất cả đấy đều là những mảnh vụn.

Krishnamurti: Vâng, những mảnh vụn. Vậy thì, cái gì sẽ lập lại trật tự đây? Hãy thảo luận đi, hãy đào sâu vào đó đi.

Pupul Jayakar: Tôi xin thưa rằng, chỉ còn có một công cụ duy nhất mà ông còn để trống cửa. Tức là ông dành riêng một công cụ duy nhất có khả năng bất nhiễm.

Krishnamurti: Các giác quan à?

Pupul Jayakar: Vâng, giác quan. Ông đã bế mọi công cụ khác.

Krishnamurti: Vâng, ta đã bít hết mọi lỗ trống mà trí

nào con người đã bày đặt ra. Phải chăng ta cũng đã bế luôn các giác quan?

Pupul Jayakar: Tôi thấy rằng khi các giác quan đồng nhất vào với tư tưởng thì chúng chỉ làm lớn mạnh cái cấu trúc vốn là nguyên nhân nền tảng khiến sinh hỗn loạn vô trật tự.

Krishnamurti: Vậy, có thể cách ly tư tưởng khỏi giác quan để tư tưởng không còn động nữa mà chỉ có giác quan động?

Pupul Jayakar: Làm thế được không?

Krishnamurti: Tôi đang hỏi.

Pupul Jayakar: Thưa ngài Krishnaji, phải chăng thực chất của cái thấy vốn hoàn toàn khác với cái thấy thị giác (con mắt thịt) nói, "Đây là cội cây"? Có cái thấy, nghe tự thân, độc lập với những gì được nghe thấy. Thưa ngài, tôi có thể nói thế này không, công cụ ấy tự thân không bị suy đồi. Bây giờ, tôi xin nói...

Krishnamurti: Bạn đang nói gì? Công cụ ấy là tư tưởng..

Pupul Jayakar: Không, không. Tôi nói công cụ thấy, công cụ nghe ấy vốn không hư hoại. Nó hư hoại khi nó đồng nhất vào tư tưởng.

Krishnamurti: Đúng đấy. Nó hư hoại khi nó đồng nhất vào ý kiến, vào phán đoán, vào lượng giá. Vì vậy, nghe đúng, nghe chính xác vốn không hư hoại. Vâng, đúng là như vậy. Nhưng đó có phải là công cụ sẽ giúp con người như chúng ta đây lập lại trật tự không?

Pupul Jayakar: Nếu ông phủ nhận mọi công cụ...

Krishnamurti: Phải thận trọng ở đây. Bạn hiểu sao là công cụ? Bạn bảo rằng trí là công cụ, tư tưởng là công cụ.

Pupul Jayakar: Vâng, não là công cụ, tư tưởng là công cụ.

Krishnamurti: Nếu ta dùng từ "công cụ" trong nghĩa đó thì...

Pupul Jayakar: Ông sẽ phủ nhận nó.

Krishnamurti: Vâng, tôi phủ nhận. Bởi vì chính công cụ đó trở nên hư hoại và cái hư hoại không thể mang lại cái bất hoại.

Pupul Jayakar: Nhưng ông nói còn cái khác nữa.

Krishnamurti: Ồ, vâng, nhất định là phải có rồi. Khoan đã. Tôi là một con người. Thức của tôi đang trong thế vô trật tự, hoàn toàn hỗn loạn. Tôi nói, "Xin hãy giúp tôi thoát khỏi vòng tù ngục này". Nhân loại đã nói như thế hàng ngàn năm rồi. Bạn hiểu chứ? Do đó, các đạo sư, các giáo chủ... đã đến và nói, "Hãy làm điều này, điều này, điều này và bạn sẽ được giúp đỡ". Nhưng rồi trật tự cũng không lập lại được. Bởi thế, giờ đây, ta thái bỏ tất cả, thái bỏ trọn vẹn. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Thế thì sau khi từ bỏ tất cả mọi thứ một cách trọn vẹn rồi, ta làm gì đây?

Pupul Jayakar: "Hãy tự mình là ánh sáng cho chính mình", nghĩa lý thực sự là sao?

Krishnamurti: Nghĩa lý thực sự là: Đừng trông chờ kẻ khác; đừng nương dựa vào kẻ khác, đừng yêu cầu kẻ khác cứu giúp mình.

Pupul Jayakar: Từ "ánh sáng" có nghĩa là gì?

Krishnamurti: "Hãy tự mình là ánh sáng cho chính mình" có nghĩa là: Đừng núp bóng kẻ khác. Đừng làm một thứ người hạng hai loại phế thải. Đừng nương dựa vào bất cứ vật gì, người nào. Bởi vậy, tôi không dựa vào bạn, tôi không dựa vào nhà thờ, đền chùa, miếu mạo, vào linh mục,

vào đạo sư, vào kinh sách, tôi không dựa vào bất kỳ đâu, bất kỳ vật gì. Song tôi dựa vào xu hướng chung của con người là tìm cách thoát khỏi cơn hỗn loạn đảo điên này, thoát khỏi ảo tưởng của các nhà truyền giáo, thầy tổ, linh mục, đạo sư. Bạn hiểu chứ? Đây không phải là việc tin cậy vào kẻ khác, mà đây là một cuộc hợp tác khám phá, không phải là vấn đề tự cứu. Như bạn thấy đó, Pupul, nói, "tự cứu" thật là ngốc nghếch.

Vậy hãy trở lui: Phải làm gì? Ta đã phế bỏ trí, ta đã phế bỏ động niệm, ta đã phế bỏ hoạt động của não, thứ não hiện ta đang biết, vốn giới hạn. Đúng không, Pupul?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Ta cũng phủ nhận áp lực của môi trường, của truyền thống, của lòng trắc ẩn. Ta đã phủ nhận mọi áp lực và bây giờ ta hỏi: Là con người, ta khám phá "cái kia" cách nào đây?

Pupul Jayakar: Thưa ngài, điều tôi muốn nói là thế này: còn dụng công để làm cái gì, là còn chịu chết thôi.

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Do đó, ông bảo rằng giả sử thấy cần có một công cụ để đạt tới "cái kia" thì cái kia đã vượt mất rồi.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ngài, "cái kia" đâu có phủ nhận chính cái năng lượng hàm chứa trong nó và năng lượng đó vốn vô hạn.

Krishnamurti: A! Bạn lại lý thuyết suông rồi, Pupul.

Pupul Jayakar: Không, xin lỗi, thưa ngài, giờ phút này tôi không nói suông đâu.

Krishnamurti: Vậy thì bạn muốn nói gì? Tôi không hiểu.

Pupul Jayakar: Tôi nói rằng khi tôi sử dụng giác quan nhằm đạt tới cái gì đó thì chúng đã đồng nhất vào tư tưởng rồi.

Krishnamurti: Vâng, điều đó hiển nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Nhưng tôi không thể phủ nhận giác quan và tôi không thể phủ nhận rằng giác quan tự thân vốn bất hoại.

Krishnamurti: Vâng, tự thân giác quan không hư hoại. Khi giác quan không đồng nhất vào với tư tưởng để thành lập cái 'tôi' – về mặt tâm lý – bấy giờ các giác quan ấy hoạt động một cách bình thường, tự nhiên, lành mạnh. Các giác quan lành mạnh ấy sẽ mang lại một chiều không gian khác chứ?

Pupul Jayakar: Tôi không biết, bởi vì như hiện ta đang sống, các giác quan không hề ở trong trạng thái đó.

Krishnamurti: Cho nên, có thể nào tư tưởng hay niệm không đồng nhất vào các giác quan được không? Hiển nhiên là có thể. Tôi thấy một vật thể đẹp – người hay vật – liệu tôi có thể quan sát nó mà không nói, "Tôi phải có nó"? Dĩ nhiên là có thể làm được việc đó, tức là chỉ đơn thuần quan sát thôi.

Pupul Jayakar: Vâng, tựa như đang thảo luận với ông, mọi giác quan đều hoạt động. Có thể có một trạng thái như vậy không?

Krishnamurti: Ô, vâng, có cái có thể ấy, nhưng tôi không quan tâm đến cái có thể ấy. Pupul, là con người, vấn đề sanh tử độc nhất của tôi là: thoát khỏi cơn hỗn loạn đảo điên này.

Pupul Jayakar: Nhưng dựa vào đâu tôi thừa nhận là có "cái kia"?

Krishnamurti: Tôi không biết. Tôi không thừa nhận "cái kia". Tôi không biết trật tự là gì. Làm sao tôi biết được trật tự khi tôi đang sống trong trạng thái hoàn toàn hỗn loạn đảo điên chứ? Tôi có thể suy luận, tôi có thể tưởng tượng, tôi có thể thuyết lý dông dài. Tôi có thể khéo léo dùng lời lẽ kết dệt hàng lô học thuyết nói về "cái kia", nhưng thực sự chúng hoàn toàn vô nghĩa. Điều thực sự có ý nghĩa là: có tình trạng vô trật tự, có hỗn loạn đảo điên. Biên cố gì diễn ra để chuyển từ chiều không gian này sang chiều không gian hoàn toàn khác mà không phải là sản phẩm của tư tưởng? Vấn đề ở đó. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng, đó là vấn đề, nhưng ta bắt đầu từ việc định nghĩa từng từ ngữ được dùng để có một hình ảnh rõ nét.

Krishnamurti: Vâng, hoàn toàn đúng như vậy và chúng ta đang hết sức sáng suốt — ít ra tôi hy vọng là thế. Vậy bây giờ, cái làm hay cái không làm nào thật cần thiết để chuyển dịch từ cái này sang cái kia? (Ngưng một lúc). Đây là vấn đề quá cổ xưa của loài người, Pupul, không phải là cái gì mới. Và người ta đã dạy rằng: Hãy ăn chay, nhịn đói, cầu nguyện, niệm Phật, kiêng cử tình dục, đi lễ nhà thờ, chùa và nhân loại đã làm thế, làm đủ cách, nhưng cái tồn tại vẫn là sự hỗn loạn đảo điên mất trật tự. Vậy ta sẽ phải làm gì?

Cái làm nào vốn không làm đứng ra phủ nhận hoàn toàn tình thế vô trật tự này? (Im lặng một lúc). Phủ nhận toàn phần hay bao giờ cũng vẫn là phủ nhận một phần. Bạn theo kịp ý tôi chứ? Đầu tiên, tôi phủ nhận thái độ bám chấp, kế đến, phủ nhận sự ghen tuông, kế đến nữa, phủ nhận mọi tổn thương tâm lý, v.v... Chắc bạn thấy, đó là việc làm vô tận, đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy, phủ nhận hoàn toàn tình trạng vô trật tự được không? *(Im lặng một lúc)*

Người hỏi: Thưa ngài, ngài nói về hành động, về cái làm – nhưng hành động hay cái làm đó không thể là một động dấy, bởi vì động dấy bao hàm có thời gian.

Krishnamurti: Vâng, tôi biết dùng từ này hay bất cứ từ nào khác cũng hàm ý phủ nhận sự vô trật tự mà không muốn trật tự, không có bất kỳ động dấy nào hướng về trật tự. Bạn hiểu điều tôi nói chứ? Có hành động phủ nhận hoàn toàn sự vô trật tự không? Liệu ta có thể phủ nhận hoàn toàn, triệt để sự vô trật tự được không?

Người hỏi: Phải đấy là hành động của sự tĩnh lặng hoàn toàn không?

Krishnamurti: Không, hãy nhìn này: Là con người, tôi đang sống vô trật tự, hỗn loạn đảo điên. Tôi có thể tách ra khỏi đó không? Đúng chứ? Vô trật tự nơi này, nơi khác, v.v.... Phủ nhận phần nào tình trạng vô trật tự, ta cũng có được một trật tự nào đó. Đúng không? Nhưng đó không phải là trật tự hoàn toàn. Trong bến cảng cũng có nước biển nhưng không phải là biển cả. Đúng không?

Người hỏi: Đúng.

Krishnamurti: Cùng là nước biển nhưng không phải là biển cả. Vì thế, tôi có thể phủ nhận phần này, phần kia, nhưng các phần bị phủ nhận đó không phải là cái toàn phần. Đúng không? Do đó, tôi muốn hỏi: có thể phủ nhận hoàn toàn triệt để trọn vẹn cái vô trật tự không?

Người hỏi: Ông đang hỏi có hành động nào dẫn đến đó không?

Krishnamurti: Không, không, tôi nói phủ nhận chứ không phải hành động. Tôi xin nói thế này: Thưa ngài,

trước hết, ngài có thấy rằng phủ nhận từng phần không phải là phủ nhận chi cả không?

Người hỏi: Vâng.

Krishnamurti: Có phủ nhận nào không phải là phủ nhận từng phần không? Phủ nhận toàn bộ nội dung của thức vốn vô trật tự, hỗn loạn, đảo điên được không?

Pupul Jayakar: Phủ nhận hoàn toàn cái vô trật tự là một khái niệm. Thưa ngài, tình trạng vô trật tự là một khái niệm.

Krishnamurti: (*nhẹ nề lắc đầu*) Không phải là một khái niệm.

Pupul Jayakar: Cái vô trật tự như đang tác động trong tôi - vâng.

Krishnamurti: Cái vô trật tự đang tác động trong bạn, phải chăng tác động ấy mang tính cục bộ, từng phần, vụn vặt?

Pupul Jayakar: Mỗi cái vô trật tự khởi lên đều mang tính manh mún. Nhưng tình trạng vô trật tự thì không manh mún mà cung cách tôi giáp mặt với vô trật tự thì manh mún.

Krishnamurti: Phủ nhận một cách manh mún đã tạo ra hỗn loạn, vô trật tự, phủ nhận một cách manh mún khiến sinh vô trật tự. Tôi đã phủ nhận một cách manh mún suốt cả đời tôi. Đúng không? Ta nói rằng phủ nhận từng phần đã góp phần tạo ra tình trạng vô trật tự. Do đó, ta hỏi: Không phủ nhận một cách manh mún được không, để từ đó, có trật tự hoàn toàn?

Pupul Jayakar: "Vật kia", tức là trật tự hoàn toàn, ta không thể nghĩ bàn được, hãy để sang một bên. Ta hãy bàn xem liệu có thể phủ nhận hoàn toàn trọn vẹn triệt để,

tức là, không phủ nhận một cách manh mún.

Krishnamurti: Được, tốt, hãy bắt đầu từ đó đi. Khi trí, khi tư tưởng, khi trí năng, lý trí – tự thân nó vốn mang tính manh mún – nói, "Tôi phải phủ nhận cái vô trật tự", là nó vẫn tiếp tục vô trật tự, tiếp tục hỗn loạn đảo điên. Đúng không? Bởi vì tất cả chúng đều là những mảnh vụn. Lý trí, lý lẽ – tất cả đều là manh mún. Vậy, bây giờ, cái-làm hay cái không-làm nào đứng ra nói, "Không phủ nhận từng phần manh mún nữa".

Pupul Jayakar: "Không làm", phải chăng ta không đủ khả năng để "không làm"?

Krishnamurti: Vâng. Đó là điều tôi muốn vạch rõ. Ta đã làm đủ thứ việc trên đời để gột sạch thức. Đúng không? Ta cầu nguyện, tụng niệm, ta ăn chay, ta khát thực, vâng phục, ta hiến dâng, ta chối bỏ. Ta làm, ta động dậy triển miên để lập lại trật tự. Đúng không?

Pupul Jayakar: Đúng, thưa ngài.

Krishnamurti: Vậy, bây giờ, câu hỏi chân thực đặt ra là: Liệu có cái làm nào vốn không-làm không? Bạn thấy không, điều đó chỉ có thể được khi tôi thực sự hoàn toàn trọn vẹn phủ nhận tất cả mọi sự.

BROCKWOOD PARK – 12.06.1978

TÂM KRISHNAMURTI

Pupul Jayakar: Lắng nghe ông trong ba mươi năm, tôi đã quan sát cung cách ông tiếp cận vấn đề, cung cách ông giải mở vấn đề trong khi thảo luận. Vẫn biết ông chủ trương là không có "đường lối", không có phương cách nào cả, nhưng như tôi đã quan sát, có một tiến trình nào đó – không gọi đó là "đường hay cách", vì ông không thích – đã tự nó lộ ra. Tôi dùng từ "tiến trình" chứ không phải là "phương pháp, phương cách" vì từ đó nghe thô quá!

Thưa ông, tôi muốn tìm hiểu cách thế ông tiếp nhận một câu hỏi, cách thế ông cụ thể thâm nhập vào đó. Tôi cũng muốn biết việc gì diễn ra sau khi ông tiếp nhận câu hỏi. Tôi muốn khám phá chính tâm trí của ông. Vậy, liệu trong cuộc đối thoại này, tôi có thể khám phá chính tâm trí của ông không?

Krishnamurti: Bà muốn khám phá chính tâm trí của tôi à?

Pupul Jayakar: Xin lỗi vì đã đặt vấn đề như thế. Thưa ngài, có khám phá tâm trí của ngài, tôi nghĩ chúng tôi mới có thể hiểu được cái cung cách khám phá trong đó chúng tôi bị sa lầy như thế nào?

Krishnamurti: Được rồi, hãy bắt đầu đi.

Pupul Jayakar: Liệu ta có thể bắt đầu với một câu hỏi: Một câu hỏi được đặt cho ông, ông tiếp nhận nó như thế nào? Cái tâm thái của ông đứng ra tiếp nhận câu hỏi ấy là gì?

Krishnamurti: Câu hỏi là: Khi một câu hỏi được đặt cho Krishnamurti thì Krishnamurti tiếp nhận và trả lời câu hỏi ấy cách nào? Đúng không? *(Ngưng một lúc)*.

Tôi nghĩ ông ta có thể nói rằng, trước hết ông ta lắng nghe, nghe mà tuyệt đối không kết luận, không rào cản. Và chắc bà thấy, vì không có chương ngại nên tâm trí "trống không" – tôi dùng từ "trống không" này được chứ? Tâm là không, trong ý nghĩa, không có câu trả lời lập định trước và bởi vì câu trả lời không được lập trình trước nên không có động tác ghi thu và hồi tưởng các câu trả lời ấy. Tôi dùng từ "không" trong nghĩa này, có một tâm thái trống không và Krishnamurti trả lời từ đó. Vâng, tôi nghĩ là đúng như vậy.

Pupul Jayakar: Trong tâm thái ấy, nhiệm vụ của sự chú tâm là gì? Như ngài thấy, chú tâm là tìm kiếm, nhưng nếu chú tâm không tìm kiếm thì tác động gì diễn ra đối với câu hỏi? Ông có thể đứng trong cái không mà tiếp nhận câu hỏi, vậy thì thực sự tác động gì thực sự diễn ra với câu hỏi? Bởi vì rõ ràng ông có trả lời mà.

Krishnamurti: Vâng, câu hỏi được đặt ra và được nghe – nghe không những bằng tai mà luôn cả cái nghe không theo tiến trình thông thường nữa. Tựa như gieo hạt xuống đất – đất tác động lên hạt và hạt tác động vào đất và dần dần, từ đó, cây, hoa mọc lên.

Pupul, có cái trạng thái sinh lý bình thường, trong đó câu hỏi được nghe bằng tai, nhưng cũng có một trạng thái trong đó câu hỏi được nghe không bằng tai và chính từ

tâm thái đó mà có câu trả lời.

Pupul Jayakar: Ông nói rằng có cái nghe bằng tai và cái nghe không bằng tai. Phải chăng đó là một công cụ mới xuất hiện – không phải là sự phát triển vật chất trong não mà là một năng lực mới, một công cụ mới. Khi quan sát ông, dường như mắt ông cũng tham gia vào tiến trình nghe như tai ông. Nếu tôi có thể nói: ông "nghe" bằng mắt.

Krishnamurti: Tôi nghĩ là vậy. Bây giờ tôi xin trả lời câu hỏi sau cùng bằng cách đưa vào từ "tuệ giác", *insight*. Tuệ giác là một tâm thái, trong đó, không có ký ức, hồi ức, không kết luận, không dự liệu, không phản ứng. Tất cả chưa đủ để gọi là tuệ giác những điều vừa kể chưa đủ gọi là tuệ giác - tuệ giác hơn thế nhiều lắm.

Khi bạn đặt câu hỏi thì có cái nghe bằng tai và cũng có cái nghe không bằng tai, tức là, tâm trí đang ở trong một trạng thái không hồi tưởng, không kết luận, không định kiến, không ghi thu trước câu hỏi và vì thế, không có sự trả lời câu hỏi dựa vào ký ức. Tất cả mọi thứ đó – hồi ức, kết luận, câu trả lời có sẵn, v.v... - tất cả đều vắng bật, chỉ có tuệ giác chiếu soi câu hỏi.

Pupul Jayakar: Cái nghe không bằng tai này phát sinh khi cái tiến trình của trí não dứt bật, hay nó là cái gì khác?

Krishnamurti: Khi có tuệ giác, tế bào não tự chúng thay đổi. Khi có tuệ giác, tuệ giác chuyển hóa tế bào não.

Pupul Jayakar: Ông bảo rằng có cái nghe bằng tai và cái nghe không bằng tai. Ông nói rằng tuệ giác đem lại sự thay đổi trong tế bào não. Phải tuệ giác khởi phát là do cái không nghe?

Krishnamurti: Vâng, do cái nghe không bằng tai.

Pupul Jayakar: Có thể tìm hiểu cái nghe không bằng tai này không, hay không thể?

Krishnamurti: Hãy khám phá xem. Trước hết, có cái nghe bằng tai mà mọi người đều biết. (*Im lặng một lúc*). Kế đến có cái nghe không bằng tai – nghe không tai – tương tự trạng thái làm rơi một hòn đá vào một hồ nước hoàn toàn tĩnh lặng. Khi bạn buông một hòn đá vào một hồ nước như thế, nó tạo ra vài gợn sóng lăn tăn rồi biến mất.

Một trạng thái lắng nghe không bằng tai là một trạng thái tuyệt đối tĩnh lặng của tâm trí. Bây giờ, khi một câu hỏi được đặt ra cho một tâm trí như thế thì tựa như một viên sỏi ném xuống mặt hồ tĩnh lặng. Câu trả lời là gợn sóng, là những gợn sóng li ti. Không biết tôi trình bày như thế có rõ chưa?

Pupul Jayakar: Mặt hồ đó là toàn thể tâm trí? Hay chỉ duy có trí?

Krishnamurti: Tôi không hiểu. Tôi sẽ thâm nhập sâu hơn. Khi bà nói "duy có trí", vậy là ý gì?

Pupul Jayakar: Đó là toàn thể cái đang là và cái đã là. Thức, như ông thường nói, chính là nội dung của thức. Và thức, như ta biết và đang sử dụng, vốn bị phân chia manh mún.

Krishnamurti: Khoan đã, hãy thấy này. Cho rằng thức, trí bị phân chia manh mún. Khi bạn đặt câu hỏi cho một thức tâm như thế, tất nhiên câu trả lời cũng bị phân chia manh mún.

Pupul Jayakar: Ông nói, câu hỏi, như một viên sỏi ném xuống hồ – phải chăng cái toàn thể tâm trí ấy tiếp thu?

Krishnamurti: Đúng thế. Tôi nghĩ ta nên đi sâu hơn một chút bởi vì vụ việc thực sự hết sức lý thú, Pupul, liệu tâm

trí có thể tiếp thu một cách phi thường, sao cho quá khứ không còn có chỗ trong tâm trí ấy nữa?

Pupul Jayakar: Quá khứ là mảnh vụn.

Krishnamurti: Quá khứ là một mảnh vụn nên khó thể thâm nhập vào đó được.

Pupul Jayakar: Ông nói có cái nghe bằng tai và cái nghe không bằng tai. Nghe không tai có cùng tánh nghe không?

Krishnamurti: Ta biết cái nghe bằng tai.

Pupul Jayakar: Vâng, ta biết nghe bằng tai. Nghe một tiếng, một từ, đó là nghe; vậy nghe không bằng tai mang một tính chất khác, phải không?

Krishnamurti: Ồ, vâng, dĩ nhiên.

Pupul Jayakar: Thực chất của nghe ấy là gì?

Krishnamurti: Lắng nghe bằng tai hoặc nghe bằng tai và câu trả lời xuất phát từ cái nghe đó tất sẽ bị phân chia mạnh mún. Đúng thế chứ? Nhưng khi có cái nghe không bằng tai, trạng thái nghe lúc đó không bị phân chia mạnh mún.

Nghe bằng tai hàm ý có ghi thu và hồi ức và rồi dựa vào kiến thức quá khứ, kinh nghiệm quá khứ để trả lời câu hỏi. Trong khi đó, bởi vì không có quá khứ trong cái nghe không bằng tai nên câu trả lời không bị phân chia mạnh mún. Tôi nghĩ điều đó đúng như vậy.

Pupul Jayakar: Cái nghe không bằng tai có khác với cái đứng ra tiếp thu không?

Krishnamurti: Tôi không hiểu. Nói rõ xem sao.

Pupul Jayakar: Thưa ông, câu hỏi được đặt ra. Ông nói

rằng nó được tiếp thu bằng cái nghe không bằng tai. Có cái nghe không bằng tai. Phải cái nghe không bằng tai đó cũng chính là cái đứng ra tiếp thu câu hỏi?

Krishnamurti: (Im lặng một lúc) Vâng, tất nhiên là phải rồi. Tôi nghĩ hình dung tương tự như một hồ nước là rất chính xác. Ta nói hồ tuyệt đối tĩnh lặng và rằng hồ không chứa vật chi khác là nước trong và sạch. Hồ nước hoàn toàn không bị nhiễm bẩn bởi những gì con người đưa vào – sự ô nhiễm ấy là quá khứ và mọi thứ đại loại như thế – và câu hỏi tựa như viên sỏi rơi vào hồ và câu trả lời là gợn sóng. Theo tôi nghĩ đó là cách thế sự việc diễn ra.

Pupul Jayakar: Vậy nếu có cái nghe không bằng tai thì cũng có cái thấy không bằng mắt?

Krishnamurti: Vâng. Nếu bà dùng từ "mắt" trong nghĩa thị giác quang học, con mắt thịt.

Pupul Jayakar: Có thể đào sâu hơn thực chất của vấn đề đó không?

Krishnamurti: Hãy thấy xem, liệu có cái nghe không bằng tai và cái thấy không có quá khứ xâm nhập, có như nhau không? Vâng, cái nghe không bằng tai và cái thấy – thị giác – không có hồi ức, hồi tưởng là như nhau. Tức là nói cách đơn giản, Pupul, khi quá khứ không xen tạp vào cái nghe thấy thì chúng như nhau.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, theo truyền thống, cái động hướng ngoại của con mắt là nhằm thu thập hình ảnh và tên gọi. Bây giờ, cái thấy thị giác ấy quay vào trong là để phá vỡ tiến trình gọi tên: nó đánh tan cái tiến trình gọi tên. Phải vậy không?

Krishnamurti: Để xem tôi có hiểu đúng câu hỏi không? Phải bà bảo rằng có cái thấy thị giác hướng ngoại và rồi từ

cái động hướng ngoại quay lại hướng nội, phải không?

Pupul Jayakar: Không, thưa ngài, không phải thế. Có cái động hướng ngoại mà mọi người chúng ta đều biết; đó là cái thấy có ghi thu, tập trung v.v... - sadhaka – tôi dùng từ "sadhaka", chỉ một người đang trên đường tìm chân lý – đó là cái động của con mắt hướng nội. Tức là, cái thấy thị giác, cái thấy quang học chiếu soi bên trong và phá vỡ cái tiến trình gọi tên, cái tiến trình mang tính phân chia. Thực tế, người ta biết nó như cái động trôi ngược vào trong, cũng là một thuật ngữ mà người Trung Hoa dùng trong nhiều trường hợp.

Krishnamurti: Động tới và lui.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, không phải thế, không phải cái động tới rồi quay lui. Có những giác quan động hướng ngoại và cũng có thứ "giác quan" – tôi dùng từ "nội quan" không hướng ngoại.

Krishnamurti: A, đó lại là vấn đề hoàn toàn khác. Tôi hiểu, vâng, tôi hiểu. Không giống như dòng thủy triều ra vào. Có cái động chỉ chuyên hướng ngoại và cái động hoàn toàn khác, hướng nội.

Pupul Jayakar: Hướng nội bằng cái thấy thị giác – truyền thống dạy thế.

Krishnamurti: Truyền thống Trung Quốc và v.v... nói thế. Nhưng còn bà nói gì đây?

Pupul Jayakar: Như ông thấy, cái nhìn ra ngoài – nhìn cội cây – thì tập trung, còn cái nhìn vào trong thì chấm dứt sự tập trung. Cái nhìn vào trong chấm dứt ngay cái công cụ tập trung. Nó như...

Krishnamurti: Tôi cần hiểu thật rõ điều đó mới được; chưa hoàn toàn rõ với tôi. Không giống như dòng thủy

triều ra vào là rõ rồi. Vâng, tôi hiểu nhìn vào trong không giống như nước biển rộng và lớn mà là một tiến trình hoàn toàn khác.

Pupul Jayakar: Vâng, nhìn vào trong không giống như dòng thủy triều nhưng cũng có thể là thủy triều.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên, đúng đấy, nhưng đó là chỗ nguy hiểm. Thủy triều rộng và lớn – đều là cùng một thứ nước đó cả. Trong khi đó, cái thấy thị giác hướng ngoại và cái nhìn nội tâm là hai tiến trình hoàn toàn khác nhau.

Pupul Jayakar: Phải ông cho rằng thấy mà không có cái thấy bên ngoài mới thực là thấy?

Krishnamurti: Tôi đang đặt lại toàn bộ vấn đề đây. Pupul, tôi đang tự hỏi không biết có cái nhìn nội tâm chi không?

Pupul Jayakar: Ta có thể tìm hiểu điều đó chứ ngài.

Krishnamurti: Tôi đang tự hỏi liệu có cái gì đó như là nhìn nội tâm không bởi vì nhìn vào trong có thể là động tác của tư tưởng hay niệm.

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ngài, nhưng không nhất thiết.

Krishnamurti: Được rồi. Nếu không có động niệm tư tưởng không động, "nhìn vào trong" ta hiểu là sao?

Pupul Jayakar: Nhìn vào trong theo tôi hiểu là thấy cái hiện tiền, cái đang tồn tại trong khoảnh khắc cả trong lẫn ngoài. Trong trạng thái đó, không có trong ngoài chi cả.

Krishnamurti: Đó là tất cả vấn đề nhưng hãy hiểu cho thật rõ. Thủy triều rút ra và tràn vào. Dựa vào điều bà nói, truyền thống – có thể đúng, có thể sai, tôi không biết – hãy cho rằng nhìn ra ngoài và nhìn vào trong không giống

như dòng thủy triều ra vào; cho rằng cái nhìn vào trong không phải là phản ứng của cái nhìn ra ngoài; cho rằng cái nhìn vào trong hoàn toàn khác với cái nhìn ra ngoài. Đúng chứ? Bà nói như thế, phải không? Và bà cũng nói cái nhìn vào trong đánh tan toàn bộ cấu trúc của tư tưởng. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: *(Im lặng một lúc lâu)* Tôi đang thắc mắc vì điều đó đây. Tôi tự hỏi liệu có cái nhìn nội tâm chi không? Tôi đang tìm hiểu, Pupul, tôi không cho là vậy. Nhìn vào nội tâm là nhìn cái gì trong đó? Theo bà, nhìn vào nội tâm là nhìn thấy động niệm, nhìn thấy tư tưởng động. Phải đó là nhìn nội tâm không?

Pupul Jayakar: Theo tôi, đó là cái nhìn vào trong, nhìn nội tâm. Bởi vì có cái nhìn vào thế giới vật lý...

Krishnamurti: Vâng, nhìn ra bên ngoài.

Pupul Jayakar: Còn đây là cái nhìn phi vật lý, phi vật chất. Tôi xin trình bày thế này: cái nhìn là của con mắt thịt, nhưng những gì được thấy là phi vật chất. Niệm hay tư tưởng không phải là vật có thể nhìn thấy được.

Krishnamurti: Pupul, tất cả tư tưởng đều là một tiến trình vật chất.

Pupul Jayakar: Nhưng nó biến hiện cực nhanh.

Krishnamurti: Tôi biết, nhưng vẫn là một tiến trình vật chất. Ghi thu kiến thức, nhớ lại kiến thức đã được ghi thu – tất cả đó đều là tiến trình vật chất.

Pupul Jayakar: Vâng, ngài đã nói như thế, nhưng có sự phân biệt giữa thấy một máy vi âm và thấy chớp nhoáng một động niệm.

Krishnamurti: Nhưng cái động niệm chớp nhoáng ấy vẫn là một tiến trình vật chất.

Pupul Jayakar: Vâng, đúng. Tôi đồng ý đó là một tiến trình vật chất nhưng nó tồn tại ở một chiều không gian ta gọi là nội tâm.

Krishnamurti: Vâng, tôi biết bà gọi đó là cái bên trong và tôi đang xem xét toàn bộ vấn đề đó đây.

Pupul Jayakar: Nó phải ở đâu đó, thưa ngài.

Krishnamurti: Không, quan điểm của tôi là: tại sao nó phải "ở trong hay ở ngoài" chứ?

Pupul Jayakar: Bởi vì, thưa ngài, nó không ở ngoài, nó không phải là vật chất thấy được bên ngoài.

Krishnamurti: Tôi thấy điều bà trình bày. Bà bảo rằng tư tưởng hay niệm là không thể thấy được, không thể thấy như thấy mặt mình trong gương. Tư tưởng không thể được thấy trong gương. Vậy cái gì không thể nhận thấy được thì bà gọi là "cái bên trong".

Pupul Jayakar: Vâng, không thấy được nhưng nó vẫn tồn tại.

Krishnamurti: Nhưng tôi muốn hỏi liệu niệm tưởng có phải là vật bên trong không?

Pupul Jayakar: Thưa ngài, ngài có thể không dùng từ "bên trong" mà dùng một từ khác, nhưng niệm vẫn có đó. Nó ở đâu?

Krishnamurti: Pupul, tôi tin rằng, khi người Eskimo dùng từ "tư tưởng", họ hiểu đó là vật bên ngoài.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, tôi đang nói về tôi thôi.

Krishnamurti: Hãy nhìn kỹ đi, Pupul, hãy nghĩ.

Pupul Jayakar: Tôi hiểu, thưa ngài. Điều tôi đang nói là có vật tôi thấy được ở bên ngoài – đó là cái thấy vật lý hay vật chất. Tôi cũng nói rằng tôi không bao giờ thấy được cũng bằng con mắt thịt ấy thực chất của tư tưởng.

Krishnamurti: Vâng, tôi có thể thấy mặt tôi trong gương, nhưng tôi không thể thấy tư tưởng trong gương. Điều này đơn giản thôi.

Pupul Jayakar: Vậy tôi thấy tư tưởng ở đâu? Cái thấy lúc đó là gì?

Krishnamurti: Pupul, tôi không nghĩ là có cái thấy chi cả.

Pupul Jayakar: Nhưng ông vẫn luôn luôn nói có “thấy” mà.

Krishnamurti: Vâng, thấy – thấy đóa hoa.

Pupul Jayakar: Cũng thấy cơn giận nữa.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Ông vừa mới nói: Tôi không nghĩ là có cái thấy! Ta có thể xem xét phát biểu vừa rồi chứ?

Krishnamurti: Được, nhưng phải tiến hành chậm chậm, ta phải làm rõ điều này vì nó hết sức lý thú.

Trước hết, có cái nghe bằng tai, và tiếp theo, có cái nghe không bằng tai. Cái nghe không bằng tai như hồ nước cực kỳ tĩnh lặng. Không một xao động, cả cơn gió nhẹ cũng không. Bấy giờ, câu hỏi tựa như viên sỏi ném nhanh vào hồ nước tĩnh lặng ấy và các gợn sóng là câu trả lời. Vâng, các gợn sóng là giải đáp cho câu hỏi.

Pupul Jayakar: Viên sỏi chính là câu hỏi ném vào mặt hồ.

Krishnamurti: Đúng, ông ấy đã nói như thế. Ngay từ đầu, ông ấy đã nói rằng bạn phải tiếp cận câu hỏi như lần đầu mới toanh chưa hề biết qua, sao cho câu hỏi rơi vào

hồ từ đó nảy sinh giải đáp. Không có ai, không có thực thể nào đứng ra giải đáp – điều này cực kỳ quan trọng cần phải hiểu.

Bây giờ, hãy trở lại câu hỏi của bà về việc "thấy" tư tưởng hay "thấy" niệm; thấy mặt mình trong gương không có vấn đề gì, đúng không? Bạn có thể thấy mặt mình trong gương, còn thấy tư tưởng mình trong gương thì không thể. Đúng chứ? Vì thế nên bạn nêu câu hỏi: thấy niệm là sao? Pupul, tôi không nghĩ là có cái thấy niệm.

Pupul Jayakar: Vậy thực sự điều gì xảy ra, thưa ngài?

Krishnamurti: Đó là điều ta đang khám phá đây, nhưng trước hết ta phải làm rõ. Rõ ràng là không có cái thấy niệm, vì thấy hàm ý rằng có "người thấy" và có niệm, và rằng "người thấy" và niệm phân biệt nhau. Mà người thấy chính là niệm, tư tưởng. Vì thế, chỉ có niệm, có tư tưởng mà tư tưởng không thể thấy được trong gương. Thế nên, theo tôi, không có cái nhìn vào nội tâm chi cả.

Pupul Jayakar: Nhưng ông ngụ ý gì khi nói thấy "Cái đang là", bởi vì ông bảo rằng không thể thấy được tư tưởng?

Krishnamurti: Không thể thấy được tư tưởng bằng cách nhìn vào trong.

Pupul Jayakar: Thế thì tư tưởng được thấy bởi cái gì nếu không nhìn vào trong và nếu không thấy được như thấy mặt mình trong gương? Sở dĩ tôi đặt câu hỏi này bởi vì có cái thấy.

Krishnamurti: Tôi không dùng từ "thấy".

Pupul Jayakar: Vậy phải dùng từ nào, thưa ngài.

Krishnamurti: Tôi dùng từ "giác" (aware). Vâng, tôi muốn nói rằng tư tưởng hay niệm trở nên tỉnh thức về chính nó, về những động đập của chính nó.

Pupul Jayakar: Nhưng đã bao năm ông nói về thấy "Cái đang là".

Krishnamurti: Thấy "Cái đang là" là thấy cái thực sự diễn ra bên trong, chứ không phải quan sát cái đang diễn ra bằng con mắt quang học, con mắt thịt hay bằng một tư tưởng khác. "Thấy" là như thế.

Pupul Jayakar: Trạng thái đó là gì, thưa ngài?

Krishnamurti: Ta đang xem xét tâm thái đó đây. Nếu bạn nói tâm thái ấy là "thấy trong", tôi xin nói là không thể. Tôi nói không thể vì lúc đó bạn đang làm nảy sinh một trạng thái nhị phân – có cái thấy và vật được thấy. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Liệu có cái thấy nào không như vậy không?

Krishnamurti: Vâng, "Thấy" tức là trong đó không có cái đối nghịch, đối lập.

Pupul Jayakar: Vâng, tất nhiên, vì tánh thấy tựa như mặt hồ tĩnh lặng.

Krishnamurti: Vâng, thế nên, Pupul, tôi xin thận trọng trở lại vấn đề. Khi bạn nói "nhìn vào trong", theo tôi, nghe giả tạo và – xin lỗi – xưa cũ quá (tức dựa theo truyền thống). Tôi nghĩ mọi sự diễn ra như một hồ nước – hồ nước tĩnh lặng. Tự tư tưởng phải tĩnh lặng, nó phải tĩnh lặng như hồ nước. Khi bạn ném một câu hỏi vào thì chính từ hồ, câu hỏi được giải đáp.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ngài, cơn ghen nổi lên. Ghen thuộc vật chất.

Krishnamurti: Vâng, tuyệt đối rồi.

Pupul Jayakar: Tôi dần dần tri giác nhưng nó qua rồi.

Thưa ngài, tôi không thể thấy cái đã qua.

Krishnamurti: Không, bạn thấy cơn ghen nổi lên và có động thái quan sát nó.

Pupul Jayakar: Điều khiến tôi thắc mắc là thế này: Liệu có thể quan sát cái trạng thái thực sự của cơn ghen đang khởi lên không? Bởi vì trong một trạng thái như thế (trạng thái quan sát) nó không khởi lên.

Krishnamurti: Có cơn ghen, có tình tự ghen tuông. Sự kiện ghen là một phản ứng được bạn gọi tên là "ghen". Vấn đề đặt ra là: trước lúc bạn gọi tên nó là "ghen", liệu có thể quan sát, theo dõi, nhìn ngó phản ứng đó mà không có người quan sát không? Tức là, liệu có thể quan sát mà không có cái đối nghịch, đối lập không? Bạn hiểu điều tôi nói chứ? Có thể nào chỉ đơn thuần "thấy" cái phản ứng thôi không? Về từ "thấy" tôi dùng trong ý nghĩa là quan sát không bằng mắt hoặc tai.

Pupul Jayakar: Xin ngài vui lòng nói lại điều vừa rồi.

Krishnamurti: Quan sát khi phản ứng đang nổi lên – cơn ghen – là nghe không bằng tai, là thấy không bằng mắt. Nói thế nghe như điên khùng phải không? Hãy làm rõ, Pupul, điều vừa trình bày. Trước hết, ta nói rằng một câu hỏi được đặt ra, câu hỏi đó tựa như một viên sỏi rơi vào hồ nước tuyệt đối tĩnh lặng. Bấy giờ, điều ta muốn nói là: không chỉ câu hỏi mà cả câu trả lời cũng nằm trong động tác buông rơi viên sỏi vào hồ. Bà thấy chứ, Pupul, câu trả lời nảy sinh bởi có viên sỏi – nếu không (viên sỏi) thì hồ nước tuyệt đối tĩnh lặng, đúng chứ?

Điều ta đang nói không phải như dòng triều ra và vào, lên và xuống mà là quan sát "Cái đang là" – what is – tuyệt dứt mọi hồi ức đã qua gắn kết vào với "Cái đang là", tất cả chỉ có thế.

Pupul Jayakar: Ông nói đó không phải là mắt cũng như tai...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Nhưng sao ông dùng từ "quan sát"?

Krishnamurti: Vâng, tôi dùng từ này trong nghĩa: quan sát mà không có hồi ức, hồi tưởng về vật được quan sát. Vâng, tôi nói đúng như vậy, nhưng hãy để tôi giải bày chậm chậm.

Trong tiến trình quan sát không có trung tâm nào được đóng chốt để từ đó mà quan sát vật – trung tâm này là ký ức, là những kết luận, định kiến khác biệt, là những tổn thương tâm lý v.v... Không có điểm tựa nào để dựa vào đó mà quan sát đối tượng. Và trong quan sát không có kết luận, không có định kiến, không có liên kết, không có các sự cố quá khứ, tức là thấy mà tỉnh lặng như hồ nước tĩnh lặng. Và câu hỏi hay "Cái đang là", "cái hiện tiền" chính là thách thức và thách thức rơi chạm vào hồ nước đang tuyệt đối tĩnh lặng và cất tiếng trả lời. Tôi hiểu rất rõ mọi điều ấy, nhưng không biết tôi trình bày có đạt không.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, theo tôi, ngài đã nói nhiều điều mới lạ.

Krishnamurti: Hoàn toàn đúng, vậy hãy tới luôn đi.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, ngài vừa gợi ý các gợn sóng li ti ấy là câu trả lời.

Krishnamurti: Vâng, gợn sóng li ti ấy là giải đáp. Một ý tưởng rất tuyệt.

Pupul Jayakar: Tôi đã quan sát ông và tôi nhận thấy ông lắng nghe chính các giải đáp của mình, với cùng một sự chú tâm như ông nghe câu hỏi đặt ra cho ông. Ông có lắng nghe chính giải đáp của mình không?

Krishnamurti: Vâng, tôi lắng nghe câu trả lời của tôi để xem nó chính xác không.

Pupul Jayakar: Tôi thấy điều đó; tôi thấy ông lắng nghe chính các câu trả lời của mình sao cho câu trả lời và điều người khác hỏi nằm trên cùng bình diện.

Krishnamurti: Tôi cố hiểu câu hỏi của bà, xin vui lòng nói rõ hơn.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, khi một người trả lời, thường người ấy không bao giờ lắng nghe câu trả lời của mình.

Krishnamurti: Không, họ không bao giờ lắng nghe.

Pupul Jayakar: Họ chỉ nghe người khác. Họ không bao giờ nghe chính câu trả lời của họ. Không ai khác mà chính tôi, tôi cũng không nghe câu trả lời của mình. Tôi tự quan sát và thấy rằng tôi không nghe câu trả lời của tôi. Tôi chỉ nghe một chấp sau đó.

Krishnamurti: Nếu bạn nói mà không biết mình nói gì, nói để mà nói, bạn sẽ không nghe. Nhưng nếu bạn nói với thái độ nghiêm túc, đầy chú tâm, bạn sẽ nghe và nghe câu hỏi của người khác đặt ra cho bạn. Bạn thấy chứ, có cái động tác nghe – nghe nhưng không phải "tôi" nghe câu trả lời của tôi, chỉ có nghe, vậy thôi.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng khi ông nghe và nếu những gì được nói nghe không ổn, không thông, không phải lẽ, ông xa lìa chúng ngay. Có một động thái thích ứng cực nhanh. Với ông không có việc chấp giữ câu trả lời.

Krishnamurti: Bạn thấy chứ, nếu viên sỏi cực nhẹ thì mặt hồ chỉ lay động vài hay hai gợn sóng li ti. Nhưng nếu là một khối đá ném xuống thì sóng dậy vô số kể. Nếu thách thức lớn thì sóng nước dậy lên cũng phải nhiều, phải lớn. Nếu thách thức nhẹ nhàng cực nhỏ thì chỉ một

gợn sóng nhẹ diễn ra. Vì thế, động thái nghe, không chỉ nghe người hỏi – thách thức – mà nghe cả câu trả lời của mình. Nói cách khác, động thái nghe trọn vẹn là nghe cả người hỏi và người trả lời. Và, vâng, khi câu trả lời, câu giải đáp không được hoàn toàn thích đáng như nó phải là thì tự nhiên có động thái xa lìa nó ngay. Bởi vì bạn đang lắng nghe nên từ đó có động thái thu nhiếp và thay đổi hành động.

Vậy là tôi đã khám phá ra rằng không có cái nhìn vào trong mà chỉ có động thái nhìn, thế thôi.

Người hỏi: Thưa ngài, hồ nước ấy là gì?

Krishnamurti: Tôi đã nói với bạn, hồ nước ấy tuyệt đối tĩnh lặng, trong đó, không chút gợn sóng. Nếu bạn buông rơi một viên sỏi nhỏ vào hồ nước tĩnh lặng ấy thì liền có một gợn sóng nhẹ lan tỏa, nhưng nếu bạn để rơi vào hồ một khối đá nặng nề, sóng sẽ dậy nhiều đợt xô đẩy nhau.

Tất cả mọi ví dụ về hồ nước, v.v..., sở dĩ được đặt ra bởi vì khi bắt đầu câu chuyện, Pupul đã hỏi: "Liệu chúng tôi có thể khám phá chính tâm trí của ông – tâm Krishnamurti – không?". Tuy nhiên, nếu bạn hỏi, cái hồ nước vốn là tâm Krishnamurti ấy là gì, bạn sẽ bước vào một lãnh vực khác, tôi không biết tôi có thể tìm hiểu được gì không?

Pupul Jayakar: Ông không thể à?

Krishnamurti: Tôi đã nói, tôi không chắc.

Pupul Jayakar: Song tôi nghĩ cần nêu lên điều đó với ông. Dĩ nhiên được xem xét trong một cuộc đối thoại khác, hôm nay thì không.

Krishnamurti: Nêu lên điều gì?

Pupul Jayakar: Hồ nước ấy là gì? Thưa ngài.

Krishnamurti: Trước tiên, Pupul, hồ nước ấy là của ai? Phải là của tâm trí Krishnamurti hay là của một người nào đó mà tâm trí xao động luôn? Tâm trí xao động không phải là hồ nước tĩnh lặng.

Pupul Jayakar: Ta đang nói về hồ nước của Krishnamurti. Ý định ở đây là muốn thấy xem có thể tiến sâu vào tâm Krishnamurti tới mức nào.

Krishnamurti: Vâng, tôi hiểu. Tôi hiểu bà nói gì. Bà hỏi: Trạng thái của hồ nước ấy là gì mà rõ ràng Krishnamurti đang có? Tôi không nghĩ Krishnamurti tri giác hồ ấy.

Pupul Jayakar: Vậy thì ngài tri giác điều gì, thưa ngài?

Krishnamurti: Không, khoan đã, điều này cực kỳ quan trọng cần phải hiểu. Nếu Krishnamurti tri giác nó, nó không còn là hồ nữa.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, nếu tôi có thể hỏi, cái bản thể nội tại của ngài là gì?

Krishnamurti: Bạn hỏi cái bản thể nội tại của tâm Krishnamurti, của Krishnamurti là gì? Nếu phải trả lời, tôi xin nói: Là không, tức là không một vật. Vâng, không có vật gì cả. Nói thế có chấp nhận được không? Liệu bạn có thể hiểu tâm thái này của Krishnamurti, bản thể nội tại này của Krishnamurti không, khi tâm ấy nói: Không có gì cả, tuyệt đối không?

Người hỏi: Thưa ngài, ngài nói Krishnamurti không thể tri giác hồ nước, tôi xin nói như thế này, có đúng không, bởi vì mọi quán xét nào cũng có thể là ...

Krishnamurti: Tựa như đo lường cái vô lượng, bạn theo kịp chứ? Tôi không nói là tâm Krishnamurti không thể đo lường được tựa như đo lường cái vô lượng, đo đạc cái không thể đo đạc.

Người hỏi: Nhưng ông nói hồ nước chỉ biểu hiện bằng những gợn sóng.

Krishnamurti: Vâng.

Người hỏi: Khác đi thì không có gì để nói về hồ nước nữa phải không?

Krishnamurti: Từ không phải là vật. *(Cười)*, tôi lại rơi vào lối nói cũ rồi.

Người hỏi: Phải ông bảo rằng mọi quán xét hồ nước phải tiến hành trên một bình diện hoàn toàn khác phải không?

Krishnamurti: Bà không thể quán xét nó; nó không thể quán xét được. Trước hết, bạn dùng phương tiện, công cụ gì để quán xét nó?

Như bạn thấy đó, hồ nước của một người bình thường – từ "hồ nước" tôi dùng cũng chỉ tạm vậy thôi – thì luôn xao động. Bây giờ, từ tâm thái xao động này bạn hỏi thế nào là quán xét, công cụ nào... là hồ nước của Krishnamurti. Tôi chỉ có thể nói rằng hồ nước ấy không thể quán xét được, vậy thôi.

Pupul đã nêu câu hỏi về trạng thái của tâm Krishnamurti. Và Krishnamurti nói rằng có một trạng thái của tánh không tuyệt đối và rằng cái không đó không thể nào quán xét được – bởi vì quán xét là có ý đo lường và không có việc đo lường tánh không, chấm dứt hoàn toàn.

Chắc bạn thấy hiển nhiên là bạn chỉ có thể giác ngộ tánh không khi tâm trí của bạn cũng là không. *(Im lặng một lúc)*

Pupul Jayakar: Thưa ngài, xin phép được hỏi ngài điều này nhé. Tôi thấy trong đối thoại, trong thảo luận, ông sử dụng rất nhiều khoanh khắc im lặng. Ông lặng đi một

chập. Ý nghĩa của khoảnh khắc im lặng là gì.

Krishnamurti: Âm nhạc là gì, Pupul? Khoảng trống giữa hai nốt nhạc, đúng chứ? Krishnamurti lặng đi đôi lúc trong khi nói chuyện – tại sao ông ta làm như thế? Tôi không biết nữa. Tôi chưa hề nghĩ đến điều đó. *(Im lặng một lúc)* Tôi thấy ra rồi. Krishnamurti im lặng một lúc là để thấy xem có phải câu trả lời xuất phát từ hồ nước tĩnh lặng.

Pupul Jayakar: Tôi hiểu. Bây giờ, xin trở lại. Trong đối thoại, hình như người ta thấy rằng – tôi có thể sai – ông cũng khởi đi cùng bình diện với người mà ông thảo luận.

Bây giờ, ở đây, tôi có một câu hỏi hết sức quan trọng xin đặt ra với ông. Phải chăng hồ nước ấy là tâm Krishnamurti, cái tâm không, đang xâm nhập vào cái tâm thái nhị phân của người đối thoại?

Krishnamurti: Không, không, không. Không có sự hồi tưởng tánh không, bạn hiểu chứ? Pupul, xin vui lòng hiểu sâu hơn một chút. Nếu Krishnamurti hồi tưởng tánh không, tánh không không còn là tánh không nữa. Ta chỉ có thể nói nó ở đó, ta không thể thâm nhập vào đó. *(Im lặng một lúc)*

Pupul Jayakar: Thưa ngài, làm sao ngài hiểu được cái tâm nhị phân của tôi?

Krishnamurti: Bằng cách nghe những gì bà nói.

Pupul Jayakar: Nhưng ông không hiểu được thực chất của tính nhị phân.

Krishnamurti: Không, nhưng tôi nghe bà hỏi: "Làm sao tôi dẹp bỏ được cái tính ghen ghét? Làm sao tôi dẹp bỏ được cái này, cái kia?". Và tôi xin nói rằng bạn không thể dẹp bỏ được đâu. Tôi xin trả lời ngay rằng, không có việc dẹp bỏ bất cứ điều gì.

Pupul Jayakar: Còn một điều này nữa. Tôi phát biểu một câu. Ông thấy ngay đó là một phát biểu suông hay là một sự kiện. Trong ông có một khả năng thấy chân lý hay sự thật.

Krishnamurti: Hiển nhiên mọi người đều có cái khả năng đó.

Pupul Jayakar: Nhưng không phải luôn luôn, thưa ngài.

Krishnamurti: Không, không phải luôn luôn.

Pupul Jayakar: Người ta đã hỏi ông trong suốt năm mươi năm hay hơn nữa. Từ trong cái tiến trình tra hỏi càng lúc càng quyết liệt này, đột nhiên ông nói, "Tôi thấy". Vậy câu hỏi của tôi là: Cái gì khiến sinh tuệ giác đó, cái gì đột nhiên làm sáng tỏ mọi sự?

Krishnamurti: Như tôi đã nói. Tôi lắng nghe. Krishnamurti lắng nghe. Ai đó nói, tôi lắng nghe. Lắng nghe và đột nhiên, nó đến, từ tánh không, *nothingness*.

Krishnamurti: Vâng. Bởi vì, với tôi, nghe là hết sức quan trọng. Nghe câu hỏi – câu hỏi rơi xuống như một viên sỏi rơi vào hồ nước tĩnh lặng. Đơn giản vậy thôi.

Pupul Jayakar: Phải chăng tâm thái này cũng diễn ra khi ông được phỏng vấn hoặc khi ông ngồi trên bục giảng.

Krishnamurti: Không, không. Khi Krishnamurti ngồi trên bục giảng thì hoàn toàn khác. Trong cuộc phỏng vấn, con người là vấn đề, vì thế cả hai chúng tôi cùng thảo luận. Chắc bạn thấy đó là một vấn đề khác...

Không, không, tôi nghĩ không hẳn khác đâu, song có phần tập trung hơn nhiều. Vâng.

Pupul Jayakar: Tôi muốn cùng ông khám phá điều đó: Có người họ thấy rất sáng suốt khi làm cuộc phỏng vấn với

ông – Krishnamurti – rằng họ thực sự thấy không có gì...

Krishnamurti: Cái gì?

Pupul Jayakar: Có thể trình bày thế này: có một vài người chúng tôi đến phỏng vấn ông cũng tựa như chúng tôi đang giáp mặt với một tâm thái hoàn toàn trống không.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Không một vật, ngoại trừ cái tôi, cái ngã của người phỏng vấn phản ánh lên. Ông phản ánh lại một cách chính xác những gì nằm trong người phỏng vấn.

Krishnamurti: Vâng (*Im lặng một lúc lâu*). Bây giờ, giả dụ tôi là Pupul và bạn là Krishnamurti. Tôi xin hỏi bạn: làm cách nào bạn đạt được tánh chất kỳ diệu ấy của hồ nước? Đó là điều tôi muốn khám phá. Bạn đã nắm bắt, đã tiếp cận cái đó cách nào? Đặc tính của nó là gì? Cái đó diễn ra trong bạn, chứ không phải trong tôi như thế nào? Xin nói cho tôi biết những trở ngại nào ngăn chặn hồ nước tĩnh lặng?

Pupul Jayakar: Xin ông nói tiếp vì ông là người duy nhất có thể hỏi và trả lời. Không một ai khác trả lời được.

Krishnamurti: Đó là việc tôi đang làm đây – trả lời. Thú vị lắm...

Được rồi. Bằng cách nào, tôi xin lỗi, bạn đã đạt đến đó? Trước hết, bạn phải dừng so sánh. Bạn phải xóa sạch mọi ý so sánh. Ngay cả cái cảm nhận đạt hay không đạt cũng dẹp bỏ luôn. Ý nghĩ bạn được và tôi không được có nghĩa là so sánh. Vì thế, bạn khuyên tôi trước hết là "Đừng so sánh". Bạn hỏi tôi, "Ông có thể thoát khỏi hoàn toàn mọi ý nghĩ so sánh không?". Lời khuyên này thật mới lạ đối với tôi, một phát biểu mà tôi không hoàn toàn hiểu được. Vì thế, tôi nói, "Tôi đã sống suốt đời trong so sánh và bây

giờ bạn yêu cầu tôi vứt bỏ hết những gì đã học được nhờ so sánh". Bạn nói với tôi rằng đau tranh, đau khổ, tham lam, ghen ghét, sân đố - tất cả phải được xóa sạch hoàn toàn. Và bạn cũng nói với tôi, "Đừng đưa thời gian vào đó". Đừng nói, "Ngày mai tôi sẽ làm việc đó". Bởi vì "ngày mai làm", cái đó sẽ không bao giờ xảy ra. Việc đó "phải được làm tức thì". Bạn đã khuyên tôi như vậy đó.

Bây giờ, bởi vì tôi đã cẩn thận lắng nghe bạn - với cái nghe bằng tai và cái nghe không bằng tai. Tôi hết sức tỉnh thức và cảnh giác về những điều bạn nói. Tôi thấy và nói, "Vâng, qua thời gian, với thời gian, tôi không thể xóa sạch được. Phải làm ngay bây giờ thôi". Thách thức của bạn khiến tôi ứng đáp. Thách thức của bạn quá trọng yếu, quá khẩn thiết, quá mãnh liệt, đã đánh thức cái tinh thần khẩn trương trong tôi, và thế là tôi hiểu, tôi hiểu trọn vẹn.

Và bạn cũng nói với tôi, "Đừng tích tập, đừng tích tập vấn đề, đừng tích tập sự đời, đừng chứa những tổn thương tâm lý, ôm ấp những kỷ niệm, những tên gọi, những hình tượng, chỉ đơn giản đừng tích chứa chi cả vậy thôi". Một lần nữa, vì tôi nghe bằng toàn cả con người của mình, bằng toàn cả bản thể của tôi, nên tôi hiểu điều đó tức thì. Bạn nói với tôi, "Từng vấn đề một phải được giải quyết tức khắc". Tất nhiên, việc làm đó, khi được, khi không, khi tiến khi lui, nhưng rồi cuối cùng tôi cũng thấy điều bạn muốn nói. Và tôi hiểu ra những sự việc của cuộc sống đời thường, hiểu ra nỗi sợ hãi, hiểu ra khoái lạc. Tôi không trừ khử, triệt tiêu gì nó cả, mà hiểu toàn bộ vận động của nó. Và có hiểu mới dứt được khổ, toàn bộ sự đau khổ mới được xóa sạch.

Như bà thấy đó, Pupul, tôi đang sống trong một tâm trạng như được bao quanh bởi một biển nước mênh mông

vô tận – nước ấm áp, trong lành. Tôi đang bơi giữa biển nước kỳ diệu ấy và tôi không rời bỏ bạn đâu. Bạn hiểu chứ?

Nếu có người hỏi tôi, "Tại sao bà Rao, hay bà Williams hàng năm đều đến và nghe ông nói chuyện?", tôi xin trả lời, "Tôi không biết, nhưng nếu tôi là bà Rao, hay bà Williams hay ông Smith, tôi sẽ đến và nghe suốt năm và nếu có thể, mỗi ngày, bởi vì mỗi ngày mỗi khác. Cái đẹp mỗi ngày mỗi khác".

RISHI VALLEY – NGÀY 15-12-1978

NĂNG LƯỢNG VÀ CHÚ TÂM

Pupul Jayakar: Đa số người thấy rằng do nhiều áp lực khác biệt tác động lên tâm trí não nhân loại – bạo lực và khủng bố – nên đã thu hẹp phạm vi khám phá của chúng ta và khiến chúng ta không đủ sức giáp mặt với những tình huống phức tạp. Tôi xin đề nghị ta không đào sâu vào các vấn đề đặc biệt nào mà hãy vạch trần cấu trúc của trí não nhân loại, nhờ đó khiến ta giáp mặt với cấu trúc của tư tưởng, chỉ lúc bấy giờ mỗi người chúng ta mới có thể thâm nhập khám phá những phức tạp chiếm cứ thức của ta.

Krishnamurti: Chúng ta đã thảo luận cùng nhau về vận hành của sợ hãi bằng những từ ngữ thông dụng và dễ hiểu. Bà đã nghe các phát biểu ấy ra sao? Bà đã đọc các phát biểu ấy cách nào và chúng tác động lên bà ra sao? Ta đã nói rằng dục vọng, thời gian, tư tưởng và các tổn thương khác biệt – tất cả mọi thứ đó – là sợ hãi. Thách thức của phát biểu đó là gì? Phát biểu đó chỉ như một thách thức ngôn từ, suy luận hay là một thách thức thực và sâu? Phải chăng ta đã thảo luận trên một bình diện, mà ở đó, bà thấy sự thật trong những điều được trình bày?

Pupul, giả dụ bà truyền đạt cho tôi, không phải là sự mô tả về ngôn từ mà chính sự thật của toàn cả sự vật. Vậy

tôi phải nghe cách nào đây phát biểu đó? Tôi không đối đầu hay so sánh điều bà nói với điều tôi biết, nhưng tôi thực sự lắng nghe những gì bà nói. Phát biểu đó đi sâu vào thức của tôi, nó nhập vào cái phần thức muốn thấu hiểu hoàn toàn điều bà nói.

Pupul Jayakar: Thưa ông, chúng ta bàn về tương lai của con người, về hiểm họa của khoa học công nghệ đang thay thế các chức năng của con người. Con người dường như đã bại liệt. Ông đã nói rằng chỉ còn có hai lối thoát cho con người: Một là chạy theo khoái lạc hoặc quay về với nội tâm. Tôi xin lỗi, ông làm "cách nào" để quay về với nội tâm.

Krishnamurti: Khi bà hỏi "cách nào", tức là bà yêu cầu phải có một phương pháp, một cơ chế, một sự tu tập. Rõ ràng là như thế. Không ai hỏi "cách nào" mà có ý chỉ khác. Tôi phải đánh đàn dương cầm cách nào? Tôi phải làm điều này điều nọ cách nào? Trong từ "cách nào", ngầm chứa phương pháp, đường lối hành động rồi. Vì vậy, khi bà hỏi "cách nào", bà lọt lại cùng khuôn mẫu cũ về kinh nghiệm, kiến thức, kỷ ức, tư tưởng, hành động.

Bây giờ, ta có thể không hỏi "cách nào" nữa mà chỉ quan sát trí hay não được không? Có thể nào chỉ thuần quan sát trí não – quan sát chứ không phân tích không? Quan sát hoàn toàn khác với phân tích. Phân tích thì luôn luôn tìm nguyên nhân; luôn luôn có người đứng ra phân tích và đối tượng được phân tích. Thế có nghĩa là người phân tích cách biệt với đối tượng phân tích. Sự cách biệt phân hai này là giả nguy, không thực – cái thực là cái đang diễn ra ngay "bây giờ".

Quan sát là hoàn toàn thoát khỏi phân tích. Có thể nào chỉ quan sát mà tuyệt đối không có kết luận, không có

định hướng, không có động cơ không? Có thể nào chỉ nhìn một cách đơn thuần, trong sáng không? Hiển nhiên là có thể được khi bà nhìn các cội cây đáng yêu kia; việc làm đó hết sức đơn giản thôi. Tức là nếu tôi có thể nhìn cội cây một cách trung thực, không bị bóp méo, không bị xuyên tạc, bởi vì tôi nhìn bằng con mắt thật và trong tiến trình quan sát đó không có chỗ cho phân tích. Tôi vượt khỏi đó. Nhưng nhìn ngắm toàn bộ vận hành của cuộc sống, quan sát cuộc sống y như nó là, không làm biến dạng sự sống là việc hoàn toàn khác.

Bây giờ, vấn đề là thế này: Liệu tôi có thể nhìn hay quan sát toàn bộ hoạt động của sợ hãi mà không truy tìm nguyên nhân của nó hay hỏi phải chấm dứt nó cách nào, hay trấn áp, hay lẩn trốn nó không? Có thể nào nhìn thấy và ở lại cùng với sợ hãi không? "Ở lại, ngồi lại cùng sợ hãi", là ý tôi muốn nói là quan sát sợ hãi mà không khởi niệm, khởi tưởng, không để niệm tưởng xen vào quan sát. Tôi xin nói rằng chú tâm cùng đến với quan sát. Quan sát là chú tâm trọn vẹn. Chú tâm chứ không phải tập trung tư tưởng – chú tâm là chú tâm. Chú tâm giống như hội tụ ánh sáng vào một vật và trong việc hội tụ năng lượng đó – năng lượng là ánh sáng – vào sợ hãi, sợ hãi chấm dứt. Phân tích sẽ không bao giờ chấm dứt được sợ hãi, bà có thể thử. Vì vậy, câu hỏi là: Liệu trí não tôi có đủ sức chú tâm như thế không, một hành động chú tâm huy động toàn bộ năng lượng của trí năng, của cảm xúc, của các dây thần kinh, sao cho nhìn ngắm sự máy động của sợ hãi mà không khởi bất kỳ tư tưởng chống đối hay hỗ trợ, hay phủ nhận nào?

Pupul Jayakar: Tư tưởng khởi lên trong quan sát và không ở lại trong quan sát sợ hãi. Bây giờ, biến cố gì xảy ra với tư tưởng? Tư tưởng không bị gạt bỏ sao? Ta phải làm

gì? Tư tưởng nổi lên, đó là một sự kiện.

Krishnamurti: Hãy chỉ lắng nghe thôi. Diễn giả giải thích không chỉ cái sợ của từng người mà của cả loài người, tức là cái dòng chảy chứa toàn niệm tưởng, thời gian, và ý muốn (dục vọng) chấm dứt, muốn siêu thoát khỏi dòng chảy ấy. Tất cả cái đó là chuyển động của sợ hãi. Bà có thể nhìn nó, quan sát nó mà tuyệt nhiên không động đây không? Bởi vì bất cứ động đây nào cũng là tư tưởng.

Pupul Jayakar: Ông bảo rằng cái động đó là sợ hãi, nhưng trong quan sát, tư tưởng khởi lên cũng là một sự kiện.

Krishnamurti: Xin hãy vui lòng lắng nghe. Tôi đã nói về dục vọng, thời gian, tư tưởng; tôi đã nói rằng tư tưởng là thời gian và dục vọng đó cũng là con đẻ của tư tưởng. Bà đã vẽ lên toàn cảnh của sợ hãi, trong đó bao gồm cả tư tưởng. Chắc bà thấy, Pupul, không có vấn đề triệt tiêu tư tưởng – không thể làm việc đó. Do đó, việc làm trước tiên là bà phải nhìn thấy tư tưởng. Nhưng nổi bất hạnh của ta là ta không chịu chú tâm vào bất cứ vật gì.

Pupul, bà vừa nói điều gì về tư tưởng. Tôi đã lắng nghe hết sức cẩn thận; tôi đã chú tâm vào điều bà nói. Bà có thể chú tâm như thế không?

Pupul Jayakar: Ngay trong khoảnh khắc chú tâm không có tư tưởng; rồi tư tưởng lại khởi. Đây là trạng thái của trí não. Rõ ràng là không có người làm. Không thể giữ mãi bất động cũng như không thể nói tư tưởng sẽ không khởi. Nếu đó là dòng chảy thì dòng chảy phải chảy thôi.

Krishnamurti: Ta đang thảo luận về quan sát phải không?

Pupul Jayakar: Vâng, ta đang thảo luận về quan sát.

Trong quan sát, tôi vừa nêu vấn đề này lên vì nó là vấn đề chú tâm, tự tri, tự giác, vấn đề của trí não chúng ta, vấn đề tư tưởng sinh khởi trong quan sát. Vậy, tiếp theo là gì? Người ta phải làm gì với tư tưởng?

Krishnamurti: Khi bà chú tâm, tư tưởng khởi lên, bà đặt hoàn toàn sự hãi sang một bên và bà theo dõi tư tưởng. Không biết tôi trình bày như thế có rõ chưa. Bà quan sát sự động dậy của sự hãi. Trong quan sát đó, tư tưởng khởi sinh. Sự động dậy của sự hãi không quan trọng. Tư tưởng khởi lên và sự chú tâm hoàn toàn vào tư tưởng mới là quan trọng. Có dòng chảy sự hãi. Bà nói, "Hãy nói cho tôi biết tôi phải làm gì? Tôi đang sợ, làm cách nào để chấm dứt sự hãi? Đừng nói đến phương pháp, cách thức tu tập mà là động thái chấm dứt sự hãi". Phân tích không chấm dứt được sự hãi, chắc bà thấy điều đó quá hiển nhiên. Vì thế, câu hỏi là: Cái gì sẽ đứng ra chấm dứt sự hãi? Chính là giác, giác tri toàn cả sự động dậy của sự hãi không kèm theo mục tiêu, phương hướng chi cả.

Jagannath Upadhyaya: Ông đã phát biểu về việc quan sát sự chuyển động của sự hãi. Tôi không chấp nhận ông phân biệt giữa phân tích và quan sát. Tôi không đồng ý ông loại bỏ phân tích. Chỉ thông qua phân tích, toàn bộ cấu trúc của truyền thống và gánh nặng của ký ức mới có thể được phá vỡ. Và chỉ khi phá vỡ được truyền thống và ký ức mới có thể quan sát. Nếu không, đó chỉ là trí não bị qui định quan sát mà thôi. Ông nhấn mạnh quan sát khác với phân tích, có lẽ từ đó có khả năng xảy ra một số tai biến hay đột biến mà nhiều người khác đã nói đến. Cho nên có cơ hội trong đó *sákti* hay sự truyền lực diễn ra.

Pupul Jayakar: Phải chăng đó là bản chất của hành động nhìn sự hãi. Tôi trả lời phần nào câu hỏi thôi. Phải chăng hành động quan sát hay nhìn, hay nghe sự hãi cũng

có cùng bản chất như nhìn cội cây hay nghe tiếng chim hót? Hay ông đang nói tới cái nghe và cái thấy, tức là dùng con mắt để quan sát?

Achyut Potwardhan: Tôi thấy những điều Upadhyayaji đã nói rất nguy hiểm. Bạn ấy nói không thể có quan sát mà không kèm theo phân tích, và nếu có quan sát không kèm theo phân tích, bấy giờ quan sát đó có thể phải tùy thuộc vào sự thức tỉnh ngẫu nhiên của tuệ giác. Bạn ấy nói điều đó chỉ là có thể thôi. Tôi cảm thấy rằng trừ phi sự quan sát được gột sạch mọi phân tích, bằng không, sự quan sát đó không đủ sức thoát khỏi gông cùm của ý niệm, cái tiến trình trong đó chúng ta đã được dưỡng dục. Cái tiến trình đó, sự quan sát và cái hiểu dựa trên ý niệm đồng hành. Quan sát mà còn dính vào ngôn từ hay hiểu dựa trên ngôn từ tự nó vốn khác biệt với thuần quan sát. Vì vậy, theo tôi, cần phải đặt rõ vấn đề rằng phân tích là chướng ngại đối với quan sát. Ta phải thấy bằng sự kiện cụ thể rằng phân tích ngăn ta quan sát.

Krishnamurti: Thưa ông, ta có hiểu rõ rằng người-quan-sát là vật-được-quan-sát không? Tôi quan sát cội cây đó, nhưng tôi không phải là cội cây đó. Tôi cũng quan sát các phản ứng tâm lý khác biệt và tôi gọi tên chúng là tham, ghen, v.v... Bấy giờ, người-quan-sát có khác biệt với cái tham? Người-quan-sát chính là vật-được-quan-sát - cái tham. Có rõ chưa, không phải về mặt tri thức mà là hiện thực? Ông có thấy sự thật của điều đó như là một thực tại sâu sắc, một sự thật tuyệt đối không? Khi quan sát như thế, thì người-quan-sát là quá khứ. Tôi sợ. Cái sợ đó là tôi; tôi không tách biệt với cái sợ đó. Vậy, người-quan-sát là vật-được-quan-sát. Trong hành động thấy sự thật tuyệt đối đó chỉ có một sự kiện duy nhất; sự kiện rằng sợ hãi đó là tôi, và tôi không tách biệt với sợ hãi. Lúc bấy giờ, có cần

gì phân tích chứ?

Chắc ông thấy, trong sự quan sát đó – nếu là thuần quan sát – toàn bộ sự vật sẽ lộ bày và từ sự quan sát đó, có thể lý giải chặt chẽ từ A đến Z mà không cần phải phân tích.

Ta hoàn toàn không hiểu rõ sự kiện đặc biệt này: người-tư tưởng là tư tưởng, người-tư tưởng, người-kinh nghiệm là kinh nghiệm. Người-kinh nghiệm, khi anh ta kinh nghiệm điều gì đó mới, anh ta nhận biết kinh nghiệm. Tôi có kinh nghiệm với điều gì đó. Gắn cho kinh nghiệm đó một ý nghĩa, nhập nó vào trong cái tập hợp kinh nghiệm đã được ghi thu từ trước của tôi. Tôi hồi tưởng kinh nghiệm đó và thế là tôi tách kinh nghiệm ấy ra khỏi tôi. Nhưng khi tôi nhận chân rằng người-kinh-nghiệm, người-tư-tưởng, người-phân-tích là vật được phân tích, là tư tưởng, là kinh nghiệm – trong tri giác đó, trong quan sát đó, không còn có chia rẽ, không còn có xung đột, cho nên khi bạn nhận rõ sự thật đó, bạn có thể lý giải thật logic toàn bộ chuỗi sự việc.

Jagannath Upadhyaya: Đó có phải là sự kiện? Có phải là sự thật không? Làm sao ta biết liệu đấy phải là sự thật không, khi kinh nghiệm...?

Krishnamurti: Ta hãy đi chậm chậm. Tôi giận. Ngay lúc giận không có cái 'tôi'; chỉ có cái phản ứng được gọi tên là giận. Một giây sau đó, tôi mới nói, "Tôi đã giận" và tôi đã tách cơn giận ra khỏi tôi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy là tôi đã phân cách cái giận. Khoảnh khắc sau đó, có cái tôi, và có cơn giận. Sau đó, tôi triệt tiêu, trấn áp cơn giận; tôi biện luận đủ điều về cơn giận. Tôi đã chia rẽ một phản ứng chính tôi thành "tôi" và

"không phải tôi" và thế là toàn cả cuộc xung đột bắt đầu. Tôi đã hoang phí năng lượng để phân tích, trấn áp, xung đột với cơn giận. Nhưng khi tôi thấy cơn giận đó là tôi, khi tôi thấy rằng tôi được làm bằng những phản ứng – sợ, giận và v.v... - năng lượng mới được tập trung; năng lượng không còn bị hoang phí nữa. Với năng lượng đó, chính là chú tâm, tôi thu nhiếp cái phản ứng được gọi là sợ hãi. Tôi không động dấy xa lìa cái sợ nữa bởi vì tôi là cái đó. Bây giờ, bởi vì tôi đã dồn hết năng lượng vào đó, cái sự kiện được gọi là sợ ấy biến mất.

Bà đã muốn khám phá bằng cách nào sợ hãi có thể chấm dứt. Tôi đã chỉ rõ, bao lâu còn có sự chia rẽ giữa bà và sợ hãi, sợ hãi vẫn còn tiếp tục tồn tại. Tựa như người Ả Rập và người Do Thái, tín đồ Ấn giáo và Hồi giáo, bao lâu sự chia rẽ này còn, tất phải còn xung đột.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, ai đứng ra quan sát?

Krishnamurti: Không có "ai" quan sát. Chỉ có hành động quan sát.

Pupul Jayakar: Phải chăng hành động đó đến một cách tự phát?

Krishnamurti: Bà đã nói với tôi đó không phải là phân tích, rằng không phải cái này, không phải cái nọ và tôi vứt bỏ tất cả. Tôi không thảo luận nữa, tôi vứt bỏ hết và thế là trí não tôi thoát khỏi tiến trình phân tích của tư tưởng. Trí não tôi lắng nghe sự kiện: người-quan-sát là vật-được-quan-sát.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, khi trí não quan sát, ta thấy trong đó có một chuyển động kỳ diệu. Chuyển động đã vượt ra ngoài mọi sự kiểm soát và khả năng định hướng. Trong trạng thái quan sát đó, ông bảo: Hãy chú tâm vào sợ hãi.

Krishnamurti: Đây là tất cả năng lượng của bà...

Pupul Jayakar: Thực sự có nghĩa là, chú tâm vào cái đang động. Khi ta hỏi, câu trả lời tức thì khởi lên trong trí não chúng ta. Thế nhưng, trong trí não ông, câu trả lời không khởi lên, ông thu nhiếp nó. Vậy, cái gì cho ông đủ sức thu nhiếp sợ hãi trong tâm thức? Tôi không nghĩ chúng tôi có đủ sức lực đó.

Krishnamurti: Tôi không biết, tôi không nghĩ đó là vấn đề năng lực. Năng lực là gì?

Pupul Jayakar: Tôi xin cắt bỏ từ "năng lực". Có hành động thu nhiếp sợ hãi.

Krishnamurti: Tất cả là thế đấy.

Pupul Jayakar: Tức là cái phần đang chuyển động trở thành bất động.

Krishnamurti: Là thế đấy.

Pupul Jayakar: Sợ hãi chấm dứt. Việc đó không xảy ra với chúng tôi.

Krishnamurti: Ta có thể thảo luận một sự kiện không? Ta có thể cầm giữ, thu nhiếp bất cứ vật gì trong trí não ta một phút hay ngay cả một vài giây không? Ta có thể thu nhiếp bất cứ vật gì không? Tôi yêu thương, tôi có thể ngồi lại cùng tình tự đó, cái đẹp đó, sự trong sáng do tình yêu mang lại không? Liệu tôi có thể thu giữ nó, chỉ giữ thôi, không nói tình yêu là gì và không là gì? Chỉ cực kỳ đơn giản thu giữ, thu nhiếp tựa cái cốc chứa nước không?

Chắc bà thấy, khi bà có tuệ giác thấu suốt vào sợ hãi, sợ hãi chấm dứt. Tuệ giác hay cái thấy thấu suốt vào trong không phải là phân tích, thời gian, hồi tưởng; tất cả đó không phải là tuệ giác. Tuệ giác là tri giác tức thì điều gì đó. Ta vốn có cái giác ấy. Thông thường ta có cái giác sáng

suốt ấy về điều gì đó. Phải chăng tất cả là lý thuyết? Tất cả các bạn có vẻ nghi ngờ...

Jagannath Upadhyaya: Thưa ông, tôi thấy rằng khi ông nói về sự sáng suốt, có một khoảnh khắc sáng suốt đó. Tôi chấp nhận. Nhưng sự sáng suốt đó phải là thành quả của cái gì đó đang diễn ra. Nó phải diễn ra từng chập, từng chập một, trên từng bình diện một. Sự sáng suốt của tôi không thể giống như sự sáng suốt của ông.

Krishnamurti: Thưa ông bạn, sáng suốt là sáng suốt, không phải của bạn hay của tôi. Trí tuệ không phải của bạn hay của tôi.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi muốn đào sâu vào vấn đề khác. Trong lúc quan sát trí não động, tôi chưa bao giờ đi đến giai đoạn tôi nói rằng tôi đã quan sát trọn vẹn và thể là xong.

Krishnamurti: Bà không bao giờ có thể nói như thế.

Pupul Jayakar: Vậy là ông đang nói về quan sát là một trạng thái sống, tức là, ông đang di động trong quan sát, ông sống là sống để quan sát.

Krishnamurti: Vâng, đúng thế đấy.

Pupul Jayakar: Từ quan sát mà có hành động, hành động khởi lên từ quan sát; phân tích khởi lên; trí tuệ đến. Đó phải là quan sát không? Khó một nỗi, chúng tôi quan sát mà không quan sát, cho nên trong chúng tôi luôn luôn diễn ra cái tiến trình nhị phân đối đãi. Không ai trong chúng tôi biết hành động quan sát ấy là gì. Không ai trong chúng tôi có thể nói rằng sống để quan sát là gì.

Krishnamurti: Không, tôi nghĩ vụ việc hết sức đơn giản. Bà không thể quan sát một người mà không có bất kỳ thành kiến, không có bất kỳ ý niệm nào được sao?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Trong quan sát đó hàm chứa những gì? Bà quan sát tôi hay tôi quan sát bà. Bà quan sát cách nào? Bà nhìn tôi cách nào? Phản ứng của bà về sự quan sát đó là gì?

Pupul Jayakar: Tôi quan sát ông bằng tất cả năng lượng mà tôi có... Không, thưa ông, sự việc trở nên quá tế nhị, riêng tư, tôi không thể tiếp tục trình bày.

Krishnamurti: Thế thì thôi vậy.

Pupul Jayakar: Tôi không thể nói rằng tôi không biết sống trong một trạng thái quan sát mà không có người-quan-sát là gì.

Krishnamurti: Hãy cho rằng tôi đã kết hôn đi. Ta có thể lấy đó làm ví dụ chứ? Tôi đã kết hôn. Tôi đã sống với vợ tôi trong bao nhiêu năm. Tôi có tất cả những kỷ niệm trong năm hoặc hai mươi năm ấy. Vậy tôi nhìn nàng cách nào? Hãy nói cho tôi biết. Tôi đã kết hôn cùng nàng. Tôi đã sống với nàng – quan hệ tình dục và v.v... Khi tôi thấy vợ tôi trong sáng nay, tôi nhìn nàng cách nào? Phản ứng của tôi ra sao? Tôi có nhìn nàng mới lạ như mới nhìn lần đầu hay tôi nhìn nàng qua tất cả những kỷ niệm đang tràn ngập trí não tôi?

Tôi có quan sát bất cứ vật gì như mới gặp lần đầu không? Khi tôi nhìn vầng trăng kia, vầng trăng mới lên cùng ngôi sao hôm, tôi có nhìn vầng trăng như trước đây tôi đã chưa bao giờ thấy không? Tôi có thấy sự mới lạ, vẻ đẹp cùng ánh sáng của nó không? Tôi có nhìn bất cứ vật gì như mới lần đầu không?

Người hỏi: Ta có thể chết với những ngày hôm qua của ta, ta có thể chết với quá khứ của ta không?

Krishnamurti: Vâng, thưa ông, ta luôn luôn nhìn với gánh nặng của quá khứ. Vì thế, không có cái nhìn thực sự. Điều này là hết sức quan trọng. Khi tôi nhìn vợ tôi, tôi không thấy nàng như tôi thấy lần đầu tiên khuôn mặt nàng. Trí não tôi bị kẹt cứng trong kỷ niệm về nàng hay về cái này cái khác. Vì thế, tôi luôn luôn nhìn từ quá khứ. Có thể nào nhìn trắng, nhìn ngôi sao hôm như mới nhìn lần đầu, tức là cắt đứt mọi liên tưởng kết nối với trắng, với sao không? Tôi có thể thấy buổi hoàng hôn mà tôi đã thấy ở Mỹ, ở Anh, ở Ý, v.v... như tôi mới thấy lần đầu tiên không? Thấy như thế, có nghĩa là não tôi không ghi thu những hoàng hôn trước mà tôi biết. Ta thấy bất cứ gì như mới thấy lần đầu được không?

Người hỏi: Rất hiếm hoi... Ông hỏi: Ta có thể thấy vầng trăng và ngôi sao hôm mà quá khứ không xen vào? Có thể do cái kỷ niệm ban đầu khiến ta nhìn.

Krishnamurti: Tôi hiểu điều bạn đang nói, và điều đó dẫn ta đến một câu hỏi khác. Có thể nào không ghi thu được không ngoại trừ những gì tuyệt đối cần thiết? Tại sao tôi phải ghi thu lời nhục mạ hay tán thưởng tôi đã tiếp nhận trong sáng nay chứ? Cả hai đều như nhau. Bạn tán thưởng tôi bằng cách nói buổi nói chuyện thật tuyệt và cô bạn kia nói tôi là một thằng ngu. Tại sao tôi phải ghi thu các phát biểu ấy chứ?

Pupul Jayakar: Ông hỏi liệu chúng tôi có nên chọn lựa ghi thu hay không ghi thu.

Krishnamurti: Không phải chọn lựa. Tôi hỏi nhằm để khám phá. Não bộ đã ghi thu hình ảnh con sóc trên lan can nhà trong sáng nay; não bộ đã ghi thu những con điều hâu đang bay lượn và ghi thu tất cả những điều bà đã nói và hiện đang nói trong cuộc thảo luận của chúng ta, tất

cả đều được ghi thu và tựa như một máy hát đĩa chơi lại và chơi lại những bài bản cũ. Trí não không ngừng bận rộn phải không? Bận rộn như thế, bà không thể nghe, bà không thể thấy rõ. Vì vậy, ta phải tìm hiểu tại sao não bận rộn. Tôi bận rộn với Thượng Đế, ông kia bận rộn với tình dục, bà này bận rộn với chồng con, trong khi đó, người khác lại bận rộn với quyền lực, địa vị, chính trị, tài năng, v.v... Tại sao? Phải chăng khi trí não không bận rộn, vì nó sợ bị trống rỗng? Phải chăng sự bận rộn khiến tôi cảm thấy mình sống và nếu không bận rộn tôi nói tôi chết mất? Phải chăng vì thế tôi đã bận rộn túi bụi từ sáng đến tối? Hay là do thói quen, hay đó là cách để não bộ tự mài giũa sắc bén? Sự bận rộn này hủy diệt não bộ và biến nó thành máy móc. Tôi không biết các bạn có theo kịp không? Tôi vừa trình bày xong vấn đề. Bạn nghe cách nào điều này? Bây giờ ta có thấy ta thực sự bận rộn và thấy rồi, hãy cứ ngồi lại, trụ lại với sự bận rộn được không? Rồi thấy biến cố gì diễn ra.

Khi bận rộn, trong trí não không còn chỗ trống. Tôi là một sưu tập gồm toàn bộ kinh nghiệm của nhân loại. Và nếu tôi biết cách đọc cuốn sách chính là tôi ấy, tôi mới thấy rằng sự tích của toàn nhân loại chính là tôi. Chắc bạn thấy ta bị qui định quá sâu nặng bởi cái ý nghĩ ta là những cá thể cách biệt, ta có những não bộ riêng biệt và các não bộ cách biệt với hoạt động vị ngã sẽ tái sinh, tái sinh mãi mãi. Tôi đặt vấn đề về cái quan niệm rằng tôi là một cá thể – không có nghĩa tôi là một tập thể, bởi vì có sự khác biệt. Tôi không phải là tập thể. Tôi là nhân loại.

NEW DELHI – 05.11.1981

NGUYÊN NHÂN GỐC RỄ CỦA SỢ HÃI

Pupul Jayakar: Ông đã nói, Krishnaji, trí tuệ là sự an toàn to lớn nhất khi giáp mặt với sợ hãi. Vấn đề là trong cơn khủng hoảng, khi sợ hãi từ vô thức trào dâng tràn ngập bạn, còn chỗ nào cho trí tuệ? Trí tuệ đòi hỏi phải phủ nhận mọi chương ngại. Trí tuệ đòi hỏi phải lắng nghe, nhìn thấy, và quan sát, nhưng khi thân tâm bị chìm đắm trong cơn sợ hãi vô phương kiểm soát, sợ hãi vẫn còn nguyên nhân, nhưng khi nguyên nhân của sợ hãi chưa được giác tri tức thì, giữa tình thế đó, còn chỗ nào cho trí tuệ? Vậy phải xử lý cách nào đây cái nỗi sợ hãi gốc rễ từ nguyên thủy tận nền tảng của tâm thức nhân loại? Một trong những nỗi sợ hãi đó là cái tôi bị hủy diệt, sợ không còn sống, không tồn tại.

Krishnamurti: Ta đang cùng nhau thăm dò đây.

Pupul Jayakar: Phải xử lý sợ hãi cách nào? Ông chưa trả lời câu hỏi đó. Ông nói trí tuệ là sự an toàn vĩ đại nhất. Quả là vậy, nhưng khi sợ hãi tràn ngập trong ông, đâu là trí tuệ?

Krishnamurti: Bạn nói rằng ngay lúc đợt sóng to lớn của sợ hãi ập đến, trí tuệ không còn. Và bạn hỏi: ta đối phó,

xử lý cách nào với con sóng dữ của sợ hãi lúc đó? Phải đó là câu hỏi không?

Sunanda Patwardhan: Người ta thấy sợ hãi như cành nhánh của một cội cây. Nhưng ta xử lý từng cái sợ một, không giúp ta thoát khỏi sợ hãi đâu. Có tính năng nào thấy sợ hãi mà không kẹt vào nhánh nhóc?

Krishnamurti: Krishnamurti đã hỏi: Phải chăng ta thấy cành lá, nhánh nhóc hay ta thấy gốc rễ của sợ hãi?

Sunanda Patwardhan: Ta có thể đi sâu tận gốc rễ của từng nhánh nhóc của sợ hãi?

Krishnamurti: Ta hãy khám phá.

Pupul Jayakar: Ông có thấy toàn bộ sự sợ hãi, thông qua một nỗi sợ hãi.

Krishnamurti: Tôi hiểu. Bạn nói rằng có những sợ hãi ý thức và vô thức, rằng những sợ hãi vô thức nhiều lúc trở nên vô cùng mãnh liệt và trong những lúc ấy, trí tuệ ngưng hoạt động. Và rồi bạn hỏi làm sao xử lý các đợt sóng vô phương kiểm soát của sợ hãi. Không phải thế à?

Pupul Jayakar: Các nỗi sợ ấy dường như là vật chất, một vật thể có sức mạnh áp đảo bạn.

Krishnamurti: Vâng, nó gây rối loạn về mặt thần kinh sinh học nơi bạn... Ta hãy thăm dò tìm hiểu. Sợ hãi tồn tại trên bình diện ý thức hoặc tận những tầng đáy sâu thẳm khi ta cảm thấy cô độc, khi ta cảm thấy bị kẻ khác bỏ rơi hoàn toàn, cảm thấy không còn tồn tại, cực kỳ tuyệt vọng vì không ai cứu giúp. Trong các khoảnh khắc ấy, khi nỗi sợ hãi tận trong sâu khởi dậy, một nỗi sợ hãi không được mời, vô phương kiểm soát, hẳn nhiên là trí tuệ không còn.

Pupul Jayakar: Người ta có thể cảm tưởng như đã gặp

mặt những sợ hãi đã biết, thế nhưng ta vẫn bị sa lầy, lún trong đó mà không biết.

Krishnamurti: Đó là điều ta muốn nói. Hãy thảo luận đi. Ta có thể xử lý các nỗi sợ hãi về mặt vật chất, ý thức. Phần ngoài của trí tuệ có thể xử lý chúng – tức là các nỗi sợ hãi ý thức được.

Pupul Jayakar: Thậm chí ông có thể để cho chúng tự khai mở.

Krishnamurti: Và chính trong động thái khai mở có trí tuệ. Bây giờ, bạn xử lý cái kia cách nào đây. Tại sao vô thức – lúc này hãy tạm dùng từ "vô thức" đi – thu nhiếp hay cầm giữ các nỗi sợ hãi đó? Hay vô thức mời gọi chúng? Phải chăng vô thức thu giữ chúng, phải chăng chúng tồn tại ở các tầng lớp thâm sâu, hình thành do tập truyền của vô thức, hay chúng là vật do vô thức thu gom từ môi trường, từ hoàn cảnh sống? Tại sao vô thức thu giữ sợ hãi? Phải chăng chúng, tất cả, đều là thành phần cố hữu của vô thức, của chủng tộc, truyền thống, lịch sử của con người? Chúng nằm trong gen di truyền? Bạn xử lý vấn đề ra sao đây?

Pupul Jayakar: Ta có thể thảo luận vấn đề thứ hai không, tức là, hành động thu gom sợ hãi từ hoàn cảnh sống, môi trường sống?

Krishnamurti: Trước hết, ta hãy xử lý vấn đề thứ nhất. Tại sao vô thức thu giữ hay tàng trữ sợ hãi? Tại sao ta xem các tầng lớp sâu hơn của thức như là kho tàng, như là căn cứ của sợ hãi? Phải chăng các tầng lớp ấy được áp đặt bởi thứ văn hóa trong đó ta đang sống, bởi ý thức do không đủ sức xử lý sợ hãi nên đã đẩy sợ hãi xuống nằm lại đó ở tầng lớp vô thức? Hay trí não cùng với toàn bộ nội dung của nó, đã không giải quyết nổi các vấn đề của mình và sợ

hãi vì không giải quyết nổi? Tôi muốn khám phá ý nghĩa của vô thức. Khi bạn nói các đợt sóng sợ hãi ập đến, tôi xin nói chúng luôn luôn có mặt ở đó, có điều, trong cuộc khủng hoảng, bạn mới tri giác chúng.

Sunanda Patwardhan: Chúng tồn tại trong thức. Tại sao ông nói rằng chúng nằm trong vô thức?

Krishnamurti: Trước hết, thức được hình thành bằng nội dung của thức. Không có nội dung của thức thì không có thức. Một trong những nội dung của nó là cái sợ cơ bản này mà ý thức không bao giờ giải quyết nổi, cái sợ có đó nhưng ý thức không bao giờ nói, "Tôi phải giải quyết nó". Trong những khoảnh khắc khủng hoảng, cái phần này của thức bị đánh thức và sợ hãi. Nhưng sợ hãi thì luôn luôn có đó.

Pupul Jayakar: Tôi không nghĩ điều đó quá đơn giản như vậy. Không phải sợ hãi là một phần của cái di sản văn hóa của con người sao?

Krishnamurti: Sợ hãi luôn luôn có mặt ở đó. Sợ hãi là thành phần của cái di sản văn hóa à? Hay là người ta có thể sinh ra trong xứ sở, trong một nền văn hóa không chấp nhận sợ hãi được không?

Pupul Jayakar: Không có nền văn hóa như thế đâu.

Krishnamurti: Dĩ nhiên là không có nền văn hóa như thế. Và vì thế, tôi mới tự hỏi: Sợ hãi thuộc văn hóa hay nó cố hữu trong con người? Sợ hãi trong động vật, tồn tại trong mọi vật sống, sợ là sợ không tồn tại, sợ bị hủy diệt.

Pupul Jayakar: Phải chăng cái bản năng gìn giữ an toàn cho cái tôi, cái ngã núp dưới dạng sợ hãi?

Krishnamurti: Phải chăng toàn bộ cấu trúc của tế bào đều

sợ hãi không tồn tại? Chắc bạn thấy, cái sợ đó nằm trong mọi sinh vật. Ngay cả con kiến bé nhỏ cũng sợ không được sống. Ta thấy cái sợ có mặt ở đó; ta thấy sợ hãi là thành phần của cuộc sống nhân loại và ta trở nên tri giác dữ dội sợ hãi trong cơn khủng hoảng. Ta phải xử lý ra sao trong lúc sợ hãi trào dâng? Tại sao tôi chờ cơn khủng hoảng chứ? Tôi xin đặt câu hỏi.

Pupul Jayakar: Ông không thể tránh nó được.

Krishnamurti: Khoan đã, ta đã nói rằng sợ hãi luôn luôn có mặt ở đó; rằng nó là một phần của toàn bộ cấu trúc tâm sinh lý của ta. Toàn bộ cấu trúc của nhân loại – trọn vẹn bản thể của ta – sợ hãi. Sợ hãi là thành phần của một sinh vật nhỏ bé nhất; sợ hãi là thành phần của một tế bào cực nhỏ. Tại sao ta chờ cơn khủng hoảng đến và mang sợ hãi đến. Đây là một chấp nhận sợ hãi phi lý nhất. Tôi xin hỏi: Ta sao ta phải đợi có khủng hoảng mới xử lý sợ hãi?

Pupul Jayakar: Khác đi thì không có sợ hãi. Chắc ông thấy, tôi có thể giáp mặt một cách thông minh với vài sự sợ hãi. Ví dụ, có thể giáp mặt một cách thông minh với cái sợ chết. Có thể giáp mặt cái sợ khác một cách thông minh không?

Krishnamurti: Bạn nói rằng bạn có thể giáp mặt một cách thông minh với các cái sợ – tôi nghi ngờ điều đó. Tôi nghi ngờ liệu bạn có giáp mặt với sợ hãi – như bạn nói – một cách thông minh. Tôi nghi ngờ liệu bạn có thông minh trước khi giải quyết sợ hãi không. Trí thông minh chỉ đến khi không có sợ hãi. Thông minh là ánh sáng và bạn không thể xử lý bóng tối khi không có ánh sáng. Chỉ có ánh sáng khi không có bóng tối. Tôi nghi ngờ việc bạn xử lý sợ hãi một cách thông minh khi còn có sợ hãi. Tôi nói rằng bạn không thể làm việc đó. Bạn có thể lý luận,

bạn có thể thấy thực chất của vấn đề, lẩn tránh hay vượt qua, nhưng đó không phải là thông minh.

Popul Jayakar: Tôi có thể nói rằng từ thông minh nằm trong hành động giác tri sợ hãi khi nó đang khởi, nằm trong hành động bỏ mặc sợ hãi một mình, không can thiệp uốn nắn nó, không lẩn tránh nó – như thế mới đánh tan sợ hãi. Nhưng ông nói ở đâu có thông minh, sợ hãi không khởi.

Nandini Mehta: Sợ hãi sẽ không khởi à?

Krishnamurti: Ta không để cho sợ hãi khởi lên.

Nandini Mehta: Tôi nghĩ sợ hãi khởi lên nhưng ta không để cho nó nở bung ra.

Krishnamurti: Chắc bạn thấy, tôi đang đặt vấn đề về toàn bộ các phản ứng trước cơn khủng hoảng. Sợ hãi vẫn có đó; tại sao ta lại cần một cơn khủng hoảng để đánh thức nó dậy? Bạn nói nhờ có cơn khủng hoảng nên bạn mới thức tỉnh. Một lời nói, một cử chỉ, một cái nhìn, một động đây, một tư tưởng – tất cả đầy đều là những thách thức mà bạn cho rằng chúng mang lại sự tỉnh thức. Tôi xin hỏi: tại sao ta chờ đợi cơn khủng hoảng? Ta đang dò tìm. Bạn hiểu "dò tìm" là nghĩa gì không? Có nghĩa là "tìm theo dấu vết". Cho nên, ta đang theo dấu, ta không nói điều này, điều nọ, điều kia chỉ cả. Ta đang theo dấu nó và tôi xin hỏi: Tại sao tôi phải chờ đợi khủng hoảng chứ? Một cử chỉ, một tư tưởng, một lời nói, một cái nhìn, một tiếng nói thì thầm – tất cả đều là thách thức.

Nandini Mehta: Ta không trông chờ cơn khủng hoảng. Điều duy nhất tôi biết là khi nó khởi lên tôi hoàn toàn bị tê liệt.

Krishnamurti: Bạn bị tê liệt, tại sao? Cho nên với bạn,

thách thức là điều cần thiết. Tại sao bạn không tiếp cận sợ hãi trước khi có thách thức? Bạn nói rằng cơn khủng hoảng đánh thức sợ hãi. Khủng hoảng bao hàm có tư tưởng, cử chỉ, lời nói, lời thì thầm, từ ngữ. Phải chăng một thách thức đánh thức sợ hãi? Tôi tự nói mình: Tại sao tôi không tỉnh thức trước sợ hãi mà không cần có thách thức? Nếu sợ hãi có đó, nó thức hay ngủ? Và nếu nó ngủ, tại sao ngủ? Phải chăng ý thức e sợ sợ hãi thức dậy? Phải chăng ý thức ru sợ hãi ngủ và từ chối nhìn vào sợ hãi?

Hãy đi chậm chậm. Ta đang vạch đường bay cho một tên lửa. Phải chăng ý thức sợ phải nhìn vào sợ hãi, cho nên nó giữ sợ hãi ở yên một chỗ? Hay phải chăng, sợ hãi có đó, đang thức, nhưng ý thức lại không để nó nở bung ra? Bạn có nhìn nhận sợ hãi là thành phần cuộc sống nhân loại, của cuộc tồn sinh này không?

Pupul Jayakar: Thưa ông, sợ hãi không tồn tại độc lập với kinh nghiệm bên ngoài, với thách thức của kinh nghiệm bên ngoài.

Krishnamurti: Khoan, tôi đang tra hỏi đây, tôi không chấp nhận điều đó. Bạn nói rằng không có thách thức bên ngoài thì không có sợ hãi. Nếu đó là sự thật đúng với bạn, với tôi cũng phải là thật vì tôi cũng là con người.

Pupul Jayakar: Bao hàm cả thách thức ngoài và trong.

Krishnamurti: Tôi không chia chẻ ngoài và trong, tất cả là một chuyển động duy nhất.

Pupul Jayakar: Sợ hãi không tồn tại ngoài thách thức.

Krishnamurti: Bạn đi xa vấn đề rồi, Pupul.

Pupul Jayakar: Tại sao ta không chịu nhìn sợ hãi, tại sao ta không giáp mặt với sợ hãi? Ông hỏi.

Krishnamurti: Tôi tự hỏi: Phải chăng tôi phải chờ cho

có cơn khủng hoảng, sợ hãi mới thức dậy? Đó là tất cả điều tôi hỏi. Nếu sợ hãi có sẵn ở đó, ai đã ru ngủ nó? Phải chăng vì ý thức không thể xử lý nó? Ý thức chuyên lo việc giải quyết sợ hãi, mà vì không đủ sức làm việc đó nên nó ru sợ hãi ngủ, đè nén sợ hãi. Và ý thức bị chấn động khi cơn khủng hoảng diễn ra và sợ hãi nổi lên. Vì vậy, tôi tự hỏi: Tại sao ý thức phải trấn áp sợ hãi chứ?

Sunanda Patwardhan: Thưa ông, công cụ của ý thức là phân tích, là khả năng nhận biết. Với các công cụ ấy, ý thức không đủ sức xử lý sợ hãi.

Krishnamurti: Thưa ông, ý thức không thể xử lý hay giải quyết sợ hãi. Song điều cần thiết không phải là phân tích mà là tỉnh đơn giản chân thực. Ý thức không thể xử lý sợ hãi. Cho nên nó nói "Tôi muốn lẩn tránh sợ hãi, tôi không thể nhìn nó". Hãy xem những gì bạn đang làm, bạn đang chờ có cơn khủng hoảng để đánh thức sợ hãi và ý thức thì luôn luôn lẩn tránh cơn khủng hoảng. Nó lẩn tránh bằng lý luận, biện giải. Ta là bậc thầy trong trò chơi này. Cho nên, tôi mới tự nhủ, nếu sợ hãi có sẵn ở đó thì cứ để cho nó thức dậy đi. Bạn không thể ru ngủ vật vốn là thành phần cấu tạo toàn bộ di sản thừa kế của ta. Ý thức chỉ biết có việc là ru ngủ sợ hãi. Ý thức bị chấn động khi khủng hoảng diễn ra. Cho nên, hãy xử lý sợ hãi cách khác. Đó là quan điểm của tôi. Quan điểm này có xác thực không? Cái sợ cơ bản là không tồn tại, một cảm giác hoàn toàn sợ hãi, một nỗi bất an, sợ không còn sống, sợ chết. Tại sao ý thức không để cho cái sợ này lộ bày và cùng đi với nó? Tại sao ý thức chờ đợi cơn khủng hoảng? Phải chăng do bạn lười biếng và vì thế, không đủ năng lượng để thâm nhập tận nguồn gốc của sợ hãi? Những điều tôi nói có phi lý không?

Pupul Jayakar: Không phi lý. Tôi đang xem liệu nó có

giá trị ra sao.

Krishnamurti: Tôi nói rằng mọi vật sống trên đời đều sợ hãi mình không còn sống, không tồn sinh. Sợ hãi nằm trong tế bào máu của ta. Trọn vẹn con người thân tâm của ta đều sợ không còn sống, sợ phải chết, sợ bị giết chết. Vậy, sợ không còn được sống là toàn bộ cấu trúc tâm sinh lý của ta và tôi tự hỏi: Tại sao cần phải có cơn khủng hoảng, tại sao thách thức phải trở nên quan trọng chứ? Tôi phản đối thách thức. Tôi muốn đi trước thách thức chứ không phải đi sau thách thức.

Pupul Jayakar: Tôi không thể hiểu điều ông đang nói.

Krishnamurti: Sao không thể? Tôi sẽ chỉ cho bạn. Tôi biết tôi sẽ chết, nhưng tôi đã biến cái chết thành một tri thức, tôi đã biến cái chết thành cái có thể nói năng, lý luận được. Tôi nói trí não tôi biết trước cái chết, không phải đâu. Nó chỉ biết trước tư tưởng thôi – đấy không phải là biết trước.

Pupul Jayakar: Ta hãy xem xét một cách thực tiễn. Ta giáp mặt cái chết và ta cảm thấy như ta biết trước cái chết và ta tiếp tục đi tới và đột nhiên nhận thấy ta không biết chi cả về cái chết.

Krishnamurti: Tôi hiểu điều đó. Đấy là kết quả của thách thức dù đã xảy ra ngày hôm qua hay một năm rồi.

Pupul Jayakar: Vậy, câu hỏi được đặt ra là: Với công cụ nào, với năng lượng nào, từ chiều không gian nào ta thấy và ta thấy gì?

Krishnamurti: Tôi muốn làm rõ. Sợ hãi dự phần tạo thành toàn bộ cấu trúc, toàn bộ di sản thừa kế của ta. Về phương diện tâm sinh lý, tế bào nào sợ không tồn tại, sợ không sống còn. Và tư tưởng nói, "Tôi sẽ không nhìn vào

vật đó đâu". Và khi thách thức khởi lên, tư tưởng không thể chấm dứt sợ hãi.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tư tưởng cũng muốn nhìn vào chính nó.

Krishnamurti: Tư tưởng không thể nhìn vào việc nó tự chấm dứt đâu. Nó chỉ có thể nói năng, lý luận về vụ việc đó thôi. Tôi xin hỏi bạn: Tại sao trí não trông chờ thách thức? Điều đó có cần thiết không? Nếu bạn cho là cần thiết thì bạn đang trông chờ nó.

Pupul Jayakar: Tôi nói: Tôi không biết. Tôi chỉ biết rằng có thách thức là có sợ hãi.

Krishnamurti: Không, thách thức đánh thức sợ hãi. Hãy theo sát sự kiện đó. Tôi xin hỏi bạn: tại sao trí não bạn trông chờ thách thức để cho sợ hãi thức dậy?

Pupul Jayakar: Câu hỏi của ông hơi nghịch lý. Phải ông bảo rằng ông không chờ thách thức mà là kêu gọi cho thách thức nổi lên?

Krishnamurti: Không, tôi hoàn toàn chống đối lại thách thức. Bạn không hiểu ý tôi rồi. Trí não tôi sẽ không bao giờ chấp nhận thách thức. Thách thức là không cần thiết để đánh thức ta. Nói rằng tôi đang say ngủ và cần có thách thức để đánh thức tôi là nói sai.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, ý tôi không phải nói thế.

Krishnamurti: Vậy là thức. Cái gì ngủ? Phải ý thức ngủ không? Hay vô thức ngủ? Có một vài thành phần nào của trí não thức không?

Pupul Jayakar: Khi tôi thức thì tôi thức.

Nandini Mehta: Bạn có mời gọi sợ hãi không?

Krishnamurti: Nếu bạn tỉnh thức, không cần có thách thức nữa. Thế là bạn vứt bỏ thách thức. Nếu như ta nói việc ta phải chết cũng dự phần làm nên cuộc sống của ta, bây giờ ta mới luôn luôn tỉnh thức.

Popul Jayakar: Không phải luôn luôn. Ông không luôn luôn ý thức sợ hãi. Sợ hãi luôn luôn hiện diện ở đó dưới tấm thảm, song ông không chịu nhìn nó.

Krishnamurti: Tôi nói: Hãy lật tấm thảm lên và nhìn. Nó có ở đó. Đây là quan điểm của tôi. Sợ hãi ở đó và thức. Vì vậy, không cần có thách thức để đánh thức sợ hãi. Tôi luôn luôn sợ không tồn tại, sợ không còn được sống, sợ chết, sợ không thành đạt. Đó là cái sợ cơ bản trong cuộc sống tôi, trong huyết quản tôi, và nó hiện diện ở đó, luôn luôn quan sát, canh giữ, tự bảo vệ. Sợ hãi luôn thức, sợ hãi không bao giờ – dù một khoảnh khắc – say ngủ. Cho nên không cần thiết phải có thách thức. Việc bạn phải làm gì với sợ hãi và bạn xử lý sợ hãi cách chi, đến sau.

Popul Jayakar: Đó là sự kiện.

Achyut Patwardhan: Thấy hết toàn bộ sự thể ấy rồi, không phải ông chấp nhận cái yếu tố không chú tâm sao?

Krishnamurti: Tôi đã bảo sợ hãi luôn thức. Tôi không nói chú tâm.

Achyut Patwardhan: Sợ hãi vốn động.

Krishnamurti: Tương tự như một con rắn trong phòng, nó luôn luôn có mặt ở đó. Tôi có thể nhìn đi nơi khác, nhưng nó vẫn ở đó. Ý thức rất muốn xử lý sợ hãi nhưng vì không thể xử lý nên nó lẩn tránh sợ hãi. Rồi ý thức tiếp nhận thách thức và ra sức giáp mặt với sợ hãi. Bạn có thể giáp mặt với một vật sống động không? Điều đó không cần phải có thách thức. Nhưng, bởi vì, ý thức tự bị mất trước

sợ hãi nên mới cần có thách thức. Đúng chứ, Pupul?

Nandini Mehta: Khi ông nghĩ về nó; nó chỉ là tư tưởng; bóng tối đó lại tràn ngập trong trí não.

Krishnamurti: Hãy theo dấu nó, đừng nhảy phóc vào kết luận. Bạn đã nhảy vọt đến kết luận. Trí não tôi từ chối thách thức. Ý thức sẽ không để cho thách thức đánh nó. Nó cảnh giác. Nhưng bạn lại chấp nhận thách thức. Tôi không thừa nhận thách thức. Thách thức không có trong kinh nghiệm của tôi. Bước tiếp theo là: Khi ý thức tỉnh táo trước sợ hãi, nó không thể mời gọi bất cứ điều gì ở đó cả. Hãy đi từng bước. Đừng kết luận ở bất cứ giây phút nào. Vậy là ý thức biết có sợ hãi ở đó, đầy tỉnh táo. Vậy bước kế tiếp ta sẽ làm gì?

Pupul Jayakar: Có sự thiếu sót.

Nandini Mehta: Tôi tỉnh thức.

Krishnamurti: Bạn hoàn toàn không nắm được vấn đề. Chính ý thức hoảng sợ về nỗi sợ. Khi ý thức tỉnh lại, nó không còn hoảng sợ nữa. Trong tự thân nó không còn hoảng sợ. Con kiến không hoảng sợ. Nếu nó bị chà đạp thì nó bị chà đạp. Chính ý thức nói, "Tôi sợ điều này quá – sợ không còn sống". Nhưng khi tôi gặp tai nạn – máy bay rơi – không có sợ hãi. Ngay lúc chết, tôi nói, "Vâng, bây giờ tôi biết chết nghĩa là gì rồi". Nhưng ý thức cùng với tất cả những tư tưởng trong đó đã nói, "Chúa ơi, tôi sắp chết rồi, tôi sẽ không chết, tôi không chịu chết đâu, tôi sẽ tự bảo vệ mình". Chính ý tưởng đó là hoảng sợ. Có bao giờ bạn quan sát một con kiến không? Nó không bao giờ hoảng sợ, nếu có ai giết nó, nó chết. Chắc bây giờ bạn thấy rồi.

Nandini Mehta: Thưa ông, có khi nào ông thấy một con kiến? Nếu ông dựng một tờ giấy trước nó, nó tránh.

Krishnamurti: Nó muốn sống còn, nhưng nó không nghĩ

đến sống còn. Vậy ta trở lui vấn đề này. Tư tưởng tạo ra sợ hãi, chỉ có tư tưởng mới nói, "Tôi sẽ chết, tôi cô độc, tôi không được thỏa mãn". Hãy thấy điều này: Đó là cõi vĩnh hằng phi thời gian, đó là cõi vĩnh hằng chân thực. Hãy thấy điều ấy kỳ diệu ra sao. Tại sao phải hoảng sợ khi sợ hãi là một phần của chính sự sống tôi chứ? Chỉ khi nào tư tưởng nói rằng cuộc sống phải khác thì mới có sợ hãi. Trí não bấy giờ có thể nào hoàn toàn bất động không? Trí não có thể nào hoàn toàn ổn định? Bấy giờ cái đó mới đến, khi cái đó thức dậy thì nguyên nhân gốc rễ của sợ hãi là gì?

Pupul Jayakar: Điều đó có luôn luôn xảy ra với ông không, thưa ông?

Krishnamurti: Nhiều lần, rất nhiều lần. Khi trí não hoàn toàn định tĩnh, không sợ hãi, không lấy cũng không bỏ, không biện luận cũng không lẫn tránh, không còn có bất kỳ động dậy nào nữa. Ta đã đạt đến nguồn cội rồi, phải không?

NEW DELHI – 13.11.1972

MỘT CUỘC ĐỐI THOẠI VỀ CÁI CHẾT

Krishnomurti: Bà Jayakar và tôi sắp có một cuộc thảo luận hết sức nghiêm trọng, một cuộc đối thoại vô cùng nghiêm trọng. Tôi nhấn mạnh "vô cùng nghiêm trọng". Vì vậy, nếu bạn nào cảm thấy không hiểu hoặc buồn chán, xin hãy vui lòng lặng lẽ đi ra ngoài – được chứ?

Pupul Jayakar: Krishnaji, một trong những vấn đề nằm cực kỳ sâu trong tâm trí nhân loại mà tôi cảm nhận, đó là : "Tồn tại" và "Không tồn tại". Sống và chết. Toàn bộ cuộc sống con người xoay quanh cái điều kỳ lạ về sinh và nỗi sợ hãi về tử. Mọi động cơ thôi thúc, yêu cầu, dục vọng, sợ hãi, âu lo của họ đều nằm giữa hai cực ấy – sinh và tử.

Ở một mức độ nào đó, ta thấy như hiểu được sự sinh và tử, nhưng tôi nghĩ cái hiểu này chỉ ở bề mặt nông cạn thôi. Trừ phi ta hiểu thấu tận đáy sâu toàn cả vấn đề sinh tồn bị cầm giữ giữa hai cực ấy – toàn bộ vấn đề ẩn chứa trong sự kiện: Chấm dứt – nếu không, ta sẽ mãi mãi sống trong sợ hãi, âu lo và mù mịt trong bóng tối dày đặc phủ quanh từ ngữ độc đáo "chấm dứt" ấy, *ending*.

Krishnomurti: Tại sao bà dùng từ "vấn đề"? Tại sao bà biến cái nằm giữa sinh và tử thành vấn đề?

Pupul Jayakar: Bởi sinh và tử, tự chúng là sự kiện mà tâm trí không sao ly thoát được. Tâm trí bám chấp cái này và thải bỏ cái kia.

Krishnamurti: Tại sao bà dùng từ "vấn đề"?

Pupul Jayakar: Bởi vì nghĩa lý của từ "chấm dứt" còn chìm sâu trong bóng tối mà tôi chưa thấu hiểu. Bởi vì ta thấy cuộc sống thật là vui vẻ và huy hoàng cần phải được tiếp tục cố giữ bằng mọi giá và tránh không phải chấm dứt. Đây là vấn đề. Từ đó nổi lên nỗi sợ hãi, đau khổ cùng mọi yêu cầu.

Krishnamurti: Vậy ta muốn hỏi gì đây?

Pupul Jayakar: Ta phải khám phá cách nào? Làm sao ta thoát khỏi cái bóng tối dày đặc vây phủ lên từ ngữ? Làm sao để tâm trí ta ngắm nhìn cái chết một cách thật đơn giản và quan sát nó như nó là?

Krishnamurti: Bạn thực sự muốn xem xét cái chết hay cái khoảng cách lớn lao giữa sống và chết? Tức là khi bạn xem xét sự chấm dứt (tức cái chết), bạn xem xét bao quát luôn toàn bộ quá trình sống với tất cả những phức tạp, khốn cùng và hỗn loạn của nó? Bạn quan tâm khám phá nghĩa lý của cái tiến trình dài lâu gồm những đấu tranh, xung đột, khốn cùng, v.v... mà ta luôn bám chấp nhằm để lẫn tránh cái kia?

Phải bạn quan tâm đến toàn bộ cuộc vận hành ấy không?

Pupul Jayakar: Như ông thấy, sinh tồn là cả một cuộc vận hành trong đó có sống chết. Nhưng nếu ông mở quá rộng phạm vi vấn đề, tôi nghĩ ông sẽ không nắm được sự đau khổ và phiền não của sự chấm dứt. Và tôi muốn hiểu sâu vào nỗi đau khổ này của sự chấm dứt.

Krishnamurti: Bà muốn khám phá nỗi đau khổ của sự chấm dứt hay khám phá toàn bộ cái tiến trình sống và chết trong đó gồm có đau khổ, sợ hãi, v.v...?

Pupul Jayakar: Ông nói đúng – tồn sinh là toàn bộ cuộc vận hành của sống và chết. Ông thì nói về chấm dứt đau khổ, còn tôi thì nói về sợ hãi, đau khổ, tức là nỗi khổ của sự chấm dứt.

Krishnamurti: Đúng, đúng.

Pupul Jayakar: Hai phát biểu có khác nhau một chút. Có sự đau khổ, sầu muộn về một cái gì đó chấm dứt, không còn tồn tại nữa. Đã có cái gì đó từng tồn tại tuyệt vời, có cái gì đó từng hiện ra đẹp để tràn ngập đời sống ta và đi kèm luôn luôn có cái biết rằng lần khuất sau đó là một sự chấm dứt.

Krishnamurti: "Chấm dứt" là gì?

Pupul Jayakar: Chấm dứt là tiến trình trong đó có vật đã từng tồn tại, nay vật không còn tồn tại nữa, giác quan ta không còn nhận ra nữa.

Krishnamurti: Tôi hiểu chưa rõ.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, vật hay người nào đó hiện ra và ngay trong thực chất của cái "hiện" này ngầm chứa cái biến, cái dứt, cái mất vĩnh viễn muôn đời.

Krishnamurti: Tại sao bà dùng từ "vĩnh viễn".

Pupul Jayakar: Bởi sự chấm dứt này mang tính tuyệt đối. Trong đó không có ngày mai trở lại.

Krishnamurti: Khoan đã – chấm dứt cái gì, cái gì chấm dứt?

Pupul Jayakar: Chấm dứt cái đang tồn tại. Có đau khổ vì có cái gì đó thật tuyệt vời đã chấm dứt.

Krishnamurti: Vật gì đó có thật là tuyệt vời không?

Pupul Jayakar: Tôi xin được phép trình bày cụ thể hơn. Ông đang tồn tại. Cái "ông" đó sẽ không còn tồn tại nữa, điều đó gây ra đau khổ lớn. Ông đang tồn tại.

Krishnamurti: Bà hiểu thế nào về "ông đang tồn tại"?

Pupul Jayakar: Krishnamurti đang tồn tại. Trong câu nói đó – Krishnamurti đang tồn tại – là khổ khi Krishnamurti không còn tồn tại.

Krishnamurti: Chết là điều không thể tránh. Con người ấy – Krishnamurti – sẽ chấm dứt trong ngày nào đây. Với ông ta, cái chết không thành vấn đề, không gây được sợ hãi, không tạo được đau khổ. Nhưng các bạn nhìn ông ta và nói, "Ôi trời, ông ấy chết". Vậy nếu tôi có thể dùng từ mà bạn đã dùng, đó là sự đau khổ của bạn. Tại sao vậy?

Pupul Jayakar: Bởi vì...

Krishnamurti: Tại sao?

Pupul Jayakar: Tại sao ông hỏi "tại sao?"

Krishnamurti: Người nào đó chết. Tôi đã sống với người đó, tôi đã thương yêu người đó. Người đó chết, tôi cũng mất. Tại sao? Tại sao tôi lại rơi vào một tâm trạng khủng khiếp – một tâm trạng tuyệt vọng, một tâm trạng cô độc? Tại sao tôi rơi lệ, tôi đau khổ? Tại sao tôi sầu muộn? Không phải ta đang thảo luận khơi khơi trên bình diện tri thức về cái chết đâu – ta đang bàn bạc hết sức nghiêm túc. Tôi đã mất người đó. Người tôi yêu quý, người là bạn đời của tôi. Nay người ấy chấm dứt rồi, cáo chung rồi. Tôi nghĩ điều thực sự quan trọng là thấu hiểu sự chấm dứt ấy, bởi vì, cái mới hoàn toàn chỉ có khi mọi sự chấm dứt.

Pupul Jayakar: Vì thế, tôi mới nói ông không thể hỏi "tại sao" được.

Krishnamurti: Hỏi "tại sao" chỉ là một cách hỏi để khám phá.

Pupul Jayakar: Cái khổ của tôi – không thể tránh được? Người ấy đã là hương thơm của đời tôi.

Krishnamurti: Vâng, tôi đã yêu người. Người là bạn tình của tôi, và nhờ người mà tôi cảm thấy thỏa mãn và phong phú. Và nay thì chấm dứt rồi người ấy.

Pupul Jayakar: Phải như thế là khổ chăng?

Krishnamurti: Chính nó đấy. Con trai tôi hoặc em trai tôi chết. Đó là khổ đau, sâu muộn khủng khiếp. Tôi đã khóc. Lòng tôi tràn ngập âu lo, xao xuyến. Thế rồi, tâm trí nói: Tôi cảm thấy an ủi khi nghĩ tôi sẽ gặp lại họ trong kiếp sau. Tôi muốn hỏi: Tại sao con người lại đeo mang cái gánh nặng đau khổ này làm chi chứ? Tôi vẫn biết cái chết của người nào đó là gây đau khổ. Tôi vẫn biết sự đau khổ tàn phá khủng khiếp. Tựa như toàn cả đời tôi bật gốc, tựa như một cơn lốc xoáy mãnh liệt ập đến cắt ngọt tức khắc làm ngã đổ một cội cây tuyệt vời. Tôi sống trong đau khổ vì tôi không bao giờ thực hiểu sâu chấm dứt là gì. Tôi đã sống bốn mươi năm, năm mươi năm hay tám mươi năm và suốt giai đoạn sống này, tôi đã không bao giờ chịu hiểu ý nghĩa của sự chấm dứt, chấm dứt mọi vật mà tôi yêu quý, chấm dứt hoàn toàn mọi tin tưởng, mọi bám chấp – hoàn toàn chấm dứt để chúng không còn tiếp tục tồn tại trong bất kỳ phương hướng nào.

Pupul Jayakar: Điều gì khiến cho trí não không thể chấm dứt?

Krishnamurti: Hiển nhiên là do sợ hãi. Ta hãy lấy ví dụ điển hình thường thấy ở tất cả mọi người chúng ta: bám chấp. Liệu ta có thể chấm dứt – mà không do bất kỳ động cơ hay xu hướng nào – sự bám chấp cùng với toàn bộ nội

dụng cụ kỳ phức tạp của nó không? Ta có thể nào không bám chấp vào bất cứ gì – kinh nghiệm, tri thức, ký ức của ta không? Rốt lại, chấm dứt là chấm dứt cái biết, chấm dứt kiến thức – *đó là điều sẽ xảy ra khi cái chết đến*. Ta bám chấp là bám chấp vào cái đã biết, vào kiến thức, vào tri thức. Cái biết về người mà tôi đã yêu dấu, mà tôi đã chăm sóc và sống với. Có cái ký ức, cái nhớ về sự đẹp đẽ và xung đột đã diễn ra. Bây giờ, chấm dứt hoàn toàn, chấm dứt tuyệt đối ký ức về mọi điều đó, tức là chết vậy.

Pupul Jayakar: Ông đã từng nói: "Sống, tức vào sào huyết của sự chết".

Krishnamurti: Vâng, tôi đã làm thế.

Pupul Jayakar: Chính xác, thế nghĩa là gì?

Krishnamurti: "Mời gọi cái chết khi đang sống", không có nghĩa là tự tử bằng cách uống một viên thuốc để chấm dứt tồn tại. Tôi nghĩ hành động cực kỳ quan trọng là mời gọi cái chết khi đang sống. Và tôi đã làm thế.

Chắc bạn thấy từ "chấm dứt" tự nó chứa một nghĩa lý thực sâu xa. Cho là có vật gì đó, một kỷ niệm về một kinh nghiệm mà tôi ấp yêu, giữ lấy vì nó khiến tôi vô cùng vui sướng, hạnh phúc sâu xa. Tôi bám chặt vào kỷ niệm đó. Tôi vẫn đến văn phòng làm việc, tôi lao động, nhưng cái kỷ niệm sống động và lạ lùng ấy thì cứ còn đó mãi khiến tôi bám chấp không thôi. Thế nên, tôi không thấy được chấm dứt mang ý nghĩa gì. Tôi nghĩ là có cái gì đó vĩ đại phi thường trong hành động chấm dứt từng ngày, từng ngày một mọi sự mà ta đã tích tập về mặt tâm lý.

Pupul Jayakar: Ông chấm dứt bám chấp.

Krishnamurti: Đó là chết.

Pupul Jayakar: Đó không phải là chết.

Krishnamurti: Vậy bà gọi cái gì là chết? Thân xác này chấm dứt à? Hay là cái hình ảnh mà tôi đã lập về bà chấm dứt?

Pupul Jayakar: Nếu ông thu gọn lại như thế thì chết là chấm dứt cái hình ảnh mà ông đã lập về một người nào đó, nhưng chết không phải chỉ bấy nhiêu đó.

Krishnamurti: Tất nhiên, tôi đã sống với bạn, đã yêu mến bạn và hình ảnh của bạn khắc sâu vào tâm trí tôi. Bạn chết và hình ảnh trở nên hết sức mãnh liệt. Tôi dâng hoa trước hải cốt của hình ảnh này. Tôi làm thơ về hình ảnh đó. Hình ảnh đó trở nên sống động. Tôi đang nói đến việc chấm dứt hình ảnh đó. Tâm không sao bước vào một chiều sâu không gian hoàn toàn mới khác nếu còn có bóng đen của kỷ niệm. Bởi "cái kia" vốn phi thời gian. Cái chiều không gian kia vốn vĩnh hằng và tâm trí muốn thâm nhập vào đó phải không có yếu tố thời gian. Tôi nghĩ điều này hợp lẽ và hợp logic.

Pupul Jayakar: Nhưng cuộc sống không mang tính logic cũng không hợp lẽ.

Krishnamurti: Tất nhiên là không. Muốn thấu hiểu cái vĩnh hằng – mà không qua thời gian – tâm trí phải thoát khỏi mọi sự được tích tập góp nhặt về mặt tâm lý, tức thời gian. Muốn thế, tất phải chấm dứt thôi.

Pupul Jayakar: Vậy là không có việc thâm nhập khám phá sự chấm dứt?

Krishnamurti:Ồ, có chứ.

Pupul Jayakar: Khám phá sự chấm dứt như thế nào?

Krishnamurti: Chấm dứt cái gì – chấm dứt sự tiếp nối liên tục của một tư tưởng, một xu hướng, một dự vọng đặc biệt nào đó: chính các chất liệu này tiếp sức sống cho sự

liên tục. Sinh và tử – trong khoảng cách mệnh mông này là sự liên tục tiếp nối sâu xa tựa như dòng sông. Lưu lượng nước làm cho dòng sông trở nên tuyệt vời – như sông Hằng, sông Rhine, sông Amazone và ta không thấy được vẻ đẹp của dòng sông. Như bạn thấy đó, ta chỉ sống trên bề mặt nông cạn của dòng đời mệnh mông. Ta không thấy được cái đẹp của nó vì ta mãi mãi sống trên bề mặt. Và chấm dứt là chấm dứt cái bề mặt nông cạn này.

Pupul Jayakar: Chấm dứt là chấm dứt cái bề mặt.

Krishnamurti: Vâng, chấm dứt cái bề mặt.

Pupul Jayakar: Cái gì chết?

Krishnamurti: Chết hết thấy mọi sự vật tôi đã tích tập, chứa vừa cả ngoài lẫn trong. Tôi có được một năng khiếu tuyệt vời nào đó và tôi đã tạo lập một cơ sở kinh doanh thật tốt để mang lại cho tôi nhiều tiền bạc – nhà cao, vợ đẹp, con xinh, vườn tược hấp dẫn. Và suốt đời tôi cứ thế mà liên tục tiếp nối mãi. Hãy chấm dứt sự liên tục đó đi.

Pupul Jayakar: Thưa ngài, xin phép được tìm hiểu thêm một chút. Phải ý ngài muốn nói về cái chết của thân xác Krishnamurti, thì thức của Krishnamurti cũng sẽ chấm dứt luôn theo không? Tôi cho câu hỏi này hết sức quan trọng.

Krishnamurti: Bà đã nói hai điều: thức, *consciousness* của Krishnamurti và sự chấm dứt của thân xác. Thân xác sẽ chấm dứt bởi tai nạn, bệnh tật. Điều đó là hiển nhiên. Thế còn thức của người đó là gì?

Pupul Jayakar: Mệnh mông vô tận, tràn ngập thương yêu.

Krishnamurti: Vâng, nhưng tôi không gọi đó là thức.

Pupul Jayakar: Tôi dùng từ "thức" bởi vì kết hợp với thân xác của Krishnamurti. Tôi không nghĩ ra từ nào khác. Có thể gọi là "Tâm của Krishnamurti".

Krishnamurti: Hãy giữ lại từ "thức" và cùng nhau xem xét. Nội dung của thức chính là thức của một người nào đó. Và nội dung này là toàn bộ vận hành của tư tưởng – tất cả sự máy động của niệm. Ngôn ngữ, nghề nghiệp chuyên môn, tín điều, giáo điều, nghi thức tôn giáo, đau khổ, cô độc, tuyệt vọng, ý thức sợ hãi – tất cả đây là vận hành hay động dậy của tư tưởng.

Pupul Jayakar: Nhưng trong tâm trí Krishnamurti không có động niệm như là thức mà ta biết mà chỉ có một tâm thái tự tại tự thể hiện khi tôi tiếp xúc Krishnamurti.

Krishnamurti: Không, không. Ta phải hết sức thận trọng khi vạch rõ điều này: thức như ta biết là động của niệm: đó là động của thời gian.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hãy thấy cho thật rõ điều đó. Thức như ta biết, là động của niệm. Cho nên khi tư tưởng hay niệm chấm dứt, sau khi được tra xét – không phải trong lãnh vực vật lý mà là trong lãnh vực tâm lý – thì thức như ta biết không còn nữa.

Pupul Jayakar: Thưa ngài. Ngài có thể dùng những từ khác nhau để diễn tả, nhưng rõ ràng là có một tâm thái tự tại tự thể hiện thành một con người bằng xương bằng thịt như Krishnamurti.

Krishnamurti: Vâng, bà nói hoàn toàn đúng.

Pupul Jayakar: Vậy, tôi sẽ dùng từ nào đây?

Krishnamurti: Tôi không yêu cầu bà đổi từ dùng, nhưng ta hãy ví dụ rằng qua thiên – thiên đích thực chứ không phải các loại thiên bá láp diên khùng – bà đã đạt đến cái tuyệt đối. Lúc đó, bà mới nói được như vậy.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và tôi thấy điều này. Tôi cảm nhận được nó. Với tôi, đây là một tâm thái diệu kỳ hơn cả. Qua bạn, qua sự tiếp xúc của tôi với bạn, tôi cảm nhận cái mệnh mông ấy. Và toàn bộ sức mạnh trong tôi thôi thúc tôi nói tôi phải nắm lấy nó. Và bạn có nó – tất nhiên, không phải bạn, Pupul, có nó. Nó có đó, ở đó. Nó không phải của bạn hay của tôi. Nó ở đó, có đó.

Pupul Jayakar: Nhưng nó có đó bởi vì có ông.

Krishnamurti: Nó có đó không phải bởi vì có tôi. Nó ở đó.

Pupul Jayakar: Mà ở đâu?

Krishnamurti: Không ở đâu cả.

Pupul Jayakar: Tôi chỉ chấp nhận điều ông nói ở một mức độ nào đó thôi.

Krishnamurti: Được rồi, trước hết, nó không phải của bạn hay của tôi.

Pupul Jayakar: Tôi chỉ biết nó thể hiện nơi con người Krishnamurti. Cho nên khi ông nói nó không ở đâu, tôi không thể chấp nhận được.

Krishnamurti: Cũng tự nhiên thôi, bởi bà đồng nhất Krishnamurti vào với cái đó.

Pupul Jayakar: Nhưng Krishnamurti là cái đó.

Krishnamurti: Khoan đã..., có thể. Nhưng Krishnamurti xin nói nó không có liên hệ gì với Krishnamurti hay với bất kỳ người nào khác. Nó có đó. Cái đẹp không phải của bạn hay của tôi, nó ở đó, trong cây, trong hoa. Nó ở đó.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ngài, việc cứu độ và lòng từ bi của Krishnamurti không phải ở ngoài kia.

Krishnamurti: Tất nhiên. Không phải ở ngoài kia.

Pupul Jayakar: Tôi đang nói đến lòng từ và sự cứu độ của Krishnamurti.

Krishnamurti: Nhưng cái đó thì không phải là Krishnamurti. Cái đó không phải cái này (*chỉ vào thân*).

Pupul Jayakar: Nhưng cái đó sẽ không còn thể hiện nữa; đó là điều tôi muốn nói, muốn tìm hiểu.

Krishnamurti: Tôi hiểu, tôi hiểu. Tất nhiên là tôi hiểu ý bạn muốn nói gì. Tôi cũng đang hỏi điều ấy đây.

Pupul Jayakar: Ông nói "Tôi cũng đang hỏi" là ý gì?

Krishnamurti: Cái đó có thể thể hiện qua ông X. Nhưng cái được thể hiện hay đang thể hiện, không thuộc về ông X. Cái đó không có liên hệ gì với X cả. Nó không có liên hệ gì với Krishnamurti cả.

Pupul Jayakar: Tôi tạm chấp nhận điều đó, tức cái đó không thuộc về Krishnamurti. Nhưng Krishnamurti và cái đó là bất khả phân.

Krishnamurti: Đúng, nhưng khi bà đồng nhất cái đó vào với một người thì sinh khó xử rồi.

Pupul Jayakar: Tôi muốn đào sâu vào đó chậm chậm. Với Đức Phật chẳng hạn. Dù thức tâm của Phật đã là gì và thể hiện qua ông ấy ra sao thì tất cả cũng đã qua rồi, dứt mất rồi.

Krishnamurti: Tôi nghi ngờ phát biểu vừa rồi. Phải hết sức thận trọng. Hãy nói về Đức Phật. Bạn cho rằng thức tâm của Phật chấm dứt khi ông ấy qua đời, đúng không? Cái đó nó thể hiện qua Đức Phật và ông ấy là "cái đó" và khi ông ấy chết, bạn nói "cái đó" đã biến mất.

Pupul Jayakar: Tôi không biết có nói cái đó biến mất không. Tôi chỉ nói không còn tiếp xúc được với cái đó nữa.

Krishnamurti: Tự nhiên là không.

Pupul Jayakar: Tại sao ông nói, "Tự nhiên là không"?

Krishnamurti: Bởi vì Phật đã tham thiền, Ngài đã giác ngộ và đạt tới cái đó. Cho nên giữa ngài và "cái đó" không còn có sự phân chia nữa. Còn tôi, môn đồ của ngài, tôi than, "Hỡi ôi! Ông ấy đã chết và với cái chết của ông ấy, tất cả đều qua hết, chấm dứt".

Pupul Jayakar: Vâng, qua hết.

Krishnamurti: Tôi nói không qua hết đâu. *Cái Thiện không bao giờ qua, không bao giờ chấm dứt.* Cũng như cái ác cứ tiếp tục tồn tại trong đời, đúng không? (Tôi dùng từ "ác", tuy nhiên từ này còn tối nghĩa lắm). Ác hoàn toàn khác với Thiện. Cái Thiện tồn tại và mãi mãi tồn tại nhưng không phải đối nghịch với cái Ác. Tự thân cái Ác vẫn cứ tiếp tục.

Pupul Jayakar: Nhưng ta đang xa rời cái thiện.

Krishnamurti: Tôi không chắc vậy, nhưng thôi, không thành vấn đề, bàn tới luôn đi.

Pupul Jayakar: Ông nói cái đó không mất.

Krishnamurti: Cái thiện không bao giờ mất.

Pupul Jayakar: Tôi đang nói về thứ lòng đại bi đại trí mà tôi hiện đang tiếp xúc được.

Krishnamurti: Bạn vẫn có thể tiếp xúc "cái đó" ngay khi người ấy không còn. Đó là tất cả vấn đề. Cái đó không có liên hệ gì với bất cứ một người đặc biệt nào cả.

Pupul Jayakar: Phải chăng ý ông muốn nói: Hãy tự mình là ánh sáng cho mình, tức là, tiếp xúc cái đó mà không có người ...

Krishnamurti: Không phải "tiếp xúc" mà là giác và sống;

nó có đó để bạn vươn tới nắm lấy. Để vươn tới và tiếp nhận cái đó, tư tưởng hay thức, như ta biết, phải chấm dứt, bởi vì, *tư tưởng thực sự là kẻ thù* của cái đó. Tư tưởng là kẻ thù của lòng từ, quá rõ rồi, đúng không? Và để đốt lên ngọn lửa từ bi vĩ đại ấy không đòi hỏi phải hy sinh lớn lao cái này, cái nọ chi cả mà là một trí tuệ tỉnh thức để thấy động niệm. Và giác động niệm là chấm dứt động niệm. Đó mới thực là thiền.

Pupul Jayakar: Vậy bây giờ, ý nghĩa của cái chết là gì?

Krishnamurti: Không nghĩa lý gì hết. Cái chết không có nghĩa bởi vì bạn đã luôn luôn sống với cái chết. Cái chết không có nghĩa bởi vì bạn luôn luôn chấm dứt hết mọi sự. Tôi không nghĩ ta thấy tầm quan trọng và cái đẹp của sự chấm dứt. Ta chỉ thấy có sự nối tiếp liên tục với những đợt sóng vô vô tận đẹp đẽ trên bề mặt.

Pupul Jayakar: Ngày mai tôi phải xa ông. Vậy là tôi phải chia lìa hoàn toàn cùng ông rồi.

Krishnamurti: Không phải chia lìa với tôi mà bạn đã tự chia lìa với "cái đó". Bạn tự chia lìa với cái vĩnh hằng đầy lòng từ bi, v.v...

Đơn giản thôi. Tôi gặp Phật. Tôi hết sức thận trọng nghe ông ấy nói. Phật tạo một ấn tượng lạ lùng trên tôi và rồi, ông ấy ra đi. Nhưng sự thật mà ông ấy đã nói mãi mãi vĩnh hằng. Hết sức thận trọng, ông ấy đã nói với tôi, "Hãy tự mình là ánh sáng cho chính mình để trong bạn là sự thật". Sự thật là hạt mầm đang nảy nở trong tôi. Ông ấy ra đi nhưng mầm mống của sự thật vẫn nảy nở. Tôi có thể nói, "Tôi không còn gặp ông ấy nữa. Tôi buồn; tôi đã mất đi một người bạn hay ai đó mà tôi thực sự thương yêu", nhưng điều quan trọng là mầm mống của sự thật sẽ nảy nở. Hạt mầm đó đã được vun trồng bằng chính sự giác

ngộ, tỉnh thức và lắng nghe nồng nhiệt của tôi, hạt mầm đó sẽ nở hoa. Nếu không như thế thì người đạt được chân lý hay sự thật còn có ý nghĩa gì chứ? Nếu như ông X được sự giác ngộ này - từ bi, vân vân - nếu chỉ một mình ông ấy có và chết đi sau đó thì sao chứ?

Pupul Jayakar: Tôi xin phép được hỏi không? Họ hiện thân ra đời bởi nguyên do nào?

Krishnamurti: Lý do ông ấy có mặt và tồn tại ở đời là gì ư? Để thể hiện "cái đó", để hiện thân là chính "cái đó" nhưng tại sao phải có lý do chứ? Đóa hoa không có lý do, cái đẹp không có lý do, nó tồn tại. Và nếu tôi cố tìm lý do thì hoa không còn nữa. Không phải tôi cố làm ra vẻ bí ẩn mọi điều đó hay tung hỏa mù gì đâu. Như tôi đã nói, nó có đó để cho bất cứ ai cùng vươn tới và nắm lấy.

Vì thế, Pupul, tử như sinh, là một biến cố phi thường. Nhưng với ta thì sinh và tử quá đối cách biệt. Nỗi khổ sai do sự tiếp nối liên tục chính là nỗi khổn cùng của kiếp người. Và nếu từng ngày, từng ngày một có thể chấm dứt sự tiếp nối này thì đây là bạn đang sống với cái chết, một đổi mới toàn diện, đổi mới cái không hề biết liên tục tiếp nối. Thế nên, khâu trọng yếu là phải thấu hiểu ý nghĩa của sự chấm dứt – hoàn toàn – kinh nghiệm hay những gì đã được kinh nghiệm và tồn đọng trong tâm trí như là kỷ niệm. *(Ngưng một lúc)*

Nếu có thời gian, liệu ta có thể đi sâu vào vấn đề: con người, ngoài phần kiến thức vật lý, có thể nào sống mà không có thời gian và kiến thức không?

Pupul Jayakar: Phải chăng những gì ta bàn cho đến giờ, rốt lại: sống với cái chết tức chấm dứt? Nghĩa là khi trí não đủ sức sống mà chấm dứt, chấm dứt thời gian và kiến thức?

Krishnamurti: Vâng, nhưng tất cả đây có thể chỉ là lời nói suông.

Pupul Jayakar: Không, thưa ngài. Như ông thấy điều trước hết phải thấy là với "cái đó", ta không thể làm gì được cả mà chỉ có thể lắng nghe và quan sát – thế thôi.

Thưa ngài, tôi thấy có điều gì đó hơi khác.

Krishnamurti: Xin nói đi.

Pupul Jayakar: Ông có nghĩ là có thể học được điều gì đó trong trí não để giáp mặt với cái chết sau cùng không?

Krishnamurti: Có gì trong đó mà học, Pupul? Không có gì để học cả.

Pupul Jayakar: Trí não phải tiếp nhận mà không động dậy.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Trí não phải tiếp nhận một phát biểu tương tự như thế mà bất động. Và có lẽ nhờ thế mà khi cái chết sau cùng đến thì cũng sẽ có một sự bất động như thế.

Krishnamurti: Vâng, đúng thế đấy. Thế nên, cái chết mới đẹp và đầy sức sống một cách phi thường.

BROCKWOOD PARK – 06.06.1981

BẢN CHẤT CỦA THƯỢNG ĐẾ

Pupul Jayakar: Liệu ta có vui lòng thảo luận và vào sâu tìm hiểu bản chất của Thượng Đế không?

Krishnamurti: Phải bà muốn hỏi sáng tạo là gì hay Thực Tại, hay Chân Lý có phải là Thượng Đế không?

Pupul Jayakar: Ấn sau từ Thượng Đế là cả một công cuộc tìm kiếm dài hàng ngàn năm của con người về cái tuyệt đối, cái chưa từng tiếp cận.

Krishnamurti: Tìm kiếm cái phổ quát.

Pupul Jayakar: Nếu ta có thể thảo luận mọi vấn đề khác, tại sao ta không thể tra xét sâu vào bản chất của cái đó – gọi đó là Thượng Đế, hay sáng tạo, hay nền tảng của sự sống gì cũng được.

Krishnamurti: Tôi nghĩ việc đó có thể làm được nếu ta đủ sức giải thoát trí não khỏi mọi tin tưởng cùng mọi nghĩa lý và hậu quả mang tính truyền thống hàm súc trong từ "Thượng Đế". Liệu não và trí có thể tự do giải thoát để khám phá điều mà người Do Thái gọi là "cái không tên" và tín đồ Ấn giáo gọi là "Brahman" hay "Nguyên lý tối thượng"? Toàn thể thế giới tin vào từ Thượng Đế. Ta có thể dẹp bỏ mọi tin tưởng không? Vì chỉ lúc bấy giờ mới có thể thâm nhập khám phá.

Pupul Jayakar: Nhưng, vì là một từ ngữ nên nó là cả một kho tàng có nội dung của cả ngàn năm. Vì thế, khi trí não nói nó thoát khỏi tin tưởng, điều đó chính xác nghĩa là gì?

Krishnamurti: Có người nói, "Tôi tin Thượng Đế, Thượng Đế có quyền lực vô hạn và hiện diện cùng khắp. Thượng Đế ngự trị trong muôn vật". Truyền thống từ ngàn xưa, người ta chấp nhận từ này cùng với tất cả nội dung của nó. Liệu ta có thể thoát khỏi cái truyền thống trải dài nhiều ngàn năm này không? Trên bình diện ý thức cũng như vô thức, ta có thể thoát khỏi từ ấy không – từ đó đã giữ một vai trò cực kỳ to lớn khủng khiếp trong thế giới Hồi giáo và Cơ Đốc giáo?

Pupul Jayakar: Ở một mức độ nào đó, có thể nói ta tự do, dù như nếu ông hỏi có tin Thượng Đế, có tin Krishna, Rama hay Siva. Nhưng vụ việc không phải như vậy là xong.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Cái cảm nhận về Thượng Đế vượt xa hơn thế nữa. Đường như nó là một với sự kiện chính là cuộc sống vậy. Chắc ông thấy, nó mang ý nghĩa rằng, nếu không có cái ấy thì không có gì tồn tại, ý nghĩa rằng "cái ấy" là nền tảng.

Krishnamurti: Ta sẽ thảo luận "cái ấy" – cái nền tảng mà muôn vật bắt nguồn từ đó. Ta khám phá nền tảng đó cách nào? Như tôi đã nói, ta chỉ có thể khám phá khi ta tuyệt đối tự do giải thoát. Thông thường, vô thức ta chấp chứa đầy nghẹt tất cả mọi cái ấy.

Pupul Jayakar: Có thể nào một trạng thái sống, trong đó mọi động dẩy của trí não dưới dạng tin tưởng bị loại trừ và trong đó mọi tin tưởng bất kỳ về Thượng Đế đặc biệt nào cũng bị phủ nhận.

Krishnamurti: Ta phủ nhận trên bình diện ngôn từ hay tận trong sâu, tức là ngay tận gốc rễ của con người ta? Liệu ta có thể nói, "Tôi không biết chi cả", và ngưng dứt ở đó không?

Pupul Jayakar: Tôi không thể nói, "Tôi không biết chi cả". Nhưng tôi có thể nói không động niệm nào dưới dạng tin Thượng Đế khởi lên trong trí não tôi. Cho nên không có vật gì bên ngoài như tin tưởng để phủ nhận. Nhưng tôi vẫn không biết cái trạng thái tôi-không-biết-gì-cả vốn rất khác với cái trạng thái động dấy bên ngoài dưới dạng tin tưởng.

Krishnamurti: Vậy, ta có thể đào sâu vào đó chứ?

Pupul Jayakar: Bằng cách nào?

Krishnamurti: Liệu ta có thể phủ nhận, hoàn toàn, toàn bộ động dấy của kiến thức không? Tất nhiên, không phải kiến thức khoa học công nghệ. Ta có thể phủ nhận cái cảm nhận rằng ta biết không? Sâu thăm trong ta là cả một sự tích lũy kinh nghiệm của con người nói rằng có Thượng Đế. Tất nhiên cũng có những người chủ trương và thấy ra, và nói rằng không có vật chi như là Thượng Đế, nhưng rồi lời lẽ của họ cũng chỉ để bổ sung vào mớ tin điều và kiến thức của con người. Câu hỏi đặt ra là: Liệu có thể phủ nhận kiến thức về tất cả những điều ta biết đó không?

Pupul Jayakar: Hãy để tôi đặt vấn đề cách này. Ta biết cách phủ nhận động niệm khởi lên ...

Krishnamurti: Động niệm khởi lên như một tín điều?

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng tận đáy sâu, cái phần im ẩn tiềm phục nhiều ngàn năm kết dệt lên cái mạng lưới của chính cuộc sống ta – làm cách nào để tiếp cận mọi cái đó?

Krishnamurti: Đó là công việc ta phải làm.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng tiếp cận bằng cách nào?

Krishnamurti: Liệu ta có thể bắt đầu công cuộc khám phá, không phải bằng cách xem Thượng Đế có hay không mà là thâm nhập khám phá xem tại sao trí não nhân loại đã lao động khổ sai, đã đấu tranh để trở thành – trở thành dựa trên kiến thức, dựa trên sự động đây không ngừng – không chỉ bên ngoài mà cả bên trong nữa?

Pupul Jayakar: Cả hai không liên hệ với nhau sao?

Krishnamurti: Hai cái gì?

Pupul Jayakar: Ta đã bắt đầu bằng việc tìm hiểu bản chất của Thượng Đế và tiếp tục bàn về mạng lưới hình thành cuộc sống và sự trở thành – các vấn đề này có liên hệ với nhau không?

Krishnamurti: Chúng không liên hệ nhau sao? Tôi nghĩ là có – nói thế, tôi có thể sai. Vậy ta hãy nhìn vào đi. Chắc bà thấy, cuộc sống ta chủ yếu dựa trên các cảm nhận rằng sâu trong ta có cái gì đó cực kỳ vĩ đại, mệnh mông, lạ lùng – tôi nói về cái phần của cuộc sống ta, kiến thức đó, truyền thống đó, là cái mạng lưới, cái nền tảng trên đó ta đang đứng. Vì vậy, bao lâu cái đó còn, ta còn chưa thực sự tự do giải thoát. Ta có thể thâm nhập vào đó để khám phá chứ?

Người hỏi: Có chăng một cuộc vận động cố hữu trong từng con người hướng về một sự sống chưa từng biết? Nói cách khác, phải chăng vốn có một nỗ lực tìm kiếm cố hữu hướng về một vật gì đó vượt ra ngoài mọi dạy dỗ, vượt ngoài mọi điều đã được nhật nhạnh tích lũy do thừa kế? Điều đó có mang tính di truyền không?

Krishnamurti: Di truyền là bao hàm có thời gian.

Pupul Jayakar: Trong di truyền là cả một mạng lưới.

Krishnamurti: Trong đó bao hàm có thời gian và vận động trường thành, tiến hóa. Đúng chứ?

Người hỏi: Vâng, đó là một vận động sinh học.

Krishnamurti: Đó là điều tôi muốn đề cập. Dù đó là một vật cố hữu, ta có thể nào tự trút sạch trống không hoàn toàn mọi vật đó không? Ta có thể trút sạch trống không cả triệu năm tích lũy không? Hãy xem xét việc đó đi. Ta có thể tự trút sạch trống không tất cả những gì đã được cài đặt trong ta từ ấu thơ không? Ta có thể tự trút sạch trống không nhiều thế kỷ tin tưởng rằng có vật gì đó vượt lên trên cuộc đời này. Tôi nghĩ đó là tin tưởng đâm gốc mọc rễ thâm sâu nhất. Đó là vật nằm sâu trong vô thức – những vật sâu xa luôn luôn ở đó. Và tôi nghĩ nếu ta muốn làm cuộc khám phá, sự tin tưởng đó cũng phải ra đi.

Pupul Jayakar: Ta có thể đi đến cái động dậy cuối cùng của vô thức không? Thưa ông, có thể nào vô thức, không lộ bày, mà vẫn chấm dứt? Làm sao kinh nghiệm cái không thể diễn tả bằng công thức, cái vượt ngoài tầm của mọi kiến thức đặc thù của bất cứ người nào không?

Krishnamurti: Tôi hiểu.

Pupul Jayakar: Tôi có thể đi trọn con đường tri thức của mình nhưng không chấp chứa nó không?

Krishnamurti: Không. Nhưng bà không thể nhìn thấu suốt sự thể ấy sao, tức là, phải có một hành động phủ nhận hoàn toàn tất cả những gì con người đã tạo tác bằng lắp ráp kết nối?

Người hỏi: Ông đòi hỏi chúng tôi từ chối, phủ nhận tất cả – ngay cả những hiểu biết nhỏ nhoi của mình đã giúp chúng tôi nhận ra rằng có điều gì đó trong những gì ông trình bày.

Krishnamurti: Pupulji đặt một câu hỏi hoàn toàn khác, thưa bạn. Bà ấy hỏi liệu ta có thể tìm hiểu, khám phá cái ta gọi là Thượng Đế – tức là nguồn cội, là khởi thủy của muôn vật.

Người hỏi: Nhưng không phải ngay từ đầu ông bảo rằng ta phải dẹp bỏ tất cả, tất cả những tín điều; thực sự dẹp bỏ ngay cái mảnh đất, cái nền tảng ta đang đứng sao? Tôi tự hỏi không biết cái mớ tuệ giác và tri giác nhỏ nhoi của chúng tôi có cùng chung số phận với tất cả các cái ấy không?

Pupul Jayakar: Bây giờ tôi mới hiểu. Vâng, cái ta xem là tuệ giác ấy cũng phải bỏ đi.

Người hỏi: Vậy ta bắt đầu khám phá, tìm hiểu bằng cách chi đây? Ông phủ nhận ngay cả cái nền tảng của tri giác.

Pupul Jayakar: Không. Nhưng tuệ giác ấy đã qua rồi. Nó thuộc quá khứ rồi – nó cũng là quá khứ như bất kỳ kỷ niệm nào khác. Tôi hiểu việc phủ nhận tất cả mọi cái đó khi chúng khởi lên trong trí não. Nhưng các tầng lớp của vô thức, mảnh đất trên đó ta đang đứng, liệu ta có thể phủ nhận không? Có lẽ ta đặt câu hỏi sai. Có lẽ không bao giờ có việc phủ nhận đó. Ta phủ nhận cái đó cách nào?

Krishnamurti: Chờ một chút. Con người đã thử đủ cách để phủ nhận tất cả. Họ đã tuyệt thực, họ đã tự hành xác, khổ hạnh, nhưng họ vẫn luôn luôn bị cột buộc vào cái gì đó.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Giống như các nhà thần học lừng danh Công giáo; họ bị buộc chặt, bị neo giữ vào Giê-Su và khởi đi từ đó.

Pupul Jayakar: Tôi có thể đặt ông một câu hỏi? Ông có nghĩ chúng tôi cũng bị buộc chặt vào ông?

Krishnamurti: Có thể, nhưng điều đó không xác đáng ở đây.

Pupul Jayakar: Không phải không xác đáng.

Người hỏi: Phải chăng ta bị trói buộc vào số tri giác ít ỏi của ta?

Krishnamurti: Nếu bạn bị, vậy hãy tháo bỏ chúng đi; hãy xem xét sự trói buộc đó...

Người hỏi: Ta có thể thoát khỏi phần lớn sự vật, nhưng liệu ta có thể không bị trói buộc bởi câu hỏi không?

Krishnamurti: Ô vâng, ô vâng.

Người hỏi: Nói cách khác, tất cả mọi giải đáp về Thượng Đế, Thực Tại, v.v... đều nằm sâu trong ta. Có lẽ điều đó cũng có thể được phủ nhận, nhưng...

Krishnamurti: Tôi không đặt câu hỏi: Thượng Đế là gì? Bởi hỏi như thế, nào tôi lại bắt đầu quay cuồng với hàng lô từ ngữ.

Người hỏi: Theo tôi, dường như ta đã đặt câu hỏi này rồi và vượt qua các câu trả lời rồi. Nhưng đằng sau những hỏi và đáp ấy, công cuộc tìm kiếm, tra xét vẫn cứ còn tiếp diễn.

Krishnamurti: Bạn hiểu sao khi nói, "cuộc tìm kiếm vẫn còn tiếp diễn", tôi hiểu đó là ý muốn hỏi phải chăng có cái gì đó khác dường như vốn có sẵn, vốn bẩm sinh trong chúng ta. Nói cách khác, một sự chuyển động hướng về câu hỏi đó dường như bẩm sinh hay có sẵn trong chúng ta.

Krishnamurti: Nếu công cuộc tra xét, khám phá của tôi là một chuyển động hướng về việc hiểu cái gọi là Thượng Đế, thì tự thân chuyển động đó là một chương ngại, một trói buộc.

Người hỏi: Tại sao?

Krishnamurti: Ý bạn hiểu gì khi hỏi "tại sao"? Rõ ràng cái động đó là nhằm hướng về một cái gì. Và hành động đó, chuyển động đó bao hàm có thời gian, tại sao bạn đưa thời gian vào đó làm gì?

Người hỏi: Tôi muốn hiểu những gì nằm đằng sau những điều ông nói.

Krishnamurti: Ta đừng dùng những từ ngụ ý có thời gian, ngụ ý đi tới một cái gì đó. Đi tới đạt tới, ra sức tìm thấy một cái gì đó là bao hàm có thời gian – và điều đó phải chấm dứt.

Người hỏi: Vậy, Pupul phải đặt câu hỏi đó như thế nào?

Krishnamurti: Đó là tất cả vấn đề, câu hỏi của chúng ta là: Liệu ta có thể ưu tiên số một làm điều này: hoàn toàn sống *trong* và *với* cái bất động? Bởi vì, nếu không ta sẽ động mãi, tức là mãi sống trong thời gian và niệm tưởng và tất cả những gì đại loại như thế.

Trước hết, tại sao ta muốn tìm hiểu ý nghĩa của Thượng Đế? Tại sao ta muốn tìm hiểu ý nghĩa đằng sau đó?

Pupul Jayakar: Có cái gì trong chúng tôi vẫn...

Krishnamurti: Vẫn tìm kiếm, tra hỏi, van xin, phải không?

Pupul Jayakar: Có cái gì đó trong chúng tôi cảm nhận rằng...

Krishnamurti: Vâng, đúng thế. Ta không bao giờ chịu nói "tôi không biết". Tôi nghĩ đó là chỗ khó của chúng ta, tất cả chúng ta đều muốn biết. Ta đẩy Thượng Đế vào cõi biết, thế giới kiến thức. Nói, "Tôi không biết", là một tâm thái tuyệt đối bất động.

Pupul Jayakar: Thưa ông, hãy xem này, không phải

trong tai nghe, mắt thấy, lời nói là toàn bộ nội dung về Thượng Đế sao? Có cần thiết phải xóa sạch cái mạng lưới này không?

Krishnamurti: Ồ, vâng.

Pupul Jayakar: Tại sao cần phải nghe ông chứ?

Krishnamurti: Liệu bà có thể xóa sạch mạng lưới ấy không?

Pupul Jayakar: Tôi không biết.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì? Khi bà dùng từ "mạng lưới", bà hiểu gì về từ này?

Pupul Jayakar: Tôi chỉ biết ra ngoài những giới hạn trí não tôi, bỏ sau lưng những tin tưởng hiển nhiên...

Krishnamurti: Cắt đứt mọi điều đó, mọi điều đó còn nằm trên bề mặt nông cạn.

Pupul Jayakar: ... trong tôi còn có những chiều sâu và những chiều sâu và những chiều sâu nữa. Ông đã nói một câu hết sức chí lý – ở đâu đó – ta chạy quanh cái chiều sâu, cái hố thẳm ấy. Ông cũng đã chỉ ra cái chiều sâu nằm dưới cái bề mặt nông cạn. Phải chăng chiều sâu ấy nằm trong mạng lưới?

Krishnamurti: Không, không. Không thế như thế. Câu hỏi của tôi là: Tại sao tôi muốn khám phá xem có điều gì nằm ngoài tất cả mọi cái đó?

Pupul Jayakar: Bởi vì, Krishnaji, tôi không thể làm gì được với cái mạng lưới ấy cả.

Krishnamurti: Tôi không biết bà gọi mạng lưới là gì?

Pupul Jayakar: Ý tôi muốn nói cái chiều sâu mà tôi không thể đưa nó lên bề mặt, không thể đẩy nó vào ánh

sáng của tâm thức, của tri giác, của chú tâm. Tôi hiểu mạng lưới là cái không nằm trong tầm với của tai và mắt tôi, nhưng nó vẫn có đó. Tôi biết nó có ở đó. Nó là tôi. Mặc dù tôi không đủ sức thấy nó, sờ nó, tôi vẫn cảm nhận rằng, nếu có cái nghe đúng về chân lý...

Krishnamurti: Vậy tại sao bà dùng từ "chiều sâu"? Bởi vì nói đến chiều sâu, tất có liên hệ với cái có thể đo lường được.

Pupul Jayakar: Tôi dùng từ "chiều sâu" để ngụ ý chỉ cái vượt ngoài tầm kiến thức của tôi. Chắc ông thấy, nếu nó nằm trong tầm với của tôi, nếu giác quan của tôi cảm nhận được, bấy giờ, nó là cái có thể đo lường được. Nhưng nó là cái không thể cảm nhận được, tôi không thể làm gì được với nó, tôi không có phương tiện gì để vươn tới nó.

Krishnamurti: Làm sao bà biết tất cả đây không phải là tưởng tượng chứ? Bà biết nó như một kinh nghiệm à?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: A! Cần thận, cần thận.

Pupul Jayakar: Vấn đề là, nếu ông nói "phải" thì đó là cái bây và ngay cả nếu ông nói "không phải", đó cũng là cái bây.

Krishnamurti: Tôi muốn làm rõ, Pupul, rằng cả hai chúng ta đều hiểu nghĩa của từ. Tôi nói về từ "cảm nhận".

Pupul Jayakar: Thực vậy, thưa ông, một từ có thể được dùng một cách dễ dàng trên bề mặt ý thức và nó cũng có thể có một chiều sâu cực sâu đằng sau nó. Tôi muốn nói có cả một nền tảng chứa đựng toàn bộ sự tích về con người. Có cả một sự sống trong việc dùng từ; nó có một trọng lượng lớn và sâu thẳm. Ông không thể cảm nhận chiều sâu đó sao? Vậy, có phải là tôi không thể nào đi sâu vào

đó nếu ông không vạch ra câu hỏi với tôi rằng tất cả đấy chỉ là tưởng tượng. Bởi vì nếu đó là tưởng tượng thì không có gì để làm mà chỉ nhìn và nghe thôi. Cũng không có việc tự hỏi hạn chi nữa.

Krishnomurti: Tôi hiểu, Pupul, nhưng chắc bà thấy cái chiều sâu ấy chứ – chiều sâu của sự tịch lặng? Tịch lặng nghĩa là trí não cực kỳ yên tĩnh; tịch lặng đó không đến và không đi.

Pupul Jayakar: Tôi có thể trả lời câu hỏi này cách nào đây?

Krishnomurti: Tôi nghĩ ta có thể trả lời nếu ta không còn có ý bám chấp vào đó, không còn chút nhớ nghĩ gì trong đó. Hãy bắt đầu lại.

Toàn thế thế giới tin vào Thượng Đế. Ở Tích Lan, người ta cảm thấy mọi sự đảo lộn hết khi tôi nói rằng từ "Thượng Đế" là do tưởng tượng tạo ra. Bà có nhớ không? Rất tiếc, tôi không biết Thượng Đế là gì. Có lẽ tôi sẽ không bao giờ tìm hiểu và tôi cũng không có hứng thú gì trong việc tìm hiểu ấy. Điều mà tôi quan tâm là liệu trí não có thể nào hoàn toàn, trọn vẹn thoát khỏi tất cả mọi kiến thức, kinh nghiệm đã được tích trữ. Bởi vì nếu nó không thoát được, nó sẽ luôn luôn vận hành loay hoay trong phạm vi giới hạn của chính nó. Nó có thể bành trướng khủng khiếp nhưng nó vẫn luôn luôn bị giới hạn trong phạm vi đó. Chắc bà thấy, vấn đề không phải là tích trữ nhiều đến mức nào, bởi vì tích trữ vẫn còn nằm trong phạm vi giới hạn đó, và nếu trí não khởi động từ đó và nói rằng, "Tôi phải khám phá", bấy giờ nó vẫn sẽ tiếp tục động dậy trong phạm vi giới hạn đó. Không biết tôi có trình bày rõ vấn đề này không?

Điều tôi quan tâm là liệu trí não có thể hoàn toàn

thoát khỏi mọi ô nhiễm từ kiến thức. Theo tôi, đó là điều vô cùng ý nghĩa, bởi vì nếu không, trí não sẽ không bao giờ ra khỏi giới hạn đó. Không bao giờ.

Bất kỳ động dẫy nào của trí não toan tính thoát khỏi phạm vi giới hạn đó vẫn còn là động dẫy bị neo giữ trong kiến thức, động dẫy ấy sẽ chỉ là việc tìm kiếm kiến thức, tri thức về Thượng Đế. Vì thế, mối quan tâm của tôi là liệu trí, liệu não, có thể nào hoàn toàn bất động?

Khi bà đối mặt với một câu hỏi loại này, nếu bà phủ nhận cả hai ý nghĩ về khả năng và có thể bấy giờ còn lại gì? Bà theo kịp chứ?

Liệu tôi có thể nhìn thấu suốt vào trong, nhìn cực sâu thấu suốt vào trong sự động dẫy của kiến thức để cái nhìn, cái thấy đó chấm dứt sự động dẫy? Chính cái thấy đó chấm dứt sự động dẫy, chứ không phải tôi hay não bộ. Ngưng dứt động dẫy là chấm dứt kiến thức và cái khác bất đầu. Tôi chỉ quan tâm có điều đó – chấm dứt tri kiến thức ở trên bề mặt ý thức cũng như ở tận đáy sâu vô thức. Một cảm nhận vô cùng lớn lao xuất hiện khi ta hiểu ra rằng tất cả chúng ta là một. Cảm nhận ấy đến từ cái tĩnh một, từ cái nhất thể hài hòa kỳ diệu đó và nếu cái đó được mô phỏng, được bắt chước thì nó không còn giá trị gì nữa. Vì bấy giờ bà chỉ tiếp tục duy trì cái ‘tôi’ của bà. Đúng chứ?

Người hỏi (1): Cái ‘tôi’ đã xây dựng mọi mối quan hệ trong thế giới, đã tạo ra mọi cái đẹp, văn hóa, nghệ thuật của thế giới. Liệu cái tôi đó không có bất kỳ mối liên hệ nào với cái ta gọi là Thượng Đế sao?

Người hỏi (2): Ta có thể bàn thêm vấn đề dường như bao trùm này không? Đó là vấn đề không bám chấp vào bất cứ gì? Phải chăng không bám chấp là phủ nhận tất cả?

Krishnamurti: Bạn không thấy việc làm đó là quan trọng sao? Và nếu bạn làm, bạn hãy tự hỏi xem việc làm đó chỉ dừng lại trên bình diện tri thức, kiến thức?

Người hỏi: Vâng, thưa ông, tôi có thấy sự quan trọng đó, nhưng việc làm đó dường như chưa đủ.

Pupul Jayakar: Dường như ta thiếu mất một khâu nào đó.

Krishnamurti: Hãy nhìn này Pupul, giả dụ, ông ấy, Krishnamurti, không có ở đây. Bạn xử lý vấn đề này ra sao? Bạn xử lý vấn đề về Thượng Đế, vấn đề tin tưởng – bạn sẽ xử lý thực sự vấn đề này ra sao mà không dựa vào bất cứ ai?

Ta hãy bắt đầu từ đó. Chắc bà thấy, mỗi người chúng ta phải hoàn toàn chịu trách nhiệm. Ta không dựa vào thể lực, uy lực của quá khứ – các vị thánh. Mỗi người phải trách nhiệm đứng ra giải đáp các câu hỏi này. Chính bà phải giải đáp.

Pupul Jayakar: Tại sao tôi phải giải đáp?

Krishnamurti: Tôi sẽ nói tại sao. Bà phải giải đáp bởi vì bà là một với nhân loại đặt ra câu hỏi này. Mọi thánh nhân, mọi triết gia, mọi người, bất kể ở đâu, tùy chỗ hiểu sâu cạn của mình mà đặt câu hỏi này.

Người hỏi: Câu hỏi này, thưa ông, trong một ý nào đó, là sai?

Krishnamurti: Tôi đã nói thế. Nhưng chính bạn phải giải đáp câu hỏi đó mà không dựa vào những gì Krishnamurti đã nói hay không nói. Tôi đến cùng bạn với các câu hỏi đó. Theo tôi, với tư cách con người, các câu hỏi đó là cực kỳ quan trọng.

Pupul Jayakar: Tôi có thể hỏi ông điều này không? Ta

tiếp nhận và ghi thu trong tâm thức một câu hỏi loại này cách nào?

Krishnamurti: Pupul, hoặc bà nghĩ tưởng về nó và gom góp vô số thông tin từ sách vở kinh điển, hoặc bà không bao giờ nghĩ tưởng đến câu hỏi này. Đây có thể là lần đầu bà đối mặt với câu hỏi này, vậy hãy đi chậm chậm, thật chậm.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, thưa ông, ông có cách tiếp thu câu hỏi, đặt câu hỏi và rồi ngồi lại cùng câu hỏi.

Krishnamurti: Vâng, đúng đấy.

Pupul Jayakar: Còn chúng tôi khi đặt một câu hỏi như thế, trí não động dậy với câu hỏi. Còn ông, khi một câu hỏi như thế đặt ra với ông, ông hoàn toàn bất động.

Krishnamurti: Bà nói đúng. Bây giờ, phải chăng bà đang hỏi làm "cách nào" để đạt được tâm thái ấy, phải không?

Pupul Jayakar: Tôi biết tôi không thể.

Krishnamurti: Không, nhưng bà đã dùng khi đặt câu hỏi đó. Các bạn có hiểu điều Pupul vừa trình bày không? Với tư cách là con người, là những con người đã sống trải hàng triệu năm, tôi xin hỏi bạn: Thượng Đế là gì? Tôi đến và đặt bạn câu hỏi này. Bạn đang sẵn sàng để trả lời câu hỏi đó hay bạn im lặng thu nhiếp câu hỏi đó? Thu nhiếp nó – bạn hiểu chứ? Bởi vì, từ hành động thu nhiếp đó, thu nhiếp tức là không phản ứng, không ứng đáp, mới có câu trả lời.

Người hỏi: Ông có thể nói thêm về thực chất của hành động thu nhiếp đó không?

Krishnamurti: Tôi nói thu nhiếp là không một gợn nhẹ, không có bất kỳ động cơ hay động dấy nào, thu nhiếp tức là không có bất kỳ dấu vết nào của nỗ lực mong tìm thấy câu trả lời.

Người hỏi: Với phần đông chúng tôi, có thể chúng tôi không cố gắng tìm thấy câu trả lời, có thể, trước hết, chúng tôi giữ im lặng trước câu hỏi chưa có câu trả lời, nhưng sớm muộn gì câu trả lời cũng đến, nó có thể đến từ những giếng sâu của vô thức và câu trả lời đến để lấp đầy khoảng trống đó.

Krishnamurti: Tôi biết. Chờ một chút. Tôi xin hỏi bạn: Bạn có tin vào Thượng Đế không? Có thể bạn nói "Tôi không biết" không? Hay bạn nói ngay, "Tôi không tin" hoặc "tôi tin" hoặc, "Có thể có Thượng Đế", và v.v... Bạn có thể nhìn vào câu hỏi – chỉ nhìn thôi – mà không nói năng chi cả không? Có thể không? Chắc bạn thấy, nếu bạn hỏi một tín đồ Cơ Đốc giáo thuần thành câu hỏi này, họ sẽ trả lời tức khắc, "Tất nhiên là tôi tin Thượng Đế". Bạn cũng sẽ nhận được một phản ứng tức thì nếu bạn hỏi một tín đồ Ấn giáo – tựa như bấm nút vậy. Nhưng tôi thực sự không biết có Thượng Đế hay không?

Pupul Jayakar: Vậy là trí não không thể làm gì.

Người hỏi: Thưa ông, phải chăng ông nói rằng "hành động thu nhiếp" diễn ra bên ngoài phạm vi này?

Krishnamurti: Tất nhiên.

Người hỏi: Trong hành động thu nhiếp phải chăng không có hỏi han tra xét chi sao?

Krishnamurti: Không, trừ phi bạn hiểu điều này, còn không nó có thể dẫn đến nhiều hiểu lầm. Thưa bạn, máy tính điện tử có thể được lập trình bởi hàng chục giáo sư mà tất cả đều có đầy ắp kiến thức uyên bác, có lượng thông tin khủng khiếp. Hiện nay, máy tính phân tích tất cả những câu hỏi đặt cho nó, làm tổng hợp và trả lời. Não bộ chúng ta cũng hoạt động y như vậy. Chúng ta đã được lập trình từ nhiều ngàn năm rồi và não bộ trả lời ngay

tức khắc. Nếu não bộ không bị lập trình, nó quan sát, theo dõi, nhìn. Vậy, bây giờ, có thể nào não bộ chúng ta sống mà không có chương trình được không?

Người hỏi: Nhưng hành động nhìn không phải là thu nhiếp – đúng không? Ông có thể nói thêm về hành động thu nhiếp?

Krishnamurti: Bạn nên nói về điều đó.

Người hỏi: Tôi biết chi để nói.

Krishnamurti: Hãy nói, bạn phải nói.

Người hỏi: Ông đã nói về cái chén chứa nước và đất chứa ao bèo. Có vật chi thu nhiếp, chứa đựng giống như cái chén và đất không?

Krishnamurti: Không, không, ta đi xa rồi. Pupulji đã đặt tôi một câu hỏi, câu hỏi mang một ý nghĩa thật sâu xa. Bạn đã nghe câu hỏi đó, bạn đã tiếp thu nó – trả lời hay phản ứng của bạn lại câu hỏi đó là gì?

Người hỏi: Câu hỏi nào, thưa ông?

Krishnamurti: Bà ấy đã hỏi về cái chiều sâu, cái nền tảng, nguồn cội. Phản ứng của bạn trước câu hỏi đó là gì?

Người hỏi: Tôi chỉ nghe thôi, tôi cố hiểu.

Pupul Jayakar: Chắc các bạn thấy, khi một câu hỏi được đặt ra một cách bình thường cho trí não, tựa như một hạt đường rớt xuống nền đất – lũ kiến khắp nơi bu lại đó. Cũng tương tự như vậy, khi một câu hỏi được đặt ra, tất cả mọi động dấy, mọi câu trả lời được đánh thức và xoay quanh câu hỏi.

Bây giờ, vấn đề đặt ra là: Có thể nào câu hỏi được hỏi mà không có một động dấy nào không?

Krishnamurti: Không có lũ kiến, vâng. Tôi được biết

rằng khi nào không động, nó tịch lặng, tuy nhiên, nào có cái động riêng của nó. Ta đang bàn về một nào bộ động đây triển miên mà năng lượng cho cái động đó là tư tưởng. Làm cho tư tưởng tịch lặng đó mới là vấn đề. Bà sẽ xử lý hay giải quyết vấn đề này ra sao? Liệu bà có đặt lại toàn bộ vấn đề tư tưởng không? Đừng trả lời ngay. Mà hãy nhìn đi, hãy thu nhiếp đi. Đây không phải là xem xét chỉ cả. Liệu bà có thể có một trí não đủ sức không phản ứng tức thì trước một câu hỏi không? Có thể có một phản ứng "treo", một hành động thu nhiếp vô hạn định câu hỏi không? Hãy trở lui, Pupulji. Tôi có thể nào không bám trụ vào bất cứ vật gì hay không – cả kiến thức cũng như tin tưởng? Tôi có thể thấy rằng chúng ta là hoàn toàn vô nghĩa không? Không gán ý nghĩa cho bất cứ vật gì, tôi nghĩ đó là việc làm tuyệt đối thiết yếu. Phải chăng đó là một tâm thái ra ngoài thời gian? Phải chăng đó là một trạng thái thiền sâu xa đích thực – thứ thiền mà trong đó không thành cũng không đạt; là "không"? Một trạng thái trong đó thiền giả không còn là nền tảng, là nguồn cội của mọi sự vật.

Pupul Jayakar: Vậy, ông cho rằng thiền giả không phải là nguồn cội?

Krishnamurti: Hiển nhiên là không phải.

Pupul Jayakar: Có thể nào có nguồn cội mà không có thiền giả?

Krishnamurti: Có thiền giả thì không có nguồn cội.

Pupul Jayakar: Nhưng có thể nào có thiền mà không có thiền giả.

Krishnamurti: Tôi đang nói đến thứ thiền mà không có thiền giả.

Pupul Jayakar: Không phải thiền là một tiến trình của

nhân loại sao?

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Ta hãy đào sâu vấn đề này nhé. Thiền không thể tách rời khỏi cá nhân. Không thể có thiền mà không có thiền giả. Ông có thể nói rằng thiền giả không phải là nguồn cội, nhưng...

Krishnamurti: Không, khoan đã. Bao lâu tôi còn cố gắng để thiền thì không có thiền.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Cho nên chỉ duy nhất có một trí não đang trong trạng thái thiền.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Đây là nguồn cội, là nền tảng. Toàn bộ vũ trụ đang trong trạng thái thiền. Và đó là nguồn cội, là nền tảng của muôn vật và điều đó chỉ có thể có khi thiền giả không còn.

Pupul Jayakar: Và điều đó chỉ có thể có khi không còn có bất cứ nơi nào để bám, để neo, để trụ...

Krishnamurti: Tuyệt đối. Tức là khi tuyệt đối thoát khỏi khổ. Tâm thái thiền thị hiện cùng với sự chấm dứt hoàn toàn cái 'tôi'. Bạn biết không, Pupulji, cái bắt đầu có thể là một tiến trình vĩnh cửu, có thể mãi mãi là cái bắt đầu.

Chắc bạn thấy, vấn đề thực sự là liệu não bộ con người có thể nào hoàn toàn, triệt để thoát khỏi thiền giả? Đây là cốt tủy – đúng không? Thiền giả nỗ lực thiền nhằm đạt đến cảnh giới nào đó, nhằm che giấu điều gì đó, nhằm lập lại trật tự trong cuộc sống của anh ta. Bất kỳ bạn sắp đặt theo hướng nào – bạn thiền để lập lại trật tự trong cuộc sống hoặc bạn lập lại trật tự trong cuộc sống bạn, để rồi

thiền – thiền giả vẫn còn hoạt động. Vấn đề là liệu có thể nào thoát khỏi thiền giả. Nếu có thể thoát khỏi thiền giả, lúc đó, không còn hỏi có Thượng Đế hay không có Thượng Đế, bởi vì, bấy giờ, thiền đó là thứ thiền của vũ trụ.

Có thể nào tuyệt đối tự do giải thoát không? Tôi đặt câu hỏi đó. Xin đừng lặp lại; hãy thu nhiếp nó. Bạn thấy ý tôi chứ? Hãy mặc cho nó vận hành. Trong hành động thu nhiếp câu hỏi, năng lượng được tích lũy và chính năng lượng đó sẽ hành động – không phải bạn. Bạn hiểu chứ? (*Ngưng một lúc lâu*). Vậy, bạn đã hiểu thực chất của Thượng Đế chưa?

BROCKWOOD PARK – 27.05.1981

NÃO CÓ THỂ TỰ ĐỔI MỚI?

Pupul Jayakar: Tôi tự hỏi liệu chúng ta có thể thảo luận về thực chất của sự hồi sinh trong trí não nhân loại, tức là, liệu một trí não mệt mỏi, chán chường, già cỗi và bất lực trong tri giác, có thể nào tự đổi mới toàn diện. Nó có thể có một tri giác mới được không? Bởi vì như ông thấy đó, vấn đề của phần đông chúng tôi là càng lớn tuổi chúng tôi thấy tính nhạy bén của trí não chúng tôi...

Krishnamurti: ... mất đi.

Pupul Jayakar: Vâng, cái năng lực như tri giác và đào sâu dần dần lờ mờ, lú lẫn, dần dộn.

Krishnamurti: Phải bạn muốn hỏi liệu có thể giữ não cực kỳ tươi trẻ nhưng vẫn mang tính cổ xưa?

Pupul Jayakar: Vâng. Ông dùng từ "cổ". Thực tế, ông đã dùng từ này nhiều lần rồi. Tôi thích thú muốn biết ý nghĩa của từ "cổ". Rõ ràng "cổ" mà ông đề cập không có liên hệ gì với thời gian như là ngày hôm qua. Vậy thực chất của cái "cổ", cái "xưa" này là gì?

Krishnamurti: Hãy đi sâu vào đó. Rốt lại, não người như ta biết và các nhà khoa học nói về tính chất và hoạt động của não – vốn mang tính tự vệ; trong não có một phản ứng hóa học mang tính tự vệ khi não gặp cơn sốc hay đau đớn.

Não người vô cùng cổ xưa, vô cùng cũ kỹ. Não đã tiến hóa từ một loài vượn người đến loài người. Não đã tiến hóa qua thời gian, trải qua vô vàn kinh nghiệm. Não đã thu thập rất nhiều kiến thức – cả ngoài lẫn trong – vì thế, não thực sự rất cổ xưa. Và theo chỗ tôi hiểu, não không thuộc cá nhân, không của riêng một ai. Não không phải là của "tôi" hay của "bạn".

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, não của ông và não của tôi rõ ràng cổ xưa nhưng có chỗ khác nhau.

Krishnamurti: Khoan đã! Tôi đang khám phá đây; tôi chỉ mới đặt những viên gạch đầu tiên. Phải chăng ta thừa nhận rằng não vốn rất cũ kỹ, rất cổ xưa và rằng não ta không phải là não mang tính cá thể, là của cá nhân?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Não ta không phải là não của cá nhân. Ta có thể giản lược não thành một vật riêng tư – trong thực tế, phần đông chúng ta đều nghĩ não như là não "của tôi" và "của bạn" – nhưng não không thể tiến hóa qua thời gian như là não "của tôi". Ý tôi muốn nói, một vật như thế rõ ràng là vô lý.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vâng, nhưng bất hạnh thay, phần đông chúng ta nghĩ đó là não của riêng ta. Não "của tôi" – và từ đó dấy sinh toàn bộ cái quan niệm về cá nhân chủ nghĩa.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Giờ đây, phải chăng ta đang nói rằng thứ não cổ xưa ấy đã bị qui định đến mức đã trở thành nông cạn, thô tục, phàm trần và giả tạo? Phải chăng não ấy đã đánh mất cái nằm ẩn sâu dưới đáy vô thức?

Pupul Jayakar: Nhưng cái não cổ, như ông đã nói, là

thành quả của sự tiến hóa trong thời gian.

Krishnamurti: Tất nhiên. Tiến hóa có nghĩa là thời gian.

Pupul Jayakar: Cuộc tìm kiếm đã trải hàng bao thế kỷ...

Krishnamurti: Từ khi bắt đầu có thời gian, con người buộc phải hỏi...

Pupul Jayakar: Vâng, con người đã hỏi liệu có thể giải thoát não khỏi thời gian – thời gian vốn gắn liền với tiến trình lão hóa. Thưa ông, khi nói đến não cổ, phải chăng ông nói đến thứ não vốn cũng thoát thai từ trong tiến trình đó...

Krishnamurti: Tức là tính hư hoại cố hữu của nó chứ gì? Vâng.

Pupul Jayakar: Tại sao vậy?

Krishnamurti: Não hư hoại vì kinh nghiệm và kiến thức đã giới hạn nó, qui định nó, biến nó thành nông cạn, hạn hẹp. Não càng thu thập kiến thức, não càng tự giới hạn mình. Đúng không?

Pupul Jayakar: Dường như trong ý ông có hai điều, Krishnaji. Một là, cổ xưa nghĩa là già cỗi, cũ kỹ do cái khối lượng của quá khứ, do sống qua nhiều ngàn năm. Và tất cả những kinh nghiệm...

Krishnamurti: Đã qui định, đã giới hạn, đã biến não thành hẹp hòi, nông cạn.

Pupul Jayakar: Nhưng ông nói não cổ – phải chăng ông nói thứ não đã kinh nghiệm qua thời gian?

Krishnamurti: Không, ta sẽ đi sâu vào đó. Trước hết, ta hãy hiểu cổ trong ý nghĩa thông thường của từ này và thấy xem não đã tự hạn chế mình ra sao trong nhiều ngàn năm kinh nghiệm của nó. Bởi đó, trong nó mới có cái yếu tố

hư hoại. Và sống trong thời hiện đại này – với tất cả sự náo loạn, tất cả những cơn sóc khủng khiếp và những nỗi thống khổ của chiến tranh, và v.v... - đã làm cho não càng bị hạn chế, càng bị vướng mắc hơn trong xung đột. Chính sự hạn chế tự nó sinh ra xung đột.

Pupul Jayakar: Thưa ông, vậy là trí não, vì trải qua nhiều ngàn năm, đã tự làm cho mình dần dần và nặng nề.

Krishnamurti: Vâng, bạn nói hoàn toàn đúng.

Pupul Jayakar: Cho nên, trí não dễ vỡ, dễ bị hủy hoại.

Krishnamurti: Bạn dùng từ trí và não. Bạn muốn nói cái nào?

Pupul Jayakar: Não.

Krishnamurti: Vâng, hãy giữ lấy từ não. Đừng dùng từ trí.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ dùng từ não. Não đã tự làm cho dần dần và nặng nề.

Krishnamurti: Vâng, não đã tự biến nó thành thô tục, nặng nề.

Pupul Jayakar: Phải chăng theo ý ông cổ xưa là như thế?

Krishnamurti: Không hẳn thế. Ta hãy đi sâu vào đó chậm chậm. Phải ta công nhận rằng trong đà tiến hóa não đã tự qui định mình và do đó, trong nó có sẵn cái tính hủy diệt cố hữu?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy, vấn đề bây giờ là: Liệu cái tính hư hoại cố hữu này có thể nào ngưng dứt được không? Liệu tế bào não có thể nào tự đổi mới được không, mặc cho sự qui định? Bạn theo kịp điều tôi nói chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Mặc cho những thống khổ, bại vong, khốn cùng và tất cả mọi phức tạp này khác của cái thế giới hiện đại này trong đó ta đang sống, nào có thể nào tự đổi mới để trở về với chính nguồn cội của mình không? Nguồn cội không có nghĩa là cá tính, cá thể mà là căn nguyên.

Pupul Jayakar: Ông có cho rằng tế bào não của đứa bé sơ sinh mang tính cội nguồn trong nghĩa này?

Krishnamurti: Không, tất nhiên là không.

Pupul Jayakar: Vậy, cội nguồn của tế bào não nghĩa là gì?

Krishnamurti: Hãy đi sâu thêm chút nữa. Từ "cội nguồn", "căn nguyên" – nghĩa là gì? Độc nhất? Độc đáo?

Pupul Jayakar: Từ này có nghĩa là "đầu tiên".

Krishnamurti: Vâng, tính nguyên thủy, "Cội nguồn" có nghĩa không tiếp cận được, không bị hư hoại, không bị ô nhiễm bởi kiến thức.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Một não bộ bị qui định trải qua nhiều ngàn năm như thế, có thể nào xóa sạch chính sự qui định của mình để trở về cái tính nguyên thủy tươi trẻ không? Nhưng đây có thể là một câu hỏi sai.

Pupul Jayakar: Các nhà khoa học nói rằng tế bào não không ngừng chết đi. Do đó, số tế bào não còn sống...

Krishnamurti: Nhưng não cũng luôn tự đổi mới. Rõ ràng có một số tế bào não chết đi và số khác được sinh ra. Tế bào não không phải luôn luôn chết đi. Nếu thế thì não sẽ bị phân rã, chết đi.

Pupul Jayakar: Chính sự kiện lão hóa cho thấy sự đổi mới không kiểm hãm nổi tốc độ chết đi của tế bào.

Krishnamurti: Vâng, đó là toàn bộ vấn đề. Một não bộ

đã bị qui định và do đó, như bạn nói, mang tính tự hủy cố hữu, liệu não ấy có thể tự đổi mới không? Cái tính tự hủy cố hữu ấy có thể nào ngưng dứt, biến mất không? Tức là, não có thể nào giữ não tươi trẻ, mới mẻ, sinh động cùng với tính nguyên thủy của nó không?

Pupul Jayakar: Ông bắt đầu công cuộc đổi mới từ đó cách nào?

Krishnamurti: Trước khi ta bắt đầu, tôi nghĩ ta phải đào sâu câu hỏi: "thức là gì?" bởi vì thức là một phần của toàn bộ bản thể con người của ta. Ta phải đào sâu, thâm nhập không chỉ cái hành động ý thức sự vật, cả ngoài và trong ta, mà toàn bộ nội dung của thức nữa. Bởi vì không có nội dung thì không có thức như ta biết. Câu hỏi đặt ra là: liệu nội dung làm nên thức ấy có thể tự động ngưng dứt không? Thức ấy có thể tự ngưng dứt để xuất hiện một chiều không gian hoàn toàn khác cho thức? Nội dung của thức là thức: khoái lạc, tin tưởng, kích thích, cảm xúc, phản ứng, lòng thành, đau đớn, khổ sở, yêu thương. Tất cả đấy là thức.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và bao lâu nội dung, tức là tất cả các vật ấy, còn tồn tại, não tất phải tự hủy, tự hoại bởi sự xung đột bên trong thức. Và vì thế, không có chi tươi trẻ, mới mẻ cho thức cả. Não dần dần cũ kỹ, lão hóa và chết đi.

Pupul Jayakar: Phải nội dung của thức là tế bào não?

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên.

Pupul Jayakar: Do bản chất của thức cùng nội dung của nó nên não mới tự hủy hoại...

Krishnamurti: Do xung đột. Hãy thận trọng.

Pupul Jayakar: Vâng, tôi hiểu. Chính tiến trình đó làm hư hoại tế bào não.

Krishnamurti: Đó là xung đột, sự bất an, hỗn loạn, các cơn sốc, những áp lực.

Pupul Jayakar: Vậy thân và tâm thực sự là một. Đau đớn thuộc thân. Nội dung của thức thuộc tâm.

Krishnamurti: Tâm này cũng là một tiến trình của thân.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy là cái phần tâm lý (tâm) cũng như cái phần sinh lý (thân) và bao gồm tất cả mọi cái đó – những phản ứng khiến sinh có tư tưởng về đau đớn, thống khổ, khoái lạc, thành đạt, tham lam, tin tưởng, trung thành và v.v...

Pupul Jayakar: Tư tưởng đó tạo sự bất an, rối loạn.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Nhưng bản chất của tế bào não là liên tục chết đi. Sự chết đi cũng là điều vốn có trong não.

Krishnamurti: Tất nhiên. Sự chết đi vốn có đó cũng như các phản ứng hóa học nhằm tự vệ của tế bào não.

Pupul Jayakar: Vâng, do đó, thời gian cũng là vật bẩm sinh trong tế bào não.

Krishnamurti: Tất nhiên, rốt lại, não là sản phẩm của thời gian. Bây giờ, câu hỏi thực sự đặt ra là liệu thức cùng với nội dung của thức có thể nào tự chấm dứt hoàn toàn không? Tức là, xung đột có thể nào hoàn toàn chấm dứt không?

Pupul Jayakar: Nhưng xung đột chấm dứt hoàn toàn, liệu thời gian có chấm dứt theo không?

Krishnamurti: Vâng. Rốt lại, đó là điều mà các tỷ kheo, các nhà sư, những người có tâm huyết đã thâm nhập tìm

hiếu. Tất cả họ đều hỏi liệu thời gian có ngưng dứt, liệu có chấm dứt được thời gian.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng hiện ông đang đề cập đến thời gian như một tiến trình xung đột tâm lý.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Chứ không phải thời gian như khoảng cách giữa mặt trời mọc và lặn.

Krishnamurti: Không phải. Vậy ta đang thử khám phá điều gì đây? Ta đang cùng nhau dò tìm điều gì đây?

Pupul Jayakar: Cái gì sẽ mang lại cái tính "sinh" ấy trong não?

Krishnamurti: Hãy làm rõ xem ta hiểu "sinh" là gì? Phải chăng ta hiểu "sinh" – một yếu tố mới mẻ, tươi trẻ xâm nhập vào não?

Pupul Jayakar: Tôi dùng từ "sinh" nhằm gợi ý sự tươi trẻ, thanh khiết...

Krishnamurti: Khoan đã, hãy thận trọng. Bà hiểu "sinh" là gì? Một bé sơ sinh, nhưng não của bé đã mang sẵn tính cách và truyền thống của cha mẹ bé.

Pupul Jayakar: Nhưng "sinh" cũng còn mang tính cách của cái mới. Hễ có sinh thì không có cái đã là mà chỉ có cái-đang-là.

Krishnamurti: Bạn dùng từ "sinh" trong nghĩa cái cũ được sinh ra. Não cổ xưa – không phải của bạn cũng như của tôi, vì đó là não bộ phổ quát mang tính vũ trụ – được tái sinh trong một em bé.

Pupul Jayakar: Vâng. Nhưng cái gì được sinh ra trong một não bộ tự do giải thoát? Phải chăng cái não cũ được tái sinh?

Krishnamurti: Hãy làm rõ, Pupul. Trước hết, có thể nào thoát khỏi cái trạng thái qui định của não đã khiến cho chính não bị phân hủy, hư hoại? Cũng như thức có thể nào hoàn toàn chấm dứt mọi xung đột của chính nó không? Vì chỉ lúc bấy giờ, não mới sinh mới. Tôi không biết bạn có theo kịp những điều tôi trình bày không. Bao lâu não của ta, tức là thức của ta, còn nằm trong xung đột, không có yếu tố mới nào xâm nhập vào não. Điều này hết sức hiển nhiên. Liệu bạn có nhất trí, không phải chỉ trên bình diện ngôn từ mà bằng sự thật? Bạn có thấy sự kiện rằng bao lâu tôi còn chiến đấu, chiến đấu, còn tranh đấu, tranh đấu để trở thành cái gì đó...

Pupul Jayakar: Vâng, tôi nghĩ ta thấy điều đó.

Krishnamurti: Vậy thì, nếu ta thực sự thấy điều đó, thấy ngay trong nội tâm, lúc đó, câu hỏi nổi lên là liệu có thể chấm dứt điều đó – chấm dứt đau khổ, chấm dứt sợ hãi, và v.v...

Pupul Jayakar: Krishnaji, chắc ông thấy chỗ nguy hiểm là ông có thể chấm dứt – chấm dứt đau khổ và v.v... - mà vẫn không có sự đổi mới.

Krishnamurti: Không, hãy khoan.

Pupul Jayakar: Xin vui lòng hãy nghe tôi nói.

Krishnamurti: Được rồi.

Pupul Jayakar: Có thể chấm dứt mọi cái ấy...

Krishnamurti: Nhưng...

Pupul Jayakar: Làm giảm.

Krishnamurti: Về chấm dứt, ta hiểu có hai ý.

Pupul Jayakar: Chấm dứt cái gì?

Krishnamurti: Chấm dứt cái "hiện có" – tức là thức của

tôi. Tất cả mọi tư tưởng mà tôi đã có, tất cả mọi phức tạp tâm lý đã được tích lũy qua thời gian – chấm dứt tất cả mọi cái đó. Vì thế, ta phải làm rõ xem ta hiểu "chấm dứt" là sao. Phải chăng bạn chấm dứt tất cả cái "hiện có" bằng một hành động có chủ tâm của ý chí, bằng một ý tưởng có chủ tâm, bởi một mục đích hay mục tiêu cao thượng nào đó?

Pupul Jayakar: Krishnaji, chắc ông thấy, khi sự chấm dứt thực sự diễn ra, tức là đi tới ngưng dứt, trí não tịch lặng diễn ra mà không dựa vào bất kỳ nguyên nhân nào.

Krishnamurti: Vâng, hãy đi chậm chậm.

Pupul Jayakar: Phải chăng ông phó mặc cho may rủi, cho ngẫu nhiên?

Krishnamurti: Không, không. Trước hết, ta hãy làm rõ, Pupulji. Bạn hiểu sao là chấm dứt? Phải chăng hành động chấm dứt tạo ra cái đối nghịch lại nó?

Pupul Jayakar: Không.

Krishnamurti: Khoan, hãy cẩn thận. Thông thường ta hiểu là như thế. Tôi chấm dứt cái này để được cái kia.

Pupul Jayakar: Không, tôi không nói về thứ chấm dứt đó.

Krishnamurti: Theo chỗ tôi hiểu về "chấm dứt" là toàn giác "cái hiện có". Nói cách khác, "chấm dứt" tôi hiểu là tri giác hoàn toàn thức của tôi, tri giác trọn vẹn, viên mãn thức đó tức là tuệ giác. Tuệ giác không có động cơ, không có hồi tưởng; đó là cái giác, cái ngộ tức thời và trong hành động chấm dứt mới có cái siêu việt mà niệm tưởng không sao tiếp cận được. Tôi hiểu "chấm dứt" hay "dứt" là như thế đó.

Pupul Jayakar: Một triệu năm trôi qua phải ông gọi đó là "cổ xưa" không?

Krishnamurti: Tất nhiên và tự nhiên một triệu năm ấy đã góp phần tạo thành não cổ.

Pupul Jayakar: Phải chăng toàn bộ triệu năm đó tự thấy chính nó?

Krishnamurti: Vâng, đúng vậy. Đây là câu hỏi đích thực. Hãy nhìn này, Pupul, hãy đơn giản một chút, hãy cụ thể hơn. Ta có thấy rằng thức của chúng ta đã được nuôi lớn qua thời gian không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hãy khoan. Và bất kỳ phản ứng nào đối với việc chấm dứt thức cũng chỉ là một loạt phản ứng khác mà thôi. Tức là, nếu ta muốn chấm dứt thức thì cái muốn này để ra mục tiêu cần phải đạt.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Có thể nào giác mà tương lai không động? Bạn hiểu ý tôi chứ? Chấm dứt mà không có tương lai. Chỉ chấm dứt thôi. Nhưng nào nói, "Tôi không thể chấm dứt cách đó, bởi vì tôi cần tương lai để tồn tại".

Pupul Jayakar: Vâng, bởi vì tương lai vốn cố hữu trong đó.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi. Vâng, có chấm dứt được những yêu cầu tâm lý, những xung đột v.v... mà không nghĩ tưởng đến tương lai thì không? Chấm dứt tất cả mọi cái ấy mà không tư tưởng? Việc gì sẽ xảy ra nếu tôi chấm dứt? Không biết tôi trình bày như thế có rõ chưa. Chắc bạn thấy, thường ta dứt bỏ cái gì đó nếu ta được đảm bảo có được cái khác. Ví dụ, tôi sẽ dứt bỏ đau khổ nếu bạn đảm bảo với tôi rằng tôi sẽ được hạnh phúc với việc dứt bỏ đó hoặc có một phần thưởng cực kỳ hấp dẫn nào đó đang chờ tôi. Bởi vì tất cả não bộ tôi, trọn vẹn thức của tôi đều dựa trên khái niệm về thưởng và phạt. Trừng phạt là chấm

dứt và bạn thường là đạt được.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bao lâu hai yếu tố ấy còn tồn tại trong não, hiện tại - tất nhiên là có cái sửa - vẫn sẽ tiếp tục, vẫn sẽ tiếp nối.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vâng, hai nguyên lý thường và phạt ấy có thể nào chấm dứt, sao cho, khi đau khổ chấm dứt, não không còn tìm kiếm một cuộc sống vị lai ở thiên đàng nữa?

Pupul Jayakar: Nhưng ngay khi não không còn tìm kiếm thiên đàng trong tương lai, tự thân đau khổ vẫn phá hoại dần dần não bộ.

Krishnamurti: Vâng, chắc bạn thấy, Pupulji, điều quan trọng là phải hiểu rằng não luôn cầu an. Não phải được an toàn. Bởi thế, truyền thống, tập truyền, hoài niệm, quá khứ, mới mang một ý nghĩa phi thường. Đúng không? Não cần được an. Đứa bé cần được an. An toàn là cơm ăn, áo mặc, nhà ở và cũng có cả lòng tin vào Thượng Đế, vào một lý tưởng, vào một xã hội tốt đẹp trong tương lai. Não nói, "Tôi phải được an một cách sâu xa, nếu không, tôi không thể hoạt động!". Đúng chứ? Nhưng hãy chỉ đơn giản nhìn vào đó đi, Pupul, về mặt sinh lý, vật lý, vật chất, không có chi an cả, không có chi thực sự an cả - Tôi có đi quá nhanh không?

Pupul Jayakar: Không. Nhưng tôi vẫn nói rằng có một yêu cầu chính yếu.

Krishnamurti: Yêu cầu gì? Tồn tại à?

Pupul Jayakar: Không, thưa ông.

Krishnamurti: Vậy yêu cầu chính yếu là gì?

Pupul Jayakar: Yêu cầu chính yếu là có một trí, một não mang hương sắc của một cuộc sống mới.

Krishnamurti: Ai yêu cầu? Ai thực sự muốn có một não bộ như thế? Không phải cái số đông người rộng lớn. Số này họ chỉ nói, "Xin vui lòng, hãy để chúng tôi yên!"

Pupul Jayakar: Không, ta không nói về cái số đông ấy. Tôi đang thảo luận với ông hay X đang thảo luận với ông...

Krishnamurti: Hãy nói rõ xem sao.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi biết là có nhiều cách để đạt được sự an tâm.

Krishnamurti: Không, không, Pupul, tôi tự hỏi liệu có cái an theo ý ta muốn chăng?

Pupul Jayakar: Thưa ông, não bộ sẽ không bao giờ hiểu.

Krishnamurti: Ô, vâng, nó hiểu, nó hiểu chứ.

Pupul Jayakar: Bởi cố hữu trong nó...

Krishnamurti: Vì thế, tôi mới nói giác là quan trọng.

Pupul Jayakar: Giác cái gì?

Krishnamurti: Giác cái thực sự đang là. Hãy khởi đi từ từ, chậm chậm.

Pupul Jayakar: Giác "Cái đang là" bao gồm những điều sáng tạo nó đã làm, những điều ngu muội nó đã làm, điều nó cho là giá trị, điều nó không cho là giá trị. Đó là giác tất cả và chấm dứt tất cả.

Krishnamurti: Không. Chờ một phút. Hãy thận trọng, Pupul; hãy đi chậm chậm. Ta đang thảo luận về việc giác những gì đang thực sự diễn ra. Đúng không? Những gì đang diễn ra quanh tôi về mặt vật lý, bên ngoài và những

gì đang diễn ra về mặt tâm lý, bên trong – đó là "Cái đang là", *what is*.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, câu hỏi đặt ra là: Cái đang là có thể được thay đổi không? "Cái đang là" là thức của tôi vốn thuộc não.

Pupul Jayakar: Nhưng việc trút sạch trống không cái thức đó...

Krishnamurti: Đó là tất cả vấn đề. Ta đang hỏi: có thể làm được không? Có thể làm trống không hay xóa sạch toàn bộ quá khứ không? Quá khứ là thời gian. Toàn bộ nội dung của thức tôi là quá khứ, tức là nó có thể dự phóng tương lai, nhưng tương lai cũng còn gốc rễ trong quá khứ. Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, có thể nào trút sạch trống trơn mọi sự vật không? Đây quả thực là một câu hỏi khác thường. Đây không phải là câu hỏi của lý trí hay của tư tưởng. Về mặt tâm lý, có thể nào không mang cái gánh nặng của ngàn ngày hôm qua không?

Chấm dứt cái đó là bắt đầu có cái mới. Dứt cái đó là cái mới.

Pupul Jayakar: Ông vừa hỏi: "Về mặt tâm lý, có thể nào không mang cái gánh nặng của ngàn ngày hôm qua không?"

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Liệu vấn đề nằm trong gánh nặng hay trong ngàn ngày hôm qua?

Krishnamurti: *Ngàn ngày hôm qua là gánh nặng*. Bạn

không thể tách hai cái đó được.

Pupul Jayakar: Ngàn ngày hôm qua là một sự kiện. Còn gánh nặng sở dĩ có vì tôi đã gắn một nội dung đặc biệt cho những kinh nghiệm mà tôi đã có.

Krishnamurti: Khoan đã. Có chăng ngàn ngày hôm qua nếu không có hồi tưởng về những khổ đau, phiền não chất chứa trong những ngàn ngày ấy? Tôi có thể tách những ngàn hôm qua ra khỏi lịch sao?

Pupul Jayakar: Vâng. Ông có thể tách ngàn ngày hôm qua ra khỏi gánh nặng.

Krishnamurti: Hãy chỉ cho tôi cách nào.

Pupul Jayakar: Hãy lấy ví dụ ngay trong cuộc sống của ta. Ông có thể cắt lìa ngàn ngày hôm qua ra khỏi cái đau, cái khổ, tức là gánh nặng.

Krishnamurti: Bạn hiểu "cắt lìa" là sao? Cũng như bạn có thể cắt lìa sao? Chắc bạn thấy, cắt lìa có nghĩa là có hai phần.

Pupul Jayakar: Liệu ta có thể biết ta phải làm gì với những kỷ niệm nông cạn của ngày hôm qua không?

Krishnamurti: Bạn có hiểu như thế nghĩa là gì không? Tôi có thực sự đã xóa sạch hay dứt tuyệt những ngàn ngày hôm qua cùng với tất cả những hời hợt, những ti tiện hẹp hòi, tính nông cạn, hung bạo, tàn ác, tham lam và v.v... không? Tôi có thể xóa sạch tất cả mọi cái đó không? Tất cả chúng có thể chấm dứt không? Bạn nói, "Tôi có thể cắt lìa", nhưng ai đứng ra cầm dao? Dao ấy là gì và ai hay cái thực thể đứng ra cắt đó là gì?

Pupul Jayakar: Tại sao ông vạch ranh phân biệt giữa hành động chấm dứt và hành động cắt lìa?

Krishnamurti: "Dứt" hay "Chấm dứt" theo tôi, có nghĩa "cái đã là" không còn tiếp tục nữa. Còn "cắt lìa" hàm ý có hai phần của cùng một vật.

Giờ đây, trước hết, tôi xin hỏi, có thể nào hoàn toàn chấm dứt toàn bộ nội dung của thức nhân loại đã lớn lên trải qua hàng triệu năm? Và nội dung này chính là cuộc sống hỗn loạn đảo điên, tục tằn, thô lỗ, bẩn tiện, ti tiện và tầm thường của chúng ta.

Pupul Jayakar: Mà cũng là thiện, là lành.

Krishnamurti: Hãy khoan. Ta phải hết sức thận trọng. Thiện, tánh thiện là vật hoàn toàn khác hẳn. Tánh thiện không có cái đối nghịch. Thiện không phải là kết quả của bất thiện. Dứt cái không thiện là thiện. Bây giờ, có thể dứt tất cả xung đột không?

Pupul Jayakar: Vâng, có, chấm dứt xung đột được.

Krishnamurti: Pupul, thực sự có chấm dứt được không? Hay đây chỉ là sự quên đi cái đã là và đã gây xung đột?

Pupul Jayakar: Phải ý ông muốn nói rằng chính sự kiện chấm dứt xung đột mới sinh ra cái mới?

Krishnamurti: Đúng. Bạn có thấy tất cả nghĩa lý hàm chứa trong xung đột không? Bạn có thấy tận đáy sâu của xung đột hay chỉ trên bề mặt cạn cợt? Cái ý thức nông cạn có thể nói tôi không còn là người Anh hay người Pháp nữa, hoặc tôi không là người thuộc đất nước này, đất nước kia hoặc của tôn giáo này hay tôn giáo kia. Tôi không nói đến việc chấm dứt những điều cạn cợt. Tôi đang nói về những gì nằm tận đáy sâu.

Pupul Jayakar: Tại sao vấn đề khởi lên?

Krishnamurti: Vấn đề là vật được quăng ném vào bạn, là một thách thức. Vấn đề là điều mà bạn phải giáp mặt.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Ta giải quyết vấn đề bằng tri thức hoặc bằng vật chất khiến nảy sinh thêm nhiều vấn đề khác nữa.

Pupul Jayakar: Ý ông muốn nói để nảy sinh cái mới..

Krishnamurti: Vâng, bạn hiểu rồi.. Phải vậy thôi. Cho nên, việc nảy sinh cái mới là điều cổ điển nhất.

Pupul Jayakar: Ta có thể đi sâu vào đó thêm chút nữa không? Ông có thể vui lòng nói thêm không?

Krishnamurti: Bởi vì, rốt lại, đó là nền tảng, ngoài đó ra, không có nền tảng nào khác. Đó là nguồn cội, ngoài đó ra, không còn nguồn cội nào khác. *(Ngưng một lúc lâu)*.

Pupul, hãy thấy, đây mới đích thực là câu hỏi: Liệu nào có bao giờ thoát khỏi chính ngục tù của mình không? Rốt lại, chấm dứt điều gì đó không phải là hoàn toàn tự do giải thoát. Đúng không? Ví dụ, tôi có thể dứt bỏ những tổn thương. Ta có thể dứt chúng hết sức đơn giản. Nhưng các hình ảnh mà tôi đã tạo về chính tôi – các hình ảnh này bị tổn thương.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vấn đề chính là kẻ tạo tác hình ảnh. Vì thế, điều cốt yếu là sống một cuộc sống tuyệt dứt hình ảnh. Bấy giờ, nội tâm sẽ không còn bị tổn thương, không còn sợ hãi và nếu không còn sợ hãi thì sẽ không còn ý cầu an, cầu phước, cầu Thượng Đế và v.v..

Bạn có cho rằng nguồn cội của tất cả cuộc sống là cái cổ xưa của những cái cổ xưa vượt mọi tư tưởng cũ hay mới không? Bạn có cho rằng đó là nguồn cội của mọi sự sống và rằng khi tâm trí – bao gồm cả não – đạt đến đó, đó

là nền tảng hoàn toàn nguyên thủy, mới mẻ, bất nhiễm không? Câu hỏi của tôi là liệu tâm trí có thể nào đạt tới đó không?

Thiền đã là một trong các phương tiện để đạt tới đó. Động thái tịch lặng của trí não đã là một trong các phương cách mà con người hy vọng, qua đó, mang lại cái đó. Tất cả mọi người chúng ta đều cố gắng tiếp cận cái đó. Nhưng những gì tôi đang nói không đòi hỏi phải cố gắng. Chính từ "cố gắng" có nghĩa là xung đột. Không thể tiếp cận cái không-xung-đột bằng xung đột.

Pupul Jayakar: Phải chăng, thưa ông, thực sự là trong giáo lý của ông không có việc tiếp cận từng phần?

Krishnamurti: Không thể có được. Làm sao lại có thể có được? Nếu tôi phải tiếp cận cái đó bằng nhiều đường lối khác biệt như người Ấn Độ giáo đã khám phá – Karma Yoga v.v... tất cả mọi đường lối ấy đều mang tính cục bộ, từng phần, phiến diện – tôi sẽ không bao giờ tiếp cận cái đó được; tôi không bao giờ có thể đến gần cái đó được.

Pupul Jayakar: Vậy, ta phải làm gì? Tôi là một con người bình thường – tôi phải làm gì đây?

Krishnamurti: Đó mới là vấn đề thực sự. Bạn không thể làm gì cả. Bạn chỉ có thể làm về mặt vật chất, vật lý. Còn về mặt tâm lý, bạn không thể làm gì cả.

Pupul Jayakar: Hoạt động "vật lý, vật chất" theo ông nghĩa là gì?

Krishnamurti: Lập vườn, xây nhà...

Pupul Jayakar: Hoạt động vật lý hay vật chất vẫn cứ tiếp tục. Vậy ta phải làm gì?

Krishnamurti: Nhưng nếu không có cái sợ tâm lý, sẽ

không có sự chia rẽ giữa các quốc gia, v.v... - sẽ không có sự chia rẽ.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng thực tế là có cái sợ tâm lý.

Krishnamurti: Thế đấy. Cho nên, bạn sẽ không bao giờ đến đó được. Một trí não sống cô lập về mặt tâm lý kèm theo là xung đột, không bao giờ có thể đến với nền tảng ấy – cái nền tảng vốn là cội nguồn của mọi sự sống. Hiển nhiên là không thể. Làm sao cái trí não nhỏ nhen, ti tiện, âu lo, bận bịu với cái ngã, cái 'tôi' nhỏ bé xấu xa...?

Pupul Jayakar: Thế là toàn cả cuộc sống quá ư vô nghĩa, thưa ông. Nếu sau khi làm đủ thứ chuyện trên đời mà ngay cả bước đầu tiên tôi cũng không cất bước được thì tôi đang ở đâu đấy?

Krishnamurti: Bước đầu tiên là gì? Khoan đã, hãy đi sâu vào đó. Bước đầu tiên là gì?

Pupul Jayakar: Tôi cho rằng bước đầu tiên là thấy "Cái đang là".

Krishnamurti: Thấy "Cái đang là", cái hiện tiền. Đúng. Khoan. Bạn thấy cái ấy cách nào? Bạn tiếp cận cái ấy ra sao? Điều đó tùy vào toàn cả "Cái đang là". Hay bạn chỉ thấy cái đang là ở một số mặt hay khía cạnh nào đó, tức chỉ thấy từng phần? Nếu bạn thấy toàn cả cái đang là, nó chấm dứt ngay.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, vụ việc không chỉ diễn ra như thế.

Krishnamurti: Tất nhiên là không. Bởi vì trí não ta, tư tưởng ta bị vỡ vụn manh mún, cho nên, trong thực tế, bạn tiếp cận cuộc sống hay cái đang là với cái trí manh mún, cái não vỡ vụn ấy của bạn...

Pupul Jayakar: (cắt ngang) Nhưng một lần nữa, tôi xin

nói với thời gian, tình trạng chia chẻ mạnh mún đó sẽ giảm. Xin cho tôi nói hết, với thời gian, sự mạnh mún sẽ giảm và có thể khi chúng tôi lắng nghe ông khiến trí não tịch lặng, khiến trí não không còn động, không còn cố gắng nữa. Nhưng, đó vẫn chưa phải là bước đầu tiên.

Krishnamurti: Bước đầu tiên là quan sát hay tri giác "Cái đang là".

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Đó là chỗ tôi bắt đầu – thấy liệu tôi có sống một đời sống chia chẻ mạnh mún. *(Ngừng một lúc)*

Chắc bạn thấy, Pupul, nếu tôi tiếp tục tri giác "Cái đang là" một cách phiến diện, từng phần, hành động đó dẫn đến nhiều rối loạn khác. Đúng không? Không toàn giác dấy tạo vấn đề. Vậy bây giờ, có thể nào thấy hết, thấy trọn vẹn sự phức tạp của "Cái đang là" không? Có thể nói, thấy trọn vẹn, toàn thể chứ không phải từng phần mạnh mún? Bởi vì nếu tôi tiếp cận cuộc sống – tức thức của tôi, cách nghĩ, cách cảm, cách làm – một cách chia chẻ mạnh mún, tôi mê lầm. Sự mê đó diễn ra trên toàn thế giới. Tất cả chúng ta đều mê lầm, đều lạc lối. Vậy, có thể nào nhìn cuộc sống như một toàn thể chứ không chia cắt mạnh mún không? Pupul, đó là cốt lõi của vấn đề.

Pupul Jayakar: Tại sao trí não cổ đại không thấy được điều này?

Krishnamurti: Nó không thấy. Nó không thể thấy. Nó có thể thấy điều ấy cách nào? Làm thế nào để cái trật tự hoàn toàn có thể...

Pupul Jayakar: Nhưng ông vừa nói rằng cái trí não cổ đại...

Krishnamurti: Khoan đã, đó là cái cổ đại. Nên tảng cội

nguồn là cái cổ đại nhất.

Pupul Jayakar: Giờ đây, cái đó có đó.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Ông hiểu sao khi nói "không"?

Krishnamurti: Nó có đó như một ý niệm. Và tất cả mọi người đều đã chấp nhận như vậy – một ý niệm. Có Thượng Đế – nhưng cái có này chỉ là một ý niệm, một khái niệm, một dự phóng do ta muốn được an ủi, được hạnh phúc.
(Ngưng một lúc lâu)

Bạn thấy chứ, Pupul, vấn đề đặt ra là: Liệu con người có thể nào sống mà hành động sống không bị chia cắt mạnh mẽ, không mang tính cục bộ. Nếu ai đó muốn hỏi, "Tôi phải bắt đầu từ đâu?", tôi xin đáp, "Hãy bắt đầu từ đó", hãy tự bạn khám phá xem bạn có sống một cuộc sống bị chia cắt mạnh mẽ? Bạn có biết một cuộc sống bị chia cắt mạnh mẽ là gì không? Là nói thế này, làm thế khác. Sống mạnh mẽ, sống cục bộ là sống cô lập; cho nên, bạn không còn quan hệ với chồng bạn hay với vợ bạn, bạn không còn quan hệ, giao tiếp với tất cả nhân loại. Vì thế, hãy bắt đầu từ đó.

Bạn có hiểu thế nghĩa là gì không? Bạn có biết bạn phải phát động một công cuộc khám phá, tra xét cực kỳ khùng khiếp không?

Pupul Jayakar: Khám phá, tra xét là làm gì?

Krishnamurti: Quan sát. Khám phá, tra xét là quan sát cực kỳ sáng suốt, không thiên kiến, không phương hướng, không có bất kỳ nguyên nhân, động lực nào – để xem cuộc sống ta, đời ta có bị chia cắt mạnh mẽ. Chỉ đơn thuần quan sát thôi, đừng nói, "Tôi phải sống không mạnh mẽ, tôi phải sống toàn vẹn, nguyên vẹn". Chính cái ý tưởng

trở thành toàn vẹn, nguyên vẹn đã là một sự chia cắt mạnh mẽ khác.

Pupul Jayakar: Vậy là có sự nảy sinh cái mới.

Krishnamurti: Không thể có được, trừ phi bạn thấy điều ấy.

BROCKWOOD PARK – 22.06.1982

CHẤM DỨT SỢ HÃI

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi muốn xem cuộc đối thoại này như là lần đầu tiên tôi hỏi ông. Tôi đang đau khổ, và vì bị giam giữ trong đau khổ nên tôi mới hỏi tìm đường ra. Ông đã nói đến con đường tự tri như là xuất phát điểm để khám phá, vì vậy, câu hỏi của tôi là: Ta bắt đầu cách nào? Xuất phát điểm của công cuộc khám phá ấy là gì?

Krishnamurti: Trước hết, ta cần phải hiểu, mọi vấn đề đều quan hệ qua lại với nhau. Không có vấn đề nào cách biệt, đối lập với các vấn đề khác. Tất cả chúng đều liên hệ mật thiết nhau và vì vậy, nếu ta có thể giải hay hiểu một vấn đề – một cách sâu xa và trực tiếp – ta mới thực sự giải quyết tất cả mọi vấn đề.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi là một người đơn giản, bình thường, tôi không biết sao là vào sâu đủ để giải quyết vấn đề.

Krishnamurti: Lấy ví dụ vấn đề sợ hãi, vì sợ hãi là vấn đề chung của toàn thể nhân loại. Dù bạn sống ở Tây Âu hay Trung Đông hay Viễn Đông hay ở đây, Ấn Độ, bạn cũng sẽ thấy rằng sợ hãi là một trong những vấn đề cơ bản mà con người phải giáp mặt. Và con người đã không

đủ sức giải quyết nó, đã mang gánh nặng này trải qua hàng triệu năm. Để thấu hiểu sợ hãi – thực sự đã làm bại hoại tâm, trí, hành vi sống của ta – trước tiên, ta phải hiểu cách tiếp cận vấn đề.

Pupul Jayakar: Ông hiểu "tiếp cận" là gì?

Krishnamurti: Từ "tiếp cận" có nghĩa "đến sát", "đến và tiếp xúc với", "rất, rất, rất gần".

Pupul Jayakar: Làm cách nào đến gần được một vấn đề như sợ hãi? Sợ hãi nổi lên và bản năng là lẩn tránh, rời xa, triệt tiêu, làm bất cứ điều gì để tránh né sợ hãi. Nhưng ông lại bảo, "Hãy đến gần nó".

Krishnamurti: Vâng, hãy đến gần sợ hãi.

Pupul Jayakar: "Gần" là ngụ ý gì?

Krishnamurti: Trước hết, lẩn tránh sợ hãi là cực kỳ vô ích. Bạn có thể lẩn tránh sợ hãi bằng việc cúng lạy, cầu nguyện, bằng đủ thứ hình thức giải trí – được gọi là tôn giáo cũng như các hình thức khác – nhưng khi cuộc giải trí dứt, khi mọi lời cầu nguyện và v.v... qua đi, chính xác bạn sẽ vẫn ở y nguyên một chỗ. Sợ hãi vẫn còn đó. Một cách cơ bản, bạn vẫn không giải quyết được sợ hãi. Vì thế, lẩn tránh sợ hãi là điều không tốt. Đó là sự kiện thứ nhất.

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu không muốn lẩn tránh sợ hãi thì phải thấy cung cách ta đang lẩn tránh.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi, ta phải giác tri cung cách ta đang lẩn tránh sợ hãi.

Pupul Jayakar: Để thấy ta đang lẩn tránh, ta phải quan sát.

Krishnamurti: Vâng, trước hết ta phải quan sát sợ hãi.

Pupul Jayakar: Ta quan sát sợ hãi cách nào và quan sát nó ở đâu?

Krishnamurti: Sợ hãi có tách rời với bạn không – nó ở bên ngoài, hoàn toàn không liên hệ gì với bạn – hay bạn chính là sợ hãi đó? Chắc bạn thấy, Pupul, sợ hãi không khác với bạn, bạn là sợ hãi.

Pupul Jayakar: Thưa ông, sợ hãi không ở ngoài ta; với ta sợ hãi là cái gì đó ở trong ta.

Krishnamurti: Đúng vậy.

Pupul Jayakar: Ta thấy mình cách biệt, tách rời với những gì khởi lên trong ta.

Krishnamurti: Đó mới là vấn đề thực sự, tức là, ta luôn luôn cho rằng các phản ứng của ta khác với ta – người-quan-sát.

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu tôi có thể nói thế này, ông đẩy vấn đề đi quá xa, tôi đã không còn tiếp cận với ông nữa.

Krishnamurti: Được rồi, ta hãy đi chậm chậm, từng bước từng bước.

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ông.

Krishnamurti: Ta hãy đi sâu vào đó; ví dụ tôi sợ.

Pupul Jayakar: Vâng, đủ thứ sợ.

Krishnamurti: Không, Pupul, bạn thấy đó, đối tượng của sợ hãi có thể thay đổi, nhưng sợ hãi thì...

Pupul Jayakar: Sợ hãi là một chấn động khủng khiếp bên trong ta. Giờ đây, ông nói, "Hãy quan sát sợ hãi; hãy nhìn", nhưng tôi không thể nào nhìn khi tôi đang trong cơn sợ hãi.

Krishnamurti: Ô vâng, bạn có thể. Khi sợ hãi nổi lên, hãy nhìn nó, hiểu nó, khám phá tìm hiểu tra xét nó xem nguyên nhân là gì?

Pupul Jayakar: Ông có thể xem xét tìm hiểu khi sợ hãi ập đến với ông sao?

Krishnamurti: Được chứ! Đòi hỏi phải chú tâm, tri giác. Hãy nhìn này, tôi tri giác môi trường chung quanh; tôi tri giác kích thước căn phòng này.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi có thể nói căn phòng này không xinh, không cân xứng, thế này thế khác, nhưng tôi vẫn tri giác nó.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tương tự như vậy, tôi có thể tri giác nỗi sợ hãi trong tôi. Tôi sợ tôi có thể chết. Tôi sợ mất việc. Tôi sợ điều gì đó đã xảy ra trong hiện tại hay trong quá khứ. Tôi sợ điều gì đó sẽ xảy ra trong tương lai.

Pupul Jayakar: Khi ông nói rằng tôi có thể tri giác nó, tôi có thể tri giác nó dưới dạng một phát biểu, một lời nói.

Krishnamurti: Không, không, không, Pupul, đấy là...

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ông, tôi cũng có thể tri giác nó như một trạng thái sống trong tôi.

Krishnamurti: Nó là một phần của chính tôi!

Pupul Jayakar: Khi ông nói nó là một phần của chính tôi, tôi không hiểu điều đó. Nhưng dần dần tôi tri giác các dấu hiệu của nỗi sợ hãi bên trong tôi. Vậy là, tôi tri giác cái bên ngoài và tôi tri giác các dấu hiệu của sợ hãi bên trong tôi. Rồi từ đó, ta làm gì tiếp nữa?

Thưa ông, ta đã bàn về "tri giác", về "tiếp cận" hay "đến gần" sợ hãi. Liệu ta có thể tiếp cận và tri giác sợ hãi bên trong – cái bên trong mà sợ hãi đang diễn hiện? Nếu thế thì câu hỏi nêu lên là: Người đứng ra quan sát sợ hãi đó là ai và v.v...

Krishnamurti: Vâng, Pupul, giả dụ rằng bạn đau đầu, cái đau đầu đó là của bạn.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nếu bạn giận, cơn giận đó là của bạn; nếu bạn ganh tị, nó là của bạn.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nếu bạn sợ, nỗi sợ đó là của bạn, thuộc về bạn, bạn không tách rời, cách biệt với nó.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, khi tôi đau đầu, tôi có thể quan sát chính tôi cùng với cơn đau đầu, nhưng khi có sợ hãi – tức là khi tôi sợ hãi – tôi không thể quan sát chính tôi trong trạng thái sợ hãi.

Krishnamurti: Hãy xem này, tôi tri giác rằng tôi đau đầu, tôi tri giác rằng tôi đói.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi cũng tri giác rằng tôi tham. Tri giác đó chỉ cho tôi thấy cái tham đó thuộc về tôi, là tôi; tri giác chỉ rằng cái tham không phải là vật ngoài tôi.

Pupul Jayakar: Không, không phải.

Krishnamurti: Vâng, sợ hãi là tôi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, ta nêu câu hỏi: có thể quan sát cái sợ ấy không?

Pupul Jayakar: Vâng, đó mới thực sự là câu hỏi.

Krishnamurti: Vâng, câu hỏi đích thực.

Pupul Jayakar: Có thể quan sát sợ hãi ấy không?

Krishnamurti: Có chứ.

Pupul Jayakar: Thưa ông, khi ông nói, "quan sát sự sợ hãi", phải ý ông là thực sự thấy sự sợ hãi không?

Krishnamurti: Rốt lại, bạn biết mọi triệu chứng, dấu hiệu của sự sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng, tôi biết các triệu chứng của sợ hãi.

Krishnamurti: Khoan đã, bạn biết tất cả triệu chứng và có lẽ cả nguyên nhân của sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bạn cũng biết, có lẽ, phản ứng của bạn đối với nguyên nhân ấy và hành động gọi tên phản ứng đó là sợ hãi – tất cả đều là của bạn, trong bạn.

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Nhưng điều bất hạnh là do tập truyền, giáo dục và v.v... khiến bạn nói, "Sợ hãi không phải là tôi". Tôi là người-quan-sát, sợ hãi là vật khác tôi.

Pupul Jayakar: Ta hoàn toàn được giáo dục để đối phó với vật khác ta.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Ta cố gắng đối phó với vấn đề, vì thế ta đối phó với sợ hãi.

Krishnamurti: Đúng, bạn đối phó với sợ hãi như nó là vấn đề bên ngoài bạn.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, ngay cả vấn đề bên trong tôi... Chắc ông thấy, tôi đối phó với nó, tức là có sự chia rẽ, có nghĩa là tôi tách biệt với vấn đề.

Krishnamurti: Đúng, thế đấy; ta được đào luyện như thế. Truyền thống của ta, hoàn cảnh hành động tư tưởng theo thói quen của ta là: Tôi có thể "tác động" lên sợ hãi – nghĩa là bạn tự phân đôi với sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng, giáo dục truyền thống khiến tôi nghĩ tôi cách biệt với sợ hãi.

Krishnamurti: Nhưng giờ đây, ta vừa nhận ra ta là sợ hãi. Tôi là sợ hãi.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, sợ hãi là biểu hiện của một mặt nào đó của cái tôi muôn mặt.

Krishnamurti: Của cái 'tôi', vâng, sợ hãi, bạo lực, đau khổ, cô độc, tuyệt vọng, buồn chán v.v..., tất cả đều là tôi.

Pupul Jayakar: Vâng, và ông bảo, "Hãy quan sát mọi cái đó".

Krishnamurti: Hãy quan sát sợ hãi, tuyệt dứt hồi tưởng những cái sợ quá khứ. Quan sát sợ hãi như mới lần đầu. Đó là chỗ khó.

Pupul Jayakar: Thưa ông, quan sát như mới lần đầu – điều này là không thể làm được. Không thể làm được bởi vì sự quan sát của tôi mang nặng những kỷ niệm của tất cả những lần quan sát, tất cả những kinh nghiệm mà tôi đã có trước đây.

Krishnamurti: Đúng đấy.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, thưa ông, chính với những kỷ niệm đó mà tôi quan sát.

Krishnamurti: Đó là điều tôi đang nói. Kỷ niệm quá khứ

chính là người-quan-sát. Và bạn quan sát sợ hãi như sợ hãi là vật cách biệt với bạn. Ta đã nói rằng sợ hãi, tham lam, đố kỵ, tin tưởng, cô độc, đau khổ – tất cả đấy là tôi. Tôi không cách biệt với tất cả mọi cái đó. Tất cả đó làm thành tôi.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng đấy còn là trên bình diện ý niệm.

Krishnamurti: Cái khó là đó. Một lần nữa, chắc bạn thấy, ta không học được cách quan sát thuần túy mà biến những gì ta quan sát thành một ý niệm, một trừu tượng và thông qua trừu tượng đó ta nhìn sự kiện.

Pupul Jayakar: Bây giờ, xin ông nói với tôi "cách" nào để nhìn được không?

Krishnamurti: Bạn nhìn một cội cây cách nào – vật kỳ lạ hơn cả trên hành tinh này? Bạn nhìn cội cây cách nào?

Pupul Jayakar: Được rồi, mắt tôi đáp xuống cội cây...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Và hoặc nó nhìn lướt qua cội cây, hoặc đào sâu vào cội cây.

Krishnamurti: Nó – cội cây – không lướt qua ta, ta lướt qua nó.

Pupul Jayakar: Vâng, mắt tôi lướt qua cội cây nếu tôi không quan tâm hoặc mắt tôi đào sâu vào cội cây nếu tôi quan tâm và tôi bắt đầu đi sâu tìm hiểu các ...

Krishnamurti: Bạn nhìn cội cây. Thoạt tiên, bạn nhìn cội cây không mấy chú tâm và gọi tên nó là "cây"; bạn nói nó thuộc loài nào, nhóm nào v.v... Thế nhưng, Pupul, chắc bạn thấy, với hành động gọi tên, bạn không còn nhìn cội cây nữa.

Pupul Jayakar: Cho nên ông mới nói..

Krishnamurti: Tôi nói từ ngữ can thiệp làm trở ngại quan sát.

Pupul Jayakar: Ta phải nhìn cách nào để từ ngữ đừng can thiệp vào quan sát?

Krishnamurti: Muốn thế, ta phải khám phá xem ta bị kẹt trong từ ngữ ra sao; ta phải tìm hiểu xem trí ta, não ta vận động cùng từ ngữ ra sao.

Pupul Jayakar: Bây giờ, nếu tôi có thể hỏi ông, phải chăng nền tảng của quan sát là trí não?

Krishnamurti: Tùy bạn hiểu quan sát là gì. Quan sát có thể hết sức nông cạn. Nếu quan sát thực sự có ý nghĩa, quan sát đó có chiều sâu – bây giờ, không có từ.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, trước hết hãy để cho tôi khỏi đi từ từ, bởi vì..

Krishnamurti: Tất nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Những gì có thể được quan sát là nền tảng của trí não.

Krishnamurti: Ta đang thảo luận về sợ hãi.

Pupul Jayakar: Sợ hãi diễn hiện trên bình diện của trí não.

Krishnamurti: Không, sợ hãi là của trí não, thuộc về trí não.

Pupul Jayakar: Vậy thì quan sát là..

Krishnamurti: Quan sát cái trí não mang tất cả những đặc tính, tất cả những tính chất khác..

Pupul Jayakar: Vâng. Vậy là sợ hãi tan biến; cơn giận nổi lên hay muốn nổi lên..

Krishnamurti: v.v...và v.v... Như ta đã nói, tất cả chúng đều quan hệ qua lại với nhau.

Pupul Jayakar: Chúng quan hệ qua lại với nhau, nhưng hành động quan sát...

Krishnamurti: Hành động quan sát không có mối liên hệ qua lại nhau.

Pupul Jayakar: Cho nên hành động quan sát nền tảng của trí não...

Krishnamurti: Không, tôi xin nói rõ, tôi không dùng từ "nền tảng"; đó là quan sát thực chất của trí não tôi, tức sợ hãi cùng tất cả những gì có liên hệ với sợ hãi.

Pupul Jayakar: Ngay cả định danh phân loại sợ hãi tôi cũng không làm.

Krishnamurti: Hiểu thế là tốt.

Pupul Jayakar: Như thế mới có hành động quan sát trí não.

Krishnamurti: Quan sát mọi động dậy của trí não.

Pupul Jayakar: Vâng, quan sát mọi động dậy của trí não. Và tôi đã thấy, trong hành động quan sát đó, trí não hoạt động chậm lại.

Krishnamurti: Tự nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Bây giờ, khi dục vọng khởi lên, quan sát nó, nó chấm dứt, nhưng cái khác lại nổi lên.

Krishnamurti: Vâng, hết cái này đến cái khác.

Pupul Jayakar: Bây giờ, ta có trở lại với dục vọng vừa mới chấm dứt hay ta tiếp tục nhìn vật kế tiếp vừa mới xuất hiện?

Krishnamurti: Ta hãy đi chậm chậm. Ta hãy giả thuyết

rằng tôi đang quan sát dục vọng – đúng chứ? Nhưng – khi tôi quan sát – trí tôi, não tôi không hoàn toàn chú tâm vào dục vọng; nó đuổi theo một niệm tưởng khác đang khởi lên. Chắc bạn thấy niệm tưởng khởi liên tục.

Pupul Jayakar: Đúng thế.

Krishnamurti: Trí não tôi đuổi theo một cảm nhận khác, v.v... và v.v... - đó là động.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, tôi muốn hiểu sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tất cả những phản ứng với sợ hãi nổi lên – nào là trấn áp, phân tích, lẩn tránh.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, hoàn toàn chú tâm vào yếu tố duy nhất là sợ hãi và không lẩn tránh sợ hãi là việc làm hết sức khó khăn.

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Thế nghĩa là người-quan-sát – người-quan-sát tức là quá khứ – phải vắng mặt trong quan sát.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng thưa ông, tôi muốn ngưng ở đây một lúc, bởi vì đây là chỗ khó. Tôi tỉnh thức với nỗi sợ hãi trong trí não tôi, nhưng lúc tôi nhìn nó, nó thay đổi và một niệm tưởng khác khởi lên. Thắc mắc của tôi là: Trí giác phải quay lại với cái đã là – lúc đó là sự sợ hãi – hay phải ở lại cùng với niệm tưởng vừa mới khởi lên?

Krishnamurti: Hãy cứ ở lại cùng với những gì vừa mới khởi lên.

Pupul Jayakar: Do đó, sự chú tâm – tôi không dùng từ

"trí não" ở đây – không ngừng dịch chuyển từ vật này đến vật khác.

Krishnamurti: Vâng, sự chú tâm di chuyển từ vật này đến vật khác – tất cả đều quan hệ qua lại nhau.

Pupul Jayakar: Sự chú tâm di chuyển từ vật này đến vật khác, bởi vì tri giác giống như ánh sáng..

Krishnamurti: Vâng, vâng.

Pupul Jayakar: Và bất kỳ vật gì nổi lên, ta đều nhìn thấy. Cái khó, thưa ông, là vì sợ hãi là đối tượng phải được tra xét tìm hiểu, nếu có các vật khác khởi lên, ta nghĩ rằng ta nên quay lại với trạng thái sợ hãi.

Krishnamurti: Chắc bạn thấy, một trong các cái khó của ta là ta muốn có nhanh một giải đáp, "Tôi đang sợ; xin vui lòng chỉ cho tôi làm sao dẹp bỏ nhanh chóng sợ hãi". Tất cả là thế đó. Ta không nhẫn nại. Không nhẫn nại là có thời gian. Ở đâu có nhẫn nại, không có thời gian. Tôi muốn thấu hiểu thực chất của sợ hãi. Khi nhìn sợ hãi, niệm tưởng khác khởi lên và tôi chú tâm vào niệm tưởng đó, chứ không phải sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi quan sát niệm tưởng khác; tôi vào sâu tra xét xem cái gì đã khiến niệm tưởng khởi lên và v.v... Vậy là, tôi theo đuổi từng niệm khởi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nhưng cuối cùng tôi cũng trở lại điểm này – điểm của sợ hãi.

Pupul Jayakar: Bởi vì sự nổi lên của các biểu hiện khác biệt đó vốn liên hệ nhau.

Krishnamurti: Cho nên bạn trở lui.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ta không cố tình trở lui.

Krishnamurti: Không, dĩ nhiên là không.

Pupul Jayakar: Nhưng do các biểu hiện khác biệt của sự vật khởi lên xuất phát từ trí não...

Krishnamurti: Vâng và do bạn theo đuổi chúng, quan sát chúng...

Pupul Jayakar: Nên chúng chấm dứt.

Krishnamurti: Vâng, đúng đấy; chúng lảng lạng, chắc bạn thấy, như thủy triều lên và xuống.

Pupul Jayakar: Đấy là toàn cảnh giới của quan sát.

Krishnamurti: Vâng, vấn đề là quan sát mà tuyệt dứt đối kháng. Tư tưởng khởi lên, hết tư tưởng này đến tư tưởng khác, là một hình thức đối kháng lại sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bạn có thể quan sát mà tuyệt dứt đối kháng không? Và khi bạn quan sát, khi bạn xem xét các niệm tưởng khác nhau đúng lúc chúng khởi lên, chúng tan biến ngay và bấy giờ, bạn lui lại; thế là không có đối kháng hoặc lẩn tránh hoặc chạy trốn sự kiện sợ hãi.

Pupul Jayakar: Bây giờ, tôi xin đề cập một đề tài khác – đề tài quan hệ mật thiết hay nói chính xác đó là: "nhận biết" và "gọi tên". Thưa ông, trong tiến trình quan sát, cái đến tức thì là "nhận biết" và "gọi tên" cái đang là đang khởi lên.

Krishnamurti: Vâng, đó mới đích thực là vấn đề. Hãy vui lòng dừng lại ở đó một phút. Đó mới là vấn đề thực sự. Tiến trình nhận biết là sự hồi tưởng các vụ việc quá khứ của sợ hãi đã được ghi thu trong não.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nghĩa là, khi một phản ứng mới – phản ứng trong trường hợp này được gọi tên là "sợ hãi" – khởi lên, não bộ lập tức nói, "Vâng, tôi đã có cảm nhận này trước đây rồi". Chắc bạn thấy, có một tiến trình nhận biết lập tức.

Bây giờ, vấn đề chốt lại là thấy, là quan sát sự kiện đối trước ta – sự kiện đó chính là ta – quan sát thật gần mà tuyệt dứt hồi tưởng các vụ việc quá khứ của sợ hãi. Tức là, khi sự hồi tưởng các vụ việc quá khứ của sợ hãi không diễn ra thì bạn nhìn sợ hãi như mới nhìn lần đầu.

Pupul Jayakar: Liệu sợ hãi có chấm dứt khi không có quá khứ trong quan sát?

Krishnamurti: Vâng. Ta nói rằng khi quan sát mà không có người-quan-sát – bởi vì người-quan-sát là kết quả của hàng ngàn kỷ niệm; trong thực tế, người-quan-sát là một sự cố kết của quá khứ – khi chỉ có thuần quan sát, bấy giờ sự quan sát chân thực, sâu xa, mãnh liệt đó mới dập tắt lửa sợ hãi.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, ông đang nói đến một việc làm vĩ đại khủng khiếp là quan sát mà không có người-quan-sát như một vụ việc đơn giản.

Krishnamurti: Vâng, nghe hết sức đơn giản.

Pupul Jayakar: Trong thực tế, không phải vậy.

Krishnamurti: Tất nhiên, không phải vậy.

Pupul Jayakar: Bởi vì ngay trong hành động quan sát, quá khứ như cơn lũ cuốn phăng ta đi.

Krishnamurti: Bởi vì ta quá quen với việc đó. Đó là thói quen của ta; đó là truyền thống của ta; đó là giáo dục của ta.

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông đã nói về thái độ tiếp cận sợ hãi; tôi muốn hỏi ông, liệu có một cách tiếp cận...

Krishnamurti: Đúng đấy; đúng thế đấy. Có một cách tiếp cận sợ hãi. Chắc bạn thấy, điều quan trọng không phải là sợ hãi mà chính là thái độ tiếp cận sợ hãi của bạn.

Pupul Jayakar: Tức là quan sát mà không có người-quan-sát.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Tôi chưa đi đến đó đâu. Ta hãy đi chậm chậm. Tôi tiếp cận cách nào một vấn đề? Thông thường, tôi muốn giải quyết nó. Tôi muốn xua đuổi nó. Tôi muốn xua đuổi vì nó quấy nhiễu tôi. Tôi muốn lẩn trốn nó. Tôi làm hết cách để triệt tiêu, trấn áp nó. Chắc bạn thấy, thái độ tiếp cận vấn đề của tôi không bao giờ thoát khỏi ý muốn, ý nghĩ và v.v... Nếu thoát khỏi ý muốn, ý nghĩ thì vấn đề không có. Vấn đề sẽ dĩ tồn tại vì sự hỗn loạn của tôi.

Pupul Jayakar: Thế nên, dường như chỉ có một lối duy nhất, đó là quan sát và lắng nghe...

Krishnamurti: Chính mình.

Pupul Jayakar: Tiếng nói của chính mình.

Krishnamurti: Vâng. Tức là, nhận ra rằng bạn là quá khứ, hiện tại và tương lai – nhận ra rằng bạn là kẻ tạo tác thời gian và rằng bạn là tên nô lệ cho thời gian, tức là quá khứ. Thấy hết tính phức tạp lớn lao của tất cả mọi sự đó và ngồi lại cùng sự phức tạp đó, đứng ra sức lẩn tránh, chạy trốn hay tìm cách tác động lên nó. Chỉ ngồi lại cùng sự kiện – sự kiện ở đây: bạn đang là nô lệ cho thời gian.

Thời gian vốn ruột rà thân thiết với sợ hãi. Bạn thấy chứ, tôi e sợ tương lai, tôi sợ quá khứ, tôi thực sự không sợ hiện tại. Tôi sợ sự việc có thể xảy ra trong tương lai hay sự

việc đã xảy ra trong quá khứ. Ngay trong phút giây hiện tại, không có sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vậy đây là một hành động – nếu tôi có thể dùng câu nói này – thu nhiếp trí não trước khi nó bị vướng mắc trong ngày mai hay ngày hôm qua.

Krishnamurti: Không, không phải "thu nhiếp", bởi vì, bây giờ bạn lại có vấn đề "người thu nhiếp" và "vật được thu nhiếp". Vấn đề là thấu hiểu sự kiện thực và sâu này: ngay trong cốt tủy, bạn là kẻ tạo ra thời gian. Bạn là tương lai, tương lai không tách biệt với bạn.

Chắc bạn thấy, ta quá quen thuộc với thời gian. Tiến hóa là thời gian. Tiến bộ là thời gian. Học một ngôn ngữ cần thời gian. Vì thời gian đã trở nên cực kỳ quan trọng. Nhưng ta thất bại trong việc thấy rằng phải thấu hiểu bản chất của sợ hãi, ta phải nhìn thật gần, thật gần sợ hãi, đừng nóng vội, tuyệt dứt mọi ý muốn lẫn trốn, v.v... Ta phải sống với sợ hãi, và sống với sợ hãi làm thay đổi tính cách của sợ hãi.

Pupul Jayakar: Vô cùng biết ơn ông, thưa ông.

MADRAS – 97.01.1982

CUỐN TRUYỆN KỂ VỀ NHÂN LOẠI

Pupul Jayakar: Thưa ông, hôm qua ông đã nói về việc đọc cuốn tiểu thuyết kể về sự tích cái tôi, cái ngã, tức là cuốn truyện kể về sự tích nhân loại. Và ông đã hỏi: Ta xem cuốn truyện đó bằng công cụ gì?

Cuốn truyện này không bao giờ hoàn tất. Vì ngay lúc bạn đang đọc nó là bạn đang sáng tác nó. Trong hành động quan sát điều gì, tương lai cũng được tạo ra. Trong trạng thái thay đổi liên tục đó, có một hay hai câu hỏi cần phải được làm rõ. Ngay từ buổi ban đầu gặp ông, ta đã bàn về câu chuyện, về sự tích của "Cái đang là". Nhưng thực chất của "Cái đang là" là gì? Trừ phi làm sáng tỏ thực chất của cái được thấy, nếu không, cái công cụ đứng ra thấy ấy không bao giờ có thể được sáng tỏ. Vậy, ta có thể nào đào sâu vào thực chất của "Cái đang là" không?

Krishnamurti: Toàn bộ truyện kể về sự tích con người trong bốn ngàn năm hay dài lâu hơn nữa nằm trong thức của ta: thức dự phần hình thành sự tích của ta. Ta, là con người, là toàn bộ sự tích hay lịch sử về con người. Nếu ta thừa nhận điều đó, bấy giờ, cái công cụ duy nhất ta dùng để đọc cuốn sử ký mệnh mông phức tạp đó là tư tưởng. Trong thực tế, tư tưởng là công cụ duy nhất mà ta có. Tư tưởng đã xây dựng quá khứ và trí não nhân loại là căn cứ,

là kho chứa của tất cả sự tích tập quá khứ; kinh nghiệm quá khứ, tất cả mọi điều mê tín, những tin tưởng, những Thượng Đế khác biệt, những nghi thức khác biệt, v.v... Toàn bộ sự vận động trong thời gian của con người đều nằm trong nền tảng của từng con người. Có thấy sự kiện này, từ đó ta mới có thể bắt đầu. Nếu không rõ sự kiện này, làm sao ta có thể đọc cuốn sách mệnh mông và phức tạp về tri kiến thức này chứ?

Pupul Jayakar: Rõ ràng di sản của nhân loại là di sản của tôi. Hai cái không tách rời nhau.

Krishnamurti: Nhưng rất ít người muốn chấp nhận điều đó.

Pupul Jayakar: Không, Krishnaji, ở một bình diện nào đó, tôi tin chắc phần đông người đời chấp nhận điều đó.

Krishnamurti: Tôi nghi ngờ chuyện đó.

Pupul Jayakar: Di sản của nhân loại không thuộc về một ai cả. Tất cả đã diễn ra, những ý niệm, ý tưởng đã định hình não bộ, thực tế, toàn bộ sự phát triển của loài người vốn chung đồng cho tất cả nhân loại.

Krishnamurti: Khoan, Pupul, phần đông người đời đã không nghĩ như vậy. Mà nếu có, tôi vẫn nghi ngờ không biết liệu họ có thấy sự kiện ấy không? Trước tiên, tôi muốn đặt vấn đề đó. Nếu có một số ít người trong chúng ta thấy sự thật rằng ta luôn luôn đeo mang cái di sản khổng lồ đó của con người, bấy giờ ta mới có thể hành động. Ta phải thấy sự thật đó, chứ không phải chỉ tranh luận hay nói năng.

Achyut Patwardhan: Thưa ông, ông có thừa nhận tuy tất cả di sản ấy có thể được tích tập qua tư tưởng...

Krishnamurti: Thời gian và tư tưởng...

Achyut Patwardhan: Vâng, thời gian và tư tưởng. Chắc

ông thấy, thua ông, khi tôi nói tôi là kẻ thừa kế di sản của con người, lời nói đó không phải là kết quả của một tiến trình tư tưởng. Khi tôi nói rằng tôi là kẻ thừa kế di sản của con người, đó không phải là biến tư tưởng thành ngôn từ.

Krishnomurti: Với tư cách là một con người, một con người đã nghiên cứu, đã học lịch sử của thế giới, liệu bạn có thấy sự thật rằng bạn là kết quả của toàn cả di sản của nhân loại? Bạn có thấy bạn chính là cuốn truyện khổng lồ và phức tạp về sự tích của con người không? Bạn có thấy đây không phải là vấn đề lý luận mà là một sự kiện? Lý luận hay quan niệm gì, vấn đề cũng nằm tận trong máu, trong tim, trong tư tưởng, trong chính cuộc sống của bạn.

Achyut Patwardhan: Nếu vấn đề nằm trong máu tôi, trong trọn vẹn thân tâm tôi, bây giờ, nó không còn là một tiến trình tư tưởng nữa mà nó là một toàn thể.

Krishnamurti: Xin đừng đưa từ "toàn thể" vào. Nó là như thế. Nếu, ít ra, ba người chúng ta thấy sự thật của điều đó, ta mới có thể hành động từ đấy.

Pupul Jayakar: Điều đó thực như sự kiện thân người đã tiến hóa vậy. Tôi xin nói thế này; đó là một hiện tượng phổ quát. Trong phạm vi đó, tôi chấp nhận tôi là di sản của nhân loại.

Krishnamurti: Được rồi. Từ đó, hãy tiếp tục đi tới. Trong tôi là toàn bộ sự tích về con người: những nỗi đau khổ của họ, những âu lo, cô độc, khốn cùng, hạnh phúc của họ, v.v... Cái sự tích mệnh mông này chính là tôi. Bây giờ, để trở lại câu hỏi ta đã nêu lên hôm trước: Công cụ mà ta đã dùng để đọc cuốn truyện ấy là gì?

Pupul Jayakar: Trước khi đi đến công cụ ta dùng để đọc cuốn truyện ấy, những điều ta đọc ấy là gì?

Krishnamurti: Hề bạn đọc nó, nó thay đổi. Hề tôi đọc nó, nó chuyển đổi ngay.

Pupul Jayakar: Vâng. Hề tôi đọc thì tương lai bèn phát sinh; tương lai được dự phóng.

Krishnamurti: Khoan. Ta hãy làm rõ xem ta hiểu từ "tương lai" là gì. Tương lai là quá khứ tự biến đổi trong hiện tại và tiến về tương lai. Vậy là quá khứ trở thành tương lai.

Pupul Jayakar: Chính tư tưởng đang khởi lên trong hiện tại, trong đó cũng chứa chấp mầm mống của tương lai.

Krishnamurti: Trong tư tưởng chứa mầm mống của tương lai nếu không có sự thay đổi.

Pupul Jayakar: Vậy ta phải hiểu rõ bản chất của "Cái đang là" mà ta đã thảo luận trong bao năm nay.

Krishnamurti: Không. Bạn đang đi vào vấn đề khác rồi, Pupul. Ta hãy bắt đầu từ đây. Tôi là toàn thể nhân loại, tôi là kho tàng chứa vựa tất cả mọi nỗ lực sống của nhân loại – tôi không muốn dùng từ "toàn thể". Tôi không tri giác được nó. Tôi không biết bản chất của nó, nội dung của nó, nhưng tôi muốn nghiên cứu nó. Tôi muốn học hiểu, nếu có thể, khám phá thực chất của thức. Tôi muốn thám sát không chỉ thức của tôi mà là thức của con người.

Pupul Jayakar: Cái khoảnh khắc ông nói tôi đang đọc thức của con người...

Krishnamurti: Đó là cuốn truyện kể về sự tích con người, nhân loại. Bạn thấy chứ, không có chuyện thức "của tôi".

Pupul Jayakar: Vâng, dĩ nhiên. Khoảnh khắc ông nói rằng ông đang đọc thức của con người chứ không phải thức của tôi thì thái độ đọc đã hoàn toàn thay đổi.

Krishnamurti: Đúng đấy. Nếu bạn có ảo tưởng rằng thức này là "của bạn" – cách biệt với từng thức khác – lúc đó ta đang di động về hai hướng khác biệt. Bất hạnh là phần đông người đời – gồm cả nhiều nhà tâm lý học – đều tin thức là cá biệt, là của cá nhân.

Pupul Jayakar: Có cái bấy ở đó.

Krishnamurti: Vâng có cái bấy.

Pupul Jayakar: Ta nói rằng ta là lịch sử của nhân loại, nhưng khi ta bắt đầu tìm hiểu thức...

Krishnamurti: Tức là sự tích của con người...

Pupul Jayakar: Thế nhưng nếu ta khách quan nhìn vào lịch sử của con người, ta chỉ đọc nó một chiều. Ta có thể đọc lịch sử đó trong bách khoa tự điển. Nhưng khoảnh khắc ta thấy lịch sử khởi lên trong ta, trong thức của ta, phản ứng của ta sẽ tức khắc biến thành hoàn toàn khác đi.

Krishnamurti: Đó là điều tôi đã đề cập. Một cách tự nhiên, nếu ta thực sự thấy – sau khi xem xét và tìm hiểu đúng logic – rằng thức của ta mang tính phổ quát, nếu ta thấy rằng thức đang tồn tại trong cá nhân là thức của toàn nhân loại, bấy giờ, toàn bộ hành động của tri giác mới thay đổi. Đúng không? Bấy giờ, liệu tôi có xem thức này là của tôi không? Ta phải hiểu rõ thêm điều này. Tôi có xem thức này chỉ là cõi giới của riêng tôi không? Chắc bạn thấy, khám phá rằng tất cả mọi người đều cô độc và rằng tất cả mọi người đều đau khổ, tôi đã khám phá điều gì đó vô cùng khủng khiếp. Khám phá thức của toàn nhân loại là một tri giác độc đáo phi thường.

Pupul Jayakar: Tôi có thể nói rằng thức của nhân loại được phát hiện trên nền tảng của thức cá nhân tôi.

Krishnamurti: Khoan đã! Bạn bảo rằng nhờ thấu hiểu

thức của tôi mà tôi nhận ra nó là thức của con người. Tôi tiến hành khám phá thức ấy, nhưng bất kỳ ở thời điểm nào, tôi cũng không được khẳng định thức ấy là của tôi.

Pupul Jayakar: Tôi không thể nói rằng những gì được phát hiện trong thức của tôi là duy nhất của tôi. Nó là của toàn cả tâm thức con người. Nhưng nó được phát hiện trên nền tảng thức của tôi, và vì thế, mối quan hệ giữa tôi và thức là hoàn toàn khác.

Krishnamurti: Phải chăng bạn bảo rằng trong việc thâm nhập tìm hiểu thức của tôi, phát hiện rằng đó không phải là nền tảng riêng của thức của tôi? Tức là trong việc thâm nhập tìm hiểu cái tôi gọi là thức của tôi như là vật tách biệt với mọi người khác, tôi phát hiện rằng cái tôi đã gọi là thức của tôi, hóa ra nó là thức của nhân loại?

Pupul Jayakar: Nhưng điều này không hẳn như vậy. Như ông thấy, quan sát những gì khởi lên nó không nằm trong trạng thái kia, nghĩa là thức của nhân loại.

Krishnamurti: Tôi không hiểu.

Pupul Jayakar: Ta hãy lấy ví dụ. Khoảnh khắc quan sát nỗi cô độc hay đau khổ khởi lên. Việc quan sát nỗi cô độc này khởi lên trong thức tâm của tôi đầu tiên chưa dẫn đến nhận định rằng đó là nỗi cô của toàn thể nhân loại. Ở thời điểm đó, nó mới chỉ là nỗi cô độc thôi.

Krishnamurti: Chính nhờ tra xét tìm hiểu sự đau khổ và nỗi cô độc của riêng mình mà tôi đã khám phá sự kiện này: tất cả mọi người đều cô độc và tất cả mọi người đều đau khổ, từ đó tôi đã khám phá ra một điều cực kỳ to lớn và khủng khiếp. Khám phá rằng toàn thể nhân loại đều đau khổ là một sự đại giác ngộ.

Pupul Jayakar: Điều gì đã mang lại sự giác ngộ này?

Hãy thấy như nhìn qua một lăng kính hiển vi. Cô độc khởi lên hay đau khổ khởi lên. Tiếp theo là hành động quan sát vật được ta gọi là đau khổ. Cái gì khiến đưa vào yếu tố mới, nói cách khác, khiến tôi quan sát không phải nỗi đau khổ nhỏ mọn của tôi mà là nỗi đau của toàn nhân loại?

Krishnamurti: Không. Tôi không quan sát. Hãy nhìn này, Pupul. Tôi đã thấy – như tất cả các bạn đã thấy – dù bạn đi đâu và về đâu, cô độc và đau khổ vẫn chung đôi. Châu Âu, Châu Mỹ, Ấn Độ, ở đâu cũng thế. Tất cả mọi người chúng ta đều cùng chung chia sẻ yếu tố này. Tự mình nhận ra và chấp nhận – ngay cả trên bình diện như một kết luận logic – rằng tất cả chúng ta đều chia sẻ cô độc và đau khổ, là một bắt đầu vĩ đại rồi.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng tôi muốn trở lui. Cái vật phải được quan sát ấy, nó là gì?

Krishnamurti: Tôi quan sát đau khổ. Cô độc và đau khổ vốn đồng nghĩa.

Pupul Jayakar: Tức là những phản ứng cảm xúc trước một tình huống. Đột nhiên, tôi cảm thấy co cụm lại...

Krishnamurti: Cảm nhận một mất mát lớn.

Pupul Jayakar: Và tôi nhìn.

Krishnamurti: Không, không, không; bạn không nhìn. Hãy làm rõ. Giả dụ, bạn đã mất một người bạn lớn hay một người vợ mà bạn thực sự yêu thương. Điều gì đã thực sự diễn ra ở đây? Có sự chấm dứt đối với người đó và cùng với sự chấm dứt cũng chấm dứt luôn toàn bộ mối liên hệ của bạn với người đó. Và đột nhiên, bạn nhận ra mình vô cùng cô độc bởi vì đây là mối quan hệ duy nhất có ý nghĩa. Nhưng rồi, bỗng dưng, tất cả đều tan biến, có một cảm giác mất mát lớn lao.

Bây giờ, hãy giữ nguyên tâm thái ấy chỉ một phút thôi. Hãy ở lại y nguyên đó; đừng để bất cứ tư tưởng hay cảm xúc nào chen xen vào tâm thái đó. Nếu bạn không lẫn trốn nó, trấn áp hay triệt tiêu nó hay phân tích nó, bạn sẽ đột nhiên khám phá cái hiện tượng kỳ diệu này, nói cách khác, bạn sẽ khám phá ra rằng cùng với sự mất mát một người hay một kết luận hay định kiến mà bạn đã giữ lấy thân thiết nhất từ trước đến giờ, bạn cảm thấy bị vỡ tan và một tâm thái nào đó đã chấm dứt. Đúng không? Bạn có thể tưởng tượng ra một tương lai, nhưng tương lai đó vẫn là một tưởng tượng. Sự chấm dứt ở đây là một chấm dứt không có tương lai. Trí não có thể ngồi lại với sự kiện ấy không? Ngồi lại với sự kiện ấy không phải như người-quan-sát quan sát sự kiện? Bởi vì người-quan-sát là sự kiện. Người-quan-sát là tâm thái đó và vì thế, không có sự khác biệt giữa người-quan-sát và vật mà người ấy đang quan sát. Người-quan-sát là đau khổ, người-quan-sát là sự chấm dứt đó. Tựa như bạn đang cầm cửa bầu trong tay. Ngay lúc bạn muốn là một với nó là bạn đã bước vào một trạng thái hoàn toàn khác của thức rồi.

Pupul Jayakar: Tôi hiểu.

Krishnamurti: Vậy, bây giờ, lịch sử của nhân loại là lịch sử của chính tôi.

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Tôi muốn đọc cuốn truyện này. Đây phải là một cuốn truyện kỳ diệu. Cuốn truyện này hẳn phải là một cuốn truyện phi thường. Nó không phải do được viết ra. Không có chương. Không có đoạn. Nó chỉ là một vận động kỳ lạ khủng khiếp.

Pupul Jayakar: Có trí não nào có thể dung chứa cái mệnh mông vĩ đại của nó không?

Krishnamurti: Ta phải bắt đầu từ đây. Trí là gì và não là gì? Tôi có thể tiếp tục tới luôn từ chỗ này không? Hãy tra vấn tôi khi chúng ta cùng đi tới trong câu chuyện. Não có khả năng vô tận. Hãy xem những gì não đã làm trong thế giới công nghệ – không thể tưởng tượng được! Nhưng về mặt tâm lý, trên con đường tiến hóa, não bị qui định – tiến hóa là thời gian.

Pupul Jayakar: Thông qua khái niệm về thời gian.

Krishnamurti: Không. Hãy vui lòng thâm nhập chậm chậm vào đây; hãy thận trọng. Hãy thấy rằng trong thế giới công nghệ, não có khả năng kỳ diệu và rằng trong hướng khác, tức là trong thế giới tâm lý, não đã không có chi thay đổi cả. Bởi vì nó không thay đổi nên nó đã không nở hoa. Nó bị qui định, bị tù ngục, bị giới hạn. Nhưng trí thì không bị giới hạn.

Pupul Jayakar: Khi ông nói trí, ý ông muốn nói gì?

Krishnamurti: Trí của vũ trụ, trí của thiên nhiên; muôn vật đã được sáng tạo và hiện hữu, trong tiến trình sáng tạo là vận động của trí. Cho nên, không có giới hạn trong sáng tạo.

Achyut Patwardhan: Phải chăng, ông gợi ý rằng khi tôi nói tôi là toàn bộ di sản của con người thì não không thể xâm nhập vào yếu tố ấy phải không?

Krishnamurti: Chính não xâm nhập vào yếu tố này, bởi vì tôi đã giao tiếp thông qua tư tưởng và ngôn từ và bạn nhìn cũng thông qua tư tưởng, thông qua ngôn từ. Vậy là, sự giao tiếp, trao đổi là ngôn từ và thông qua tư tưởng. Ta hãy vui lòng trở lui lại đó...

Achyut Patwardhan: Hiện tại tôi hiểu bất cứ điều gì cũng thông qua não.

Krishnamurti: Không, không.

Pupul Jayakar: Nếu ta hiểu thì ta đã bước vào một không gian khác, đó là như thế này: Não đã làm nhiều điều kinh thiên động địa trong lãnh vực công nghệ, nhưng trong lãnh vực tâm lý, não vẫn bất động, không có gì thay đổi cả. Ta đang bàn về việc đọc cuốn truyện kể về nhân loại và câu hỏi của tôi là: Liệu não bộ của cá nhân có thể dung chứa cuốn truyện ấy không? Và Krishnaji đã đến và nói về não và trí. Ông ấy nói rằng bởi vì não bị giới hạn và bất động, nó chỉ có thể động, thay đổi...

Krishnamurti: Trong phạm vi của nó.

Pupul Jayakar: Còn trí chính là nguồn cội của sáng tạo vốn vô giới hạn và do đó, toàn bộ lịch sử của loài người nằm trong đó, nếu tôi có thể diễn tả như vậy. Ta không muốn trình bày vấn đề cách ấy, nhưng...

Krishnamurti: Tiếp tục tới đi, hãy đặt vấn đề như thế đi.

Pupul Jayakar: Khi ông nói về trí, ý ông muốn nói là tất cả đều được sáng tạo và hiện hữu trong tiến trình sáng tạo.

Krishnamurti: Pupul, hãy hiểu thật rõ và thật cẩn thận khi ta nói đến sáng tạo. Tư tưởng đã tạo tác, trong thế giới vật lý, không chỉ nhà thờ, đền, chùa, miếu mạo, tu viện mà cả những vật thể được chứa chấp trong đó nữa. Tư tưởng đã tạo ra chiến tranh. Tư tưởng đã gây tạo xung đột giữa người và người. Tư tưởng chịu trách nhiệm về tất cả mọi vụ việc ấy, bởi vì tự thân tư tưởng bị hạn chế, tư tưởng không thể giác tri cái trí vô lượng được. Nhưng rõ ràng tư tưởng cố hiểu trí và đó là chức năng của nó. Chức năng của tư tưởng là giản lược, là rút gọn tất cả vào phạm vi hoạt động mang tính manh mún, hạn chế, máy móc của nó. Đúng không? Và ta nói rằng bao lâu não còn bị qui định,

nó sẽ không bao giờ có thể hiểu được cái bản tính mệnh mông vô hạn của trí. Nếu bạn thấy điều này, bạn cũng sẽ thấy trách nhiệm của bạn – rất tiếc ta phải dùng các từ này – giải tỏa não bộ khỏi qui định, giải tỏa mọi giới hạn mà tư tưởng đã áp đặt lên não. Vâng, tôi đã nắm rõ điều đó. Nó là như thế.

Pupul Jayakar: Trách nhiệm là giải tỏa não khỏi qui định hay là chấm dứt hoạt động này của não?

Krishnamurti: Cũng là một việc thôi.

Pupul Jayakar: Không.

Krishnamurti: Tôi không hiểu rõ.

Pupul Jayakar: Phải chăng nó tự thấy không đủ sức giải tỏa não khỏi qui định?

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Hay giữ não trống vắng để cho trí giác tức là trí hoạt động?

Krishnamurti: Bạn dùng ngôn từ bây giờ để diễn tả những gì truyền thống cổ xưa đã dạy, tức là, trong tôi có Thượng Đế. Trong tôi có Thượng Đế hay một yếu tố bất hoại nào đó tác động lên...

Pupul Jayakar: Ông đã phân biệt giữa não và trí. Ông đã phân biệt giữa tâm thái bị qui định và tâm trí không bị qui định. Ông đã phân biệt giữa cái chấm dứt...

Krishnamurti: Tôi đã không nói về sự chấm dứt.

Pupul Jayakar: Tất cả những gì nằm trong não khi hoạt động đều bị chia chẻ manh mún.

Krishnamurti: Vâng, tôi đã nói ta phải phân biệt sự khác nhau giữa hai nghĩa của từ. Tôi nói rằng não, bị giới hạn, không thể hiểu trí. Não chỉ có thể hiểu trí, phát triển trí

giác về trí khi không còn bị qui định.

Pupul Jayakar: Nhưng ông đã đi xa hơn.

Krishnamurti: Tôi không nên nói điều đó. *(Cười)*

Pupul Jayakar: Nhưng ông đã nói.

Krishnamurti: Thế mới đáng tiếc. Tiến sĩ Bohm và một vài người khác cũng đã thảo luận cùng một vấn đề. Chắc bạn thấy, Pupul, vấn đề này thực sự hết sức lý thú. Hãy khoan nói về trí một lúc đi. Hãy thấy cái khả năng phi thường của não trong thế giới khoa học công nghệ. Hãy thấy khoa phẫu thuật và tất cả những thí nghiệm sinh học đang diễn ra. Người ta đã ghép tim nhân tạo. Cái thế giới khoa học lạ lùng không thể tin được này chính là hoạt động của tư tưởng. Tuy thế, tư tưởng vẫn bị giới hạn và kiến thức bị giới hạn. Câu hỏi đặt ra là liệu tư tưởng có thể thoát khỏi giới hạn của chính nó không? Nó không thể. Tư tưởng không bao giờ có thể thoát khỏi các giới hạn của nó vì nó được sinh ra từ giới hạn. Tôi không biết liệu bạn có thể thấy điều đó không?

Pupul Jayakar: Tôi có thể hỏi chứ? Sự khác biệt giữa tư tưởng và não là gì?

Krishnamurti: Tư tưởng là hoạt động của não.

Pupul Jayakar: Ngoài tư tưởng, trong não còn gì nữa không?

Krishnamurti: *(cười)* Tôi không dễ lọt vào bẫy dẫu. Bạn đang trở lui cái cũ.

Pupul Jayakar: Không dẫu. Nếu ông chấp nhận rằng não có khả năng ghê gớm và rằng nó chỉ mới sử dụng một phần rất nhỏ khả năng ấy thôi, và nếu ông cũng tác động lên phần tâm lý như ông đã tác động lên phần công nghệ thì...

Krishnamurti: Vũ trụ mở ra với bạn. Đó là điều tôi muốn nói. Não đã có khả năng làm những việc phi thường trong lãnh vực công nghệ. Bây giờ, nếu não có thể tự thoát khỏi những giới hạn tâm lý thì nó cũng sẽ phi thường như những gì nó có thể làm. Bây giờ, tôi nói não là trí; bây giờ não hoàn toàn tự do giải thoát. Bây giờ, không còn có chia rẽ. Chỉ có cái tâm toàn vẹn, nguyên thể... Tôi không muốn đi sâu vào đó, bạn hiểu mà, Pupul.

Pupul Jayakar: Nếu não có đủ năng lượng, động lực, sự hiểu biết để theo đuổi khoa học công nghệ, thế tại sao nó không...

Krishnamurti: Chuyển sang hướng khác chứ gì?

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, con người được chuẩn bị để đi vào không gian và chết đi. Do đó, vấn đề chết hay biến mất...

Krishnamurti: Nhưng đằng sau đó là đủ thứ chuyện trên đời – lòng tự hào quốc gia, sự tuyên dương, danh tiếng, làm anh hùng. Thực sự không phải con người được chuẩn bị để chết. Con người đã bị qui định, bằng một cuộc tuyên truyền rộng lớn, chết cho quê hương xứ sở mình. Hãy nhìn xem những gì con người đã làm. Nhân danh Thượng Đế, nhân danh đất nước xứ sở, con người thiêu sống thiên hạ, đã hành hạ, tra tấn thiên hạ.

Pupul Jayakar: Yếu tố gì đã khiến cho con người hiếu kỳ đi vào hướng khoa học công nghệ?

Krishnamurti: Tôi nghĩ sự giáo dục của ta chịu trách nhiệm điều đó. Ngoại trừ một số ít nền văn hóa đã chết, tất cả các nền văn hóa đều nhấn mạnh rằng bạn phải kiếm ăn, rằng bạn phải làm việc, làm việc, làm việc, rằng bạn phải học, nhớ, lặp lại. Đó là tất cả những điều họ dạy. Sáng nay, tôi đã gặp một số sinh viên ở đây, Rishi Valley.

Điều bất hạnh là họ cũng giống như vậy. Họ đã không nghĩ gì khác ngoài toán, sử, địa – nhớ, lặp lại, điểm lớn, việc làm tốt và v.v... Nếu bạn hỏi họ để biết thêm một chút gì ngoài điều họ đã học, họ chơi với ngay. Chắc bạn thấy, ngay cả việc nghĩ đến người khác họ cũng không làm.

Achyut Patwardhan: Thưa ông, số các nhà khoa học đi vào vấn đề bất khả là rất ít. Chỉ một số ít họ là muốn chuyển hướng mới. Cũng như ngày nay có một số ít người thấy cuộc khủng hoảng hiện nay của cuộc sống nhân loại. Hiện giờ, có một số ít người có đầy đủ lý do để nói rằng đây là một tình huống vô cùng khó khăn của con người và rằng não bộ phải được thám xét.

Pupul Jayakar: Họ đang thám xét não chứ không phải thức.

Krishnamurti: Thưa bạn, họ đang thám xét não cùng với các chức năng của não. Hãy đơn giản nhìn vào não. Não bộ có khả năng kỳ diệu – tôi không muốn dùng từ "khả năng", bởi vì khả năng dựa trên kinh nghiệm và khả năng hay năng lực dựa trên kinh nghiệm thì không phải là khả năng chi cả. Có một chuyển động khác không dựa trên kinh nghiệm, kiến thức. Thưa quý vị, não đã làm những điều kỳ diệu trong thế giới khoa học công nghệ, nhưng trong thế giới tâm lý não đã không chuyển động dù chỉ một phân sau hàng ngàn và hàng ngàn năm nay. Bây giờ, nếu có một sự đột phá thì trí và năng lượng của não sẽ không còn bị chia rẽ nữa. Bạn hiểu không? Thứ năng lượng của não đã thực hiện các công trình công nghệ...

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng năng lượng đã không bao giờ được giải phóng cho mục đích này.

Krishnamurti: Cho việc khác.

Pupul Jayakar: Năng lượng của chú tâm.

Krishnamurti: Đừng dùng từ "chú tâm"; hãy cứ dùng từ năng lượng, thưa bạn. Về mặt tâm lý, năng lượng của tôi thực tế là không. Và tôi nói khi sự giới hạn đã bị phá vỡ hay xuyên qua sự phá vỡ, liền có một năng lượng hoàn toàn khác hẳn. Cho đến giờ phút này, năng lượng ấy chỉ chảy theo kênh khoa học công nghệ, tức là hoạt động của tư tưởng, cho nên năng lượng đó bị giới hạn.

Phá vỡ thức không phải là do năng lượng của tư tưởng. Khoa học công nghệ là năng lượng của tư tưởng và năng lượng của tư tưởng vốn bị hạn chế.

Achyut Patwardhan: Đồng ý.

Krishnamurti: Không, không.

Pupul Jayakar: Ta phải khảo sát thêm nữa các công cụ mà con người có. Ta hãy xem xét các công cụ ấy. Một là tư tưởng và các cái khác tức là các giác quan.

Krishnamurti: Các phản ứng thuộc giác quan; tính nhạy cảm của các giác quan.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tiếp tục, tiếp tục, tiếp tục – tính nhạy cảm của các giác quan và tư tưởng, cả hai là một.

Achyut Patwardhan: Sao, thưa ông?

Pupul Jayakar: Đây là điều cần phải được thảo luận. Tính nhạy cảm của giác quan và tư tưởng phải chăng chúng là một?

Krishnamurti: Tôi sẽ chỉ ra cho bạn. Tôi vừa nắm bắt một điều, nhưng bạn đừng chấp nhận điều tôi nói. (cười) Tính nhạy cảm của các giác quan. Giác quan của ta bị kiềm chế, bị khiển sử bởi tư tưởng – đúng chứ?

Pupul Jayakar: Không.

Krishnamurti: Hãy khoan; đừng kháng cự như vậy. Tôi có thể buông bỏ vấn đề. Nếu bạn còn có ý kháng cự, chúng ta sẽ không gặp nhau.

Pupul Jayakar: Không, tôi không kháng cự.

Krishnamurti: Giác quan tôi hiện đang bị uốn nắn, bị kiểm chế bởi tư tưởng. Lấy ví dụ, khẩu vị tôi chẳng hạn – vị gì đắng cay tôi không thích, tôi thích cái gì ngọt ngào. Vậy là tư tưởng đã can thiệp vào. Vấn đề là có chẳng một chuyển động của tất cả giác quan, của toàn bộ giác quan, tuyệt đối không có sự can thiệp của tư tưởng? Trước hết, hãy nhìn và xét câu hỏi đi. Có khi nào bạn nhìn sự chuyển động menh mông của biển cả không, sự chuyển động của thủy triều và sức mạnh khủng khiếp của sóng biển bằng toàn bộ sự vận hành của các giác quan bạn không? Nếu bạn nhìn như thế, tư tưởng không can thiệp vào được. Khi tư tưởng can thiệp vào các giác quan, tất nhiên nó phải giới hạn hay kiểm soát chúng. Tôi sẽ tiếp tục đi tới bắt đầu từ đây.

Pupul Jayakar: Điều ông đã nói là như vậy: Có thách thức và các giác quan của tôi ứng đáp căn cứ vào trạng thái qui định của tư tưởng. Nhưng có một ứng đáp của giác quan...

Krishnamurti: Luôn luôn mang tính cục bộ, từng phần – bởi vì tư tưởng luôn luôn dòm ngó, luôn luôn kiểm chế các giác quan. Tôi phải. Tôi không phải.

Pupul Jayakar: Ở một thời khắc nào đó, có thể chỉ còn có nước phản ánh trong nước.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì?

Pupul Jayakar: Có thể tựa như nước phản ánh trong nước. Có thể có một trạng thái trong đó các giác quan không chứa một vật.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Vậy, tôi muốn đi xa hơn – nếu ông không chặn họng tôi.

Krishnamurti: (cười) Không đâu.

Pupul Jayakar: Tức là, có một sự nối kết giữa các giác quan – tôi không rõ lắm về điều này. Chắc ông thấy, khi ông nghĩ đến não của ông, ông nghĩ nó ở đâu đó trong đây (sờ đầu). Nhưng khi các giác quan không động đây từ tư tưởng, không chứa chấp tư tưởng thì vị trí hoạt động thay đổi.

Krishnamurti: Đúng đấy. Đó là tất cả những gì tôi nói, đơn giản thôi. Khi các giác quan quan sát một cách toàn vẹn thì không còn có trung tâm nữa. Khi bạn nhìn một cách toàn vẹn biển cả chuyển động hay cảnh trí tuyệt vời của dãy núi Hy Mã Lạp Sơn khi bầu trời không gợn mây thì không còn có trung tâm nữa, không còn có tư tưởng nữa. Lúc tư tưởng xen vào là có trung tâm ngay. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Ta đã thảo luận về tư tưởng, ta đã thảo luận về các giác quan. Có một chuyển động thứ ba nào khác không?

Krishnamurti: Vâng, đó là tất cả vấn đề.

Achyut Patwardhan: Đó là cái gì? Xin bà vui lòng lặp lại.

Pupul Jayakar: Ta đã nói về tư tưởng, ta đã nói về các giác quan. Tôi xin hỏi có chẳng một chuyển động khác?

Krishnamurti: A! Đây là chỗ khó. Có chẳng một công cụ – không, không phải công cụ mà là một chuyển động, một hành động, một trạng thái không tĩnh chết nhưng cũng không phải cái động của tư tưởng? Phải đó là câu hỏi của bạn không?

Pupul Jayakar: Không phải là cái động của tư tưởng, không phải là cái động của giác quan.

Krishnamurti: Khoan, hãy nhìn cẩn thận hai vật này – "không phải tư tưởng" và "không phải cái động của giác quan". Khi bạn nhìn biển với tất cả giác quan thì không có cái động của giác quan. Đúng không? Tất nhiên rồi. Các giác quan không biết rằng chúng được nâng lên cao tột. Không biết tôi trình bày có rõ chưa. Bất cứ điều gì là tuyệt hảo đều không nhận biết nó là tuyệt hảo. Tính thiện, trong ý nghĩa cao tột của từ này, cũng không biết là nó thiện.

Pupul Jayakar: Ông đang nói về cái tinh túy, cái cốt tủy của mọi tư tưởng, của tất cả các giác quan. Vậy tự thân cái tinh túy ấy là công cụ rồi.

Krishnamurti: Không; khoan đề cập cái đó đã. Khi giác quan được nâng lên tuyệt hảo, giác quan không còn giác nữa. Ta chỉ nhận ra rằng các giác quan hoàn toàn tỉnh thức khi tư tưởng xen vào. Cái trạng thái cao tột đã mất. Bây giờ, khi tư tưởng tri giác sự giới hạn khủng khiếp của nó, nó tan vỡ ngay. Nhưng nhận ra điều đó không phải bằng nói năng mà bằng cách thực sự thấy trong chuyển động không có chỗ cho tư tưởng... Chờ một phút, tôi cần phải thận trọng đào sâu chỗ này. Pupul, ta đang cố đạt tới điều gì đây?

Pupul Jayakar: Ta đang đọc truyện kể về sự tích của nhân loại và ta đang hỏi cái công cụ ta dùng để đọc ấy là gì?

Krishnamurti: Tôi sẽ nói rõ với bạn. Truyện kể về sự tích nhân loại là một chuyển động bất tận. Nó vốn vô thi và vô chung, không có chỗ bắt đầu và chấm dứt. Nếu khi bạn nhận ra rằng nó không có chỗ chấm dứt... Nhưng vì nào tôi bị giới hạn nên mới nhìn thấy có chỗ chấm dứt.

Đúng không? Do đó, tôi mới tiếp cận sách nhằm khám phá xem cái chỗ chấm dứt, cái chỗ cuối cùng của mọi sự ấy là gì.

Pupul Jayakar: Tìm kiếm là mong đi đến chỗ chấm dứt, chỗ cuối cùng.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên. Nhưng nhận ra rằng không có chỗ chấm dứt – bạn hiểu như thế nghĩa là gì không?

Nhận ra rằng không có chỗ chấm dứt, chung cục, cuối cùng là bước vào cái gọi là tình yêu hay lòng từ. Tình yêu không có chỗ cùng tận. Tôi có thể yêu vợ tôi – nàng chết hay tôi chết, nhưng cái gọi là tình yêu ấy vẫn tiếp tục, tình yêu không có chỗ cùng tận. Nhưng bởi vì tôi tự đồng nhất vào với vợ tôi nên, hoặc tôi nói rằng người yêu của tôi đã ra đi hoặc tôi bắt đầu yêu người khác. Và tất cả đó không gì hơn chỉ là khoái lạc. Bây giờ tôi không muốn đi sâu vào vấn đề đó. Vậy, bạn đọc cuốn truyện ấy cách nào? Bạn không đọc chi cả. Đúng không? Và không có sách truyện gì để đọc cả. Và khi bạn thực sự đạt đến chỗ thâm diệu đó, tức là cuốn truyện ấy không có chỗ bắt đầu và chấm dứt, bạn nhận ra rằng bạn chính là cuốn sách ấy. Thế không có nghĩa bạn trở nên bất diệt, nhưng sự sống đó dưới dạng một sự chuyển động vốn bất tận. Bây giờ, đó là toàn thể vạn vật. Bây giờ, đó là vũ trụ. Bây giờ, đó là cái nhất thể nguyên vẹn. Bạn nghĩ tôi đã nói những điều vô nghĩa phải không? Nếu có người nghe tất cả mọi điều ấy – tất nhiên phải là người nghiêm túc – phải chăng điều tôi nói nghe ra là cực kỳ điên dại? Tuy nhiên những điều tôi nói không điên đâu. Nó hết sức logic và cực kỳ sáng suốt và có thể được phát biểu ở Sorbonne, Harvard hay Delhi. Nó sẽ vững như bàn thạch đấy.

KHÁM PHÁ CỘI NGUỒN

Krishnamurti: Liệu ta có thể làm một cuộc trao đổi về một đề tài nào đó hấp dẫn, chẳng những với tâm trí Phương Tây mà cả với tâm trí Ấn Độ có lẽ đã suy tưởng về các đề tài này dài lâu hơn thế giới Phương Tây. Coi trọng cả Đông lẫn Tây, theo bạn nghĩ điều gì là có ý nghĩa to lớn hơn cả? Theo bạn nghĩ, điều gì bền vững, điều gì là giá trị hơn cả?

Pupul Jayakar: Thưa ông, cuộc sống của phần đông người đời chúng ta là quá đổi phù phiếm và vô vị.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Nếu không tự mình khám phá ở nội tâm cái khả năng vượt qua sự phù phiếm vô vị đó, ta sẽ không bao giờ trở về với suối nguồn sáng tạo. Chắc ông thấy, khi trí não là một suối nguồn sáng tạo thì gặp bất kỳ tình huống, hoàn cảnh nào, dường như người ta vẫn có thể vượt qua. Và điều này chỉ diễn ra khi trí não không còn lệ thuộc, tùy thuộc vào bất cứ gì và khi nó trống không, khi nó tri giác hay giác ngộ.

Trong vài tháng gần đây, tôi thường tự hỏi – nguồn cội của sáng tạo là gì?

Krishnamurti: Tôi tự hỏi không biết bạn hiểu "sáng tạo"

là gì? Người nghệ sĩ nói họ sáng tạo. Bạn có gọi hoạt động của một nhà thơ, một nhà tư tưởng hay ngay cả một nhà khoa học thực hiện một khám phá mới là hành động sáng tạo không?

Pupul Jayakar: Cũng có thể.

Krishnamurti: Nhưng bị giới hạn.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tại sao đưa vào đây từ "giới hạn"?

Krishnamurti: Được rồi, tôi không dùng từ "giới hạn". Thay vào đó, hãy dùng từ "cục bộ", "phiến diện".

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, tôi không thể đưa vào đây từ "phiến diện" vì tôi chưa hiểu từ kia.

Krishnamurti: Nó mang tính cục bộ, tính phiến diện bởi vì nó không liên hệ với cuộc sống thường nhật. Nhà khoa học có thể khám phá những điều phi thường và do đó, gọi cuộc sống họ là sáng tạo. Nhưng nhà khoa học lớn nhất có thể có một cuộc sống hết sức tồi tệ.

Pupul Jayakar: Nhưng chắc ông thấy, vì thế tôi đã không nói đến hoạt động sáng tạo...

Krishnamurti: Mà là một trí não sáng tạo?

Pupul Jayakar: Một nền tảng, một trí não, một tri giác nằm trong sáng tạo.

Krishnamurti: Tôi nghĩ bạn nên trình bày rõ vấn đề hơn.

Pupul Jayakar: Ông đã không bao giờ giải bất kỳ câu hỏi nào về nguồn gốc của sự thể hiện. Hãy đề cập ở bình diện đơn giản nhất, "Sự xuất hiện" của bất kỳ vật gì.

Krishnamurti: Về sự sinh thành – một đứa bé hay một cây xoài hay một con chim – chứ gì? Phải chăng bạn hỏi

nguồn gốc của sự sống là gì – cả cái thể hiện và cái không thể hiện?

Pupul Jayakar: Vâng. Nếu có thể tôi muốn khảo sát điều ông vừa nói ngay bây giờ. Cái biểu hiện, cái thể hiện, cái không thể hiện và cái tiền thể hiện... Tôi sẽ không dùng từ không thể hiện.

Krishnamurti: Ta khảo sát đề tài này trong lãnh vực khoa học công nghệ hay trong lãnh vực mà bạn và tôi đều không biết? Khoan đã. Tôi muốn làm rõ. Bởi vì, rốt lại, ta biết sự sinh thành của một hài nhi. Ta biết nó xuất hiện ra làm sao.

Pupul Jayakar: Ta biết nó sinh ra như thế nào, nhưng ta vẫn không biết...

Krishnamurti: Điều gì?

Pupul Jayakar: Sự sống xâm nhập vào nó. Chắc chắn ông thấy, thực tại của việc sinh hết sức khác biệt với sự mô tả về việc sinh.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Với mọi vật đều như vậy.

Krishnamurti: Sự mô tả vật không phải là vật. Lý giải không phải là hiện thực.

Pupul Jayakar: Nhưng ta không thể sống mà không xuất hiện trong cuộc sống.

Krishnamurti: Tôi không hiểu bạn muốn truyền đạt điều gì. Tôi không có ý làm cản trở cuộc thảo luận; tôi thực sự không hiểu. Ta có thể nói về nguồn cội, sự bắt đầu của mọi sự sống là gì hay tồn tại là gì không, không phải để trở lui lại mãi mà là ra sức khám phá hay tiếp cận cái bắt đầu của muôn vật? Bạn theo kịp ý tôi chứ? Như bạn thấy,

tín đồ của các tôn giáo khác nhau đều bảo rằng Thượng Đế là nguồn cội của muôn vật. Nhưng Thượng Đế chỉ là một từ và từ ngữ thì không truyền đạt... Bạn hiểu điều tôi nói chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Ngay bây giờ, ta đang quan tâm xem xét nguồn gốc của mọi sự sống. Phải chăng ta đang thực sự đào sâu – không dựa vào bất kỳ tín điều, giáo điều nào... hay ta đang mở ra một cuộc đối thoại mang tính lý thuyết, ở đó, ta như kẻ đang đi giữa hiện thực và phi hiện thực và ra sức khảo sát bằng tư tưởng? Tôi không biết bạn có hiểu điều tôi nói không?

Pupul Jayakar: Tôi hiểu ông nói gì. Chắc ông thấy, thưa ông, ta đã biến từ "sáng tạo" thành nông cạn, như ông đã nói, ta nghĩ rằng sáng tạo là vẽ tranh, viết sách hoặc khám phá điều gì đó trong khoa học.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Nhưng tận nền tảng, toàn bộ ý nghĩa của một cội cây, một con người, trời đất...

Krishnamurti: Con người đã nêu câu hỏi này...

Pupul Jayakar: Tất nhiên, con người đã nêu câu hỏi này.

Krishnamurti: Họ đã hỏi ý nghĩa và nguồn cội của tất cả muôn vật này là gì?

Pupul Jayakar: Vâng, từ đâu mà chúng xuất hiện?

Krishnamurti: Thế đấy. Đó là điều bạn đang hỏi, phải không? Nguồn cội từ đó muôn vật khởi hiện là gì?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nguồn cội của tất cả sự tồn sinh, của tất cả sự sống, của tất cả hành động là gì? Bây giờ, ta tìm hiểu

cách nào đây? Thái độ tiếp cận của ta là gì? Ta thâm nhập tìm hiểu một vật vốn đòi hỏi một sự tự do giải thoát phi thường (và chính từ "tự do" có nghĩa là tình yêu, là lòng từ) và một trí não tuyệt đối không bị qui định, nếu tôi có thể dùng từ này, được không? Việc làm này đòi hỏi một trí não mang tính đồng thời, vừa thực tiễn vừa nhạy cảm và yêu thương trùm khắp.

Pupul Jayakar: Tôi không thể bắt đầu như thế.

Krishnamurti: Không. Vậy bằng cách nào ta đạt đến đó và từ đó mà tới luôn.

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu ông đặt vấn đề cách ấy, tôi chịu chết thôi, tôi không thể cự quây gì được.

Krishnamurti: Không. Tôi chỉ hỏi thôi, tôi không nói sự việc phải như thế. Đây không phải là tiến trình khám phá, đúng không?

Pupul Jayakar: Tôi xin thưa rằng câu hỏi này khởi lên trong trí não tôi và tôi muốn đi theo cùng câu hỏi ấy.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Nếu tôi nói rằng trí não chỉ có thể hỏi khi nó tự do giải thoát, tức yêu thương, vậy tôi phải làm gì?

Krishnamurti: Bạn không phải làm gì cả. Nhưng bạn phải tìm hiểu và khám phá cách nào đây một câu hỏi đã được con người nêu lên từ hàng triệu triệu năm rồi? Bạn tìm hiểu và khám phá cách nào đây, cái điều mà con người đã gán cho nó một tên gọi và rồi cảm thấy thỏa mãn với nó? Ta không làm như thế. Ta đang hỏi, trí não tìm hiểu và khám phá cách nào cái điều ắt hẳn phải là phi thường, phải mang tính không chỉ vũ trụ phổ quát – nếu tôi có thể dùng từ đó – mà còn là một trật tự tối thượng nữa. Công

cuộc tìm hiểu khám phá của ta phải bắt đầu cách nào đây? Bắt đầu từ đâu? Nếu bạn dùng tư tưởng để tìm hiểu, khám phá, việc làm đó không tiến xa được.

Pupul Jayakar: Không. Ông đã hỏi: Công cuộc tìm hiểu khám phá bắt đầu bằng cách nào?

Krishnamurti: Vâng, cái cung cách, cái thái độ tiếp cận vấn đề của trí não muốn...

Pupul Jayakar: Hiển nhiên là bằng cách tri giác cái tình thế mất trật tự, hỗn loạn trong chính mình.

Krishnamurti: Bạn thấy đó, Pupul, rốt lại, tôi là một biểu hiện. Tôi đã được sinh ra. Tôi là một con người.

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ông, rõ ràng là không thể có một khởi điểm nào khác.

Krishnamurti: Ngoại giới và nội giới, tiêu chuẩn nào dùng để đo lường cái thế giới bên ngoài và bên trong ấy? Sự đo lường ấy là gì? Tôi không dùng từ "đánh giá, lượng giá"; tôi chủ ý dùng từ "đo lường".

Pupul Jayakar: Nhưng có cần thiết để đo lường không?

Krishnamurti: Nếu tôi tìm hiểu khám phá chính mình trong một tu viện, tôi có thể tự dối gạt một cách kinh khủng. Nhưng nếu tôi đo lường được – hãy để tôi tạm dùng từ này – những gì thực sự đang diễn ra bên ngoài tôi, nếu tôi có thể quan sát thế giới bên ngoài mà tuyệt dứt thành kiến, định kiến và nếu tôi có thể thấy và liên hệ những gì đang diễn ra bên ngoài với những gì đang diễn ra bên trong. Bây giờ, tôi sẽ thấy đó là một chuyển động duy nhất chứ không phải hai chuyển động tách biệt.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi không sống trong tu viện, tôi đang sống giữa đời.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Và bởi sống giữa đời nên tôi thấy hành động diễn ra ở nhiều bình diện khác biệt – hành động có liên hệ và không liên hệ với tôi. Tôi cũng thấy trong tôi có những phản ứng trước các hành động đó. Tôi thấy cái năng lực tôi có được do thu gom qua nhiều năm. Tôi cũng có thể ngay cả sống mà không có phản ứng. Tôi thấy tất cả mọi điều đó. Tôi đi vào đó. Tôi đi cùng nó.

Krishnamurti: Bạn là nó. Đừng nói, "Tôi đi cùng với nó".

Pupul Jayakar: Vâng, tôi chính là nó.

Krishnamurti: Bạn là cái đó.

Pupul Jayakar: Nhưng chắc ông thấy, đối với cái động bên trong, dễ nói, "Tôi là nó". Thấy cái động bên trong liên hệ với cái động bên ngoài là khó khăn hơn nhiều lắm. Nếu ông bảo với tôi rằng tôi là tất cả mọi cuộc chiến tranh đang diễn ra trong thế giới, thật quá khó để tôi thấy.

Krishnamurti: Không, Pupul, chúng ta chịu trách nhiệm – trong ý nghĩa sâu xa nhất của từ này – về các cuộc chiến đang diễn ra.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng trách nhiệm đó quá xa vời đối với tôi. Ông phải hiểu trách nhiệm đó là trách nhiệm từ xa. Tôi có thể nói, "Vâng, tôi có trách nhiệm", nếu tôi lãnh "trách nhiệm" đến cùng, đến nghĩa lý tận cùng, nhưng tôi không thể liên kết nó y như tôi liên kết những gì bên trong tôi.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Đương nhiên, phản ứng trong tôi là phản ứng sống.

Krishnamurti: Tôi hy vọng câu hỏi kế tiếp của tôi không

đi ra ngoài hướng thảo luận của chúng ta. Tôi muốn biết tại sao bạn không cảm thấy hoàn toàn trách nhiệm về chiến sự bạo tàn, những điều khủng khiếp đang diễn ra trên thế giới? Tại sao bạn không cảm thấy hoàn toàn trách nhiệm chứ?

Pupul Jayakar: Ta hoàn toàn trách nhiệm cách nào? Vì đã được sinh ra à?

Krishnamurti: Không; nhưng toàn bộ cách sống, toàn bộ cách nghĩ tưởng và hành động của tôi – như một người theo chủ nghĩa quốc gia dân tộc, cái này hay cái khác – đã góp phần tạo nên tình huống hiện nay của thế giới.

Pupul Jayakar: Ông đang làm cho vấn đề quá khó khăn. Một người phạm tội giết người. Tôi không thể nói tôi chịu trách nhiệm về tội giết người đó.

Krishnamurti: Tất nhiên là không.

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông biết không khi ông mở rộng vấn đề ở tầm đó, tôi không cảm thấy khía cạnh thực tiễn của nó.

Krishnamurti: Hãy tạm thời gác việc đó lại đi. Tôi đã nêu một câu hỏi. Thôi hãy gác lại đó đi.

Pupul Jayakar: Vâng. Tôi nghĩ gác lại đó là tốt. Nhưng ta hãy khảo sát sâu vào nền tảng của cuộc sống, tức cái tính đang là của sự sống.

Krishnamurti: Tính đang là (Isness) – động từ "là" (is).

Pupul Jayakar: Con đường khảo sát duy nhất là đi sâu vào chính mình – bất kỳ điều đó mang ý nghĩa gì.

Krishnamurti: Tốt. Bây giờ hãy tạm dùng các từ – đi, chuyển hay thâm nhập toàn bộ cái vật cực kỳ phức tạp là chính mình. Tôi không thể bước vào, thâm nhập vào đó

như là một người-quan-sát từ bên ngoài, bởi vì tôi là chính cái đó.

Pupul Jayakar: Vâng, ngay cả tôi nói tôi là gì cũng không được.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Tôi không nói; tôi khám phá, tôi lột trần.

Krishnamurti: Lột trần, vâng. "Lột trần", chính xác hơn khám phá.

Pupul Jayakar: Tôi tự lột trần để xem tôi là gì. Và trong việc lột trần tôi là gì đó, tôi thấu hiểu rằng tôi đang lột trần toàn bộ cuộc sinh tồn của con người.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Có thể thấy được.

Krishnamurti: Vâng, hết sức đơn giản thôi.

Pupul Jayakar: Trong hành trình mở bày hay lột trần ấy, những sự vật trên bề mặt căn cứ được quét sạch.

Krishnamurti: Việc đó hoàn toàn đơn giản thôi.

Pupul Jayakar: Nhưng một khi cái lớp mặt ấy không còn, căn phòng đã được quét sạch.

Krishnamurti: Điều đó cũng không quan trọng sao? Ai đứng ra quét căn phòng? Thế nghĩa là gì – đã quét sạch căn phòng? Ban theo kịp điều tôi hỏi chứ? Phải chăng cái hành động quét sạch hay tẩy sạch hay lột trần là tách ly, là xa lìa tất cả những phản ứng nông cạn, những qui định nông cạn và là một hành động thâm nhập vào thực chất của cái động qui định trí não?

Pupul Jayakar: Thưa ông, dĩ nhiên ta không thể nói ta đã quét sạch căn phòng và việc đó đã xong...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Bụi bặm lại bám lại.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Quét là một hành động của sự sống. Các thành phần thô ráp có thể được loại bỏ. Chắc ông thấy, có thể quét sạch những vật cụ thể hơn, còn các vật tinh tế vẫn tồn tại trong những góc ngách mà ta chưa thể tiếp cận được.

Krishnamurti: Vâng, đúng thế. Nhưng ta hãy bàn sâu thêm vào các vật cụ thể...

Pupul Jayakar: Ông biết, Krishnaji, ví dụ như sự tham lam...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Hay ghen tị.

Krishnamurti: Vâng, và thù hận. Nhưng, Pupul, liệu ta có thực sự thoát khỏi thù hận? Liệu ta có thể xóa sạch thực sự lòng thù hận? Hãy đào sâu vào đó một chút. Thoát khỏi lòng thù hận phải là việc làm phi thường. Có thể thoát khỏi mọi ý nghĩ gây hấn, mọi ý nghĩ thù địch không? Không ai là kẻ thù cả. Bạn chính là kẻ thù của bạn.

Pupul Jayakar: Nhưng lòng thù hận là việc khác.

Krishnamurti: Thế nên tôi mới muốn thảo luận.

Pupul Jayakar: Nó khác là do cái tính cách gây hấn. Ta hãy bàn sâu vào đó.

Krishnamurti: Gây hấn liên hệ với lòng thù hận, bởi vì chúng xuất phát từ một hành động. Sự gây hấn của một quốc gia hay một cá nhân tất phải làm tổn thương một quốc gia hay người khác. Và sự tổn thương đó khiến sinh thù hận.

Pupul Jayakar: Vâng, vì thế tôi mới nói có những điều thô ráp và những điều tinh tế. Thù hận – bất cứ kẻ nào biết thù hận – đều bảo rằng lòng thù hận có một sức mạnh và tàn phá khủng khiếp. Nhưng tính gây hấn, ở một phạm vi nào đó, vốn là bản tính của ta.

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên, nó thuộc...

Pupul Jayakar: Có thể tính gây hấn là thành phần cấu tạo nên con người.

Krishnamurti: Vâng, để tồn tại và tất cả những gì đại loại như thế.

Pupul Jayakar: Bạn có thể có tính quyết đoán, khẳng định hơn người khác, đó cũng là gây hấn. Quyết đoán, khẳng định không phải là thù hận. Vì thế, tôi mới phân biệt giữa vật thô hơn, có thể được quét sạch và ...

Krishnamurti: Nhưng bằng cách nào ta biết điều nào thô và điều nào tinh. Trí não nào nói đây là ...Pupul, tôi luôn đi. Hãy tới luôn đi.

Pupul Jayakar: Thế nên tôi nghĩ cách duy nhất để thâm nhập vào đấy là thấy không có vật gì là không quan trọng.

Krishnamurti: Không vật gì, không phản ứng nào...

Pupul Jayakar: Là không quan trọng.

Krishnamurti: Vâng, không vật gì là không quan trọng và rằng mọi sự, mọi phản ứng đều bắt nguồn từ sự qui định của ta.

Pupul Jayakar: Thưa ông, gần đây tôi thấy người ta đúc một chảo gang khổng lồ – đường kính khoảng trên hai thước. Một vết nứt nhỏ – không cần biết nứt cỡ nào – cũng có thể làm ... cũng có thể làm vỡ toang chảo. Cũng tương tự

chính xác như vậy, dù nhẹ nhàng cỡ nào, tinh tế cỡ nào, vẫn có thể làm vỡ toang công cuộc tìm hiểu khám phá.

Krishnamurti: Tôi hiểu điều đó. Không phải bạn nói với tôi rằng cần phải quyết liệt tu tập, quyết liệt giữ giới, cực kỳ chú tâm, cần kiểm soát dữ dội, cần năng lượng và đôi tay tinh xảo – tựa như người thợ gốm để nặn ra những vật phẩm tuyệt đẹp?

Pupul Jayakar: Không phải vậy sao?

Krishnamurti: Ồ vâng, đúng vậy.

Pupul Jayakar: Và đây là chỗ tôi nghĩ người ta hiểu từ ngữ ông dùng – từ "tự do", và diễn giải từ ấy như là một sự mềm yếu của tinh thần.

Krishnamurti: Ồ, không, không, không.

Pupul Jayakar: Ta hãy tiếp tục tìm hiểu điều này...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Vì nó rất quan trọng.

Krishnamurti: Trời ơi! Không phải sự mềm yếu của tinh thần đâu.

Pupul Jayakar: Không phải, nhưng thưa ông, theo chỗ tôi hiểu tự do giải thoát là không chấp nhận bất cứ thế lực, quyền lực nào cả, không quyền lực trong lãnh vực tâm lý, tinh thần. Tôi có thể xem tự do giải thoát như một bùa hộ mệnh cho phép tôi nghĩ không cần thiết phải làm một số điều nào đó.

Krishnamurti: Ồ, không, không, không.

Pupul Jayakar: Tôi có thể nghĩ tôi sống một cuộc sống tầm thường vô vị. Tôi có thể nghĩ cuộc sống đó là không thành vấn đề gì cả; tôi có thể nghĩ rằng không có gì ở đời

này là quan trọng.

Krishnamurti: Không, không. Đây Pupul, chính từ "tự do giải thoát", theo chỗ tôi hiểu, là yêu, là thương...

Pupul Jayakar: Giữ giới quyết liệt. Ta có thể dùng từ "giới" chứ?

Krishnamurti: Tôi biết bạn dùng từ "giới", nhưng tôi không chắc...

Pupul Jayakar: Tôi nói đến "giới" như là một yêu cầu trong quan sát sao cho cái tâm thường vô vị không khoảnh khắc nào được xâm nhập.

Krishnamurti: Không, chắc bạn thấy, vấn đề là thế này: Liệu quan sát tức giác tri, giác ngộ có cần phải tu tập không? Có cần phải giữ giới không? Ta phải hiểu nghĩa của từ "giới".

Pupul Jayakar: Thưa ông, thông thường ta hiểu giới là tập trung. Lấy ví dụ, tôi ngồi chân xếp treo và nhìn vào vách, mắt không nháy mỗi buổi sáng, đồng thời buộc mình phải loại bỏ tất cả mọi tư tưởng, đó có thể được xem là giới. Tôi cũng hiểu giới là giữ cho trí não tỉnh thức trước sự kiện rằng nó phải tri giác từng động đập bên trong nó. Thưa ông, đấy cũng là giới.

Krishnamurti: Không, Pupul, giới trong nghĩa thông thường là dính với tu tập, với rập khuôn, với bất chước, kiểm chế.

Pupul Jayakar: Không, nhưng nếu có sự chăm chỉ, chuyên cần... Thưa ông, không chăm chỉ, không chuyên cần, không gì có thể được cả. Vậy, có thể thay thế từ "giới" bằng từ "chăm", "chuyên" không?

Krishnamurti: Khoan, khoan. Hãy đi chậm chậm. Chăm

chỉ, chuyên cần có nghĩa là "tri giác" việc bạn đang làm, điều bạn đang nghĩ, tri giác những phản ứng của bạn.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và từ các phản ứng đó, quan sát các hành động diễn ra. Bây giờ, câu hỏi được nêu lên là: Trong hành động quan sát, tri giác đó, phải chăng hành động bị kiểm chế, hành động bị ép vào một khuôn mẫu nào đó?

Pupul Jayakar: Không, hiển nhiên là không.

Krishnamurti: Điều mà tôi hoàn toàn phản đối – và đấy cũng là đề tài ta đang thảo luận – là từ "giới luật".

Pupul Jayakar: Nhưng, thưa ông, nếu tôi có thể nói, ông đã trở nên dị ứng với từ đó.

Krishnamurti: Không, tôi không dị ứng; tôi có dị ứng nhưng không phải dị ứng với từ đó. *(Cười)*

Pupul Jayakar: Không thưa ông, ông giới hạn việc dùng từ đó chỉ trong ý nghĩa thúc ép vật gì đó vào khuôn.

Krishnamurti: Vâng, nhưng tôi vẫn chủ trương rằng chính động thái học có giới luật riêng của nó.

Pupul Jayakar: Vâng. Nhưng động thái học diễn ra cách nào? Xin ông vui lòng trở lui một bước nhé. Do đâu mà cần phải quan sát? Tại sao tôi phải quan sát?

Krishnamurti: Vì một lý do hết sức đơn giản, thấy liệu trí não con người có thể làm thay đổi điều gì đó, thay đổi chính mình, thay đổi thế giới đang đi vào địa ngục.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng thưa ông, nếu ta bắt đầu với tiền đề đó...

Krishnamurti: Không, không, không phải là tiền đề; sự thật là như vậy.

Pupul Jayakar: Được rồi, nếu tôi bắt đầu từ đó, hay nếu tôi bắt đầu từ đau khổ – đó là chỗ bắt đầu chân thực.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Thực sự đau khổ là chỗ bắt đầu. Nhưng tôi nghĩ ta đã lẩn tránh.

Krishnamurti: Vâng, tôi hiểu.

Pupul Jayakar: Vâng, ta hãy trở lui lại câu hỏi.

Krishnamurti: Ta đã bắt đầu câu chuyện bằng cách tra hỏi thâm nhập vào nguồn cội, vào nền tảng của tất cả mọi sự sống.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Thâm nhập, tra hỏi vào cội nguồn, tức là bạn phải thâm nhập hỏi han về chính bạn, bởi vì bạn là biểu hiện của nguồn cội.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bạn là cuộc sống.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, ta đang thử thảo luận cội nguồn đó, và tôi chỉ có thể làm được việc đó bằng cách thấu hiểu chính tôi.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Cái 'tôi' thì phức tạp kinh khủng. Cái 'tôi', cái ngã phức tạp mà sống động; nó là một thực thể rồi beng, đầy hỗn loạn, vô trật tự. Vậy ta phải tiếp cận cách nào một vấn đề phức tạp, một vấn đề không dễ gì chẩn đoán được? Phải chăng ta nói, "Điều này đúng, điều kia sai", nó "phải là" hay "không phải là" cái gì đó?

Pupul Jayakar: Phải chăng vì ta bắt đầu với chủ ý tìm

kiếm trật tự nên ta mới gặp cái vô trật tự?

Krishnamurti: Tôi không trông mong tìm thấy trật tự hay vô trật tự chi cả. Ta đã đánh mất một khâu nào đó. Tôi đã nói thế giới đang hỗn loạn, đảo điên, đang mất trật tự. Tôi quan sát; tôi thấy quả là như thế. Tôi bắt đầu từ đó.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vô trật tự, hỗn loạn ở bên ngoài và ở bên trong. Tôi đang sống trong tình cảnh vô trật tự. Hãy tạm gác vấn đề đó lại một lúc đi. Bây giờ tôi phải hiểu hay giác tri nguồn gốc của cảnh sống vô trật tự ấy cách nào đây? Nếu tôi có thể bắt đầu thấu hiểu nguồn gốc của cái vô trật tự, tôi mới có thể thâm nhập càng lúc càng sâu vào cái có thể là hoàn toàn vô trật tự mà cũng có thể là hoàn toàn trật tự. Bạn hiểu kịp ý tôi chứ?

Pupul Jayakar: Phải chăng bằng cách sống đơn giản, nếu có thể?

Krishnamurti: Vâng, đó là điều tôi muốn nói.

Pupul Jayakar: Và tôi có một số công cụ hay phương tiện để tra xét, hỏi han: Mắt, tai, các giác quan khác.

Krishnamurti: Vâng, nhưng bạn đừng dùng tai hay mắt của mình để tra vấn.

Pupul Jayakar: Không dùng sao?

Krishnamurti: Vâng, chỉ dùng thật ít thôi. Tôi tìm hiểu, hỏi han khi tôi nhìn thế giới bên ngoài quanh tôi hoặc tôi đọc cái gì đó. Câu hỏi được nêu lên là: Liệu tôi có nhìn vào trong tôi bằng mắt không? Tôi có thể nhìn thấy tôi trong gương bằng thị giác. Nhưng tôi không thể thấy chính cái tôi phức tạp bằng đôi mắt của tôi. Tôi phải tri giác cực kỳ nhạy bén, tuyệt dứt chọn lựa, cái 'tôi' phức tạp ấy.

Pupul Jayakar: Tại sao ông nói rằng ông không thể tri giác bằng mắt của ông?

Krishnamurti: Bạn hiểu gì khi nói "Bằng mắt của ông"? Bạn hiểu là con mắt nội tâm à?

Pupul Jayakar: Không. Chắc ông thấy, có cái nhìn ra ngoài và có cái nhìn, cái nghe vào trong.

Krishnamurti: Bạn phải cẩn thận một chút ở đây, vì nó đưa đến sai lạc.

Pupul Jayakar: Hãy đào sâu vào đó. Có cái khác à?

Krishnamurti: Vâng, tôi nghĩ là có đấy.

Pupul Jayakar: Vậy hãy đào sâu vào cái khác ấy đi, thưa ông. Mắt, tai không thuộc cái khác ấy chứ?

Krishnamurti: Hành động thờ, nghe, thấy, cảm? Chúng thực sự là các phản ứng hay ứng đáp thuộc giác quan có phải vậy không? Tôi thấy màu sắc. Tôi nghe tiếng động. Tôi nếm mùi vị và v.v... Tất cả đấy đều là phản ứng thuộc giác quan.

Pupul Jayakar: Vâng. Nhưng không có cái thấy cơn giận – phản ứng giận dữ – cái nghe phản ứng của cơn giận sao?

Krishnamurti: Bạn nghe với đôi tai bạn hay quan sát cơn giận?

Pupul Jayakar: Ông quan sát cơn giận cách nào?

Krishnamurti: Khi bạn giận, bạn tìm hiểu nguyên nhân và hậu quả của nó.

Pupul Jayakar: Khi ông đang cơn giận, ông không thể...

Krishnamurti: Vâng, lúc đó bạn không thể. Nhưng sau đó...

Pupul Jayakar: Ta thấy trí não đã ở trong một cơn giận

dữ. Nhưng, thưa ông, ông dùng từ "thấy". Ông nói rằng ông thấy trí não...

Krishnamurti: Tôi hiểu bạn muốn hỏi gì. Bạn hỏi hành động nghe, hành động cảm thấy bên trong ấy – phải chăng các hành động ấy là do đôi mắt thực hiện? Tức là, phải chăng ta thấy, phải chăng ta nghe – bên trong – bằng mắt ta và bằng đôi tai thuộc giác quan?

Pupul Jayakar: Nếu ông nói cách ấy, ông không bao giờ giải quyết được vấn đề, vì thính giác quen được dùng để nghe cái bên ngoài, nó không bao giờ hiểu được, nghe được bên trong, nghe ở nội tâm là gì.

Krishnamurti: Nhưng nếu ta nói về tri giác, về giác chắc có thể hiểu được phải không?

Pupul Jayakar: Không, thưa ngài, tôi cho rằng có thể hiểu được nếu ông nói về cái thấy, cái nghe bằng mắt và bằng tai – bởi vì có cái thấy và cái nghe bằng mắt và tai.

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi nghe bạn phát biểu ý này. Tôi đã hiểu các từ ngữ và thấy ý nghĩa của điều bạn đang nói. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Sự truyền đạt về ngôn từ đã xảy ra.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Còn cái phần nghĩa lý thâm sâu...

Pupul Jayakar: Cũng đã diễn ra, thưa ông. Ngay lúc tôi nghe ông và thấy ông, tôi cũng nghe và thấy chính trí não tôi, nền móng của trí não tôi.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Vậy, lúc đó điều gì diễn ra?

Krishnamurti: Ai đang nghe?

Pupul Jayakar: Có hành động nghe. Tôi không nói ai nghe.

Krishnamurti: Nhưng khoan đã, Pupul, ta phải thật rõ ở điểm này. Hãy đào sâu vào đó cẩn thận hơn.

Pupul Jayakar: Hãy lấy ví dụ một hành động trong đó ông hoàn toàn chú tâm, trạng thái trí não trong hành động hoàn toàn chú tâm ấy là gì?

Krishnamurti: Hành động sinh ra từ chú tâm hoàn toàn là gì? Tôi sẽ trả lời. Nhưng để trả lời câu hỏi đó, trước tiên ta phải hiểu chú tâm hoàn toàn là gì. Chú tâm không phải là tập trung tư tưởng. Tôi nghĩ vậy là đã rõ.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông. Chưa rõ.

Krishnamurti: Không, Pupul, đây không phải là việc đồng ý suông. Tôi muốn rõ điều đó.

Pupul Jayakar: Thưa ông, dĩ nhiên chú tâm không phải là tập trung.

Krishnamurti: Chú tâm nghĩa là không có trung tâm để từ đó bạn chú tâm.

Pupul Jayakar: Không, tất nhiên là không.

Krishnamurti: Đừng chỉ nói "Tất nhiên là không" mà hãy thấy ý nghĩa hàm chứa trong đó.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi muốn hỏi ông một điều. Phải chăng ta đang phủi bụi bên ngoài?

Krishnamurti: Không, không, tôi không muốn phủi bụi bên ngoài.

Pupul Jayakar: Nếu ông không muốn phủi bụi bên ngoài, vậy thì, khi ông đặt câu hỏi đó, tôi không thể hiểu.

Krishnamurti: Tôi muốn cho thật rõ, thế thôi.

Pupul Jayakar: Trừ phi tôi hiểu chú tâm là gì, còn không, tôi chỉ giậm chân tại chỗ.

Krishnamurti: Không. Thế nên tôi muốn làm cho thật rõ. Chú tâm – chú tâm hoàn toàn là gì?

Pupul Jayakar: "Chú tâm hoàn toàn" là cái 'tôi' không có mặt ở đó.

Krishnamurti: Vâng, đó mới là chơn thực. Khi có chú tâm thì không có cái 'tôi'. Đây không phải là trạng thái "tôi" đang chú tâm mà chỉ là một trạng thái của trí não chú tâm hoàn toàn.

Pupul Jayakar: Với tất cả giác quan.

Krishnamurti: Với tất cả giác quan và toàn thân.

Pupul Jayakar: Toàn cả thân tâm tỉnh thức. Nếu tôi có thể nói như thế.

Krishnamurti: Vâng, bạn có thể dùng từ đó.

Pupul Jayakar: Và sống trong trạng thái tỉnh thức, lúc đó, ta mới có thể nghe, ta mới có thể quan sát, ta mới có thể từ đó mà tới luôn.

Krishnamurti: Bạn có vẻ đi lạc đề rồi. Tôi muốn vào sâu trong tôi để quán xét, tra hỏi. Đúng không? Đó là điều ta đang thảo luận. Bởi vì tự thân tôi là sự sống và nếu tôi chịu vào sâu trong tôi để hiểu tôi là gì, công cuộc tìm hiểu đó mới đúng đắn, chính xác, không bị bóp méo làm biến dạng, chỉ lúc bấy giờ tôi mới tiếp cận được nền tảng, cái bắt đầu của mọi sự sống. Chỉ lúc bấy giờ, nguồn cội mới được khám phá, phát hiện.

Pupul Jayakar: Nếu ta khởi đi từ đó, đầu tiên ta sẽ thấy rằng cái 'tôi' có mặt ở đó.

Krishnamurti: Vâng, bước đầu tiên là thấy cho rõ, nghe cho rõ.

Pupul Jayakar: Nhưng cái 'tôi' ở đó...

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Có người-quan-sát...

Krishnamurti: Và vật-được-quan-sát. Khoan, Pupul, hãy ở yên đấy. Tôi biết có người-quan-sát và vật-được-quan-sát. Bây giờ, tôi đang tra xét, tìm hiểu thực sự phải như vậy không. Từ trước đến giờ, tôi cho đó là điều dĩ nhiên.

Pupul Jayakar: Rõ ràng, thưa ông, khi tôi bắt đầu tra hỏi, tìm hiểu là tôi bắt đầu với người-quan-sát.

Krishnamurti: Vâng, tôi bắt đầu với người-quan-sát.

Pupul Jayakar: Giờ đây, ông đã tạo một ý nghĩ, một nghi ngờ trong trí não khiến tôi hỏi, "Có người-quan-sát không?"

Krishnamurti: Có người-quan-sát tách biệt với vật-được-quan-sát?

Pupul Jayakar: Trong tôi hỏi như vậy rồi, tôi liền tìm xem người-quan-sát.

Krishnamurti: Vâng, người-quan-sát là ai? Hãy chăm chú nhìn sâu vào đó, bởi vì, nếu tôi hiểu người-quan-sát, lúc đó, người-quan-sát mới có thể thấy sự chia rẽ giữa người-quan-sát và vật-được-quan-sát là điều giả ngụy, là điều không thực, là sai lầm.

Pupul Jayakar: Ai sẽ thấy?

Krishnamurti: Vấn đề không phải là ai sẽ thấy mà là giác tri cái chân, cái thực. Chắc bạn thấy, điều quan trọng là giác, là tri chứ không phải ai thấy.

Pupul Jayakar: Vậy là, thấy sự thật về người-quan-sát sẽ chấm dứt cái trạng thái chia rẽ ấy.

Krishnamurti: Vâng, đó là điều tôi đã nói hàng ngàn lần rồi.

Pupul Jayakar: Vâng, trong khoảnh khắc này, sự thật nó là như vậy.

Krishnamurti: Hãy tới luôn đi. Bạn muốn nói gì vậy?

Pupul Jayakar: Tôi nói sự tinh tấn hay chuyên cần hay giới vốn cần thiết để cho công cuộc tìm kiếm tra xét luôn sống thực trong ta.

Krishnamurti: Điều đó không cần phải tu tập.

Pupul Jayakar: Tôi không nói tu tập. Tôi dùng từ "giới", không đưa vào đó từ "tu tập". Tôi cho rằng tôi không mong gì hiểu được ông, trừ phi trí não tôi tỉnh thức và chuyên chú tỉnh thức.

Krishnamurti: Hãy tới luôn đi.

Pupul Jayakar: Ông không thể phủ nhận điều này.

Krishnamurti: Không. Phải chuyên chú, phải tinh tấn, phải cảnh giác, phải chú tâm, tỉnh tể, thận trọng. Tất cả phải là như thế. Tôi chỉ có thể quán xét, hiểu sâu vào chính tôi thông qua các phản ứng của tôi – cách tôi nghĩ, cách tôi hành động, cách tôi phản ứng lại cuộc sống diễn ra quanh tôi, cách tôi quan sát mối liên hệ giữa tôi với người khác.

Pupul Jayakar: Tôi thấy rằng khi mới đầu tôi quan sát tôi, các ứng đáp và phản ứng diễn ra nhanh, liên tục, hỗn loạn.

Krishnamurti: Tôi biết, chúng diễn ra mâu thuẫn nhau và v.v...

Pupul Jayakar: Ngay trong hành động quan sát, có một khoảng trống mở ra.

Krishnamurti: Vâng, có khoảng trống, có trật tự.

Pupul Jayakar: Đấy mới chỉ là khởi đầu, thưa ông.

Krishnamurti: Tôi biết. Tại sao ta dừng lại ở khởi đầu? Pupul, tôi muốn hỏi điều này. Liệu có cần thiết phải trải qua mọi thứ ấy không? Có cần thiết quan sát, theo dõi các hành động của tôi, quan sát các phản ứng của tôi, các ứng đáp của tôi không? Có cần thiết chuyên chú quan sát mối quan hệ của tôi với người khác không? Tôi có nên kinh qua tất cả mọi thứ ấy không? Hay...

Pupul Jayakar: Sự kiện là, thưa ông, ta đã kinh qua tất cả mọi thứ ấy.

Krishnamurti: Có thể bạn đã kinh qua đó bởi vì bạn đã chấp nhận đó là khuôn mẫu, là mô hình.

Pupul Jayakar: Không.

Krishnamurti: Hãy khoan, chắc bạn thấy, tất cả những gì ta đã làm – làm nhà tư tưởng, nhà sư, thầy tăng và ...

Pupul Jayakar: Và Krishnamurti.

Krishnamurti: Tôi không chắc đâu. Nhưng khoan, tôi muốn thảo luận nghiêm túc về điều này.

Pupul Jayakar: Hoặc cách đây ba mươi năm, ông đã làm một bước nhảy vọt...

Krishnamurti: Khoan. Ta hãy nhìn này. Ta đã chấp nhận cái mô hình, cái kiểu cách: quán xét, phân tích, tra hỏi này. Ta đã chấp nhận các phản ứng ấy, ta đã chăm chú vào chúng. Ta đã quan sát cái 'tôi', cái ngã và v.v... Bây giờ, liệu có cái gì trong đó cảnh báo sự lạc điệu, sự sai lầm – ít ra là với tôi.

Pupul Jayakar: Ý ông muốn nói rằng, một người bị vướng mắc trong toàn cả sự hỗn loạn của cuộc sống..

Krishnamurti: Pupul, thậm chí họ không thể nghe.

Pupul Jayakar: Cần phải có một khoảng trống để nghe.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Khoảng trống đó khởi lên cách nào?

Krishnamurti: Bạn đau khổ. Hoặc bạn nói, "Tôi phải khám phá" hoặc bạn nói, "Có Thượng Đế và người an ủi tôi".

Pupul Jayakar: Không phải, thưa ông. Ông hỏi: Có cần thiết kinh qua tất cả mọi thứ ấy không?

Krishnamurti: Vâng, tôi hỏi thế vì tôi nghĩ điều đó có thể không cần thiết.

Pupul Jayakar: Vậy hãy chỉ cho tôi cách nào.

Krishnamurti: Hãy đợi đấy, tôi sẽ chỉ cho bạn. Hãy đào sâu vào đó. Ta sẽ tạm gọi, lúc này, động thái chuyên chú quan sát các phản ứng của bạn, một tiến trình quán xét mang tính phân tích. Cái tiến trình quán xét tự ngã này, sự kiên trì quan sát này, con người đã làm từ nhiều ngàn năm rồi.

Pupul Jayakar: Họ đã không làm. Họ đã làm việc hoàn toàn khác.

Krishnamurti: Việc khác họ đã làm, ấy là gì?

Pupul Jayakar: Họ đã nhìn vào trí não mình và ra sức trấn áp, triệt tiêu..

Krishnamurti: A, vậy là bạn thấy việc đó nằm trong cái mô hình, cái khuôn khổ, cái kiểu cách mà ta đã nói. Trấn áp, lẩn trốn, thay thế, vượt lên – mọi việc làm đó đều nằm

trong khuôn khổ ấy.

Pupul Jayakar: Không giống như quan sát mà không làm gì liên quan đến quan sát.

Krishnamurti: Không, Pupul, nếu tôi có thể nói – có thể tôi sai – bạn không trả lời câu hỏi của tôi: Tôi có phải kinh qua mọi việc làm đó không?

Pupul Jayakar: Từ "phải" này rất là...

Krishnamurti: Được rồi, không dùng từ "phải" nhưng câu hỏi vẫn thế đó. Có cần thiết, có bắt buộc, có thiết yếu rằng tôi kinh qua mọi việc làm ấy?

Pupul Jayakar: Không, nhưng phải ý ông muốn nói rằng giữa cơn hỗn loạn ông có thể nhảy sang một trạng thái hoàn toàn không hỗn loạn?

Krishnamurti: Không, ý tôi không phải vậy.

Pupul Jayakar: Vậy ý ông muốn nói gì?

Krishnamurti: Không, tôi nói rất rõ rằng nhân loại đã kinh qua tiến trình này. Đây là khuôn mẫu, mô hình tiêu biểu của cuộc sống chúng ta – tất nhiên là có một số người đã kinh qua tiến trình ấy một cách chuyên cần hơn, hy sinh tất cả, quán xét, phân tích, tìm kiếm và v.v... Ngay chính bạn cũng làm thế, nhưng rồi cuối cùng tất cả các bạn chỉ còn là một xác chết.

Pupul Jayakar: Không, có thể không phải như thế đâu.

Krishnamurti: Có thể không phải. Nhưng, Pupul, bạn thấy chứ, có quá ít người – quá, quá ít người – thoát khỏi đó.

Pupul Jayakar: Vâng, thế nên tôi mới nói có thể không phải vậy. Nhưng thưa ông, ông bảo rằng nó – toàn cả tiến trình ấy – là không cần thiết.

Krishnamurti: Tôi biết. Vậy vấn đề của bạn là, nếu tiến trình ấy không cần thiết thì hãy chỉ cho tôi cái khác đi.

Pupul Jayakar: Vâng, hãy chỉ cho tôi cái khác đi.

Krishnamurti: Tôi sẽ chỉ cho bạn. Nhưng trước hết, hãy bước ra khỏi đó đã.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, thưa ông...

Krishnamurti: Đợi, đợi, đợi đấy. Tôi sẽ chỉ cái khác cho bạn.

Pupul Jayakar: Nhưng hãy nhìn vào điều ông đang yêu cầu.

Krishnamurti: Tôi biết.

Pupul Jayakar: Nếu tôi bước ra khỏi đó, cái kia có ở đấy rồi.

Krishnamurti: Tất nhiên. Hãy bước ra khỏi đó. Đó là điều tôi muốn nói. Đừng phí thời gian kinh qua mọi cái ấy.

Pupul Jayakar: Không, nhưng "bước ra khỏi đó" nghĩa là gì?

Krishnamurti: Tôi sẽ nói chỗ tôi hiểu. Hãy để tôi nói một chút. Tôi nhận biết hay tôi tri giác – bạn dùng từ nào cũng được – rằng con người đã cố gắng chuyên cần quan sát nội tâm v.v... qua hàng triệu năm bằng nhiều cách khác biệt, nhưng cuối cùng trí não vẫn không sáng suốt. Tôi thấy rất rõ điều ấy. Tôi thấy rằng cách này hay cách khác, cái động này là hết sức nông cạn, hời hợt. Bây giờ, bạn có lắng nghe phát biểu đó – rằng toàn cả tiến trình là hết sức nông cạn và thực sự thấy sự thật của điều đó không? Nếu bạn nghe như thế, có nghĩa là trí não hỗn loạn của bạn giờ đây đã tịch lặng; nó lắng nghe để khám phá. Cái trí não hỗn loạn do tập truyền của bạn giờ đây không chỉ nói rằng bạn quá quen thuộc với việc chuyên cần quan sát tất cả hành vi của bạn mà cũng còn nói rằng toàn cả tiến

trình này quả thực là hết sức nông cạn. Chỉ cần một lần bạn thấy sự thật ấy thôi là bạn thoát khỏi đó. Tựa như vứt bỏ một vật gì đó cực kỳ vô nghĩa.

Hãy khoan, để tôi nói cách khác. Trí não tôi hỗn loạn, vô trật tự; cuộc sống tôi hỗn loạn, vô trật tự. Bạn đến và nói, "Hãy chuyên chú, hãy tỉnh táo, hãy cảnh giác với những hành động, tư tưởng cùng các mối quan hệ của bạn". Bạn nói, "Hãy luôn luôn cảnh giác". Và tôi xin nói rằng điều đó là không thể được. Bởi vì trí não tôi không để cho tôi luôn luôn chuyên chú, luôn luôn cảnh giác. Nó không chuyên chú rồi chuyên chú và tôi đánh vật giữa hai cái đó.

Pupul Jayakar: Nhưng, Krishnaji, phải ý ông muốn nói một trí não không đủ sức quan sát...

Krishnamurti: Không, tôi nói một trí não muốn lắng nghe.

Pupul Jayakar: Nhưng, thưa ông, hãy nghe tôi này. Ông có nghĩ rằng trí não có thể nằm trong một trạng thái lắng nghe như thế chứ?

Krishnamurti: Điều đó hết sức đơn giản thôi.

Pupul Jayakar: Đơn giản sao?

Krishnamurti: Vâng. Bạn nghe tôi kể một câu chuyện. Bạn nghe thích thú. Trí não bạn yên lặng: bạn háo hức muốn thấy câu chuyện diễn biến ra sao và v.v...

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi xin lỗi, sự việc không diễn ra như vậy.

Krishnamurti: Không à?

Pupul Jayakar: Không.

Krishnamurti: Khoan đã. Đừng nói không. Tôi yêu cầu

bạn, Pupul, hãy lắng nghe điều tôi đang nói.

Pupul Jayakar: Tôi nghe.

Krishnamurti: Không, khoan, khoan, lắng nghe. Tôi sẽ giải thích chỗ tôi hiểu lắng nghe là gì.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Tôi hiểu "nghe" là không chỉ nghe bằng tai thuộc giác quan, mà còn nghe với tai bất động. Đó mới là thực nghe. Nghe không phải là diễn dịch; nghe không phải là so sánh; nghe không phải là cố gắng để tìm thấy. Nghe là cái gì đó trọn vẹn, hoàn toàn. Bây giờ, khi bạn hoàn toàn lắng nghe, không có bất kỳ động dấy nào, một người nào đó đến và bảo rằng: "Đừng kinh qua tất cả cái tiến trình tinh tấn, chuyên chú ấy, bởi vì việc làm đó là sai lạc, bởi vì việc làm đó là nông cạn, hời hợt" – thì biến cố gì diễn ra? Nếu bạn nghe sự thật lời phát biểu của người ấy – biến cố gì diễn ra?

Biến cố gì thực sự diễn ra khi bạn thấy điều gì đó quá thực là chơn?

Cái tiến trình tinh tấn chuyên cần ấy ngốn hết thời gian. Đúng chứ? Tôi không còn thời gian. Cuộc sống tôi quá ngắn ngủi. Tôi đã ôm đồm quá nhiều vấn đề và ông lại thêm thất vấn đề khác nữa – vấn đề tinh tấn. Và tôi nói, "Xin lỗi, tôi đã sống héo hắt quá rồi, tôi bị kiệt quệ bởi vấn đề và ông lại đưa thêm vào một vấn đề khác nữa". Rồi người ấy nói, "Tôi biết bạn đã ôm đồm quá nhiều vấn đề vốn liên hệ tương tác nhau. Hãy tạm thời quên đi các vấn đề của bạn và lắng nghe tôi. Thế thôi".

Pupul Jayakar: Không. Ông đang nói về một trí não đã trưởng thành. Trí não đó, trong khi nghe một phát biểu như vậy...

Krishnamurti: Chắc bạn thấy, Pupul, ta đã biến trí não thành quá non nớt nên không đủ sức nghe bất cứ điều gì.

Pupul Jayakar: Nhưng, Krishnaji, chắc ông thấy, khi bắt đầu, ông đã làm cho mọi sự thành là bất khả.

Krishnamurti: Tất nhiên. Hãy thấy sự thật. Hãy thấy cái bất khả mà bạn đã thấy. Nó có...

Pupul Jayakar: Tôi có thể tìm thấy cái năng lượng cần thiết không?

Krishnamurti: Có thể chứ.

Pupul Jayakar: Tôi có thể tìm thấy năng lượng cần thiết để xử lý cái bất khả không?

Krishnamurti: Là thế đấy. Cái công phu tinh tấn đã là việc có thể làm được. Tôi cho đó là việc làm cực kỳ bá láp.

Pupul Jayakar: Tôi xin hỏi ông, cái trí não có thể xử lý một phát biểu mang tính bất khả như thế là trí não gì? Trí não đó là gì?

Krishnamurti: Hết sức đơn giản thôi. Cái cực kỳ bất khả vốn không tồn tại. Ta nghĩ mọi sự đều khả thi. Tôi đạt được.

Pupul Jayakar: Hãy thấy điều ông vừa trình bày. Ông nói rằng cái bất khả không tồn tại. Vậy với một trí não không tồn tại thì...

Krishnamurti: Không, không. Hãy xem này, Pupul, chờ một chút. Cả hai ta, bạn và tôi, có đồng ý – dù tạm thời – rằng cái tiến trình tinh tấn ấy thực ra không đưa tới đâu cả? Ta – thấy rằng tiến trình ấy dẫn đến nhiều hoạt động khác biệt – một số có thể có lợi ích – nhưng tiến trình ấy, cuộc hỏi han tra xét ấy nói, "Tôi phải tìm đến nguồn cội

của muôn vật", không phải là con đường phải đi sao?

Pupul Jayakar: Vâng, rất rõ. Tôi chấp nhận điều đó.

Krishnamurti: Tất cả chỉ có thế. Nếu bạn chấp nhận là không cần phải chuyên chú quán xét chi cả thì...

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, ngay cả khi tôi nói điều đó quả là như vậy, thì...

Krishnamurti: Thì biến cố gì diễn ra nơi một trí não đứng ra nói rằng công phu ấy, việc làm ấy là quá tầm thường, quá hời hợt nông cạn. Trí não bạn bấy giờ mang tính chất gì?

Pupul Jayakar: Tôi hiểu điều ông nói, thưa ông.

Krishnamurti: Không, bạn phải trả lời câu hỏi của tôi. Tính chất của một trí não bị vướng mắc trong cái tiến trình hay công phu chuyên cần quán xét ấy là gì khi nó thấy rằng cái tiến trình hay công phu mà nó đang bị mắc kẹt không chút giá trị sâu sắc, bền vững nào? Cái tiến trình hay công phu chuyên cần quán xét này không dẫn đến hay giúp thấu hiểu hay tiếp cận, hay khai mở được nguồn cội. Tiến trình hay công phu này vận hành bằng thời gian. Còn cái kia thì hoàn toàn không có thời gian.

Pupul Jayakar: Nhưng hãy thấy chỗ nguy hiểm của điều ông nói. Chỗ nguy hiểm ấy là tôi sẽ không còn quan tâm đến việc quét sạch căn phòng.

Krishnamurti: Không đâu. Tôi vẫn đang thâm nhập quán xét chính tôi. Chính hành động quán xét này đòi hỏi trí và tâm – tất cả cuộc sống tôi – phải trật tự.

Pupul Jayakar: Ông lại bắt đầu với cái không thể.

Krishnamurti: *(Với một cử chỉ hết sức mạnh mẽ)* Tất nhiên, tôi bắt đầu với cái không thể. Nói cách khác, Pupul,

cái có thể là gì? Bạn đã làm tất cả những gì có thể.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông.

Krishnamurti: Không, không. Con người đã làm tất cả những gì có thể. Con người đã nhịn ăn, đã hy sinh dâng hiến; con người đã làm tất cả để tìm thấy nguồn cội của muôn vật. Con người đã làm tất cả những gì có thể làm nhưng vẫn không đưa tới đâu. Đó là chỗ tôi muốn nói – tính có thể, tính khả thi đã không dẫn tới đâu cả. Nó có thể dẫn đến một vài lợi ích về xã hội, v.v..., nhưng nó cũng đã đưa tới một nỗi cùng khổ khủng khiếp cho nhân loại. Vì thế, người ấy nói với tôi rằng tiến trình hay công phu chuyên cần quán xét ấy, nó vận hành bằng thời gian cho nên nó bị thời gian trói buộc. Người ấy nói với tôi rằng bao lâu tôi còn làm thế, tôi chỉ bươi quào trên bề mặt thôi. Cái bề mặt nông cạn này có thể là hết sức lạ thường, đầy khoái lạc và cao quý, nhưng vẫn chỉ là bề mặt. Nếu bạn nhận ra – không chỉ nhận ra mà là thấy, cảm thực sự, ngay trong huyết quản của bạn – rằng công phu hay việc làm ấy là sai lầm, là giả nguy thì bạn đã bước ra khỏi cái tầm thường để vào cái phi thường rồi.

Nhưng ta không muốn làm việc đó. Ta muốn trải qua, kinh qua toàn cả tiến trình ấy. Ta làm như học một ngôn ngữ vậy. Muốn học một ngôn ngữ, ta cần phải giữ kỷ luật trong học tập, chuyên cần, chăm chú v.v... Ta áp dụng cùng thái độ đó vào cái kia. Đó là chỗ tôi phản đối.

Pupul Jayakar: Tôi gạt bỏ cái kia.

Krishnamurti: A ha. Không phải ta đang chơi "game".

Pupul Jayakar: Không, tôi không chơi game. Người ta gạt bỏ cái kia.

Krishnamurti: Có nghĩa là, hãy cẩn thận, Pupul...

Pupul Jayakar: Rằng ngay cả cái thấy, cái nghe ấy cũng chấm dứt – nếu tôi có thể trình bày theo cách ấy.

Krishnamurti: Có nghĩa là gì? Rằng cái động do tinh tấn, quán xét đã chấm dứt, đúng không? Tất nhiên, nếu đó là giả nguy, nó phải biến đi. Rồi biến cố gì diễn ra với trí não – cái trí não bị mắc kẹt trong công phu tinh tấn quán xét và v.v., mà tất cả đều bị thời gian trói buộc và tôi đã thấy nó cực kỳ nông cạn? Trạng thái của trí não tôi là gì? Đúng chứ? Đó là một trí não chưa từng được biết. Đó là một trí não hoàn toàn mới. Và một trí não như thế mới cần thiết để thâm nhập khám phá, để khai mở nguồn cội. Nếu tôi nói như thế với một người mộ đạo giữ giới nghiêm ngặt, người ấy sẽ không chịu nghe đâu, anh ta sẽ bảo, "toàn nói những điều nhằm nhĩ vô nghĩa". Còn bạn, trong đối thoại, bạn nói, "Ta hãy đi sâu vào đó đi", thế là bạn đã đặt mình trong tư thế sẵn sàng nghe. Khám phá đòi hỏi một trí não như thế không lệ thuộc vào thời gian. Chắc bạn thấy cái công phu tinh tấn quán xét nhằm để trở thành vật gì đó, nhằm soi sáng, thấu hiểu, vượt qua. Còn trí não này không có chỗ để vượt qua – nó không trở thành cái gì cả. Bạn có hiểu đến đó không?

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, lúc sự động dậy chấm dứt..

Krishnamurti: Không, tôi hỏi bạn, liệu bạn có hiểu đến đó để thấy sự kiện là một trí não như thế không còn có bất kỳ sự lệ thuộc, bất kỳ sự bám chấp nào không?

Pupul Jayakar: Vâng, tôi thấy. Thưa ông, tất cả những điều ông đã nói là nói về cái động trở thành.

Krishnamurti: Đúng đấy. Tất cả đó là nhằm duy trì sự tồn tại của cái 'tôi', cái ngã dưới một dạng khác, trong một mạng lưới từ ngữ khác. Bạn thấy đấy, nếu bạn nói với tôi điều ấy, tôi sẽ muốn tìm thấy nguồn cội. Và khi tôi khởi

sự khai mở cội nguồn – với tôi là một nỗi đam mê – tôi muốn khám phá, tôi muốn khám phá cội nguồn của tất cả sự sống. Và khi cội nguồn được khai mở, lúc đó cuộc sống của tôi, hành động của tôi – tất cả – sẽ khác đi.

Nhờ đó, tôi mới thấy rằng hành động thấu hiểu cái tiến trình tinh tấn quán xét là một sự kiện tiêu thụ thời gian vốn mang tính phá hoại. Tiến trình này có thể là cần thiết để học một kỹ thuật, nhưng đây không phải là một kỹ thuật để học. (Ngưng một lúc lâu)

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông mang một trí não cổ xưa – một trí não thuộc thời kỳ cổ đại.

Krishnamurti: Cái gì?

Pupul Jayakar: Ông có một trí não cổ – "cổ" trong ý nghĩa chứa trọn cả nhân loại...

Krishnamurti: Chắc bạn thấy, Pupul, thế nên điều quan trọng là phải thấu hiểu rằng tôi là thế giới.

Pupul Jayakar: Không ai khác ngoài ông có thể phát biểu như vậy.

Krishnamurti: Ta phải phát biểu như vậy thôi. Nếu khác đi, thì tất cả sự tàn phá, tàn bạo, tàn sát, những cuộc chiến tranh mà bạn thấy – mọi hình thức bạo lực đã không bao giờ chấm dứt – bạn sẽ đi về đâu? Một con người đã yêu, đã thương thì không bao giờ là người Anh hay Do Thái hay Ả Rập. Một con người biết yêu thương không bao giờ sát hại kẻ khác. Tôi thấy cái tiến trình này đã liên tục diễn ra hàng ngàn và hàng ngàn năm rồi – đó là: mọi người cố gắng để trở thành cái gì đó. Và các nhà hoạt động tôn giáo cần mẫn, tất cả họ đều đang trợ giúp con người để trở thành cái gì đó – để thành tựu trí tuệ, để giác ngộ. Thật là quá dỗi phi lý.

Pupul Jayakar: Với ông, thưa ông, toàn bộ sự động đậy của cái phần tiềm ẩn yên ngủ đã chấm dứt.

Krishnamurti: Tức là (*cười*) "sự tỉnh tấn" đã chấm dứt. Cái động trở thành đã chấm dứt. Nhưng Pupul, ta cũng đừng biến điều này thành một sự hiểu biết độc đáo chi đó. Bất cứ người nào có chú tâm, muốn nghe, đam mê thực sự chứ không phải do tình cờ hay bất chợt và thực sự nói, "Tôi phải thấy cội nguồn của sự sống" – người ấy sẽ nghe. Người ấy sẽ nghe – không phải nghe tôi; người ấy sẽ nghe, thế thôi. Nó ở trong trời đất ấy.

BROCKWOOD PARK – 21.06.1982

NÃO, TRÍ, KHÔNG

Pupul Jayakar: Thưa ông, gần đây tôi có đọc một phóng sự ngắn nói về một tàu không gian đã được phóng để du hành vào khoảng không bên ngoài của vũ trụ. Tàu này giờ đây cũng đang thuộc vào vũ trụ và có thể bay bất tận bởi vì không còn ma sát, không còn thời gian.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Câu hỏi của tôi là: Có chăng trong cái tôi, trong não người, trong trí người – trong muôn vật, tức là trong con người, trong thú vật, trong cây cỏ, trong nhiên nhiên, có chăng một không gian bất tận mà cõi mệnh mông vô tận tồn tại bên ngoài là hình ảnh phản chiếu?

Krishnamurti: Tôi xin lặp lại câu hỏi của bạn: Có hoặc có thể có chăng một không gian vô tận, một cõi vĩnh hằng phi thời gian bên trong não bộ nhân loại? Tôi muốn phân biệt rõ giữa não và trí. Chắc bạn thấy, ta có thể suy đoán như các triết gia đã làm – nhưng suy đoán là hoàn toàn không thực.

Pupul Jayakar: Nhưng nếu ông không khẳng định thì ông không thể...

Krishnamurti: Không, tôi muốn làm rõ điều này. Trong

cuộc đối thoại hiện giờ của ta, phải chăng ta đang suy đoán và lập luận hay ta đang thực sự khám phá, ngay trong chính ta, liệu có chẳng cỗi mệnh mông vô tận ấy, liệu thực sự có chẳng một vận hành phi thời gian, vĩnh hằng?

Pupul Jayakar: Ông bắt đầu cuộc khám phá như thế nào? Bắt đầu bằng xem xét hay đặt câu hỏi?

Krishnamurti: Ta đặt câu hỏi.

Pupul Jayakar: Tùy vào cung cách tiếp cận vấn đề của ông – suy luận hay xem xét.

Krishnamurti: Ta đặt câu hỏi: Nào bộ có nhận ra chân lý tức là liệu có cái vĩnh hằng hay không? Đó là câu hỏi, đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, bạn hỏi: Ông thâm nhập vào đó để mở đầu cuộc khám phá như thế nào? Ông bắt đầu cảm nhận một cách từ tốn, cẩn trọng, cái cung cách ông thâm nhập vào câu hỏi thực sự nền tảng này như thế nào? Phải chăng con người bị trói buộc vào thời gian mãi mãi hay nào bộ có thể tự nó nhận ra – không phải do tưởng tượng hay hư cấu lãng mạn – mà là thực sự nhận ra đang sống trong một tâm thái vĩnh hằng, đây là câu hỏi đã được đặt ra từ nhiều ngàn năm và cũng là câu hỏi hiện ta đang đặt ra đây.

Pupul Jayakar: Ông bắt đầu bằng phân biệt giữa não và trí.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Xin ông vui lòng giải thích.

Krishnamurti: Trước hết, ta nói rằng não bộ hay ít ra phần nào đó của não bị qui định. Sự qui định đó là do kinh

nghiệm. Sự qui định đó là kiến thức và kỷ ức. Và bởi vì kinh nghiệm, kiến thức và kỷ ức bị giới hạn nên tư tưởng cũng bị giới hạn luôn.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hiện ta đang vận hành hay hoạt động trong phạm vi hạn chế của tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và vì thế muốn khám phá hay phát hiện cái mới, tất phải, ít ra, tạm thời tư tưởng ngưng hoạt động, vắng mặt.

Pupul Jayakar: Não bộ là vật chất.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Não có hoạt động riêng của nó.

Krishnamurti: Vâng, não có hoạt động riêng của nó không bị khống chế bởi tư tưởng.

Pupul Jayakar: Nhưng qua nhiều ngàn năm, hoạt động của não là hoạt động của tư tưởng.

Krishnamurti: Tất cả là thế. Đó là điều ta muốn nói tới, tức là, đó là toàn bộ hoạt động của não – chỉ ít là cái phần của não được sử dụng, đã bị qui định bởi tư tưởng, và tư tưởng thì luôn luôn bị hạn chế, mà não bị qui định thì dẫn đến xung đột. Cái gì bị hạn chế tất phải gây chia rẽ.

Pupul Jayakar: Vậy còn trí là gì?

Krishnamurti: Trí là một chiều không gian hoàn toàn khác vốn không liên hệ với tư tưởng. Tôi xin giải thích. Não bộ – cái phần não hoạt động như công cụ của tư tưởng – đã bị qui định và bao lâu cái phần đó còn bị qui định thì không có sự hiệp thông hoàn toàn với trí. Do đó, khi sự qui định này không còn, trí đó mới ở một chiều không gian

hoàn toàn khác và hiệp thông cùng não và hành động – tức là sử dụng tư tưởng.

Pupul Jayakar: Nhưng ông đã thừa nhận...

Krishnamurti:Ồ, chính xác như vậy đó.

Pupul Jayakar: Một tâm thái nằm ngoài phạm vi của tư tưởng.

Krishnamurti: Vâng, đúng đấy – nằm ngoài. Cho nên cũng nằm ngoài phạm vi của ...

Pupul Jayakar: Thời gian.

Krishnamurti: Vâng, thời gian.

Pupul Jayakar: Bởi vì hình như thời gian là cốt tủy của vấn đề này.

Krishnamurti: Thời gian và tư tưởng.

Pupul Jayakar: Tư tưởng là sản phẩm của thời gian. Theo tôi, trong ý nghĩa nào đó, tư tưởng là thời gian.

Krishnamurti: Đúng thế đấy. Vấn đề thực sự là ở đó. Vậy theo bạn, nên bắt đầu từ đâu?

Pupul Jayakar: Không, không. Nếu ta có thể thâm nhập vào dòng thời gian và cắt đứt dòng thời gian ở một điểm nào đó...

Krishnamurti: Bạn hiểu sao là "cắt đứt"? Tôi không rõ ý của bạn khi dùng từ đó. Ai đứng ra cắt?

Pupul Jayakar: Tôi không nói về người đứng ra cắt, nhưng về dòng thời gian...

Krishnamurti: Chấm dứt dòng thời gian.

Pupul Jayakar: Tôi dùng từ khác, nhưng ông dùng từ đó cũng được – từ "chấm dứt".

Krishnamurti: Ta hãy dùng từ đơn giản hơn.

Pupul Jayakar: Thời gian bắt nguồn từ một quá khứ xa xưa không sao nhớ được.

Krishnamurti: Vâng – đó là tư tưởng.

Pupul Jayakar: Tư tưởng cũng bắt nguồn từ một quá khứ xa xưa như thế, phóng vào tương lai, mang tính vĩnh hằng.

Krishnamurti: Dưới dạng tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vĩnh hằng.

Krishnamurti: Không (nhấn mạnh), tương lai bị qui định bởi quá khứ – quá khứ này chính là thức của nhân loại.

Pupul Jayakar: Vâng, vậy thì, trừ phi nền văn minh, văn hóa và cả con người không còn...

Krishnamurti: Không còn bị qui định nữa, đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ông vẫn sẽ phải sử dụng tư tưởng.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Nội dung sẽ thay đổi nhưng cơ chế máy móc của tư tưởng vẫn sẽ tiếp tục.

Krishnamurti: Bây giờ, ta hãy trình bày vấn đề theo cách này. Tư tưởng là công cụ trọng yếu mà ta có, đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Những nỗ lực và hành động khác biệt qua nhiều ngàn năm đã biến công cụ ấy không chỉ thành độn, u tối mà còn đẩy nó vào vòng trói buộc tột cùng. Tư tưởng – thời gian bị hạn chế, bị qui định, bị chia cắt manh mún và triển miên hỗn loạn đảo điên. Liệu cái đó có thể

chấm dứt không? Đó là vấn đề.

Pupul Jayakar: Cái động của quá khứ – tức là của tư tưởng, của ngày hôm qua...

Krishnamurti: Cả hôm nay nữa.

Pupul Jayakar: "Hôm nay" là gì?

Krishnamurti: Cũng là cái động của quá khứ – tức ký ức – được biến cái đi. Chúng ta là một đồng hồ lớn những kỷ niệm, những cái nhớ.

Pupul Jayakar: Điều đó quả thật là vậy, nhưng tiếp xúc với thời gian...

Krishnamurti: Bạn hiểu sao khi nói "tiếp xúc với thời gian"? Thời gian là tư tưởng.

Pupul Jayakar: Không, tiếp xúc với thời gian như một tiến trình tâm lý diễn ra ngay trong hiện tại, đúng không?

Krishnamurti: Pupul, hãy hết sức thận trọng. Thời gian là tư tưởng. Đừng tách thời gian như là vật tách biệt với tư tưởng. Đó là thời-gian-tư-tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng, tôi sử dụng quá khứ, hiện tại và vị lai.

Krishnamurti: Bạn hỏi: Cái "bây giờ", cái "hiện tiền" là gì, phải không?

Pupul Jayakar: Đó là sự "cắt đứt" mà ta đã đề cập. Xin hãy cho tôi dùng từ của tôi để rồi sau này tôi sẽ bỏ.

Krishnamurti: Được rồi, được rồi, "cắt đứt", nhưng tôi không hiểu rõ.

Pupul Jayakar: "Cắt đứt" là "tiếp xúc với" – tiếp xúc với sự kiện.

Krishnamurti: Tiếp xúc với sự kiện rằng toàn bộ vận

động của tư tưởng...

Pupul Jayakar: Không phải thế. Tiếp xúc tức thì với "Cái đang là".

Krishnamurti: Là cái "bây giờ", cái hiện tiền.

Pupul Jayakar: Gọi là gì cũng được. Như phát biểu của ông ngay bây giờ và sự kiện tôi nghe phát biểu ấy chính là tiếp xúc với cái đang là.

Krishnamurti: Tôi có thể trình bày theo cách tôi hiểu không? Quá khứ, hiện tại và vị lai là sự động dậy của thời gian tư tưởng. Bạn nhận ra sự kiện ấy như thế nào? Bạn thấy sự thật đó, sự kiện đó như thế nào?

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, có vật sờ mó được, tiếp xúc được.

Krishnamurti: Vâng, tiếp xúc. Nhưng bạn tiếp xúc vật ấy như thế nào? Làm cách nào bạn – dùng từ ngữ của bạn – tiếp xúc với sự kiện rằng tôi là toàn bộ những kỷ niệm, tức là, thời gian tư tưởng.

Pupul Jayakar: Không. Ta hãy cụ thể hơn. Chiều nay tôi phải đi xa và tôi phải rời xa ông – đấy là một tư tưởng.

Krishnamurti: Không phải tư tưởng mà là thực tại.

Pupul Jayakar: Thực tại, vâng, nhưng thưa ông thực tại đó còn có một nỗi đau vì xa ông chứa chấp đầy ắp cảm xúc tâm lý bao trùm sự kiện.

Krishnamurti: Vâng, thế là gì?

Pupul Jayakar: Vâng, cái gì được tiếp xúc? Không phải sự kiện tôi đi xa...

Krishnamurti: Nhưng cái gì?

Pupul Jayakar: Nỗi đau đó?

Krishnamurti: Đau khổ à? Tôi hiểu. Phải bạn đang hỏi: Sự đau khổ của hàng nhiều ngàn năm – đau khổ vì cô đơn, sầu muộn, phiền não, tuyệt vọng, âu lo, sợ hãi v.v... Liệu cái đau ấy có tách biệt với cái tôi đang cảm nhận đau không?

Pupul Jayakar: Có thể không tách biệt.

Krishnamurti: Đau khổ ấy chính là tôi (nhấn mạnh).

Pupul Jayakar: Làm cách nào tôi tiếp xúc được nó?

Krishnamurti: Tôi không hiểu. Bạn nói, "Làm cách nào tôi tiếp xúc được nó" là sao?

Pupul Jayakar: Thưa ông, đau khổ chỉ diễn ra trong hiện tại...

Krishnamurti: Tôi cũng đã nói như thế. Hiện tại chứa toàn bộ quá khứ và vị lai.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: *Đây là hiện tại.* Hiện tại là tôi với tất cả những kỷ niệm của nhiều ngàn năm và nhiều ngàn năm ấy luôn luôn biến động đổi thay. Tất cả đó là cái bây giờ, cái hiện tiền – hiện tại.

Pupul Jayakar: Nhưng hiện tại cũng là cái luôn luôn động. Nó qua đi trước khi...

Krishnamurti: Hiển nhiên rồi, bạn nói đến nó là nó đã qua rồi.

Pupul Jayakar: Qua rồi. Vậy thì thực sự ông thấy gì, thực sự ông quan sát gì?

Krishnamurti: Bạn đang thực sự quan sát sự kiện...

Pupul Jayakar: Sự kiện nào?

Krishnamurti: Sự kiện rằng hiện tại là toàn bộ sự động

đây của thời gian và tư tưởng. Bạn thực sự thấy sự thật của sự kiện đó. Bạn – không dùng từ thấy nữa – có tuệ giác, bạn giác ngộ sự kiện rằng cái "bây giờ", cái "hiện tiền", cái "đang là" là toàn bộ thời gian và tư tưởng.

Pupul Jayakar: Giác ấy phát đi từ não bộ chứ?

Krishnamurti: Giác ấy là của mắt, v.v..., hay giác ấy là tuệ giác hoàn toàn không có liên hệ gì với thời gian và tư tưởng.

Pupul Jayakar: Nhưng giác ấy khởi lên bên trong não chứ?

Krishnamurti: Hay ngoài não? Bạn hỏi như thế, đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng, câu hỏi này hết sức quan trọng.

Krishnamurti: Tôi hiểu, cho nên tôi muốn làm rõ. Giác ấy nằm trong phạm vi hạn chế của não hay giác ấy là tuệ giác khi đã thoát khỏi sự qui định, tức là trí khởi động? Trí đó là trí tuệ tối thượng, bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Không, tôi không hiểu.

Krishnamurti: Hãy làm rõ. Não bị qui định bởi thời gian và tư tưởng. Bao lâu còn có qui định thì không có tuệ giác. Bạn có thể tình cờ có được tuệ giác về một điều gì đó nhưng đấy không phải là thuần giác, tức là cái hiểu thông suốt tất cả muôn vật. Tuệ giác đó không có liên hệ gì với thời gian tư tưởng và đó là toàn giác (*perception of completeness*). Cho nên tuệ giác cũng thuộc não nhưng não bây giờ nằm ở một chiều không gian khác.

Pupul Jayakar: Không có cái thấy thì không có tuệ giác.

Krishnamurti: Đó là tất cả điều tôi muốn nói.

Pupul Jayakar: Thưa ông, trí giác, lắng nghe – đều chứa

trong giác – hình như theo tôi là yếu tính cốt tủy của tuệ giác.

Krishnamurti: Xin bạn hãy vui lòng lặp lại chậm chậm.

Pupul Jayakar: Hãy xem xét từ tuệ giác, nghĩa là thấy vào trong, thấy bên trong.

Krishnamurti: Thấy vào trong.

Pupul Jayakar: Thấy sâu vào trong cái thấy.

Krishnamurti: Khoan, hãy nhìn xem từ "thấy", *seeing*. Thấy nội tâm, thấy bên trong. Thấy sâu vào trong hay thấu hiểu cái toàn thể, cái mệnh mông. Chỉ có thể có được khi chấm dứt tư tưởng và thời gian. Tư tưởng và thời gian bị hạn chế nên cái giới hạn này không thể có tuệ giác hay cái thấy vào trong được.

Pupul Jayakar: Để thấu hiểu những điều ông nói, tôi phải có tai và mắt giải thoát mới nghe thấy được. Thoát khỏi âm thanh, thoát khỏi sắc tướng, thoát khỏi tất cả...

Krishnamurti: Vâng, thoát khỏi toàn bộ ý nghĩa của từ ngữ v.v...

Pupul Jayakar: Từ đó khởi lên một cái thấy siêu việt. Tôi đang cố hiểu ra một điều.

Krishnamurti: Bạn đang cố hiểu điều gì? Tôi hoàn toàn không...

Pupul Jayakar: Ông nói về tuệ giác. Tuệ giác không thể có nếu không có chú tâm.

Krishnamurti: Khoan, đừng đưa chú tâm vào đây.

Pupul Jayakar: Hoặc thấy.

Krishnamurti: Không, cũng vậy thôi. Tức là tuệ giác không thể tồn tại bao lâu thời gian tư tưởng còn diễn hiện.

Pupul Jayakar: Cái nào đến trước?

Krishnamurti: Ý bạn hiểu sao khi nói "cái nào đến trước?"

Pupul Jayakar: Ý tôi muốn nói trong thức của tôi khi tôi tiếp cận, tôi không thể bắt đầu bằng tuệ giác.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Tôi chỉ có thể bắt đầu bằng quan sát.

Krishnamurti: Bạn chỉ có thể bắt đầu bằng cách nhận ra sự thật của thời gian. Thời gian tâm lý và tư tưởng luôn luôn bị hạn chế. *(nhấn mạnh)*

Pupul Jayakar: Krishnaji, đó là một sự kiện...

Krishnamurti: Khoan, *hãy bắt đầu từ đó*. Bắt đầu từ việc nhận ra rằng thời-gian-tư-tưởng luôn luôn bị hạn chế, cho nên sinh mâu thuẫn, chia rẽ và đầy khởi xung đột bất tận. Đó là tất cả những gì tôi muốn nói. Bạn có thể thấy sự kiện đó.

Pupul Jayakar: Ông có thể thấy sự kiện bên ngoài ông.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Bạn có thể thấy sự kiện đó ngay trong chính trí, tôn giáo. Cùng khắp thế giới, rõ ràng là khi thời gian và tư tưởng khởi hoạt là gây tạo hỗn loạn và thảm họa cho thế giới. Đó là sự kiện.

Pupul Jayakar: Vâng, vâng.

Krishnamurti: Vậy bây giờ, câu hỏi là: Có thể chấm dứt sự giới hạn đó không hay con người bị kết án chung thân sống trong vòng tù ngục của thời-gian-tư-tưởng.

Pupul Jayakar: Mối liên hệ giữa tế bào não và hoạt động của các giác quan là gì – tôi không dùng từ "tư tưởng" lúc này – đối với phát biểu vừa rồi? Ông có thấy sự kiện rằng

thời-gian-tư-tưởng bị hạn chế không? Và chính xác "thấy" là gì? Làm sao thấy. Tựa như nói với tôi rằng tôi là ảo vậy.

Krishnamurti: Cái gì?

Pupul Jayakar: Chính xác tương tự như nói với tôi rằng Pupul là ảo vậy.

Krishnamurti: Không, tôi đã không nói thế.

Pupul Jayakar: Nhưng tôi nói như thế.

Krishnamurti: *Không, bạn không phải là ảo.*

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, chính xác tương tự như...

Krishnamurti: Không. *(nhấn mạnh)*

Pupul Jayakar: Bởi vì khi ông nói, "Pupul, rốt lại, bạn chỉ là một mơ hồ lớn những quá khứ, một động đậy tâm lý của thời gian và tư tưởng, đích thị là thức và thức này vốn bị hạn chế".

Krishnamurti: Vâng, bị hạn chế và bất kỳ điều gì nó làm cũng bị hạn chế.

Pupul Jayakar: Hạn chế có gì là sai lầm chứ?

Krishnamurti: Không có gì sai cả nếu bạn muốn sống triển miên trong xung đột.

Pupul Jayakar: Nói rõ hơn. Muốn chấm dứt sự hạn chế, không chỉ nói, cảm nhận sự hạn chế mà phải thực sự chấm dứt nó.

Krishnamurti: Tôi nói rằng có...

Pupul Jayakar: Thực sự chấm dứt là sao?

Krishnamurti: Bạn hiểu "chấm dứt" là gì không? Từ "chấm dứt" hay "dứt" là gì? Tôi phải làm rõ những gì tôi

và bạn nói. Tôi phải làm rõ rằng chúng ta cũng hiểu cùng một vật khi ta dùng từ "dứt" cái gì đó. Chấm dứt bám chấp. Không làm điều này điều nọ. Không hút thuốc. Chấm dứt. Dứt.

Pupul Jayakar: Dòng chảy ngưng chảy.

Krishnamurti: Vâng, nếu bạn thích nói như thế. Ngưng dứt sự động dấy của thời gian và tư tưởng – về mặt tâm lý. Bạn cảm thấy khó ở chỗ nào? Bạn biến một vụ việc đơn giản thành phức tạp khủng khiếp.

Pupul Jayakar: Không phải, thưa ông, khoảnh khắc giác ngộ tức là khoảnh khắc của tuệ giác.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Khoảnh khắc tuệ giác ấy là gì?

Krishnamurti: Bạn hiểu sao là "khoảnh khắc tuệ giác"?

Pupul Jayakar: Trong không gian, thời gian nào tôi thấy được tuệ giác ấy?

Krishnamurti: Nhìn này, Pupul, hãy đơn giản thôi, thời-gian-tư-tưởng đã chia rẽ thế giới về mặt chính trị, địa lý, tôn giáo... Đó là một sự kiện. Bạn không thấy sự kiện sao?

Pupul Jayakar: Không, thưa ông, tôi nhìn ra bên ngoài và tôi thấy...

Krishnamurti: Không, hãy khoan. Đừng nhìn ra bên ngoài. Đây là...

Pupul Jayakar: Không, tôi không thấy sự kiện.

Krishnamurti: Bạn hiểu sao khi nói "Tôi không thấy sự kiện"?

Pupul Jayakar: Bởi vì nếu tôi thấy sự kiện, nếu tôi thực

sự thấy sự kiện thì...

Krishnamurti: Bạn có thể chấm dứt sự kiện.

Pupul Jayakar: Thì sự kiện sẽ qua đi.

Krishnamurti: Đó là điều tôi muốn nói.

Pupul Jayakar: Tôi không nghĩ đây là việc đơn giản, bởi nếu đơn giản thì nó đâu có quanh co khúc khuỷu.

Krishnamurti: Không (*nhấn mạnh*). Tất cả vấn đề đều nằm ở đó. Nếu bạn giác ngộ rằng cái động của tư tưởng thời gian là cái động chia rẽ – trên mọi bình diện, trong mọi lãnh vực – đó là cái động của xung đột triển miên bất tận...

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ông cũng có thể thấy nó khi nó thể hiện thành vật chất bên ngoài ông.

Krishnamurti: Vậy, nhìn ra bên ngoài, bạn có thấy nó động như thế nào trong thế giới không, nó đã tạo khổ thế nào trong thế giới không? Bên trong, cái động ấy là thức, tức là thời-gian-tư-tưởng; thức là sự động dậy của thời-gian-tư-tưởng. *Cái động bên trong này đã tạo ra cái đó (tay chỉ ra bên ngoài)*. Đơn giản thôi. Cái động tâm lý gây chia rẽ ấy đã tạo ra sự kiện bên ngoài như: Tôi là tín đồ Ấn giáo, tôi là người Đức, tôi cảm thấy an tâm nhờ vào một số từ ngữ, tôi cảm thấy an tâm khi thuộc về cái này cái nọ.

Pupul Jayakar: Là tín đồ Ấn giáo hay tham lam là sản phẩm do thời gian tư tưởng động dậy mà có.

Krishnamurti: Đó là tất cả điều ta muốn nói.

Pupul Jayakar: Nhưng không hoàn toàn...

Krishnamurti: Bạn cảm thấy khó khăn ở chỗ nào?

Pupul Jayakar: Về cái ý "Tôi tồn tại".

Krishnamurti: Tất cả vấn đề là ở đó (*nhấn mạnh*). Bạn không nhận ra rằng thức là cái đó.

Pupul Jayakar: Vâng, đó là bản chất cốt lõi của vấn đề.

Krishnamurti: Tại sao bạn không nhận ra? Bởi vì sự việc tương đối đơn giản thôi, tại sao bạn biến nó thành phức tạp? Bạn nghĩ rằng thức khác với tâm thái bị qui định. Bạn nghĩ là trong bạn – trong não hoặc ở đâu đó – có cái gì đó phi thời gian, tức Thượng Đế hoặc cái này cái nọ và rằng chỉ khi nào bạn đạt đến cái đó, mọi sự mới tốt đẹp. Đó cũng từ tâm thái bị qui định nghĩ ra thôi. Bởi vì bạn cảm thấy bất an, bởi vì bạn bị rối loạn đảo điên. Rồi Thượng Đế hay nguyên lý tối thượng hay tin tưởng nào đó khiến bạn cảm thấy an tâm, được che chở, chắc chắn. Tất cả là thế đó.

Pupul Jayakar: Nguồn cội của tuệ giác là gì?

Krishnamurti: Tôi đã nói với bạn rồi. Chỉ có thể có tuệ giác khi thoát khỏi thời gian và tư tưởng.

Pupul Jayakar: Thời gian và tư tưởng, như ông thấy, cũng là cái gì đó bất tận.

Krishnamurti: Không, không bất tận. Bạn làm phức tạp một sự kiện hết sức đơn giản như hầu hết chúng ta đều làm. Sống hòa bình như hoa kia nở, là thấu hiểu thế giới. Tư tưởng không mang lại hòa bình được.

Pupul Jayakar: Krishnaji, xin hãy hiểu – chính não bộ lắng nghe phát biểu đó.

Krishnamurti: Vâng, não lắng nghe và rồi sự cố gì diễn ra? Chờ một chút. Sự cố gì diễn ra? Nếu não lắng nghe, não tịch lặng.

Pupul Jayakar: Não tịch lặng.

Krishnamurti: Não không còn nhai đi nhai lại, không còn tiếp diễn, nếu bạn thấy chỗ tôi muốn nói. Não không còn nói lảm nhảm. Não tịch lặng.

Pupul Jayakar: Vâng, não tịch lặng.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Khi não thực sự lắng nghe và tịch lặng, không do bất kỳ động cơ nào, bấy giờ mới có tuệ giác. Tôi không cần giải thích đủ cách về sự hạn chế của tư tưởng. Nó là thế.

Pupul Jayakar: Tôi thấy điều ông vừa trình bày. Liệu còn có cái gì khác nữa không?

Krishnamurti: Ồ vâng, có chứ. Có thật nhiều nữa kìa. Nghĩa là: Phải chăng chỉ lắng nghe khi cái nghe kết nối vào với âm thanh – bất kỳ âm thanh nào – hay cũng có cái nghe không kết nối vào với âm thanh của ngôn từ, ví dụ về những lời ông đang nói. Tôi không nghe nếu còn có âm thanh của ngôn từ. Lúc đó, chỉ là hiểu nghĩa của từ. Nhưng bạn muốn truyền đạt điều gì đó – hơn cả từ. Nếu từ ngữ tạo ra tiếng động trong cái nghe của tôi thì tôi không thể hiểu sâu những điều bạn nói. Mà tôi thì muốn khám phá điều gì đó sâu xa hơn nhiều lắm, tức là, nói cách khác, ta đã bắt đầu với hiện tại.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hiện tại là cái "bây giờ", cái hiện tiền. Cái hiện tiền chứa toàn bộ vận động của thời gian tư tưởng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Đó là toàn bộ cấu trúc. Nếu cấu trúc của thời gian và tư tưởng chấm dứt, cái hiện tiền mang một ý nghĩa hoàn toàn khác. Cái "bây giờ" bấy giờ là không. Và cái không thì dung chứa tất cả mọi cái có. Theo tôi, con số không chứa tất cả mọi con số. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Nhưng ta e sợ là không.

Pupul Jayakar: Khi ông nói "chứa tất cả", phải chăng nó là cốt tủy, là yếu tính của toàn thể nhân loại, môi trường, thiên nhiên, và...

Krishnamurti: Vâng, vâng.

Pupul Jayakar: Cả vũ trụ cũng vậy?

Krishnamurti: Không. *Không có gì cả*. Thức là toàn bộ những kỷ niệm và kỷ niệm là chết. Chúng động đây, chúng vận hành trong ta, nhưng chúng là sản phẩm của những kinh nghiệm quá khứ đã qua. Tôi chính là sự động đây của những kỷ niệm. Bây giờ, nếu tôi tri giác sáng suốt rằng tôi là không,... rằng không có gì cả (*ông tự sửa ngay từ dùng*), bây giờ, "tôi" không tồn tại.

Pupul Jayakar: Ông vừa mới nói âm thanh và sự lắng nghe.

Krishnamurti: Vâng, nghe mà không có tiếng, nghe không âm thanh. Bạn thấy cái đẹp của sự thể ấy không?

Pupul Jayakar: Vâng, điều đó chỉ có thể được khi tự tâm trí hoàn toàn tịch lặng.

Krishnamurti: Không, đừng đem tâm trí vào đây lúc này. Khi não tuyệt đối tịch lặng thì không có tiếng động tạo ra bởi từ ngữ. Đó mới là *lắng nghe sự thực*. Từ ngữ đã cho tôi điều mà bạn muốn truyền đạt. Bạn muốn nói với tôi, "trưa nay tôi đi". Tôi lắng nghe điều đó...

Pupul Jayakar: Mà não vẫn không động đây khi lắng nghe.

Krishnamurti: Vâng, não khi nó động, nó tạo tiếng ồn. Trở lại vấn đề âm thanh, vì vấn đề này hết sức thú vị.

Âm thanh là gì? Âm – thuần âm – chỉ có thể tồn tại khi có không gian và sự tịch lặng – khác đi thì chỉ là sự ồn ào náo động. (Ngưng một lúc)

Tôi muốn lui lại sự kiện rằng tất cả mọi cái học của ta, tất cả mọi kinh nghiệm, kiến thức của ta chỉ là động đậy muốn trở thành – cả ở ngoại giới lẫn nội giới. Trở thành là sự tích lũy ký ức – nhớ, nhớ, nhớ càng nhiều càng tốt và những cái nhớ kỷ niệm này tạo thành kiến thức. Bao lâu sự động đậy đó còn thì còn sợ hãi cái không. Nhưng khi ta tri giác sáng suốt, tức là có tuệ giác rằng không có gì cả, khi ta thực sự thấy cái giả ngụy, cái ảo tưởng của trở thành – tức là thời-gian-tư-tưởng và xung đột bất tận – bấy giờ mới chấm dứt cái đó. Tức là chấm dứt sự động đậy, tức là chấm dứt thức, tức là thời-gian-tư-tưởng. Chấm dứt cái đó tức là không. Cái không chứa toàn cả vũ trụ – chứ không phải những nỗi sợ hãi nhỏ nhen vụn vặt của tôi, những âu lo và vấn đề tũn mủn nhỏ nhen của tôi và đủ thứ phiền não về đủ thứ chuyện trên đời. Rốt lại, Pupul, *‘không’* nghĩa là toàn bộ thế giới của lòng từ bi. Từ bi chính là không. Và do đó, tính không đó là trí huệ tối thượng. Tất cả chỉ có thế. Không biết tôi giải bày như vậy có đạt chưa?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Vậy thì, tại sao con người – con người có trí khôn bình thường – lại sợ là không, sợ thấy mình không là gì cả mà chỉ là những kỷ niệm, những cái nhớ chết chóc? Đó là một sự kiện. Tôi không thích nghĩ tôi không là gì cả mà chỉ là những kỷ niệm, nhưng sự thật tôi là những kỷ niệm. Nếu tôi không có ký ức thì hoặc tôi rơi vào căn bệnh mất trí nhớ hoặc tôi thấu hiểu toàn bộ sự động đậy của ký ức, tức là thời-gian-tư-tưởng và thấy sự kiện rằng bao lâu còn có sự động đậy này thì tất nhiên

xung đột, đấu tranh, đau khổ còn kéo dài bất tận. Và khi tuệ giác chiếu soi vào đó thì cái không mang một nghĩa lý hoàn toàn khác. Cái không đó là hiện tại nhưng không phải là hiện tại "biến động".

Pupul Jayakar: Không phải là một hiện tại biến động.

Krishnamurti: Không phải hôm nay thế này, ngày mai thế khác. Cái không đó phi thời gian. Không phải ngày này biến, ngày kia hiện. Nếu ta thâm nhập vào vấn đề này – không phải bằng lý thuyết như các nhà thiên văn vật lý đang làm, tức là, cố tìm hiểu vũ trụ dựa trên những câu chuyện hoang đường, nhưng ngay ở đây, với tư cách là con người, chứ không phải ở đâu đâu ngoài kia – thực sự cần phải xóa tan bóng tối khủng khiếp của thời gian và tư tưởng. Như bạn thấy, Pupul, rốt lại đó mới là thiền chơn thực. Đó là nghĩa lý của từ *sūnya* trong Phạn ngữ. Nhưng ta đã diễn giải từ ấy cả trăm cách khác nhau, ta bình giảng thế này thế nọ. Nhưng sự kiện thực là không; ngoại trừ những từ ngữ, những suy luận và chọn lựa, ta vẫn là không. Ý tôi muốn nói, mọi điều vừa kể thật là vụn vặt, nhỏ nhen, ti tiện và ta đã biến cuộc sống ta thành ra nhỏ nhen, vụn vặt, ti tiện.

Vì thế, ta phải thấu hiểu, phải quán triệt rằng con số không chứa tất cả mọi con số và cái không chứa trọn vẹn thế giới – chứ không phải chỉ có sự đau khổ và âu lo vốn vô cùng nhỏ nhen vụn vặt của tôi. Dĩ nhiên, tôi vẫn biết khi tôi đau khổ, đó là vật duy nhất, đó là điều duy nhất mà tôi có hoặc khi có sự sợ hãi. Nhưng bất hạnh là tôi không nhận ra rằng đau khổ, sợ hãi là chuyện quá nhỏ nhen, vụn vặt.

Vậy, sau khi đã được nghe mọi điều ấy, bạn hiểu được gì? Bạn nhận chân được gì? Nếu bạn có thể diễn tả bằng lời được thì hay quá. Bạn hay những ai đã nghe "mọi điều

ấy" – dù là ngộ ngẩn hay chân thực, các bạn linh hội được gì? Bạn có thấy cái mệnh mông của mọi điều ấy không?

Pupul Jayakar: Quả thật đó là chấm dứt, chấm dứt cái cơ cấu tâm lý của cái tôi..

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Bởi vì đó là trở thành.

Krishnamurti: Khoan, khoan, Pupul. Bởi vì việc này sẽ giúp ích cho mọi người chúng ta, tôi đã hỏi và bạn đã nghe mọi điều ấy, bạn trả lời sao đây, phản ứng của bạn là gì, bạn đã nhận ra điều gì? Phải chăng bạn nói, "Nhờ ơn trời, tôi đã hiểu, tôi đã ngửi thấy hương thơm rồi".

Pupul Jayakar: Thưa ông, xin đừng hỏi như vậy.

Krishnamurti: Tại sao?

Pupul Jayakar: Bởi vì, bất kỳ điều gì tôi nói nghe ra... Bởi vì điều ông nói có cái mệnh mông.

Krishnamurti: Chờ một chút. Quả là có cái đó. Tôi có thể cảm nhận nó, bạn cũng thế. Cái đó có một sức ép, tuy tạm thời, chừng một giây, rồi qua đi và sau đó, phải chăng là hồi tưởng, níu kéo, mời gọi nó?

Pupul Jayakar: Không, không. Tôi cho rằng ta đã đi xa rời cái đó. Một điều khác nữa: khó khăn nhất là sống hoàn toàn đơn giản.

Krishnamurti: Vâng, sống giản dị, sống đơn giản – đúng. Nếu ta thực sự đơn giản ta mới hiểu được cái tính phức tạp mệnh mông của muôn vật. Đó là do giáo dục, đào tạo của ta. Ta đã huấn luyện, đã giáo dục đào tạo não bộ để thấy cái phức tạp và ra sức giải quyết cái phức tạp đó. Nhưng ta không thấy được cái tính giản dị kỳ diệu của cuộc sống, đúng hơn, của sự kiện.

Pupul Jayakar: Tôi xin được đi xa hơn một chút nhé?

Krishnamurti: Vâng, rất vui lòng.

Pupul Jayakar: Theo truyền thuyết Ấn Độ, mọi nguyên tố đều sinh ra từ âm thanh, tất cả những pañca – mahābhūtas âm thanh. Có loại âm thanh có tiếng động và loại không có tiếng động, không nghe được.

Krishnamurti: Thế đấy. Nhưng rồi lại, Pupul, đặc biệt theo truyền thuyết Ấn Độ, từ Phật (Budda), từ Long Thọ Bồ Tát (Nagarjuna) và các bậc tiền bối cổ thời của Ấn Độ giáo có cái tâm thái không đó, trong đó, họ đã nói, bạn phải phủ nhận tất cả. Long Thọ đã đạt đến điểm đó. Theo như tôi nghe và hiểu – tôi có thể sai – ông ta đã phủ nhận tất cả mọi động dấy của thức.

Pupul Jayakar: Vâng mọi động dấy của tế bào não như ta...

Krishnamurti: Vâng, điều đó đã có trong kinh sách, đã có trong truyền thuyết, nhưng tại sao người ta không tìm kiếm cái đó chứ? Chắc bạn thấy, ngay cả những người hết sức thông minh, những người mộ đạo bậc nhất, họ tìm cái gì ở đâu đâu ấy, chứ không phải cái tôn giáo chân chính, cái cảm nhận về thánh thiện, về thiêng liêng. Tại sao họ không theo đuổi cái hành động phủ nhận đó, không phải thế giới – bạn không thể phủ nhận thế giới – mà phủ nhận cái 'tôi'? Họ đã không chịu phủ nhận, họ đã không chịu phủ nhận hoàn toàn cái 'tôi'. Trái lại, họ đi phủ nhận thế giới – vốn là điều không thể làm được – và thế là họ kết thúc bằng cách biến cuộc sống họ thành ra hỗn loạn đảo điên.

Pupul Jayakar: Thưa ông, chắc ông thực sự biết nghĩa của từ "từ chối" - xin phép cho tôi dùng từ này...

Krishnamurti: Tôi biết, từ chối.

Pupul Jayakar: Đó là phủ nhận cái 'tôi'.

Krishnamurti: Nhưng từ chối không phải phủ nhận. Cái 'tôi' vẫn tồn tại. Tôi có thể từ chối ngôi nhà của tôi, nhưng...

Pupul Jayakar: Thưa ông, ý nghĩa cơ bản, từ chối không bao giờ là từ chối ngoại cảnh.

Krishnamurti: Vâng, không bao giờ bên ngoài mà là bên trong – thế nghĩa là gì? Đừng bám, đừng chấp – ngay cả cái nguyên lý tối thượng. Đừng bám, đừng chấp vào lý tưởng của bạn – đắp y chẳng hạn. Tôi biết, thực sự là ta đang kẹt cứng trong mạng lưới từ ngữ, học thuyết chứ không phải trong thực tại. Tôi đau khổ, tôi phải tìm cách dứt khổ, không phải lẫn trốn vào các ảo tưởng ngốc nghếch. Tại sao con người không chịu giáp mặt với sự kiện mà lại muốn thay đổi sự kiện? Bạn hiểu câu hỏi tôi chứ? Phải chăng vì ta luôn sống trong ảo tưởng, trong những ý niệm và thành kiến, kết luận – những cái phi thực tại ấy? Mọi sự rõ ràng quá rồi.

Pupul Jayakar: Ta sống với lịch sử của nhân loại. Đó là lịch sử của nhân loại.

Krishnamurti: Vâng, và nhân loại là "tôi" và "tôi" là nỗi đau khổ bất tận. Vì vậy, nếu muốn dứt khổ thì hãy dứt cái 'tôi'. Mà dứt cái 'tôi' không phải do muốn mà làm được đâu. Dứt cái 'tôi' không phải nhờ ăn chay và làm đủ thứ trò trẻ con mà những người gọi là các bậc thánh đã làm đâu.

Pupul Jayakar: Thực sự là dứt thời gian phải không, thưa ông?

Krishnamurti: Vâng, không phải vậy sao? Chấm dứt thời gian tư tưởng. Tức là nghe mà không âm thanh. Nghe vũ trụ mà không một tiếng động. Hôm trước, chúng tôi đã nói

chuyện ở New York với một bác sĩ tôi biết là rất nổi tiếng. Ông ấy đã nói, "Các vấn đề đó hoàn toàn đúng, thưa ông, nhưng khâu chủ yếu là liệu tế bào não bị qui định qua nhiều ngàn năm – có thể nào, thực sự, tự chúng làm cuộc chuyển hóa không?" Bây giờ, toàn bộ vụ việc mới đơn giản. Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và tôi đã nói, "Chỉ có thể chuyển hóa nhờ vào tuệ giác", và sau đó, chúng tôi đã đi sâu vào vụ việc như hiện bây giờ chúng ta đang làm đây. Bạn thấy là không ai muốn nghe điều này một cách trọn vẹn, họ nghe loáng thoáng phần nào thôi. Họ nhất trí tới một điểm nào đó rồi dừng lại. Nếu con người thực tâm nói, "Cần phải có hòa bình trên thế giới, cho nên tôi phải sống hòa bình". Bấy giờ, thế giới mới có hòa bình. Nhưng anh ta, con người, không muốn sống hòa bình. Họ làm tất cả để chống lại hòa bình. Họ tiếp tục tham lam, kiêu ngạo, sợ hãi, ghét ghét, nhỏ nhen v.v... Ta đã thu hẹp cái mệnh mông vô tận thành những phản ứng vụn vặt nhỏ nhen. Bạn có nhận rõ điều đó không, Pupul? Nhận rõ rằng ta đang sống những cuộc sống nhỏ nhen ti tiện. Mọi người đều sống như thế – từ kẻ có địa vị cao sang nhất cho đến người cùng dinh hèn mọn.

Pupul Jayakar: Âm thanh đối với ông là gì?

Krishnamurti: Âm thanh là cây cối. Khoan. Như âm nhạc. Lối ca hát thuần túy Ấn Độ, những khúc dạo ca trong kinh Phệ Đà hay bài hát thánh ca trong nhà thờ – chúng gắn gũi nhau một cách kỳ lạ. Và ta nghe những bản tụng ca vang lên lời cầu nguyện... thôi tôi không muốn đi sâu vào vấn đề này. Bạn nghe âm thanh xao động của những gợn sóng, âm thanh của gió thổi trong lá, âm thanh của những người mà bạn đã cùng chung sống nhiều năm.

Tất cả các âm thanh kể trên đều quen thuộc. Nhưng nếu bạn dừng để bị quen thuộc thì âm thanh sẽ mang một ý nghĩa kỳ diệu. Bấy giờ, bạn nghe cái gì cũng mới tinh cả như mới nghe lần đầu.

Ví dụ, bạn nói với tôi rằng thời-gian-tu-tưởng là toàn bộ sự vận động của cuộc sống con người nhưng bị hạn chế. Bạn đã truyền đạt cho tôi một sự kiện đơn giản và tôi lắng nghe. Tôi lắng nghe sự kiện đó mà không có tiếng động của từ ngữ. Tôi hiểu rõ nghĩa lý cùng chiều sâu của phát biểu đó và cái hiểu này không bao giờ mất. Không phải tôi đã nghe và điều được nghe trôi mất khi tôi ra về. Mà tôi đã lắng nghe sự kiện trong cái toàn thể của nó. Có nghĩa là âm thanh đã truyền đạt sự kiện rằng là vậy đó. Và cái "là vậy" này vốn tuyệt đối – vĩnh hằng. Tôi tin rằng trong truyền thuyết cổ đại của Do Thái giáo người ta chỉ có thể nói về Thượng Đế – hay tên gọi gì cũng được – như thế này "I am" – Tôi là – *Tat tuam asi* bằng Phạn ngữ.

BROCKWOOD PARK – 25.06.1983

VĂN HÓA LÀ GÌ?

Pupul Jayakar: Krishnamurti, có một hiện tượng lạ trong thế giới ngày nay là Phương Đông vươn tới Phương Tây để tìm cái sống vật chất, và Phương Tây hướng về Phương Đông mong tìm thấy "trí tuệ" – trong dấu ngoặc – để lấp đầy khoảng trống nội tâm. Câu hỏi của tôi là: Có chăng một tâm trí Ấn Độ có thể vẫn đau khổ, tham lam, giận dữ v.v... như tâm trí Tây Phương nhưng ở đó lại tuôn chảy một suối nguồn khác biệt?

Krishnamurti: Phải chăng bạn hỏi liệu tư tưởng Đông Phương, văn hóa Đông Phương, lối sống Đông Phương có khác biệt với Tây Phương không chứ gì?

Pupul Jayakar: Đúng, hiển nhiên là lối sống Ấn Độ khác với lối sống Tây Phương.

Krishnamurti: Là vậy.

Pupul Jayakar: Vâng, bởi vì sự qui định của hai bên vốn khác nhau. Nhưng trong một ý nghĩa nào đó, chúng bổ sung nhau.

Krishnamurti: Bằng cách nào?

Pupul Jayakar: Trong ý nghĩa rằng Đông Phương hay đặc trưng hơn, Ấn Độ, có lẽ thiếu mất cái tinh thần chính

xác để chuyển đổi sự trừu tượng thành hành động cụ thể.

Krishnamurti: Phải bạn cho rằng ở Ấn Độ người ta sống trừu tượng hơn à?

Pupul Jayakar: Vâng, người ta không quan tâm lắm đến hành động liên hệ với môi trường chung quanh hay quan tâm với ngay chính hành động.

Krishnamurti: Vậy bạn nói họ quan tâm đến gì?

Pupul Jayakar: Tất nhiên, hiện nay, có một thay đổi lớn. Rất khó nói tâm trí hay tinh thần Ấn Độ là gì, bởi vì, tâm trí Ấn Độ ở một bình diện nào đó, cũng tìm kiếm tiện nghi vật chất y như mọi người.

Krishnamurti: Tìm kiếm tiến bộ trong thế giới công nghệ và áp dụng vào cuộc sống đời thường, và v.v...

Pupul Jayakar: Vâng, tiến bộ trong thế giới công nghiệp và chủ nghĩa tiêu thụ đã thâm nhập cực sâu vào tinh thần Ấn Độ.

Krishnamurti: Vậy, cuối cùng thì đâu là sự khác biệt giữa văn hóa Ấn Độ và văn hóa Tây Phương?

Pupul Jayakar: Mặc cho phương diện thiên về vật chất này, có lẽ, ở Ấn Độ, vẫn còn có sự hiểu biết sâu sắc, vẫn còn có cái nhìn thấu suốt vào sự vật nhờ vào một khía cạnh nào đó của toàn bộ cái tiến trình đào bới nội tâm. Ở Ấn Độ, cái tiến trình đào bới hay khám phá ấy thâm nhập vào cõi giới của cái 'tôi', cái ngã, vào thế giới nội tâm. Trái nhiều thế kỷ, tâm trí Ấn Độ đã được nuôi dưỡng trong tình tự này. Trong khi đó, ở Tây Phương, ngay trong thời đại Hy Lạp, đã luôn luôn có một chuyển động ly khai – chuyển động hướng ngoại vào môi trường sống bên ngoài.

Krishnamurti: Tôi hiểu, có một hôm, tôi nghe trên truyền hình, một người Ấn Độ rất có tiếng trả lời một cuộc phỏng

vấn. Ông ấy nói, thế giới công nghệ hiện nay ở Ấn Độ đang nhân tính hóa tâm trí Ấn Độ. Tôi tự hỏi ông ấy hiểu gì về điều đã nói. Phải chăng ông ta cho rằng, thay vì sống trong trừu tượng và lý thuyết, tức là sống trong cõi giới phức tạp của ý tưởng và v.v... thế giới công nghệ đã kéo người Ấn về với thực tiễn trên mặt đất?

Pupul Jayakar: Ở một phạm vi nào đó, điều này là cần thiết.

Krishnamurti: Tất nhiên là cần thiết.

Pupul Jayakar: Vậy, nếu hai tâm trí ấy có sự khác biệt từ trong cốt tủy...

Krishnamurti: Tôi thắc mắc rất nhiều về điều đó. Tôi muốn hỏi liệu tư tưởng có Đông, Tây chi không? Chắc bạn thấy, chỉ duy có tư tưởng. Không phải tư tưởng Đông Phương hay tư tưởng Tây Phương chi cả. Sự thể hiện của tư tưởng có thể khác ở Ấn Độ và Tây Phương, nhưng đó vẫn là tiến trình của tư tưởng.

Pupul Jayakar: Nhưng điều này cũng không đúng sao, tức là, những gì tế bào não chứa ở Tây Phương và những gì của nhiều thế kỷ về trí thức và về cái gọi là trí tuệ đã nhồi nhét vào tế bào não ở Đông Phương không khiến cho chúng tri giác khác nhau sao?

Krishnamurti: Tôi muốn đặt vấn đề về điều bạn vừa nói, nếu có thể. Tôi thấy rằng khi tôi đến Ấn Độ, hiện nay cái chủ nghĩa duy vật đã thắng thế hơn bình thường nhiều lắm rồi. Người ta quan tâm đến tiền bạc, địa vị, quyền lực cùng tất cả những gì đại loại như thế. Hiển nhiên, có vấn đề gia tăng dân số và tất cả mọi cái phức tạp của nền văn minh hiện đại. Bạn có cho rằng tâm trí người Ấn có khuynh hướng khám phá nội tâm hơn tâm trí Tây Phương không?

Pupul Jayakar: Tôi có thể nói như vậy. Tôi có thể nói rằng có thể giới nội tâm và có thể giới ngoại cảnh và Tây Phương quan tâm đến cái thể giới bên ngoài, trong khi, Đông Phương quan tâm thể giới nội tâm hơn.

Krishnamurti: Vâng, đã có sự quan tâm, nhưng đó là sự quan tâm của một số rất, rất ít người.

Pupul Jayakar: Nhưng chỉ số ít người đó mà tạo ra nền văn hóa.

Krishnamurti: Vâng, đúng, thế giới Tây Phương chú trọng, theo chỗ tôi thấy cho đến bây giờ – tôi có thể sai – các vấn đề thuộc thể giới vật chất nhiều hơn.

Pupul Jayakar: Nhưng điều gì đã quay chuyển thế giới Tây Phương đi theo chiều hướng đó?

Krishnamurti: Chính trị, kinh tế, vị trí địa lý và khí hậu.

Pupul Jayakar: Không, như ông thấy, nếu chỉ là khí hậu thì Ấn Độ, Mexico và Châu Phi xích đạo đều đã có cùng một tâm trí. Nhưng không phải thế. Vậy đây không phải là giải đáp.

Krishnamurti: Không, tất nhiên là không phải. Không chỉ là khí hậu. Chắc bạn thấy toàn bộ cái gọi là lối sống tôn giáo ở Tây Phương rất, rất là khác biệt với Đông Phương.

Pupul Jayakar: Đúng. Đó là chỗ tôi muốn nói. Nơi này, nơi khác họ có vẻ là một cộng đồng chủng tộc bị chia rẽ.

Krishnamurti: Bị chia rẽ, vâng.

Pupul Jayakar: Trong thế giới Tây Phương, người ta khám phá và đối thoại với thiên nhiên. Nhưng chiều hướng mà họ đi đã dẫn họ đến những sự thật vĩ đại về công nghệ và khoa học. Ấn Độ cũng đối thoại với thiên nhiên và đối

thoại với chính mình, nhưng tự thân các cuộc đối thoại đó là hoàn toàn khác biệt.

Krishnamurti: Vâng, phải chăng bạn cho rằng tâm trí Đông Phương, tâm trí Ấn Độ quan tâm các vấn đề tôn giáo nhiều hơn tâm trí Tây Phương chứ gì?

Pupul Jayakar: Vâng, tôi cho là như vậy.

Krishnamurti: Ở đây, Tây Phương, tất cả đều nông cạn hơn – tuy họ cho là sâu hơn – và ở kia, Ấn Độ, truyền thống, văn học, tất cả đều nói, "Thế giới này không quan trọng bằng sự thấu hiểu chính mình, thấu hiểu thiên nhiên tạo vật, thấu hiểu trật tự của vũ trụ, cái nguyên lý tối thượng – Brahman".

Pupul Jayakar: Vâng. Tính nhạy bén nhờ đó trí não mở đầu cuộc khám phá có lẽ khác đối với Tây Phương, nơi mà công cuộc khám phá và những hiểu biết lớn lao có một hướng đi khác.

Krishnamurti: Ở Tây Phương, chắc bạn thấy, trong tôn giáo, sự ngờ vực, thái độ hoài nghi, vấn nạn tuyệt đối bị phủ nhận. Đức tin là tất cả sự quan trọng ở Tây Phương. Còn các tôn giáo ở Ấn Độ, trong Phật giáo và v.v... sự nghi ngờ, cất vấn, hỏi han và tra xét trở nên hết sức quan trọng.

Pupul Jayakar: Ngày nay thì cả hai nền văn hóa đều bị khủng hoảng, Pupul, phải bạn nói rằng không chỉ văn hóa mà toàn bộ thức của nhân loại bị khủng hoảng?

Pupul Jayakar: Vâng, đúng. Ông phân biệt thức của nhân loại khác với văn hóa à?

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Trong ý nghĩa nào đó, chúng là một.

Krishnamurti: Vâng, cơ bản chúng là một, chúng không khác nhau.

Pupul Jayakar: Ngay tận gốc rễ, cuộc khủng hoảng ấy đã đẩy họ tìm đến một nơi nào đó xa lìa chính họ. Họ cảm thấy thiếu thốn và thế là họ quay sang nền văn hóa khác. Điều này đang xảy ra ở các quốc gia đông và tây.

Krishnamurti: Vâng, nhưng chắc bạn thấy, trong công cuộc tìm kiếm của họ xuất phát từ quan điểm duy vật, nếu tôi có thể dùng từ này, con người ở Tây Phương không chỉ mắc kẹt trong ý tưởng mê tín, lãng mạn, thần bí mà bởi cả những đạo sư đến từ Đông Phương. Điều tôi muốn khám phá là liệu thức của nhân loại – đang trong cơn khủng hoảng – có thể nào không những giải quyết cuộc khủng hoảng đó không bằng chiến tranh, không hủy diệt nhân loại, mà liệu con người có thể nào tự vượt lên chính giới hạn của mình. Không biết tôi trình bày có rõ chưa?

Pupul Jayakar: Thưa ông, ngoại cảnh và nội tâm tựa như hai hình ảnh trung thực của các phương hướng trong đó con người đã đi. Vấn đề thực sự là nếu con người muốn tồn tại thì cả hai phải...

Krishnamurti: Cả hai phải sống chung.

Pupul Jayakar: Không, không chỉ sống chung mà còn cần phải có một nền văn hóa dung chứa cả hai.

Krishnamurti: Vâng, đúng thế đấy. Bây giờ, từ "văn hóa" theo bạn hiểu là gì? Bạn hiểu "văn hóa" là gì?

Pupul Jayakar: Văn hóa không phải là tất cả những gì não bộ chứa chấp sao?

Krishnamurti: Tức là, phải chăng bạn cho rằng văn hóa là rèn luyện não bộ và thể hiện sự tinh luyện đó trong hành động, trong thái độ ứng xử, trong quan hệ giao tiếp

và cũng là tiến trình khám phá dẫn đến điều mà tư tưởng hoàn toàn không thể tiếp cận? Tôi cho rằng đó mới là văn hóa.

Pupul Jayakar: Ông gom cả khám phá trong lãnh vực văn hóa?

Krishnamurti: Tất nhiên.

Pupul Jayakar: Không phải văn hóa là một chu trình khép kín sao?

Krishnamurti: Bạn có thể biến văn hóa thành một vòng tròn khép kín hoặc đập vỡ nó và thoát khỏi nó.

Pupul Jayakar: Nhưng văn hóa, như hiện nay, là một chu trình khép kín.

Krishnamurti: Vì thế tôi muốn hiểu xem bạn hiểu gì về từ "văn hóa".

Pupul Jayakar: Văn hóa, như ta hiểu hiện nay, Krishnaji, là tất cả những điều ta tri giác được, là cung cách ta nhìn sự vật, nhìn tư tưởng, tình cảm, thái độ sống của ta cùng sự hoạt động của giác quan ta.

Krishnamurti: Bạn nói tiếp đi.

Pupul Jayakar: Ông có thể tiếp tục bổ sung vào đó.

Krishnamurti: Tức là, tôn giáo, đức tin, tín ngưỡng, mê tín.

Pupul Jayakar: Tất cả cái bên ngoài và cái bên trong...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Chúng tiếp tục lớn lên – nhưng lớn lên trong đường biên giới hạn đó, luôn luôn còn có đường biên giới hạn. Và khi ông nói về một cuộc khám phá hoàn toàn vượt ra ngoài mọi biên giới, ông có cho rằng cuộc khám phá ấy cũng nằm trong lãnh vực văn hóa không?

Krishnamurti: Tất nhiên rồi. Phải bạn muốn nói – Tôi chỉ thử làm rõ vấn đề – rằng toàn bộ cuộc vận động của văn hóa tựa như thủy triều vào và ra, và rằng toàn cả nỗ lực sống của con người là cái tiến trình vào và ra này, mà không bao giờ chịu tra xét, tìm hiểu liệu cái tiến trình này có thể nào ngưng dứt không? Bạn hiểu không? Ý tôi muốn nói rằng ta hành động và phản ứng.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Đó là bản chất của nhân loại – tựa như sự xuống và lên, ra và vào, của dòng thủy triều. Tôi phản ứng và từ phản ứng tôi hành động, và từ hành động mà có phản ứng. Lui và tới.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, tôi xin hỏi, liệu cái phản ứng thường và phạt, phước và tội có thể nào chấm dứt và làm một bước ngoặt hoàn toàn khác không. Cuộc sống của ta, các hoạt động của ta, các phản ứng của ta đều dựa trên ý tưởng thưởng và phạt – cả sinh lý và tâm lý. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và đó là tất cả những gì ta biết – một cách sâu xa. Có cái phản ứng lại thưởng và sự lẩn tránh bị phạt và v.v... tựa như dòng thủy triều. Bây giờ, tôi xin hỏi liệu có một hành động nào mang một nghĩa lý hoàn toàn khác, tức là không dựa vào tiến trình hành động phản ứng này không? Bạn hiểu điều tôi muốn nói chứ?

Pupul Jayakar: Vì hành động phản ứng này là một lực đẩy của tế bào nào...

Krishnamurti: Nó là sự qui định của ta.

Pupul Jayakar: Và nó là một lực đẩy của tế bào não.

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên, tất nhiên rồi...

Pupul Jayakar: Đó là cách thức tế bào não ứng đáp và tiếp nhận thông qua các giác quan.

Krishnamurti: Câu hỏi đích thực của ta là: Văn hóa là gì?

Pupul Jayakar: Và ta đã đào sâu vào đó.

Krishnamurti: Một chút thôi.

Pupul Jayakar: Vâng, một chút thôi. Chút ấy có thể được mở rộng đáng kể nhưng nó vẫn còn nằm trong cùng...

Krishnamurti: Vâng, vẫn còn nằm trong cùng lãnh vực.

Pupul Jayakar: Phải ông cho rằng văn hóa là những gì được chứa đựng trong tế bào não không?

Krishnamurti: Tất nhiên rồi.

Pupul Jayakar: Còn gì khác nữa?

Krishnamurti: Tất cả mọi kỷ niệm quá khứ của ta.

Pupul Jayakar: Vâng. Vậy, nếu ông lấy đi hết tất cả mọi cái đó, còn có gì khác nữa không?

Krishnamurti: Tôi hiểu. Đây là một vấn đề khác, bởi vì – ta phải thận trọng, thật thận trọng – nếu có cái khác – nếu – bấy giờ cái khác đó có thể tác động lên tế bào não đang bị qui định. Đúng không? Nếu có vật khác trong não thì hoạt động của nó có thể mang lại một sự tự do thoát khỏi thứ văn hóa nông cạn, hạn hẹp ấy. Nhưng liệu trong não có vật gì khác không?

Pupul Jayakar: Nhưng về mặt sinh lý, Krishnaji, người ta cho rằng tế bào não hiện nay chỉ mới hoạt động một phần rất nhỏ so với khả năng của nó.

Krishnamurti: Tôi biết điều đó. Nhưng tại sao?

Pupul Jayakar: Bởi vì sự qui định hạn chế nó nên nó không bao giờ thoát được các tiến trình...

Krishnamurti: Giới hạn nó. Nghĩa là, tư tưởng bị giới hạn.

Pupul Jayakar: Vâng, nó cho tất cả trứng vào một sọt.

Krishnamurti: Vào một sọt; vì thế tôi muốn đặt vấn đề ấy ra. Tư tưởng bị giới hạn và tất cả mọi người chúng ta đều sống, hành động trong vòng giới hạn đó. Đúng không? Kinh nghiệm, kiến thức, ký ức và tư tưởng luôn luôn bị hạn chế.

Pupul Jayakar: Còn vai trò của các giác quan và các tiến trình tri giác trong đó là gì?

Krishnamurti: Câu hỏi đó đặt ra một vấn đề khác, đó là: Các giác quan có thể nào hoạt động mà không có sự can thiệp của tư tưởng không? Bạn hiểu câu hỏi tôi chứ?

Pupul Jayakar: Như hoạt động của các giác quan hiện nay, Krishnaji, dường như chúng xuất phát từ một nguồn gốc duy nhất – tư tưởng. Cái động của các giác quan là cái động của tư tưởng.

Krishnamurti: Tất cả là thế. Cho nên hoạt động của các giác quan bị giới hạn. Tôi đang tìm hiểu, với thái độ thận trọng, hoài nghi, liệu tế bào não – đã tiến hóa qua nhiều ngàn năm, đã kinh nghiệm vô số đau khổ, cô độc, tuyệt vọng và đã ra sức lẫn trốn chính nỗi sợ hãi của mình qua đủ hình thái sống về mặt tôn giáo và v.v... liệu chúng, tế bào não, có thể nào tự mình thay đổi và chuyển hóa chính mình.

Pupul Jayakar: Nhưng nếu chúng không làm cuộc chuyển hóa trong chúng...

Krishnamurti: Thì sao nào?

Pupul Jayakar: ...và không có vật gì khác...?

Krishnamurti: Vâng, tôi hiểu câu hỏi của bạn.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, đây là một nghịch lý. Thưa ông, thực sự là một nghịch lý.

Krishnamurti: Đây cũng là câu hỏi của muôn đời; tín đồ Ấn giáo đã nêu câu hỏi này từ lâu lắm rồi – từ nhiều, nhiều thế kỷ trước.

Pupul Jayakar: Vâng, vâng.

Krishnamurti: Họ đã nêu câu hỏi này: Có chăng một tác nhân bên ngoài – Thượng Đế, Nguyên lý tối thượng, vân vân và vân vân.

Pupul Jayakar: Đại ngã.

Krishnamurti: "Đại ngã" – gọi như vậy không đúng... (cười) nhưng thôi, hãy tạm dùng vậy. Có chăng một "đại ngã" tác động lên não bộ bị qui định?

Pupul Jayakar: Hay nó đánh thức bên trong não? Hai vật ấy là hai vật tách biệt. Một là...

Krishnamurti: Tác nhân bên ngoài tác động.

Pupul Jayakar: Tác nhân hay năng lượng tác động, hoặc hai là, một hành động tự bên trong tế bào não – phần chưa được sử dụng của tế bào não – đánh thức, làm thay đổi.

Krishnamurti: Tôi hiểu câu hỏi của bạn. Hãy tra xét sâu, hãy thảo luận đi. Có chăng một tác nhân bên ngoài – một năng lượng bên ngoài, tạm gọi như vậy đi – sẽ đứng ra mang lại một cuộc chuyển hóa ngay trong tế bào não bị qui định. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Tôi có thể nói điều này không?

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên, xin mời.

Pupul Jayakar: Vấn đề là năng lượng đó thực sự không bao giờ tiếp cận được tế bào não. Có quá nhiều chương ngại đã được dựng lên khiến dòng chảy của năng lượng dường như không bao giờ tiếp cận và tạo...

Krishnamurti: Ta đang thảo luận điều gì đây?

Pupul Jayakar: Ta đang thảo luận về khả năng hình thành một nền văn hóa nhân loại.

Krishnamurti: Một nền văn hóa không phải của...

Pupul Jayakar: Ấn Độ hay Tây Phương.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Một nền văn hóa dung chứa toàn thể nhân loại, nếu tôi có thể nói như vậy.

Krishnamurti: Vâng, toàn thể nhân loại.

Pupul Jayakar: Một nền văn hóa, trong đó sự chia rẽ giữa ngoại cảnh và nội tâm chấm dứt, và ở đó, tuệ giác là tuệ giác, không có tuệ giác hướng ra ngoại cảnh hay tuệ giác quay vào nội tâm.

Krishnamurti: Điều đó tôi hiểu. Vậy vấn đề đặt ra là gì?

Pupul Jayakar: Vậy, để làm việc đó, phương tiện phải là tế bào não.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Cái công cụ đứng ra tác động là tế bào não.

Krishnamurti: Là não.

Pupul Jayakar: Là não bộ. Bây giờ phải có cái gì đó diễn ra trong não.

Krishnamurti: Vâng. Tôi nói điều đó có thể diễn ra – mà

tuyệt dứt ý nghĩ cho rằng có một tác nhân bên ngoài sẽ đứng ra, cách nào đó, tẩy sạch não đã bị qui định, hoặc bịa ra một tác nhân bên ngoài như hầu hết các tôn giáo đã làm. Đúng chứ?

Câu hỏi là: Liệu não bộ bị qui định có thể nào thức tỉnh trên chính sự qui định của mình và do đó, tri giác chính sự hạn chế của mình và dừng lại ở đó một lúc? Không biết tôi trình bày quan điểm của tôi như thế có rõ chưa? Chắc bạn thấy, lúc nào ta cũng cố làm một điều gì đó, phải không? Tức là, "người làm" khác với việc được làm. Đúng không? Ví dụ tôi nhận ra não tôi bị qui định và do đó, mọi hành vi, cảm nhận, quan hệ của tôi với người khác đều bị hạn chế. Tôi nhận ra điều đó. Và tôi nói, "Sự hạn chế đó phải được phá vỡ". Thế là tôi tác động vào sự hạn chế đó. Nhưng cái 'tôi' này cũng bị hạn chế. Cái 'tôi' không tách biệt với cái kia. Vậy, ta có thể bắt đầu ra sao? Cái 'tôi' không tách biệt với sự hạn chế mà nó ra sức phá bỏ. Cả hai – sự hạn chế của tự ngã và sự hạn chế của qui định là một. Cái 'tôi' không tách biệt với những thuộc tính của chính nó.

Pupul Jayakar: Cũng như nó không tách biệt với những gì nó quan sát. Khi ông nói rằng mọi người chúng ta đều ra sức làm một cái gì đó...

Krishnamurti: Tác động lên vật khác. Toàn bộ cuộc sống ta là thế, ngoại trừ phần thuộc thế giới công nghệ. Tôi là thế này và tôi phải thay đổi thành thế khác, và não bộ hiện nay đang bị qui định trong sự chia rẽ này. Hành giả khác với hành động.

Pupul Jayakar: Vâng, điều đó tất nhiên rồi.

Krishnamurti: Và vì thế, sự qui định đó tiếp diễn mãi. Nhưng khi ta nhận ra rằng hành giả là hành động; bấy

giờ trọn vẹn cái nhìn thay đổi hoàn toàn. Bây giờ hãy trở lại một chút, ta đang hỏi, Pupulji, yếu tố nào làm thay đổi não bộ nhân loại?

Pupul Jayakar: Đây mới thực sự là...

Krishnamurti: Cốt lõi của vấn đề, vâng.

Pupul Jayakar: Cái gì đứng ra chấm dứt sự qui định?

Krishnamurti: Vâng. Ta hãy đào sâu vào vấn đề thêm chút nữa. Con người đã sống trên trái đất này trên dưới cả triệu năm, và chúng ta, về mặt tâm lý, hiện nay vẫn dă man như trước đây. Nói về mặt cơ bản, ta đã không thay đổi bao nhiêu. Ta vẫn sát hại nhau, tìm kiếm quyền lực, địa vị. Ta đòi bại trong tất cả mọi việc ta làm trong thế giới ngày nay về mặt tâm lý. Điều gì sẽ đứng ra làm cho con người – nhân loại – thay đổi tất cả mọi tình huống đó?

Pupul Jayakar: Tuệ giác tối thượng.

Krishnamurti: Tuệ giác. Bây giờ, phải chăng cái gọi là văn hóa ấy đã ngăn chặn việc làm này? Bạn hiểu câu hỏi của tôi chứ? Lấy văn hóa Ấn Độ làm điển hình. Một số ít người, các nhà tư tưởng lớn, đã đào sâu vào vấn đề này. Và phần đông người đời chỉ lặp lại, lặp lại, lặp lại, chỉ còn là một thứ tập tục truyền thống – một vật chết. Và họ đã sống với vật chết. Đúng không? Giờ đây, ở đây, Tây Phương, tập tục hay truyền thống cũng có một sức mạnh khủng khiếp. Vậy, hãy nhìn cho rõ mọi điều ấy đi, tôi xin đặt câu hỏi: Cái gì sẽ làm cho con người mang lại một cuộc chuyển hóa tận gốc trong chính họ? Văn hóa đã thử mang lại một vài đổi thay trong cung cách xử sự của con người. Đúng không?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Và tôn giáo đã dạy: "Hãy xử sự theo cách này", "Đừng làm cách kia", "Đừng sát sinh". Nhưng ta vẫn tiếp tục sát. "Hãy sống như anh em" và ta vẫn sống trong thù địch, "Hãy yêu thương nhau" và ta vẫn ghét nhau. Bạn theo kịp chứ? Nào là những giáo lệnh, những phép tắc và mọi việc ta làm thì hoàn toàn ngược lại. Đúng không?

Pupul Jayakar: Cả hai nền văn hóa đều đã thực sự sụp đổ.

Krishnamurti: Đó là chỗ tôi muốn khám phá. Phải chăng chúng đã sụp đổ và do đó, chúng hoàn toàn vô giá trị? Và vì thế, phải chăng con người đang sống hoang mang cực độ? Nếu bạn đi đến châu Mỹ chẳng hạn, họ không có truyền thống. Đúng không? Mỗi người đều làm điều mình thích. Mỗi người làm việc của mình, và ở đây, người ta cũng làm giống y như vậy – nhưng trong cách khác. Vậy thì, cái gì sẽ đứng ra mang lại được cuộc chuyển hóa trong tế bào não để bây giờ...? *(Với cử chỉ mở rộng đôi tay)*

Pupul Jayakar: Vậy điều ông thực sự nói là vấn đề không phải nằm ở chỗ mô hình văn hóa Ấn Độ khác hay mô hình văn hóa Tây Phương khác...

Krishnamurti: Hay không khác.

Pupul Jayakar: Ông cho rằng vấn đề chỉ có một, đó là, sự chuyển hóa trong não người.

Krishnamurti: Vâng, đúng thế đấy; hãy bám sát vấn đề từ đó. Rốt lại, theo chỗ tôi hiểu, người Ấn – ngay cả người nghèo nhất – vẫn đau khổ như người ta đau khổ ở Phương Tây. Cô độc, tuyệt vọng, khổ đau; tất cả đều giống nhau như ở đây. Vì thế, hãy quên đi chuyện Đông và Tây và hãy thấy trở ngại nào đã ngăn chặn công cuộc chuyển hóa này diễn ra.

Pupul Jayakar: Thưa ông, có cách nào khác để tri giác thực tại?

Krishnamurti: Thực tại. Trong suốt sáu mươi năm ta đã nói về chỗ này. Rằng "Cái đang là", thực tại, quan trọng hơn ý niệm về thực tại. Lý tưởng, các quan niệm khác biệt và những kết luận đều không có giá trị chi cả bởi vì chúng chia cách chúng ta với sự kiện, với những gì đang diễn ra bởi vì ta bị kẹt trong ý niệm, cho nên rõ ràng thấy thực tại là khó khăn vô cùng.

Pupul Jayakar: Nhưng trong việc tri giác thực tại, não phải không động đây.

Krishnamurti: Đó là tất cả những gì tôi muốn nói, chính sự kiện, nếu ta quan sát thật cẩn thận, tự chúng đem lại một đổi thay. Không biết tôi trình bày như vậy có rõ chưa?

Pupul Jayakar: Dạ rõ.

Krishnamurti: Lấy ví dụ, chẳng hạn cái khổ của con người. Không phải cái khổ của Tây Phương hay cái khổ của Đông Phương chi cả. Khổ không phải là của bạn hay của tôi, và ta thì luôn luôn lẩn tránh khổ. Vậy bây giờ, ta có thể nào hiểu chiều sâu và nghĩa lý của sự đau khổ – không phải hiểu trên bình diện lý trí, tri thức mà là thực sự đào sâu vào bản chất của đau khổ? Cái gì đứng ra cản trở hay ngăn chặn não bộ nhân loại tra xét sâu vào chính nó?

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu được phép, tôi xin hỏi điều này. Ngài dùng các từ như "đào sâu" và "tra xét" vào tự ngã, vào chính mình. Cả hai đều là các từ có liên hệ với động.

Krishnamurti: Vâng, động.

Pupul Jayakar: Thế nhưng ông lại nói "dứt động".

Krishnamurti: Vâng, tất nhiên, tất nhiên. Động là thời gian, là tư tưởng. Dứt động; thực sự hay ta nghĩ có thể dứt? Bạn hiểu câu hỏi của tôi chứ?

Pupul Jayakar: Hiểu, thưa ông.

Krishnamurti: Rất lại, những người đã từng đi sâu vào công phu loại này, cả trong quá khứ và hiện tại, họ đã luôn luôn chia hai: Có thực thể đứng ra tra xét và có đối tượng được tra xét. Tôi phản đối sự chia chẻ này. Tôi cho đó là trở ngại chính.

Pupul Jayakar: Vậy là khi ông dùng từ "tra xét", ông dùng từ ấy trong nghĩa "tri giác".

Krishnamurti: Tri giác, quan sát, theo dõi, cảnh giác. Ta sẽ đào sâu vào đó một lúc nếu có thời gian, nhưng bây giờ tôi muốn trở lui lại vấn đề này, cái gì khiến cho con người thay đổi cách sống của họ? Có sự hung ác khủng khiếp. Cái gì sẽ làm thay đổi sự thể ấy đây? Ai sẽ làm thay đổi? Chắc chắn không phải các nhà chính trị, không phải các thầy tu, linh mục, sư sãi chi cả, không phải những người thuyết giảng về môi trường, các nhà thần học và v.v... Họ đã không làm thay đổi được con người. Nếu con người không tự thay đổi, ai sẽ làm đây? Nhà thờ đã thử thay đổi con người – đúng không? – và họ đã thất bại. Các tôn giáo trên khắp thế giới đã cố làm cho con người người hơn, trí tuệ hơn, có tình hơn và yêu thương hơn. Nhưng cho đến giờ, họ đã không thành công. Văn hóa cũng đã thất bại.

Pupul Jayakar: Ông nói tất cả mọi điều này, Krishnaji, nhưng tự thân các lời nói đó cũng không mang con người đến với sự giác ngộ ấy được.

Krishnamurti: Vậy cái gì, điều gì sẽ đứng ra làm cho con người giác ngộ? Giả dụ cho rằng bạn và người khác có

được sự giác ngộ hay tri giác này, còn tôi thì không. Vậy sự giác ngộ của bạn tác động hay ảnh hưởng lên tôi như thế nào? Lại nữa, nếu bạn có được sự giác ngộ và quyền lực, địa vị thì tôi hoặc sùng bái bạn hoặc tôi giết chết bạn. Đúng chứ? Do đó, tôi xin đặt một câu hỏi sâu hơn nhiều. Tôi thực sự muốn khám phá tại sao con người sau nhiều ngàn năm lại như thế này. Tập đoàn người này chống đối lại tập đoàn người khác, bộ tộc này chống lại bộ tộc khác, quốc gia này chống quốc gia khác. Nỗi sợ hãi khủng khiếp vẫn tiếp diễn mãi! Một nền văn hóa mới; Liệu có thay đổi gì được không? Con người có muốn thay đổi không? Hay họ nói, "Mọi sự đều tốt, hãy tới luôn đi. Đến một giai đoạn nào đó, cuối cùng rồi ta cũng sẽ tiến hóa".

Pupul Jayakar: Đa số người cảm thấy điều đó.

Krishnamurti: Vâng, điều đó thật là khủng khiếp. Cuối cùng hãy cho thêm một ngàn năm nữa, tất cả chúng tôi rồi sẽ là những con người tuyệt diệu – thật là phi lý. Trong khi chờ đợi, chúng tôi đang tiêu diệt lẫn nhau.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi có thể hỏi điều này chứ? Cái khoảnh khắc hiện thực giáp mặt với sự kiện ấy là gì? Hiện thực ấy là gì?

Krishnamurti: Một sự kiện là gì, Pupul? Hôm trước, ta đã thảo luận với một nhóm người ở đây, rằng sự kiện là điều đã được làm, đã được hồi tưởng, và là điều đang được làm ngay bây giờ, và là những gì đã diễn ra ngày hôm qua và được hồi tưởng.

Pupul Jayakar: Hoặc là sự khởi lên một đợt sóng sợ hãi, nổi kinh hoàng hay bất cứ điều gì đó.

Krishnamurti: Vâng, vâng.

Pupul Jayakar: Bây giờ, làm cách nào ta thực sự...?

Krishnamurti: Khoan đã! Ta phải hiểu thật rõ khi ta nói về sự kiện của cái biến cố tuần rồi đã trôi qua nhưng tôi nhớ lại nó. Đúng không? Có cái nhớ lại, sự hồi tưởng về một niềm vui hay nỗi buồn đã xảy ra – đã là một sự kiện – và được chứa chấp trong não bộ và những gì đang được làm trong hiện tại – cũng là một sự kiện – bị nhuộm màu bởi quá khứ, bị kiểm soát bởi quá khứ, bị định hình, uốn nắn bởi quá khứ. Vậy, tôi có thể nào thấy toàn bộ sự động đây đó như một sự kiện không? Toàn bộ sự động đây ấy – tương lai, hiện tại và quá khứ.

Pupul Jayakar: Thấy cái động như sự kiện là thấy không thông qua một mô hình.

Krishnamurti: Không thông qua một mô hình tuyệt dứt thành kiến, thiên kiến.

Pupul Jayakar: Không có bất kỳ bao che nào quanh nó.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì?

Pupul Jayakar: Trước tiên là phủ nhận tất cả mọi phản ứng khởi lên quanh những hồi tưởng.

Krishnamurti: Phủ nhận những hồi tưởng. Hãy dừng lại đó một lúc.

Pupul Jayakar: Các hồi tưởng khởi lên...

Krishnamurti: Từ cái sự kiện tuần rồi vui hoặc khổ, thưởng hoặc phạt. Có thể phủ nhận không?

Pupul Jayakar: Vâng, có thể phủ nhận được.

Krishnamurti: Có thể được, tại sao?

Pupul Jayakar: Bởi vì, chính sự chú tâm...

Krishnamurti: Xóa tan ký ức, sự hồi tưởng. Một sự cố đã xảy ra tuần rồi. Não có thể nào chú tâm để không còn nhớ nữa không? Con trai tôi chết và tôi đã đau khổ. Nhưng kỷ

niệm về đứa con trai này quá mãnh liệt trong não bộ tôi khiến tôi hồi tưởng lại luôn. Nó hiện và biến nhưng nó luôn luôn ở đó. Vậy liệu não bộ có thể nói. "Con trai tôi đã chết, việc đó là dứt rồi?"

Pupul Jayakar: Ta nói thế hay khi có khởi...?

Krishnamurti: Là có dứt? Tức là khởi và dứt bất tận.

Pupul Jayakar: Không có cái khởi...

Krishnamurti: Là hồi tưởng. Hãy giữ lấy từ đó.

Pupul Jayakar: Vâng. Là hồi tưởng, hồi ức. Do hồi tưởng mà đau khổ mới động dậy. Phủ nhận đau khổ không chỉ đau khổ chấm dứt mà luôn cái khởi lên ấy nữa.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì? Hãy đi sâu vào đó thêm chút nữa. Thế nghĩa là gì? Con trai tôi chết. Tôi hồi tưởng tất cả những gì nó đã làm v.v... Có tấm ảnh của nó đặt trên dương cầm hay trên lò sưởi và có sự nhớ lại; nhớ lại không dứt – tuôn ra và vào. Đó là sự kiện.

Pupul Jayakar: Nhưng hành động phủ nhận đau khổ và xóa tan đau khổ – có trực tiếp tác động lên não không?

Krishnamurti: Đó là chỗ tôi sắp nói đến đây. Thế nghĩa là gì? Con trai tôi chết; đó là một sự kiện. Tôi không thể thay đổi một sự kiện. Con trai tôi đã ra đi. Nói thế nghe ra có thể như tàn nhẫn – nhưng nó đã ra đi. Thế nhưng tôi cứ giữ nó mãi. Não giữ nó như một kỷ niệm và cứ nhắc nhở mãi. Tôi không bao giờ chịu nói, "Nó đã đi rồi. Đó là một sự kiện". Tôi sống trên kỷ niệm vốn là một vật chết. Kỷ niệm là không thực. Chấm dứt sự kiện – "con trai tôi đi rồi" – không có nghĩa là tôi đã đánh mất tình thương hay bất cứ điều gì. Con trai tôi đã đi rồi; đó là một sự kiện.

Pupul Jayakar: Nhưng sự kiện được giác tri thì còn lại gì?

Krishnamurti: Tôi có thể nói điều này mà không gây sốc không? Không còn gì cả – là không. Con trai tôi đã đi rồi; em tôi hay vợ tôi – hay ai đó – đã đi rồi, vĩnh biệt. Đây không phải là một sự cả quyết cho là tàn nhẫn hay chối bỏ tình yêu, tình thương trong tôi. Đây không phải là tình thương đối với vợ con của tôi mà là sự đồng nhất, bám chấp vào tình thương với con tôi. Tôi không biết tôi có...

Pupul Jayakar: Ông phân biệt giữa "tình thương con trai của tôi"...

Krishnamurti: Và tình thương.

Pupul Jayakar: Và "tình thương".

Krishnamurti: Nếu tôi thương con trai tôi, trong nghĩa sâu xa nhất của từ này, thì tôi cũng thương con người, thương nhân loại. Không chỉ tôi "thương con trai tôi" mà "tôi thương toàn thể thế giới nhân loại này nữa", tôi thương đất đai, cây rừng, bầu trời, toàn thể vũ trụ. Nhưng đó là một vấn đề khác. Ta đã đặt một câu hỏi thực sự hay đó là: Chuyện gì xảy ra khi có hành động thuần giác, giác tri sự kiện – không thiên kiến, không có bất kỳ sự lẫn trốn nào và v.v... Và thấy một cách trọn vẹn sự kiện – điều đó có thể làm được không? Khi tôi đau khổ vì con trai tôi chết, tôi như người mất trí. Một cơn chấn động khủng khiếp; đó là một biến cố dễ sợ đã diễn ra. Ngay lúc đó, bạn không thể nói gì với tôi. Chỉ khi nào tôi ra khỏi cơn hoảng loạn, cô độc, tuyệt vọng và đau buồn, có lẽ lúc đó tôi mới đủ tỉnh táo để tri giác sự kiện này.

Pupul Jayakar: Ông không thể nói gì với người vừa mất...

Krishnamurti: Không, không, nói thế sẽ tàn nhẫn. Nhưng một người nói, "Con trai tôi chết; tất cả mọi sự đó là gì vậy? Cái chết chung đồng cho toàn thể nhân loại. Tại sao chúng ta có mặt ở đời này?", mới đủ tỉnh táo tra vấn, xem

xét, tìm hiểu. Ấy mới là người tỉnh thức. Anh ta muốn tìm thấy giải đáp cho tất cả mọi sự thế này.

Pupul Jayakar: Thưa ông, ở một bình diện nào đó, sự việc hình như khá đơn giản...

Krishnamurti: Tôi biết và tôi nghĩ là ta phải giữ sự việc đơn giản và đừng đưa vào đó hàng lô lý thuyết và ý tưởng thuần tri thức.

Pupul Jayakar: Phải chăng trí não sợ sự đơn giản.

Krishnamurti: Không phải, tôi nghĩ bởi vì chúng ta thuộc hàng trí thức cao, do giáo dục và văn hóa của ta. Ý tưởng và ý niệm là vô cùng quan trọng, các quan niệm là thiết yếu.

Pupul Jayakar: Thưa ông, trong toàn cảnh của nền văn hóa Ấn Độ, hành động tối thượng là chấm dứt cái ngã, cái tôi, cái ta. Và ông nói về sự chấm dứt sự kiện – cốt lõi đích thực là chấm dứt cái ngã – khá đơn giản thôi.

Krishnamurti: Vâng, nhưng sự chấm dứt hay hủy phá cái ngã, cái tôi đã trở thành một khái niệm, và ta lại sùng thượng khái niệm – như hiện nay người ta đang làm trên toàn thế giới. Khái niệm được hư cấu bởi tư tưởng, bằng cách phân tích và v.v... Bạn tìm đến một khái niệm và chấp giữ khái niệm đó như là báu vật cực kỳ quan trọng. Vậy, hãy trở lui lại vấn đề: điều gì khiến cho con người trên khắp thế giới cư xử? – không phải cư xử theo cách của tôi hay cách của bạn, mà là *cư xử*. Đừng giết. Đừng sợ. Hãy thương yêu. Hãy yêu mến tất cả và v.v... Cái gì sẽ tạo ra tình yêu đó. Đã không có gì tạo ra được. Bạn hiểu không? Kiến thức, tri thức đã không giúp được gì.

Pupul Jayakar: Phải chăng vì sợ hãi là cái bóng của con người?

Krishnamurti: Sợ hãi và hơn nữa ta cũng muốn biết tương lai là gì?

Pupul Jayakar: Cũng nằm trong sợ hãi.

Krishnamurti: Vâng, ta muốn biết tương lai – điều này khá đơn giản – bởi vì ta đã tìm sự an tâm trong khá nhiều sự vật và tất cả chúng đều phá sản. Và giờ đây, ta nói, "Phải có cái an đâu đó chứ". Và tôi xin hỏi liệu có sự an tâm, sự an toàn ở bất cứ nơi nào không – ngay cả trong Thượng Đế, vì đây chỉ là một dự phóng do ta sợ mà có.

Pupul Jayakar: Động thái chấm dứt tác động lên tế bào não, lên chính não ấy là gì?

Krishnamurti: Ta có thể dùng từ "tuệ giác". Tuệ giác không thuộc ký ức, không thuộc kiến thức và thời gian – tất cả đó đều là tư tưởng. Ta có thể nói tuệ giác là sự vắng mặt – hoàn toàn vắng mặt - của toàn bộ động dấy của tư tưởng dưới dạng thời gian và hồi tưởng; thế mới có tri giác trực tiếp, *direct perception*. Tựa như, suốt cả mười ngàn năm sau cùng, tôi đã đi về phương bắc, nào bộ tôi đã quen với việc đi về phương bắc, và rồi bỗng dưng có người đến và nói, "Phương đó không đưa bạn đến đâu đâu. Hãy đi về phương đông". Khi tôi quay gót và đi về phương đông, tế bào não thay đổi. Tôi xin nói cách khác, toàn bộ động dấy của tư tưởng đều bị hạn chế. Tuy rằng trên khắp thế giới, tư tưởng là vật tối quan trọng, chúng ta bị tư tưởng điều khiển. Nhưng tư tưởng không giải quyết được bất kỳ vấn đề nào của ta – ngoại trừ các vấn đề khoa học công nghệ. Nếu tôi thấy, tôi không đi về phương bắc nữa, và tôi nghĩ rằng ngay lúc chấm dứt phương hướng, chấm dứt sự động dấy đã kéo dài nhiều ngàn năm – tại ngay khoảnh khắc đó có tuệ giác và tuệ giác làm thay đổi, chuyển hóa tế bào não.

Ta thấy điều này rất rõ và ta hỏi: Cái gì sẽ khiến người khác – nhân loại – thay đổi? Cái gì đứng ra làm cho con trai tôi, con gái tôi thay đổi? Họ đã nghe tất cả mọi điều này, họ đã đọc được điều gì đó về tất cả mọi điều này từ các nhà sinh vật học, tâm lý học, v.v... Tuy nhiên họ vẫn tiếp tục đi theo con đường riêng của mình. Phải chăng vì quá khứ, tập truyền, truyền thống – quá ư mãnh liệt? Tôi đã nghĩ về tôi, về chính mình, suốt cả ngàn năm sau cùng và tôi vẫn tiếp tục đang nghĩ về tôi: "Tôi phải tự thực hiện chính mình", "Tôi phải vĩ đại", "Tôi phải trở thành cái gì đó". Đây là sự qui định của tôi; đây là tập truyền, truyền thống của tôi. Và quá khứ luôn dội mở sống lại. Tiếp tục sống trong qui định, trong tù ngục của chính mình, phải chăng đây cũng là văn hóa của ta?

Pupul Jayakar: Tôi cho rằng đây cũng là văn hóa của ta.

Krishnamurti: Chương ngại của ta có thể là do văn hóa. Các khái niệm tôn giáo có thể là chương ngại của ta. Vậy, não bộ phải làm gì? Người ta bảo rằng một phần của não đã già cỗi, và phần khác của não là hoàn toàn mới mẻ, và rằng nếu bạn có thể mở cửa cho cái mới, chắc có thay đổi. Bởi vì, theo các chuyên gia, ta chỉ sử dụng một phần rất, rất là nhỏ, não bộ của ta.

Pupul Jayakar: Rõ ràng là khi có chú tâm...

Krishnamurti: Toàn não bộ chú tâm...

Pupul Jayakar: ... sự mạnh mún chấm dứt.

Krishnamurti: Thế đấy. Ta có thể nói về điều đó, ta có thể mô tả chú tâm là gì, ta có thể đi sâu vào đó và v.v... Nhưng cuối cùng, một thỉnh giả nói, "Được rồi, tôi hiểu hết mọi điều ấy nhưng tôi vẫn là tôi. Tôi chỉ hiểu bằng lý trí, bằng tri thức, bằng ngôn từ, nhưng cái đó không chạm được tận đáy sâu con người tôi".

Pupul Jayakar: Nhưng vấn đề không phải là tiếp xúc trước tiên với tư tưởng trong trí não tôi sao?

Krishnamurti: Xin lỗi, tôi không rõ ý bạn.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi cảm nhận rằng ta bàn về hành động quan sát tư tưởng hoàn toàn khác với trạng thái thực sự của chú tâm.

Krishnamurti: Có nghĩa là, tư tưởng tự trị. Tôi e ta đi xa vấn đề này rồi. Đây là vấn đề chính yếu. Thế giới trở nên ngày càng nông cạn, ngày càng thiên về tiền bạc. Tiền bạc, địa vị, quyền lực, thỏa mãn, bám chấp – tôi, tôi, tôi. Tất cả mọi cái ấy đều được khuyến khích bởi mọi thứ quanh bạn. Bạn đã đi xa và đã thấy hết mọi sự thể ấy, bây giờ bạn làm gì đây? Có những người cực kỳ thông minh, lanh lợi, và những người hết sức ngu muội, thần kinh bệnh hoạn, mất hết lý trí, những người đã đi đến một kết luận và không bao giờ từ bỏ kết luận đó.

Pupul Jayakar: Ông chỉ có thể tiếp xúc với những người không chịu thỏa hiệp.

Krishnamurti: Vậy là có những người không thỏa hiệp?

Pupul Jayakar: Tôi có thể nói hiện nay đã có một dấu hiệu lành mạnh: có những người không chịu thỏa hiệp.

Krishnamurti: Họ là những người trẻ tuổi chăng?

Pupul Jayakar: Hiện nay, chứ không phải cách đây hai mươi hay ba mươi năm, có những người không chịu thỏa hiệp với bất cứ gì.

Krishnamurti: Tôi nghi ngờ điều đó.

Pupul Jayakar: Không, thực vậy mà ông, tôi có thể nói như thế. Một đảng, ông thấy mọi sự đều hư hoại ghê gớm, và đảng khác, ở đâu đó, có một cuộc vận động từ bỏ thỏa

hiệp. Có thể họ không biết đi về đâu, có thể họ không có phương hướng, nhưng họ không chịu lệ thuộc vào bất cứ gì.

Krishnamurti: Tôi biết quả thực có những người như vậy. Nhưng, chắc bạn thấy, họ trở nên khá mờ nhạt và hơi rời.

Pupul Jayakar: Vâng, bởi vì họ biến hành động không thỏa hiệp thành những khái niệm.

Krishnamurti: Đúng.

Pupul Jayakar: Rất dễ biến những điều ông nói thành khái niệm và nguyên lý.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên.

Pupul Jayakar: Nếu có một nền văn hóa thực sự mang tính nhân loại, một nền văn hóa tinh thần, nếu tôi có thể hỏi, trong nền văn hóa đó, tất cả các nền văn minh thế giới mà ta đã thấy và biết, rồi sẽ ra sao?

Krishnamurti: Phải biến thôi. Như điển hình là nền văn minh Ai Cập.

Pupul Jayakar: Không, các nền văn minh ấy có thể biến mất, nhưng vẫn được chứa vừa trong chủng tộc của loài người. Nhưng khi ông xóa...

Krishnamurti: Pupul, điều thực sự có nghĩa là: tự do giải thoát là gì? Ta có tri giác rằng ta là tù nhân của những nghĩ tưởng kỳ quặc, những tưởng tượng, kết luận, ý niệm của chính ta không? Ta có nhận biết tất cả mọi điều ấy không?

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ là có.

Krishnamurti: Pupul, nếu ta tri giác, nếu ta đặt chú tâm vào mọi điều ấy, chúng bị thiêu rụi ngay.

Pupul Jayakar: Nhưng nó không dứt, thưa ông. Cái ấy

tất nhiên là biến, nhưng đến một thời điểm khi mà ta không thể... bởi vì ông không chấp nhận một trạng thái ở giữa.

Krishnamurti: Điều đó không thể được.

Pupul Jayakar: Hãy thấy, đây là toàn bộ vấn đề.

Krishnamurti: Ở giữa – giống như một người có tính bạo động và cố gắng để dừng bạo động, trong trạng thái đó, người ấy vẫn bạo động.

Pupul Jayakar: Không, không nhất thiết như vậy. Ông thấy chứ, không phải đây là toàn bộ vận động của thời gian sao?

Krishnamurti: Thời gian và tư tưởng và v.v... Thế nghĩa là gì? Là giới hạn, hạn chế. Nếu ta chịu nhìn nhận hay thấy sự kiện rằng tư tưởng hay niệm tưởng – trong bất kỳ chiều hướng nào, trong bất kỳ lãnh vực nào: phẫu thuật, công nghệ máy tính hay khám phá nội tâm – đều bị hạn chế, ta sẽ thấy rằng cuộc khám phá của ta cũng rất, rất, rất là hạn chế.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng thưa ông, sự khác biệt là tôi có thể thấy điều đó, nhưng sự chú tâm cần thiết để giữ cái tâm sống động trong suốt ngày lại không có đó.

Krishnamurti: Tôi biết.

Pupul Jayakar: Phải chăng cái năng lượng, năng lực, sức mạnh của chú tâm...

Krishnamurti: Làm sao bạn có được nỗi đam mê đó, làm sao bạn có cái động bền vững của thứ năng lượng không bị phân tán bởi tư tưởng, không bị phân tán bởi bất kỳ loại hoạt động nào? Tôi nghĩ điều đó chỉ có thể đến khi bạn hiểu đau khổ và chấm dứt đau khổ. Thế rồi tình thương xuất hiện và lòng từ, và thứ trí tuệ vốn là năng lượng

không bao giờ suy giảm – cái trạng thái mà không có bất kỳ phẩm chất hay tính cách nào của con người tiếp cận được.

Pupul Jayakar: Theo ông hiểu thì nó không lên cũng không xuống.

Krishnamurti: Không. Lên và xuống, bạn phải giác tri nó lên và xuống. Và ai đứng ra giác tri và v.v...?

Pupul Jayakar: Liệu có thể suốt ngày giữ vững nỗi đam mê đó không?

Krishnamurti: Nó có ở đó. Bạn không phải giữ nó. Tựa như hương thơm đang hòa quyện ở đó. Thế nên tôi mới cho rằng ta phải hiểu toàn bộ sự qui định của thức ta. Tôi nghĩ đó mới là công cuộc nghiên cứu chân thực, mới thực sự tra xét, thực sự khám phá, thâm nhập vào thức của ta vốn là nền tảng chung của toàn cả nhân loại. Ta không bao giờ tra xét sâu vào đó và nghiên cứu sâu vào đó, không phải tra xét và nghiên cứu như một giáo sư hay nhà tâm lý học. Ta không bao giờ chịu nói, "Hãy xem đây, tôi đang học, tôi đang nghiên cứu, đang học cái thức chính là tôi đây. Tôi đang nhìn sâu vào đó".

Pupul Jayakar: Tôi không thể nói tôi không làm; ta nói rằng...

Krishnamurti: Chứ không làm.

Pupul Jayakar: Ta có làm.

Krishnamurti: Phần nào thôi.

Pupul Jayakar: Tôi không chấp nhận điều đó thưa ông. Người ta làm, người ta chú tâm, người ta tra xét tìm hiểu.

Krishnamurti: Và sau đó thì sao?

Pupul Jayakar: Và sau đó, bỗng dưng...

Krishnamurti: Bạn có làm tới nơi tới chốn không?

Pupul Jayakar: Không, bỗng dưng họ phát hiện họ đã không chú tâm chi cả.

Krishnamurti: Không, tôi nghĩ việc không chú tâm không phải là vấn đề. Có thể bạn mệt mỏi. Trí não bạn đã tra xét tìm hiểu đủ rồi, và bạn có thể nói, "Hôm nay như thế là đủ rồi". Việc đó không có gì sai lạc cả. Chắc bạn thấy, tôi phản đối vấn đề chú tâm và không chú tâm.

Pupul Jayakar: Nhưng đó là vấn đề cơ bản trong đa số tâm trí chúng ta.

Krishnamurti: Không. Tôi không đặt vấn đề theo cách đó. Tôi chỉ có thể nói rằng ở đâu có chấm dứt cái gì đó – hoàn toàn chấm dứt – ở đó mới có cái bắt đầu mới vốn có cái động lượng riêng của nó. Nó không có liên hệ gì với ta cả. Điều đó có nghĩa là, ta phải hoàn toàn thoát khỏi cái 'tôi', cái ngã. Thoát khỏi cái tôi, cái ngã là việc làm khó khăn nhất, bởi vì cái tôi ẩn mình dưới những tảng đá, những hốc cây, những hành vi khác biệt.

BROCKWOOD PARK – 24.06.1983

TÔI BẮT ĐẦU TỪ ĐÂU?

Pupul Jayakar: Chắc ông nhớ, Krishnaji, cách đây ba hôm, ta đã khởi sự thảo luận về nền tảng của trí não, từ đó, một trí não mới nổi lên. Trong lúc thảo luận, ông đã bảo rằng trên cái nền tảng làm bằng xung đột, sợ hãi, giận dữ, cái mới không bao giờ có thể nổi lên; ông đã bảo rằng cần thiết phải có cái hoàn toàn mới. Ông cũng đã nói về việc các giác quan hoạt động cùng một lúc ở bình diện cao tốt nhất. Tôi muốn khởi sự đặt câu hỏi : Tôi là người mới đến dự các buổi nói chuyện của ông, tôi nghe lời nói này. Tôi phải bắt đầu từ đâu?

Krishnamurti: Có thể ban đầu bạn không hiểu đầu đuôi câu chuyện ra sao. Bạn không biết Krishnamurti đang nói gì. Vì vậy, ta sẽ phải làm rõ về mặt ngôn ngữ, nghĩa ngữ và cũng phải tri giác mối quan hệ của ta với thiên nhiên. Vâng. Tôi xin bắt đầu từ đó.

Tôi có thể hỏi tại sao ở đây động vật hoang dã không còn. Tôi có thể đi sâu vào đó bởi vì nếu ta không còn tiếp xúc với thiên nhiên, mà trong đó ta là thành phần, ta không còn giao tiếp với nhân loại nữa, với đồng loại nữa. Tôi có thể bắt đầu từ đó – với mối quan hệ, của tôi với thiên nhiên, mối quan hệ của tôi cùng cái đẹp của tất cả sự vật đó.

Pupul, bạn nhìn thiên nhiên cách nào? Bạn nhìn các ngọn đồi kia cách nào, các ngọn đồi được cho là cổ nhất trong các ngọn đồi trong thế giới? Bạn nhìn cách nào các tảng đá, phiến đá kia, những cội cây nọ, các dòng sông khô cạn và những con suối? Bạn nhìn cách nào lũ trẻ con nghèo phải đi bộ hơn chục cây số mỗi ngày để đến trường? Bạn nhìn cách nào những người dân nghèo khổ không đủ lương thực để ăn?

Pupul Jayakar: Thưa ông, vậy ông nói rằng khởi điểm của công cuộc tra xét tìm hiểu là nằm ở bên ngoài.

Krishnamurti: Tuyệt đối rồi. Chắc bạn thấy, Pupul, nếu tôi không có được một chuẩn mực cụ thể hiển nhiên mang tính phổ quát, làm sao tôi có thể tri giác sáng suốt được chính mình? Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Vâng, tôi hiểu.

Krishnamurti: Bởi vì, bên ngoài, ngoại cảnh là thể hiện của chính tôi. Tôi là một phần của thiên nhiên. Không hiểu cái đẹp của đất đai, của những dòng sông và tất cả mọi thành phần của cái thế giới diệu kỳ này trong đó ta đang sống, cái thế giới bạo tàn ta đang sống với tất cả sự hung ác, khủng bố v.v... làm sao tôi có thể tri giác sáng suốt được chính tôi? Mối liên hệ của tôi với tất cả mọi sự vật đó là gì? Tôi phải nhắm mắt lại à? Tôi phải im lặng à? Hay tôi phải có một số kết luận hòng chế ngự chính tôi? Kết luận là sản phẩm của tư tưởng, thiên nhiên thì không.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tất cả chúng ta đều nghĩ rằng ta nhìn thiên nhiên. Ta nghĩ ta nhìn ngắm cây cối, rằng ta nhìn hoa và nhìn đá. Ta cảm thấy ta nhìn. Ta cảm thấy ta có mắt, ta nhìn. Nhưng có cái gì đó trong cái nhìn và trong mối quan hệ, ông đang đề cập, rõ ràng không phải

là cái nhìn mà ta thường biết.

Krishnamurti: Bạn nhìn thiên nhiên cách nào? Phải chăng bạn chỉ nhìn bằng mắt? Liệu tri giác bóng chiều đổ dài trên vạn vật và bóng râm ngấn ngủ của mặt trời giữa ban trưa, chỉ là một tri giác thuộc thị giác? Có nghĩa là, phải chăng bạn nhìn mông tối tuyệt vời ấy chỉ bằng con mắt thịt? Hay bạn nhìn chúng bằng tất cả thân tâm bạn, bằng toàn bộ giác quan bạn? Bạn nhìn cách nào? Bạn tri giác cách nào? Bạn tri giác chúng như là vật bên ngoài bạn hay là vật mà bạn là thành phần của nó?

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ ta có thể nói bằng sự thật rằng có một hành động nhìn trong đó người thấy không có. Nhưng tôi không muốn bắt đầu từ đó. Cho nên, tôi đến với ông như một người mới bắt đầu, người ấy nói, "Tôi nhìn bằng đôi mắt của tôi". Tôi muốn khởi sự từ đó.

Krishnamurti: Tôi xin lặp lại: Bạn có chỉ nhìn thôi không? Hay bạn cũng còn nghe – nghe tiếng thì thầm giữa bóng tối sâu thẳm của ngàn cây, nghe tiếng gió nhẹ và tiếng nước chảy? Câu hỏi của tôi là: Bạn có nghe, thấy và cảm không?

Pupul Jayakar: Thưa ông, nếu ông nghe, thấy và cảm, bấy giờ, đây là một trạng thái mà ở đó mọi vật đều tồn tại. Nhưng tôi không biết gì cả về điều đó. Vì vậy, tôi muốn tiếp cận bằng quan điểm của một người mới bắt đầu.

Krishnamurti: Bạn có đồng ý rằng con người không còn tiếp xúc với thiên nhiên nữa, phải không?

Pupul Jayakar: Vâng, hoàn toàn; bởi vì khi họ thấy, mắt họ chỉ lướt qua thôi. Họ không bao giờ nhìn thẳng vào sự vật. Họ không bao giờ nhìn – chấm hết. Họ xem thiên nhiên không quan trọng chi cả.

Krishnamurti: Đúng thế đấy. Họ xem việc nhìn ngắm thiên nhiên là việc quá tầm thường. Họ xem thiên nhiên như là vật để họ khai thác.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, thưa ông, trí não đã tự chia cắt mạnh mẽ. Nó xem hành động nhìn một chiếc lá hay sự động đậy của chiếc lá là việc làm không có chi quan trọng; điều quan trọng là cái gì đó rộng lớn.

Krishnamurti: Vậy ta hãy bắt đầu. Cái gì là quan trọng? Đối với con người, cái gì là quan trọng? Cơm ăn áo mặc, nhà ở – đó là tất cả những gì họ quan tâm.

Pupul Jayakar: Không, thưa ông. Vượt lên trên ăn, mặc, ở còn có cái thiêng liêng, thần thánh, Thượng Đế.

Krishnamurti: Tất nhiên, nhưng tôi sẽ bàn sau. Còn để bắt đầu, tôi chỉ đề cập đến ăn, mặc, ở. Khi họ đã có các thứ đó, họ mới bắt đầu nghĩ đến Thượng Đế như là cái gì đó phi thường...

Pupul Jayakar: Và họ muốn nghĩ về cái đó trong...

Krishnamurti: Họ thấy bầu trời buổi hoàng hôn và buổi sáng mặt trời mọc, và thấy cái mênh mông của thế giới kỳ diệu này, và họ hỏi, "Ai đã tạo ra mọi vật này?". Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Cái năng lực thấy vật nhỏ và vật lớn đều quan trọng như nhau.

Krishnamurti: Vâng, không có lớn và nhỏ.

Người hỏi: Giác quan tôi đã bị khống chế cực sâu bởi tư tưởng của tôi. Tôi thấy mình khi đi dạo không thực sự nhìn, không thực sự nghe. Tôi luôn luôn tư tưởng và trong khi tư tưởng, thỉnh thoảng tôi nhìn lướt qua vật này vật nọ. Vì thế, trong ý nào đó, không có việc nhìn, không có việc thấy thực sự một cội cây.

Pupul Jayakar: Nếu bạn thử làm cho một người nào đó nhìn một chiếc lá, chỉ một chiếc lá thôi, bạn sẽ thấy việc làm đó khó khăn làm sao ấy. Nói người khác làm gì? Ngay với chính ta, ta nhận ra rằng nhìn một sự vật sao mà quá khó.

Người hỏi: Như ông đã nói, ta nhìn lướt qua sự vật rồi bỏ đi.

Krishnamurti: Bạn có phê phán tôn giáo không? Bạn có phê phán các tổ chức tôn giáo chính thống đã ngăn chặn con người nhìn thiên nhiên như là một phần của chính con người không? Chắc bạn biết, tôn giáo đã dạy. "Hãy triệt tiêu các giác quan của con người đi. Đừng nhìn ra bên ngoài, hãy luôn luôn nhìn vào trong người".

Người hỏi: Krishnaji, ông có cho rằng phần lớn con người thành thị hiện đại không bị ảnh hưởng bởi tôn giáo không?

Krishnamurti: Không, ta không nói về con người thành phố hay con người nông thôn, không nói về con người sống trong thành phố lớn hay trong thị trấn nhỏ hay thôn làng. Ta đang nói về người bình thường đã từng thấy các nhà tu khổ hạnh, những sư sãi, những chuyên gia luôn tịnh khẩu. Tất cả những người gọi là của tôn giáo ấy đã chủ trương rằng dục vọng phải được triệt tiêu, rằng các giác quan phải được trừ khử bởi vì chúng gây vướng víu, mất sự chú tâm.

Người hỏi: Phải, không phải chỉ tôn giáo mà cả xã hội cũng đã chủ trương như vậy.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi. Chắc bạn thấy, các lãnh tụ tôn giáo đã không bao giờ nói, "Hãy nhìn ngắm tất cả những điều kỳ diệu của thế giới này. Hãy nhìn thấy cái đẹp ấy; hãy cảm cái đẹp ấy; hãy thể nhập vào nó; hãy là một với nó. Những điều họ đã làm là tạo lập hình ảnh

– hình ảnh được tạo tác bởi bàn tay và trí óc. Và những hình ảnh do trí óc làm ra quan trọng hơn các cái kia. Thưa ông, ông có thấy một ngôi đền gần đây chứ gì – Tirupati. Nhiều ngàn người đã đến đó; hàng triệu đồng đã tiêu pha vào đó, tại sao?

Nếu tôi là một con người bình thường và tôi đã nghe mọi điều Pupul vạch ra, vậy tôi phải bắt đầu từ đâu?

Người hỏi: Nhưng, Krishnaji, ông không cho rằng thậm chí có đặt câu hỏi đó, người bình thường cũng phải thấy, bất kỳ bằng cách nào hay ở đâu đó, rằng thế giới anh ta hữu hạn ra sao?

Krishnamurti: Vâng, anh ta biết mình phải chết.

Người hỏi: Anh ta phải sẵn sàng để bất mãn đôi chút về Thượng Đế của mình, với...

Krishnamurti: Tôi nghi ngờ điều đó, thưa ông. Tôi không tin anh ta bất mãn hay ngờ vực về Thượng Đế của mình.

Người hỏi: Vậy điều gì khiến người đó đặt câu hỏi: "Tôi bắt đầu từ đâu?"

Krishnamurti: Anh ta không hỏi câu hỏi đó.

Pupul Jayakar: Người ấy hỏi. Người ấy hỏi khi người ấy sống trong đau khổ. Người ấy hỏi khi người ấy sống trong phiền não, người ấy hỏi khi có cái chết.

Krishnamurti: Người ấy hỏi khi có phiền não. Người ấy hỏi khi có cái chết. Người ấy hỏi khi thấy có người giàu đi ngang qua trong một chiếc xe con lộng lẫy, còn anh ta thì đi bộ hàng chục cây số để tới cùng một nơi. Lúc đó, anh ta mới khởi sự hỏi, "Tất cả mọi điều ấy là gì vậy? Tại sao tôi không được giàu có như người kia?"

Người hỏi: Nhưng đây không phải hỏi cùng một câu hỏi.

Krishnamurti: Nó cũng nằm trong đó, thưa ông.

Pupul Jayakar: Nói cách khác, ta bắt đầu bằng cách nào?

Người hỏi: Nhưng thưa ông, ông thấy đó, có một số người nói chung là họ sống rất hạnh phúc. Họ không phiền não – ít ra là phiền não của người đời như nghèo khó, bệnh tật, thất học, v.v... Tuy nhiên, họ vẫn đặt các câu hỏi ấy và nghiêm túc đi sâu vào đó.

Krishnamurti: Bạn đang nói về một số người ngoại lệ. Ta đã bắt đầu bằng cách hỏi, "Nếu tôi là con người bình thường, tôi phải bắt đầu từ đâu?" Hãy cho rằng tôi là một con người bình thường đi, học hành tươm tất và bị bao vây bởi các vấn đề hết sức phức tạp của cuộc sống – phiền não, đau khổ, âu lo cùng mọi nghi ngại lung tung – tôi phải bắt đầu từ đâu để hiểu cái xã hội cực kỳ phức tạp trong đó tôi đang sống? Đó là câu hỏi đích thực và đó là câu hỏi mà bà Jayakar đã nêu từ đầu.

Pupul Jayakar: Chúng tôi đã xem câu hỏi này hết sức quan trọng – khi chúng tôi nghe Krishnaji – rằng bắt đầu từ bên trong. Tất cả chúng tôi đều làm như vậy, tức là, bắt đầu phải bắt đầu từ bên trong, tức là khám phá "Cái đang là", "cái thực tại đang diễn hiện bên trong". Chúng tôi đã không bao giờ chịu nhìn ra bên ngoài và thấy cái động bên ngoài và cái động bên trong là một. Cho nên, sự tàn nhẫn, suy đồi...

Krishnamurti: Tại sao ta đã thờ ơ hay gạt bỏ hay xem thường sự vật đến từ thiên nhiên chứ?

Pupul Jayakar: Bởi vì ta chia rẽ. Ta chia thành thế giới bên ngoài như là thế giới của dục vọng và thế giới bên trong như là thế giới thực.

Krishnamurti: Và cũng bởi vì cả tín đồ Phật giáo và Ấn

giáo đều cho rằng thế giới bên ngoài là maya, ảo tưởng. Nhưng Krishnamurti thì hoàn toàn nói ngược lại. Vì vậy, tôi cảm thấy rằng điều quan trọng là thấu hiểu mối quan hệ của tôi với thiên nhiên, thế giới bên ngoài. Vì thế, tôi mới cảm thấy điều quan trọng là thấu hiểu mối quan hệ của tôi với cái thế giới trong đó mọi nỗi khổn cùng, hỗn loạn, đảo điên, tàn bạo và suy đồi đang diễn ra. Trước hết, hãy nhìn vào đó, và rồi, từ bên ngoài đi vào bên trong. Tuy nhiên, nếu bạn bắt đầu và dừng lại ở bên trong, bạn sẽ không lường định được gì cả. Bạn dừng lại để sùng thượng; bạn theo Giê-Su hoặc vị giáo chủ, đạo sư nào đó. Bạn gọi là tôn giáo. Đúng không? Rồi những nghi thức lễ bái, những vật dụng thờ cúng linh tinh khác – bạn gọi đó là tôn giáo, phải không? Riêng tôi cảm thấy rằng ta phải bắt đầu với những gì ta thấy, ta nghe và cảm thấy từ bên ngoài. Câu hỏi đặt ra là: tôi nhìn vợ, nhìn con, cha mẹ tôi và tất cả mọi người còn lại bên ngoài cách nào đây?

Lấy cái chết làm ví dụ. Khi tôi thấy người ta khiêng xác chết – ở xứ này việc đó thật đơn giản; chỉ hai hay ba người khiêng xác. Tôi bắt đầu hỏi: "Chết là gì?". Cái chết ở đó, bên ngoài tôi và tôi bắt đầu hỏi han tìm hiểu. Tôi không thể đi lên núi, hang động và ở đó tìm hiểu sự chết hay Thượng Đế là gì. Dĩ nhiên, tôi có thể tưởng tượng ra đủ thứ nhưng nếu tôi không thiết lập một mối quan hệ đúng đắn với thiên nhiên, với người khác – vợ, chồng, bất kỳ người nào – thì làm sao tôi thiết lập được mối quan hệ đúng đắn với cái mệnh mông của vũ trụ?

Người hỏi: Krishnaji, khi nhìn vào ngoại giới, ông bảo rằng não trở nên nhanh nhạy hơn.

Krishnamurti: Tất nhiên, não trở nên nhạy cảm hơn.

Người hỏi: Và do đó, não có thể nhìn vào bên trong một cách khách quan hơn.

Krishnamurti: Vâng, khách quan hơn.

Người hỏi: Nhưng thưa ông, phân nửa thế giới – Phương Tây – đã luôn luôn xem ngoại giới là cực kỳ cụ thể. Tất cả năng lượng của họ đều hướng ra bên ngoài. Nhưng việc làm đó dường như cũng không tạo ra tính nội tâm cho cả.

Krishnamurti: Vì vậy, ta đi đến một câu hỏi nghiêm túc nhiều hơn. Điều gì làm cho con người thay đổi? Tôi tham, tôi hung tàn, tôi bạo ngược, tôi bất an, tôi sống trong hỗn loạn và ghen ghét. Trong tôi đầy thù hận. Tôi là kết quả của nhiều ngàn năm tiến hóa. Tại sao đã không có thay đổi? Đó là một trong những câu hỏi sinh tử cơ bản.

Người hỏi: Đặt câu hỏi này không phải là quá sớm sao?

Krishnamurti: Vâng, sớm.

Người hỏi: Nhưng ông bảo rằng, dù sao, ta cũng phải tới đó.

Krishnamurti: Tôi đã trải qua mọi giai đoạn ấy và tôi đã tới đó. Và tôi cũng xem trọng thiên nhiên; tôi luôn luôn sống tiếp xúc với thiên nhiên. Từ đó, tôi bắt đầu; tôi nhìn. Nhưng cuối cùng tôi cũng phải tự hỏi – Tôi là một con người đang đau khổ, sợ hãi và đang sống trong hỗn loạn, giống y hệt như phần còn lại của nhân loại – Tại sao đã không thay đổi tận gốc chứ? Đó là câu hỏi của tôi.

Người hỏi: Ngộ thật, con người bình thường quan tâm nhiều đến việc thu đạt điều họ muốn hoặc lẫn tránh điều họ sợ hơn là đặt câu hỏi, "Tại sao tôi tham?" hoặc "Tại sao tôi sợ?"

Krishnamurti: Câu hỏi của bạn là gì, ông bạn?

Người hỏi: Đó là câu hỏi mà ông đã nêu lên: Tại sao tôi đã không thay đổi?

Krishnamurti: Hãy tự hỏi mình, thưa ông, hãy tự hỏi mình đi. Tôi không tự cao tự đại, thất kính hay xác xược chi cả. Bạn hãy tự hỏi tại sao sau ba hay bốn mươi năm, bạn vẫn y chang là bạn trước đây – tất nhiên là có sửa đổi nhưng không phải là thay đổi triệt để tận gốc. Tại sao? Tôi nghĩ bất kỳ ai sống hợp lý và có suy nghĩ đều đặt câu hỏi này. Thưa ông, ông có hiểu theo tôi hiểu "thay đổi" là gì không?

Người hỏi: Thưa ông, tôi không hiểu.

Krishnamurti: "Thay đổi" theo tôi, ví dụ, không phải là từ bỏ Ấn giáo và chấp nhận Phật giáo hay ngược lại. Làm thế chỉ là lặp đi lặp lại, lặp đi lặp lại cùng một khuôn mẫu cũ.

Người hỏi: Vâng, thưa ông, nhưng chúng tôi không thấy đó là cùng khuôn mẫu, chúng tôi thấy khác khuôn.

Krishnamurti: Ví dụ, tính ghen tị. Đó là yếu tố chung đồng cho mọi người và đã gây hỗn loạn lớn lao trong thế giới. Bạn thấy hậu quả của lòng ghen tị nhưng bạn vẫn ghen tị. Tại sao bạn không chịu xóa nó tận gốc trong trí não bạn? Xin đừng phức tạp hóa vấn đề, quan sát não đang ghen tị và xóa bỏ nó – tại sao đã không thể làm được việc đó? Tại sao bạn đã không làm? Mà cứ nói triền miên bất tận.

Người hỏi: Thưa ông, dường như có một nghịch lý, bởi vì tôi cảm thấy rằng hình như, trong một cung cách nào đó, là cần thiết cho cuộc thay đổi "tận gốc" mà ông đề cập. Tuy nhiên, khi người ta đau khổ và tiếp tục đau khổ dài dài khiến sinh một hậu quả vô cảm, chai lì tác động lên cá nhân đau khổ ấy. Vậy thì từ đó, chúng ta đi về đâu?

Krishnamurti: Thưa ông, trước hết, không có sự phân chia giữa ngoại giới và nội giới – chúng là một. Bạn có

thấy điều đó không? Bạn có thực sự thấy sự kiện rằng bên ngoài, tức là xã hội mà ta đã tạo ra và ta sống trong đó, và nội giới, tức là cái tôi vốn là một không? Tôi là thành phần của xã hội. Xã hội không khác tôi. Đó là một trong các sự kiện cơ bản nhất. Liệu bạn có thực sự nhận ra sự kiện đó, chứ không phải chỉ đồng ý suông không?

Hai là có sự chia rẽ giữa bạn và tôi. Bạn thuộc tập đoàn hay cộng đồng hay tôn giáo này và tôi thuộc một tập đoàn hay cộng đồng hay tôn giáo khác và v.v... Sự chia rẽ này do tư tưởng tạo ra cho nên nó phức tạp khủng khiếp. Bạn nói, "Tôi khổ, anh khổ, toàn thể nhân loại còn lại khổ". Nhưng bạn không bao giờ hỏi, "Nỗi khổ này có thể dứt không?"

Người hỏi: Thưa ông, ông có cho rằng hai câu hỏi – "Đau khổ có thể dứt không?" và "Tại sao tôi đã không thay đổi?" là một không?

Krishnamurti: Chúng là một.

Người hỏi: Phải chăng việc giải đáp hai câu hỏi đó nằm trong sự kiện là ta không đủ năng lượng?

Krishnamurti: Tôi không cho rằng do bạn không đủ năng lượng. Bạn có đầy đủ năng lượng khi bạn muốn làm một việc gì. Đúng không? Khi bạn muốn làm ra tiền, bạn làm việc khủng khiếp để có tiền. Vì vậy, tôi không nghĩ đó là vấn đề năng lượng.

Người hỏi: Phải chăng vì ta không hết mình muốn thay đổi? Tại sao cái muốn "không khổ" hoặc cái muốn "thay đổi tận gốc" – như ông nói – quá dễ dàng tiêu tán trong chúng ta?

Krishnamurti: Phải chăng bởi vì trong đó không có lợi? Chúng ta sống vì lợi lộc, phải không? Ta luôn luôn muốn

được phước, tức được thưởng. Nào ta bị qui định bởi thưởng và phạt, phước và tội, đúng chứ? Ta làm việc hết mình nếu cuối cùng ta được thưởng – tiền bạc, địa vị, chức vụ, hạnh phúc, bất cứ là gì.

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi nghĩ ta đã đi hơi xa vấn đề rồi. Ta đang bàn về các giác quan và các hoạt động của chúng và ...

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Mà giác quan là năng lượng. Cái bên ngoài cũng là năng lượng.

Krishnamurti: Bạn có thấy cái cách cỏ mọc qua kẽ nền xi măng không?

Pupul Jayakar: Nhưng vật gì đứng ta ngăn chặn năng lượng của giác quan? Vật gì là chướng ngại năng lực thực sự của các giác quan?

Krishnamurti: Không phải là sự qui định của ta sao? Không phải là giáo dục của ta sao? Bởi vì, như bạn thấy, ta luôn luôn được dạy phải kiềm chế.

Pupul Jayakar: Vâng, thưa ông, nhưng tôi nghĩ phải có hạt giống nào đó, một tuệ giác nào đó đứng ra chịu trách nhiệm cho việc giáo dục này, tức là, chúng ta chẳng những phải hết sức giữ gìn cẩn trọng năng lượng của ta mà còn phải dẫn truyền nó vào kênh thích hợp nữa. Tôi cảm thấy toàn bộ cuộc sống và toàn bộ công cuộc giáo dục chỉ là một hành động dẫn năng lượng này vào kênh truyền, và có lẽ, ngay trong hành động đó có gì sai lạc.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Bởi vì, điều cần thiết là bảo tồn năng lượng. Vậy, bảo tồn năng lượng bằng cách nào? Người tạo ra năng lượng bằng cách nào?

Krishnamurti: Bạn có thể bảo tồn năng lượng sao? Hay phải chăng bạn càng tiêu xài năng lượng, càng có nhiều năng lượng hơn?

Pupul Jayakar: Nhưng ông cũng có thể phung phí năng lượng mà.

Krishnamurti: Đúng thế đấy. Chắc bạn thấy, nơi một người như Krishnamurti không có việc phân tán hay thu hút năng lượng chi cả.

Pupul Jayakar: Đây quả là thần kỳ. Nơi Krishnamurti tâm trí không bị phân tán không có việc tổn thất.

Người hỏi: Cũng như không bị chi phối.

Krishnamurti: Đúng đấy.

Người hỏi: Ngay khi nói, "Tôi sẽ bảo tồn năng lượng" tức là dẫn năng lượng vào kênh truyền.

Pupul Jayakar: Không. Điều tôi đã nói xuất phát từ một quan điểm khác. Ta thấy năng lượng phân tán. Bất kỳ loại năng lượng nào con người có, họ luôn luôn phân tán hết. Vậy là tận gốc phải có vấn đề rồi.

Krishnamurti: Không, Pupul hãy nhìn này. Bạn bị qui định từ ấu thơ bởi ý tưởng thưởng và phạt. Đúng không? Mẹ bạn bảo, "Nếu con làm điều này, mẹ sẽ cho con cục kẹo. Nếu con không làm, mẹ sẽ phạt con". Khi bạn đi học, cũng nguyên lý ấy vẫn tiếp tục được giữ, cho điểm lớn trong các kỳ thi và v.v... bạn theo kịp chứ? Nào bộ ta bị qui định theo ý thưởng và phạt. Đúng chứ? Vì vậy, bạn tiêu phí hết năng lượng để tránh bị trừng phạt và để được ban thưởng. Và sự ban thưởng cho bạn một năng lượng ghê gớm.

Pupul Jayakar: Nhưng, thưa ông, nó mang một tính chất khác.

Krishnamurti: Khoan, khoan. Tôi nói rằng sự ban thưởng cho tôi một năng lượng đáng kể như làm việc, làm việc, làm việc. Và rồi đột nhiên bạn đến và nói với tôi rằng sự thưởng và phạt này là một qui định và rằng trong đó không có tự do giải thoát. Thiên đàng không phải là một ban thưởng. Nhưng tôi đã được rèn luyện từ ấu thơ để tìm kiếm sự ban thưởng. Vì thế mới có xung đột đấu tranh và tôi phung phí hết năng lượng của mình trong cuộc đấu tranh này. Tôi muốn hạnh phúc; tôi muốn bình an. Và tôi tăng tốc độ làm việc để đạt nhanh tới đó.

Pupul Jayakar: Nhưng thưa ông, cuộc sống quá ư phức tạp đến độ tôi luôn luôn cố giải quyết thì sẽ không bao giờ giải quyết được. Nhưng ông đã trao chúng tôi một chìa khóa. Chìa khóa ấy là toàn bộ vận hành của các giác quan. Ta có thể thâm nhập và khám phá chìa khóa đó không?

Krishnamurti: Vâng, hãy làm đi (*cười và hỏi*). Phải chăng ta không làm điều đó?

Pupul Jayakar: Bởi vì nếu làm thì xóa bỏ tất cả và không còn gì để làm.

Krishnamurti: Thấy và nghe tách biệt hay chỉ là một? Bạn hiểu câu hỏi của tôi chứ? Khi bạn tri giác điều gì, ví dụ, câu hỏi này, việc thấy câu hỏi và nghe câu hỏi có tách biệt nhau không và cũng như, có động thái tư tưởng hay nghĩ về câu hỏi không? Chắc bạn thấy, lúc bạn tư tưởng hay nghĩ về câu hỏi là bạn không còn nghe câu hỏi nữa. Vấn đề là, liệu bạn có thể thấy, tức là, tri giác và nghe câu hỏi cùng một lúc không? – Không phải như hai vật tách biệt. Năm rồi tôi đã nói chuyện với một nhà khoa học – một nhà sinh vật học rất quan tâm đến thiên nhiên. Ông ấy hỏi tôi, "Ông có nghe tiếng nói của một cội cây không? Ông có nghe âm thanh từ một cội cây không, không phải

khi nó chuyển mình theo gió mà khi nó tuyệt đối im lặng trong buổi sớm mai hoặc lúc mặt trời lặn? Ông có nghe một cội cây khi không có cả cơn gió nhẹ? Cây có tiếng nói mang tính chất thật đặc biệt". Và tôi trả lời, "Vâng, cây vốn có tiếng nói mang tính chất thật đặc biệt".

Bạn có thể nghe và thấy cùng một lúc âm thanh hay tiếng nói đó không? Hay bạn phân chia nó? Bạn có theo kịp điều tôi nói không?

Pupul Jayakar: Tôi theo kịp, thưa ông.

Krishnamurti: Âm thanh hay tiếng nói tự thân nó là vật hết sức lạ lùng, nhưng tôi chưa muốn đi sâu vào đó bây giờ.

Vấn đề là liệu bạn có thể thấy vật mà không phân chia. Đó là tất cả những gì tôi muốn hỏi. Thấy, nghe, ngửi, nếm – mà tuyệt đối không phân chia. Tựa như bạn bị chìm ngập trọn vẹn trong đó.

Người hỏi: Thưa ông, ông thường nói thiền là giác quan thứ sáu hay thứ bảy và nếu ta không có nó, ta thiếu thốn vô cùng. Vậy, chính xác cốt tủy của thiền, theo ông, là gì?

Krishnamurti: Thực chất cốt tủy của thiền không bao giờ ý thức rằng bạn đang thiền. Bạn hiểu điều tôi đang nói chứ? Nếu bạn cố gắng để thiền – ngồi trong tư thế nào đó, ngồi dựa im lặng, thở và làm đủ thứ trò còn lại – thì giống như bất kỳ công việc kinh doanh này khác. Bạn chỉ muốn đạt hay thành tựu. Nếu bạn thiền rập theo một khuôn phép, một chế độ, một phương pháp và v.v..., đấy là muốn đạt, muốn thành tựu. Và cuối cuộc công phu – cố gắng và v.v... - bạn nói, "A, sau cùng rồi tôi cũng được an" (*cười*). Tựa như nói, "Sau cùng rồi tôi cũng có được một triệu đô la ở ngân hàng". Trong giới kinh doanh bạn cũng làm điều này điều nọ để có tiền, nhưng ở đây, bạn không thể làm bất cứ điều gì để có thiền. Chắc bạn thấy, theo

Krishnamurti, thiền là cái không thể đạt được, thành tựu được bằng ý thức.

Pupul Jayakar: Thiền có tách biệt với động thái thấy nghe không?

Krishnamurti: Tự thân thấy nghe là thiền.

Người hỏi: Ông nói về việc giao tiếp với thiên nhiên. Theo tôi, hình như thiền vốn cực kỳ nhạy cảm khi giao tiếp với thiên nhiên – đặc biệt là cung cách giao tiếp như ông mô tả. Nhưng bất hạnh là phần đông người đời, dù có thể họ rất thông minh, vẫn cảm thấy rằng áp dụng một tư thế hay một thái độ để thiền là quan trọng.

Krishnamurti: Tôi biết.

Người hỏi: Vì vậy, khi ông đề cập đến thiền, thứ thiền mà trong đó mọi công phu tu tập nói trên đều bị loại bỏ, người ta mất tiêu luôn.

Krishnamurti: Thì hãy mất tiêu đi!

Người hỏi: Nhưng chúng tôi không mất tiêu, không tan biến theo cách ông nói.

Krishnamurti: Hãy mất tiêu, hãy tan biến đi!

Người hỏi: Chúng tôi mất tiêu, tan biến trong hỗn loạn đảo điên.

Krishnamurti: Thưa ông, thực hành mọi công phu tu tập ấy là hỗn loạn đảo điên.

Người hỏi: Vậy, hãy chỉ dẫn chúng tôi cách nào để thiền trở thành một hiện thực.

Krishnamurti: Tôi không biết bạn hiểu sao là thiền và hiện thực. Xin lỗi, tôi không có óc hài hước, nhưng thực sự tôi không biết bạn hiểu gì về hai từ ấy: thiền và hiện thực.

Và có lẽ, ta đi hơi xa đề tài Pupulji đã nêu lên.

Người hỏi: Tôi đã đặt câu hỏi liên quan đến toàn bộ hoạt động của các giác quan, bởi vì tánh chất của vụ việc là hết sức khác biệt với thái độ khoa học hay công nghệ. Nhà khoa học hay kỹ sư công nghệ chỉ quan tâm đến ngoại giới.

Krishnamurti: Không, thưa ông. Họ cũng đặt các câu hỏi ấy. Như tôi đã thưa chuyện với các bạn hôm trước, chúng tôi đã được mời đến Los Alamos, tức là Viện Nghiên Cứu và Thí Nghiệm Quốc Gia Hoa Kỳ. Họ quan tâm không chỉ thiên mà cả tính sáng tạo trong khoa học nữa. Bạn theo kịp tôi chứ? Mỗi quan tâm của họ vượt xa hơn nữa chứ không phải chỉ có thái độ khoa học công nghệ đối với cuộc sống.

Pupul Jayakar: Thưa ông, không thể có nền tảng nào khác – hoạt động của các giác quan tự thân chúng là nền tảng của sáng tạo.

Krishnamurti: Khi bạn quan sát toàn bộ vũ trụ, quan sát chứ không phải tìm kiếm sự thưởng ban hay lẫn trốn sự trừng phạt, mà chỉ quan sát – nỗi khổ của những người dân quê, của những đứa trẻ phải đi suốt gần hai mươi cây số hàng ngày để đến trường – trong hành động quan sát đó mới có tri giác lớn, lòng từ lớn, tình thương lớn. Chắc bạn thấy, quan sát không chỉ bằng giác quan mà trong sự quan sát còn có lòng từ, còn có tình thương.

Pupul Jayakar: Vâng, bây giờ chúng tôi mới hiểu.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Cái gì đánh thức? Tôi nghĩ việc quan sát là có thể làm được – tôi nói riêng tôi – với tất cả giác quan...

Krishnamurti: Trong việc đánh thức tất cả giác quan cùng sự sung mãn của chúng có tánh chất của một điều gì đó hoàn toàn khác biệt trong đó.

Pupul Jayakar: Tôi xin nói cách khác, phải có cái gì thiếu mất, bởi vì tâm bùng nổ...

Krishnamurti: Câu nói đó rất chính xác – "Tâm bùng nổ".

Pupul Jayakar: Việc đó không diễn ra, thưa ông. Sự bùng nổ của tâm đã không diễn ra. Vấn đề mấu chốt thực sự là ở chỗ đó.

Krishnamurti: Bạn có cho rằng não bộ là trung tâm của tất cả phản ứng thuộc về thần kinh, về điện của ta không? Não là sào huyệt của tất cả tư tưởng. Não là trung tâm phát xuất mọi hỗn loạn đảo điên, của mọi đau khổ, phiền não, âu lo, tuyệt vọng, khát vọng, thành đạt và v.v... Trong não có sự hoạt động hỗn loạn và mâu thuẫn lớn lao.

Tình yêu, lòng từ không phải thế. Cho nên dứt khoát phải có một cái gì đó bên ngoài não. Hãy theo dõi điều đó một cách logic. Và ta nhìn thiên nhiên hay người khác...

Pupul Jayakar: Từ bên trong não.

Krishnamurti: Vâng, ta nhìn từ bên trong não. Hôm qua chúng tôi đã đi dạo với vài người bạn ở đây và đã có một sự tịch lặng hoàn toàn, dù có đủ thứ tiếng động bát nháo khác của xe đẩy tay, tiếng đạp xe của con trẻ, v.v... Không có gì khác ngoài sự tịch lặng mênh mông. Không phải sự tịch lặng ở bên ngoài kia. Tịch lặng, toàn thể thế giới tịch lặng. Và bạn tịch lặng. Và bạn cảm thấy tất cả trời đất là bạn.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, đó là phát biểu của ông và tôi đang lắng nghe.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi, phát biểu ấy có thể nghe nghịch, vô nghĩa.

Pupul Jayakar: Nhưng thực tế là tôi không lau khô nước mắt của người khác được.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Các giác quan hoạt động cùng lúc khiến não bộ cực kỳ sáng suốt, cực kỳ sống động nảy sinh sáng tạo, nhưng cũng không lau khô nước mắt người khác được.

Krishnamurti: Không.

Pupul Jayakar: Tôi quan tâm đến việc lau khô nước mắt người khác. Bởi vì nếu không thì...

Krishnamurti: Khoan đã. Liệu não - tôi xin hỏi - có thể nào tịch lặng để cho cái động của niệm, cái động của tư tưởng hoàn toàn chấm dứt ngay trong phút giây hay khoảnh khắc đó không? Hay não cứ làm xàm mãi?

Pupul Jayakar: Phải chăng, thưa ông, điều duy nhất nên làm là hoàn toàn tỉnh thức, tức là để cho các giác quan hoạt động hết công suất, cực kỳ sung mãn và không bao giờ thắc mắc điều gì khác?

Krishnamurti: Tất nhiên. Bạn không biết điều gì khác đâu. Làm sao bạn có thể hỏi...

Pupul Jayakar: ... Cái gì nằm ngoài hộp sọ?

Krishnamurti: Vâng. Tất cả những gì ta biết là những gì nằm trong hộp sọ. Đúng chứ? Và đột nhiên bạn đến và nói, "Bao lâu bạn còn loay hoay trong đó, bạn sẽ không giải quyết được gì đâu". Bạn chỉ ra điều đó cho tôi. Và tôi lắng nghe bạn bởi vì tôi thấy sự logic của mọi điều ấy, nghĩa lý phổ biến của mọi điều ấy và tôi nói, "Đúng hoàn toàn". Do đó, tôi muốn biết cái gì đứng ra làm cho não tịch

lặng – tịch lặng mà vẫn có nhịp điệu riêng của nó. Ta đã thử làm mọi cách nhưng não vẫn không bao giờ chịu tịch lặng.

Thiền không phải là sự im lặng. Bạn cố gắng đem lại sự im lặng bằng không chế, bằng mọi mảnh khoe thủ đoạn. Nhưng đấy không phải là tịch lặng và cái đẹp của sự tịch lặng. Vậy ta kết thúc câu chuyện ở đâu đây?

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, mọi cái đều do con người tạo tác. Chỉ cái đó là thánh thiện và bất hạnh thay ta không biết cách đạt tới cái đó và tiếp cận cái đó.

Krishnamurti: Một hôm, tôi gặp một người. Ông ấy là một họa sĩ lớn. Ông đã nói với tôi. "Những gì con người đã tạo tác đều vô cùng đẹp đẽ". Theo ông, đó là kết quả của hội họa. Rồi tôi chỉ vào một cội cây và nói, "Không người nào tạo ra cội cây đó cả" và ông ấy đã bắt đầu thấy và nói, "Vâng, thật hay".

RISHI VALLEY – 19.12.1984

CÁI KHÔNG-ĐỘNG CÓ THỜI GIAN KHÔNG?

Krishnamurti: Vào bữa ăn trưa hôm nay, chúng tôi đã thảo luận không chỉ về thời gian mà cả về bản chất của đối thoại nữa. Theo chỗ tôi hiểu, đối thoại là sự trao đổi giữa hai người. Đối thoại có thể là một cuộc thảo luận hết sức nồng nặc, cũng có thể là cuộc nói chuyện diễn ra giữa hai con người tôn giáo – tôn giáo không phải trong nghĩa thông thường của từ này mà trong nghĩa họ là những con người hoàn toàn thoát khỏi mọi truyền thống, thoát khỏi mọi hệ thống tư tưởng và mọi quyền lực.

Ta đang đề cập đến loại đối thoại loại này – đối thoại không chỉ đơn thuần là cuộc nói chuyện giữa hai người mà là hỏi và đáp, ở đó, đáp khơi dậy một câu hỏi sâu xa hơn và cứ thế tiếp tục. Trong loại đối thoại này, hai người, bạn và tôi hoàn toàn biến mất và chỉ còn lại hỏi và đáp. Bạn có đồng ý như thế không?

Pupul Jayakar: Tôi tìm nghĩa từ "đối thoại" trong từ điển và thấy rằng đối thoại có thể là cuộc nói chuyện giữa hai nhóm người. Không cần phải giới hạn giữa hai người.

Krishnamurti: Vâng.

Pupul Jayakar: Nhưng bản chất cốt lõi của đối thoại là

thâm nhập vào sự vật. Với tôi hình như mọi vấn đề của trí não...

Krishnamurti: Cửa não, ta hãy chỉ dùng từ này thôi.

Pupul Jayakar: Được rồi, tôi muốn bắt đầu từ đấy, đó là mọi vấn đề của não đều được nảy sinh từ thời gian.

Krishnamurti: Được sinh ra từ tiến trình của thời gian.

Pupul Jayakar: Vấn đề khởi lên bởi vì não thay đổi "Cái đang là", cái đang có thành cái khác và cái động của não muốn thay đổi "Cái đang là" thành cái khác đấy sinh thời gian.

Krishnamurti: Ta có thể nói thật đơn giản như thế này không? Có cả thời gian vật lý và thời gian tâm lý. Khoan. Để tôi nói sâu hơn một chút về thời gian vật lý. Thời gian vật lý là đi từ đây đến đó; nó phủ dài một khoảng cách từ điểm này đến điểm kia. Thời gian vật lý đi theo mặt trời mọc và lặn. Mọi sự chuyển động, mọi động dậy đều là vấn đề của thời gian, đúng chứ?

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ cũng còn có thời gian tâm lý – thời gian để trở thành cái gì đó. "Tôi là thế này, tôi sẽ trở thành thế khác".

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Cũng có toàn bộ cái tiến trình về tiến hóa – cả tâm lý và vật lý. Tất cả vụ việc ấy hoàn toàn đơn giản và rõ ràng và mọi người chúng ta đều chấp nhận. Đúng không? Giờ đây, câu hỏi của tôi là: "Có thứ thời gian nào nằm ngoài sự chuyển động mà ta biết và gọi là thời gian không? Tức là có chẳng thời gian của cái không-động, *time of non-movement*?

Ta hãy đi sâu chậm chậm vào đó. Thời gian như ta biết, đó là động. Sự phân chia hay khoảng cách giữa hành động này và hành động khác, giữa cái hiểu này và cái hiểu khác, là thời gian. Thời gian là động dấy của sợ hãi, quá khứ đến hiện tại đến tương lai thông thường được nhìn nhận như là thời gian. Đúng không? Chuyển động – của sự tiến hóa, của tăng trưởng, của thành đạt, của thực hiện, của trở thành – bao hàm cần có thời gian. Khoảng cách giữa việc thấy điều gì đó, tư tưởng về nó và hành động, là thời gian.

Và tôi xin hỏi liệu có thời gian nào – tôi tạm dùng từ này lúc này cho đến khi ta tìm được từ khác – hoàn toàn không thuộc loại này.

Pupul Jayakar: Khi ông dùng từ “thời gian” và nói nó không thuộc loại động thì nó thuộc loại vật chất à?

Krishnamurti: Vật chất như tôi hiểu – tôi đã thảo luận với tiến sĩ Bohm và nhiều người khác – là năng lượng ở thể rắn; vật chất là biểu hiện của năng lượng. Thân là biểu hiện của năng lượng.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy não là vật chất.

Krishnamurti: Vâng, não là vật chất. Và tư tưởng là tiến trình của vật chất.

Pupul Jayakar: Khoan bàn về tư tưởng; hãy nói về não. Não là vật chất, vậy là, trong vật chất đó phải có tiến hóa.

Krishnamurti: Tất nhiên. Có một thời gian ta là khi vượt, rồi trở thành giống linh trưởng – tức là nhân loại chúng ta ngày nay.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng ta nối kết sự tiến hóa đó với nội dung mà tế bào não đang chấp giữ.

Krishnamurti: Tôi chưa hiểu điều này (Quay sang các

người khác đang có mặt). Hãy đến và ngồi chung với chúng tôi. Hãy đến và thảo luận.

Pupul Jayakar: Tôi xin phép đặt vấn đề theo cách này. Ông chấp nhận não là vật chất. Tất ông phải chấp nhận sự tiến hóa đó gắn chặt với não, bởi vì não là vật chất.

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi muốn làm rõ điều đó. Não là vật chất. Đó là một phát biểu. Phát biểu tiếp theo là gì?

Pupul Jayakar: Bước tiếp theo là, tế bào não mang một nội dung.

Krishnamurti: Chính là ký ức.

Pupul Jayakar: Vâng. Bây giờ, ta kết nối sự tiến hóa trong não với sự tiến hóa trong ký ức.

Krishnamurti: Tôi thấy ý bạn. Ký ức phải là một tiến trình của sự tiến hóa không?

Pupul Jayakar: Tôi không nói nó là một tiến trình tiến hóa. Tôi nói rằng vấn đề sẽ nổi lên vì ta áp dụng vào ký ức cùng qui luật với vật chất.

Krishnamurti: Tôi không hiểu.

Pupul Jayakar: Thưa ông, ông bảo rằng não là vật chất.

Krishnamurti: Mọi người chúng ta chấp nhận điều đó.

Pupul Jayakar: Cho nên sự tiến hóa phải gắn liền với não.

Krishnamurti: Tôi đang hỏi liệu tiến hóa có gắn liền với vật chất.

Pupul Jayakar: Sao ông hỏi vậy?

Krishnamurti: Xin lỗi, tôi không hiểu rõ.

Pupul Jayakar: Não bộ của loài khỉ không đuôi đã tiến

hóa thành não người. Vậy là sự tiến hóa vốn có trong não bộ vật chất.

Krishnamurti: Được rồi, tôi hiểu. Não, là vật chất, đã tiến hóa.

Pupul Jayakar: Bên trong não là cả triệu năm.

Krishnamurti: Vâng, ký ức, cái nhớ của nhiều triệu năm. Pupul, hãy giữ lấy ý đó. Phải chăng ký ức – tức là tri kiến thức, là kinh nghiệm, là quá trình thu thập – là một tiến trình của thời gian?

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng tại sao ông đưa thời gian vào đây lúc này?

Krishnamurti: Tôi nghĩ ta đang thảo luận về toàn bộ cái ý niệm...

Pupul Jayakar: Thế nên, tôi mới nói, Krishnaji, vấn đề là ở chỗ ta đã chấp lấy nội dung này của não bộ tức là ký ức và cảm nhận rằng có một thực thể có thể đứng ra thay đổi cái nội dung này của não. Toàn bộ tiến trình trở thành là ở chỗ đó, đó là thời gian bên trong, thời gian nội tâm.

Krishnamurti: Vâng. Trở thành là thời gian, tích trữ kiến thức nhiều hơn là thời gian – tiến bộ hơn, hơn và hơn...

Pupul Jayakar: Và trở thành tốt hơn.

Krishnamurti: Tôi hiểu tất cả đấy đều nằm trong thời gian.

Pupul Jayakar: Ta áp dụng cái tiến trình tiến hóa tồn tại trong não vào nội dung trong não; câu hỏi của tôi là: Trong thời gian có tiến hóa không?

Krishnamurti: Tiến hóa là thời gian.

Pupul Jayakar: Nếu tiến hóa là thời gian, thì tại sao

không áp dụng được vào trở thành?

Krishnamurti: Hãy đi chậm chậm, có thể trưa này tôi hơi ngu nên tôi không theo kịp chi cả. Trở thành bao hàm có thời gian. Đúng không? Tôi là thế này, tôi sẽ là thế khác?

Pupul Jayakar: Thưa ông, tôi nói rằng não đã tiến hóa qua thời gian. Thắc mắc của tôi là: Phải chăng nội dung của não không gì khác mà chỉ là việc thu thập kinh nghiệm và kiến thức, cũng chính là thực chất của não?

Krishnamurti: Tôi hiểu.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, tất cả chúng ta đều biết rằng trở thành là ảo tưởng. Điều đó rất đơn giản dễ hiểu. Nhưng còn có cái gì đó hơn thế nữa và ông nói "cái hơn thế nữa" đó là: có thời gian bên ngoài của đồng hồ và có thời gian bên trong để trở thành. Rồi ông hỏi tiếp: Có chăng thứ thời gian khác không thuộc hai loại trên không?

Krishnamurti: Đó là câu hỏi của tôi.

Pupul Jayakar: Bây giờ, thời gian và không gian là một; thời gian và vật chất là một.

Krishnamurti: Thời gian là vật chất. Thời gian là biểu hiện của năng lượng. Chính sự biểu hiện là tiến trình thời gian.

Pupul Jayakar: Thời gian không thể tồn tại mà không biểu hiện.

Krishnamurti: Đó là chỗ tôi muốn thâm nhập khám phá. Có thứ thời gian không biểu hiện không?

Pupul Jayakar: Thứ thời gian bên trong mà ông đang đề cập...

Krishnamurti: Hãy đi chậm chậm.

Pupul Jayakar: Khi ông nói rằng. Thời gian đó không phải là kết quả của biểu hiện, tại sao ông dùng từ "thời gian".

Krishnamurti: Lúc này tôi không có từ nào khác.

Sunanda Patwardhan: Phải ông nói rằng chính cái nền tảng từ đó biểu hiện khởi lên là một thứ thời gian khác?

Krishnamurti: Có lẽ đúng phần nào. Tôi đang thâm nhập khám phá đây... Ta chuyển sang đề tài khác nhé? Tình yêu, lòng từ không thuộc thời gian.

Pupul Jayakar: Xin lỗi vì tôi nói điều này, thưa ông, khi ông dùng từ "tình yêu", ông khiến cho tôi bị hụt hẫng.

Krishnamurti: Tại sao?

Pupul Jayakar: Vì đây là một phát biểu tuyệt đối. Mà với các phát biểu tuyệt đối thì không thể thảo luận chỉ được nữa.

Krishnamurti: Khoan, Pupul. Phát biểu đó có hơi thiếu chính xác. Ta đang thử khám phá xem cái vĩnh hằng là gì. Ta đang thử khám phá cái thực tại không thuộc thời gian. Ta biết cái gì chết thì có lớn lên và chết đi. Ta đang hỏi liệu có một trạng thái hay một chuyển động nào không thuộc thời gian và vượt thời gian. Bạn hiểu chứ?

Pupul Jayakar: Dạ hiểu, thưa ông.

Krishnamurti: Thế nghĩa là, có chăng một hành động phi thời gian vốn vô hạn và vô lượng? Chắc bạn thấy, ta đang dùng từ ngữ để lượng cái bất khả lượng. Và từ ngữ của ta đã trở thành thời gian. Bạn nắm được điều tôi nói chứ? Hãy đi chậm chậm. Từ ngữ đã trở thành thời gian và với các từ ấy, ta đang lượng một trạng thái vô lượng và cái không thể lượng thì không thuộc thời gian.

Pupul Jayakar: Bây giờ ta hãy đi sâu vào đó xem sao. Ta biết thời gian như là quá khứ, hiện tại và tương lai. Ta dự phóng tương lai. Vậy, bản chất hay nói cách khác, cái tri giác về khoảnh khắc chính là thực tại độc nhất ấy là gì?

Krishnamurti: Hãy khoan. Hãy xem xét điều này – thấy và làm, cái "tôi phải làm". Có cái thấy mà nó là tương lai – "Tôi phải làm", "Tôi sẽ trở nên". Tương lai là quá khứ tự cải biên. Đó là thời gian. Bây giờ, cũng có thứ hành động phi thời gian, một hành động gồm giác-hành, perception-action. Trong hành động phi thời gian, tức là, trong giác-hành không có khoảng cách. Đúng không? Hãy đi chậm chậm nếu bạn muốn hiểu.

Pupul Jayakar: Trước khi đi sâu vào điều ấy, tôi muốn đi sâu vào điều này. Cải biên trong hiện tại là gì?

Krishnamurti: Cải biên trong hiện tại là gì? Đơn giản thôi.

Pupul Jayakar: Phải chăng khoảnh khắc thực tại ấy là...?

Krishnamurti: Tư tưởng? Tôi sợ quá khứ và tôi gặp hiện tại. Tư tưởng tự cải biên và tiếp tục đi tới, nhưng đó vẫn là "sợ hãi".

Pupul Jayakar: Nhưng ta có thể xem xét cái khoảnh khắc đó ở sự cải biên đang diễn ra chứ?

Krishnamurti: Vâng. Tôi sợ có điều gì đó xảy ra ngày mai, nhưng ngày mai có cả trong hôm nay và trong hôm qua. Chờ một phút. Hãy làm rõ điều đó. Hiện tại, "bây giờ" là quá khứ và tương lai. Hiện tại chứa quá khứ và tương lai.

Pupul Jayakar: Nhưng giác trong hiện tại là phủ nhận cả quá khứ và tương lai.

Krishnamurti: Đó là điều tôi đang nói. Nhưng giác đòi hỏi một tâm thái tuyệt dứt quá khứ. Giác là phi thời gian. Thế đấy. Tôi tri giác hay giác. Trí não tôi đầy nghẹt định kiến, kiến thức, kết luận, tin tưởng, tín điều và tôi nhìn hiện tại qua các cái đó. Và hiện tại đó được cải biên bởi thách thức – tôi có thể thay đổi vài tin tưởng nhưng tôi vẫn ở trong cùng một phạm vi. Hiện tại được cải biên và do đó, tương lai là sự cải biên.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng đây là một trạng thái mà ở đó đối tượng của tri giác...

Krishnamurti: Không có đối tượng của tri giác ở đây.

Pupul Jayakar: Khi ông nói về thứ thời gian không thuộc hai cái kia – quá khứ và vị lai – rõ ràng đấy là cốt tủy của tri giác về cái hiện tại, cái "bây giờ".

Krishnamurti: Vâng, và cái giác đó không thuộc thời gian. Bởi vì cái giác đó không chứa chấp quá khứ.

Pupul Jayakar: Cái "bây giờ" là cái gì?

Krishnamurti: Cái "bây giờ" là quá khứ và hiện tại.

Pupul Jayakar: Đó thực sự là cái "bây giờ" sao ?

Krishnamurti: Vâng, đó là cái "bây giờ".

Pupul Jayakar: Tôi còn muốn hỏi thêm về điều đó.

Krishnamurti: Cái "bây giờ" là tất cả thời gian: thời quá khứ, thời vị lai, và thời hiện tại.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, ông có thể kinh nghiệm thời quá khứ và ông có thể kinh nghiệm thời vị lai, do dự phóng, nhưng còn kinh nghiệm "tất cả thời gian" là gì?

Krishnamurti: Bạn không thể kinh nghiệm nó.

Pupul Jayakar: Đây chính xác là điều tôi cố gắng đạt

tới – ông có thể kinh nghiệm quá khứ..

Krishnamurti: Bạn có thể dự phóng vị lai và kinh nghiệm vị lai mà không cần trải qua nó.

Pupul Jayakar: Vâng, nhưng kinh nghiệm "tất cả thời gian" không phải là một kinh nghiệm.

Krishnamurti: Không phải. Kinh nghiệm bao hàm có người kinh nghiệm đang kinh nghiệm. Người kinh nghiệm thuộc thời gian.

Pupul Jayakar: Cho nên khi ông nói rằng cái "bây giờ" chứa chấp quá khứ và vị lai, điều đó chính xác là gì? Ông tiếp cận nó cách nào? Điều tôi muốn nói là, liệu ta có dùng từ để mô tả cái ấy.

Krishnamurti: Tôi hiểu.

Pupul Jayakar: Nhưng có bao giờ thực sự tiếp xúc được cái ấy không?

Krishnamurti: A ha (*làm một cử chỉ phủ nhận*). Bạn dùng từ "tiếp xúc" trong ý tiếp xúc "tôi", tiếp xúc "bạn".

Pupul Jayakar: Không, ý tôi không phải thế. Tôi nói rằng cái ấy không thể được tiếp xúc bởi tôi hay không bởi tôi chỉ cả.

Krishnamurti: Không, không, không.

Pupul Jayakar: Xin ông hãy thấy điều này. Ông nói rằng quá khứ và hiện tại, cả hai được chứa trong cái "bây giờ". Tôi xin hỏi: Cái "bây giờ" ấy là gì?

Krishnamurti: Tôi sẽ nói cái "bây giờ" là gì.

Pupul Jayakar: Tôi có thể nói điều này không?

Krishnamurti: Tất nhiên, mọi người đều có thể.

Sunanda Patwardhan: Pupul, "Cái đang là", cái hiện

tiên, cái đang có là hiện tại. Hãy để tôi trình bày thế này. Sự hãi là "Cái đang là". Nó là cái "bây giờ". Sự hãi là "Cái đang là", thế nhưng toàn bộ khối lượng nằm trong "Cái đang là".

Pupul Jayakar: Nhưng "Cái đang là" là cái gì?

Krishnamurti: Pupul hỏi: Làm cách nào ta thấy hay khẳng định rằng quá khứ được chứa trong hiện tại? Ta có thực sự kinh nghiệm sự việc ấy, ta có thực sự thấy nó hay đó chỉ là lý thuyết.

Sunanda Patwardhan: Tôi nghĩ...

Krishnamurti: Trước hết, hãy lắng nghe câu hỏi.

Sunanda Patwardhan: Tôi hiểu điều đó.

Krishnamurti: Khoan, hãy cẩn thận, đừng nói, "tôi hiểu", hãy đi sâu hơn một chút. Pupul hỏi: Điều gì khiến bạn tin chắc rằng quá khứ được chứa trong hiện tại? Đây chỉ là một ý niệm, một lý thuyết hay bạn thấy toàn bộ nghĩa lý hàm súc trong đó? Bạn có chẳng một cái thấy xuyên suốt vào trong đó?

Pupul Jayakar: Thường thì ta không có được cái thấy xuyên suốt vào trong đó.

Krishnamurti: Vậy là bạn nói một cách lý thuyết.

Pupul Jayakar: Krishnaji hỏi: Có thứ thời gian nào không phải là thời gian theo đường dài của ngoại giới và thời gian trở thành ở nội tâm. Ông ấy hỏi: có chẳng thứ thời gian độc lập với hai loại thời gian nêu trên không?

Krishnamurti: Tất cả chỉ có thế.

Pupul Jayakar: Ít ra theo tôi, cái tri giác độc nhất để khám phá hay thấy thấu suốt vào cái "bây giờ" ấy, chỉ có thể đến trong hiện tại. Vậy, bằng cách nào tôi đến được

với cái "bây giờ" này của cuộc sống.

Krishnamurti: Bạn không thể đến cùng nó.

Pupul Jayakar: Vâng, ta không thể đến với nó – thế rồi sao?

Krishnamurti: Bạn không thể kinh nghiệm được nó, bạn không thể nghĩ tưởng về nó.

Pupul Jayakar: Vâng.

Krishnamurti: Hãy thấy xem điều gì đã xảy ra, Pupul, hãy thấy xem điều gì đã xảy ra. Bạn không thể kinh nghiệm được nó, nhưng não bạn bị qui định phải kinh nghiệm. Não bạn bị qui định phải biết, bị qui định phải đo lường bằng từ ngữ. Nhưng cái ấy không thể tiếp cận được bằng cách đó. Và đó là chỗ gặp nhau của cái tâm trí mang tính tôn giáo – bạn theo kịp chứ? – bởi vì họ đã xóa hết mọi lý thuyết, học thuyết, họ đã xóa hết ý niệm và khái niệm. Họ ứng xử với cái trạng thái chân thực. Và bấy giờ, công cuộc khám phá mang tính cách tôn giáo mới bắt đầu. Còn bạn, bạn lại chui đầu vào lý thuyết, vì thế bạn sẽ chạy chơi loanh quanh bất tận.

Pupul Jayakar: Có thể vào sâu khám phá thứ thời gian vốn không phải là...

Krishnamurti: Vâng. Có thể. Có thể trong ý nghĩa bạn có thể dùng từ ngữ, nhưng từ thì không phải là vật. Bạn không thể đo lường cái ấy bằng từ ngữ.

Pupul Jayakar: Bởi vì không còn từ, khi từ dứt...

Krishnamurti: Không, không, hãy cẩn thận, cẩn thận. Câu hỏi vẫn còn.

Pupul Jayakar: Điều này là hết sức kỳ lạ, bởi vì câu hỏi thì còn nhưng người hỏi thì không còn.

Krishnamurti: Vâng. Câu hỏi thì còn và người hỏi thì không.

Radhika Herzberger: Không phải đó là câu hỏi mang tính ngôn từ sao?

Krishnamurti: Không phải.

Achyut Patwardhan: Câu hỏi tác động lên cái gì?

Krishnamurti: Tôi đã nói: Giác nghĩa là không có người giác. Hãy thấy nghĩa lý hàm súc trong đó. Giác giả hay người giác là quá khứ và vị lai. Còn giác là bây giờ, hiện tại. Cho nên, giác là phi thời gian, như hành động là phi thời gian vậy.

Pupul Jayakar: Cho nên, trong giác đó, quá khứ và vị lai hoàn toàn bị hủy.

Sunanda Patwardhan: Tôi muốn đặt câu hỏi này: Có mối liên kết nào giữa người giác và vật giác không?

Krishnamurti: Không có mối liên hệ nào cả.

Pupul Jayakar: Ông đã hỏi: Cái "bây giờ" là cái gì? Krishnaji bắt đầu đã nói rằng cái "bây giờ" chứa quá khứ, hiện tại và vị lai. Vậy câu hỏi tiếp theo là: Làm sao tôi tiếp cận được cái "bây giờ"? Trả lời câu hỏi này, Krishnaji nói: Không thể tiếp cận nó được, chỉ duy có giác thôi. Trong trạng thái giác ngộ ấy, trong trạng thái đối thoại ấy, cái nghe diễn ra – hành động nghe đã xóa sạch..

Krishnamurti: Bạn có thấy điều gì diễn ra ngay bây giờ không? Nghe không thuộc thời gian. Nếu tôi nghe, cái nghe đó là bây giờ. Thưa ông, ông hiểu chứ?

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu, thưa ông.

Krishnamurti: Vì thế, chú tâm không có thời gian. Không có thời gian dài hay ngắn chi cả.

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu. Trong trạng thái đó, giác cái gì? Ai hay cái gì đứng ra nghe hay vào sâu khám phá trạng thái đó? Bằng cách nào ông đặt câu hỏi được?

Krishnamurti: Bạn có thể. Tôi sẽ chỉ rõ chốc nữa đây.

Pupul Jayakar: Việc đó có thể. Câu hỏi nổi lên từ ngay chính trong cái nghe.

Achyut Patwardhan: Hay tự câu hỏi nổi lên?

Krishnamurti: Hãy cẩn thận, Pupul, cẩn thận. Đừng thuyết lý.

Pupul Jayakar: Tôi không thuyết lý đâu, thưa ông.

Krishnamurti: Tôi không nói bạn lý thuyết. Tôi chỉ nói hãy thận trọng; lý thuyết và suy luận không bước vào đó được. Tôi nói giác ấy là phi thời gian.

Pupul Jayakar: Vâng, vì thế tôi đã hỏi ông: Có thể khám phá được không?

Krishnamurti: Được, tôi nói được. Nhưng hãy nhận rõ điều gì đã diễn ra trước khi ta khám phá. Trí não đã tự gạt bỏ hết mọi khái niệm, mọi lý thuyết, mọi hy vọng, dục vọng. Ngay bây giờ trí não đang sống trong một trạng thái sáng suốt. Đúng chứ? Trong trạng thái đó, bạn mới có thể khám phá không thông qua ngôn từ. Đó là chỗ tôi muốn đề cập.

Achyut Patwardhan: Tôi không hiểu.

Krishnamurti: hãy nhìn này, ông bạn, tôi nói với bạn – hãy chỉ nghe thôi – tình yêu, lòng từ không thuộc thời gian. Đúng chứ? Tôi nói với bạn điều đó. Bạn nghe cách nào đây? Phản ứng của bạn trước câu hỏi đó là gì? Trước hết, bạn nghe một số từ – các từ ấy có một ý nghĩa nào đó và các từ ấy được diễn dịch rập theo sự hiểu biết của bạn,

rập theo năng lực trí thức, cảm xúc, tình tự yêu thương của bạn và v.v... Bạn nghe tất cả mọi điều ấy. Nhưng bạn có thể nghe, nghe chính sự thật của nó không? Bạn hiểu điều tôi nói chứ?

Achyut Patwardhan: Tôi không nghĩ tôi có thể nghe. Tôi nghe các từ. Bằng cách nào ông tách từ ra khỏi vật vậy?

Krishnamurti: Ô vâng, bạn có thể tách. Từ không phải là vật.

Achyut Patwardhan: Vâng, nhưng đang khi nghe từ, tôi không thể nghe vật. Tôi có thể nghe vật cách nào?

Krishnamurti: Thưa ông, ông hiểu sự thật đơn giản này sao? Tình yêu, lòng từ không thuộc thời gian.

Achyut Patwardhan: Câu nói đó có thể không có ý nghĩa gì cả.

Krishnamurti: Hãy trao đổi với tôi. Đừng dứt khoát cho là nó vô nghĩa.

Achyut Patwardhan: Thưa ông, câu hỏi kế tiếp là: Theo ông hiểu, "tình yêu" là gì? Theo ông hiểu...

Krishnamurti: Ta có thể đi sâu vào đó. Nhưng bạn nhớ rằng sự mô tả bằng ngôn từ không phải là sự kiện.

Pupul Jayakar: Tôi xin hỏi: Ông nghe cách nào? Đó không phải là câu hỏi then chốt sao?

Sunanda Patwardhan: Không, không thể giải đáp câu hỏi này.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ trả lời câu hỏi của bạn ấy: Bạn nghe cách nào? Nghe tất cả mà tuyệt đối không diễn dịch thành ký ức.

Tôi nói rằng trong cuộc đối thoại với Krishnaji, bạn có

thể nghe mà niệm tưởng không động; thế nhưng lại hiểu hết những gì ông ấy nói. Có nghe sâu như thế, câu nói, câu hỏi, "Cái đang là" mới mở bày và tiết lộ bí mật, không có hành động nào khác nữa.

Sunanda Patwardhan: Pupulji, phải hiểu câu nói, "Tình yêu không thuộc thời gian" là gì đây?

Pupul Jayakar: Không có việc hiểu...

Krishnamurti: Tình yêu không thuộc thời gian.

Pupul Jayakar: Bạn rút lấy tinh hoa, tận hưởng hương thơm...

Krishnamurti: Khoan, khoan. Tôi không thể lý giải cho bạn. Hãy tiếp tục trao đổi về vấn đề này. Đây là phát biểu của Krishnamurti: Tình yêu không thuộc thời gian. Bạn có hiểu về đẹp cùng chiều sâu của phát biểu này không? Hãy tiếp tục đối thoại về vấn đề này.

Sunanda Patwardhan: Tôi hiểu rằng tình yêu là bám chấp. Tôi hiểu rằng ở đâu có ghen, ở đó không có yêu.

Krishnamurti: Đó là phân tích.

Sunanda Patwardhan: Không, tôi biết điều đó. Nhưng có trao đổi như thế nào thì trạng thái tình yêu không thuộc thời gian...

Pupul Jayakar: Sunanda, bạn không bao giờ có thể dùng từ ngữ để mở toang phát biểu này. Xin lỗi tôi đã nói điều này.

Krishnamurti: Bạn đang dùng lý trí của mình. Bạn không dùng cái năng lực hoàn toàn khác. Mọi người chúng ta đều đã được rèn luyện, xin lỗi đã nói điều này, để vận dụng tối đa trí óc, tức là, có trí thức cao. Người nghèo không thông minh, không qua thi cử và không thuộc giới

giáo sư đại học với đời sống được bảo đảm, sẽ hiểu một phát biểu đơn giản như loại này. Chỉ ít là tôi nghĩ người ấy sẽ hiểu.

Achyut Patwardhan: Thưa ông, tôi có thể trở lui được không?

Làm thế nào để có thể thâm nhập khám phá vào trạng thái giác ngộ?

Krishnamurti: Thưa ông, ông nghe đây, tôi sẽ chỉ cho ông thấy. Tôi nói với ông, "Tình yêu không thuộc thời gian". Với tôi, đó là một sự kiện phi thường; đó là sự thật, là chân lý. Bạn nói, "Tôi thực sự không hiểu ông", và tôi xin thưa. "Bạn không thể hiểu sự thật theo cách bạn muốn hiểu nó, bởi vì bạn muốn hiểu sự thật thông qua tiến trình tri thức?" Bạn nắm được điều tôi nói chứ?

Bạn không thể hiểu chân lý bởi vì bạn muốn hiểu nó thông qua tiến trình tri thức: bằng tranh luận, lý luận, bằng một tiến trình phản ứng, sử dụng triền miên tới lui những từ ngữ. Tôi nói rằng bạn không thể hiểu sự thật cách ấy. Có thể bạn nói đó là công cụ duy nhất bạn có – như cuộc đối thoại đang diễn ra – và tôi xin lặp lại. Nhìn này, có một công cụ hoàn toàn khác. Tôi sẽ nói với bạn công cụ ấy là gì nếu bạn có thể gạt sang bên cái gánh nặng khủng khiếp của kiến thức vốn thuộc thời gian.

Achyut Patwardhan: Ông có gạt bỏ cái công cụ trí não của ông, thay vì kiến thức không?

Krishnamurti: Không, tất nhiên là không. Tôi đã nói về kiến thức, tri thức. Kiến thức là tiến hóa.

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu điều đó – có nghĩa ông đang nói rằng cái công cụ trí não...

Krishnamurti: Điều này khiến tôi quan tâm. Có sự hiểu

biết nào, có thứ tuệ giác nào, tri giác tức thời nào mà không từ, không phân tích, không chèn nhét vào đó tất cả kiến thức của bạn không?Ồ vâng, có đó, thưa ông.

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu, thưa ông.

Krishnamurti: Vậy, nếu bạn hiểu rằng có một tâm thái trong đó từ ngữ đã mất hết ý nghĩa mà chỉ có thuần giác về điều gì đó, bạn sẽ vào sâu khám phá tri giác đó. Tôi sẽ chỉ ra việc làm đó cho bạn.

Achyut Patwardhan: Làm sao tôi có thể thâm nhập khám phá vào tâm thái đó?

Krishnamurti: Tôi sẽ chỉ ra cho bạn.

Pupul Jayakar: Ông có thể thảo luận về tâm thái đó chứ?

Krishnamurti: Bạn không thể thảo luận về tâm thái đó.

Achyut Patwardhan: Vâng, ông không thể, nhưng làm sao khám phá mà không từ? Chắc ông thấy, tâm thái này, theo tôi, là chấm dứt khảm phá, chứ không phải bắt đầu công cuộc khám phá.

Krishnamurti: Đúng đấy, nếu là chấm dứt khám phá thì bạn có dừng ở đấy không? Não – nó có thấy điều ấy không? Nếu thấy, thế là dứt, là hết. Bạn theo kịp chứ?

Achyut Patwardhan: Vâng, tôi theo kịp.

Krishnamurti: Bạn có hiểu không?

Achyut Patwardhan: Thưa hiểu.

Krishnamurti: Bạn có đạt được tâm thái đó không? Bạn có đạt được tâm thái đó không khi nào bộ nói, "Vâng, thế là hết, là dứt"?

Achyut Patwardhan: Không, não không nói thế. Năng

lượng sụt giảm. Não không thể bảo tồn mức năng lượng cần thiết – năng lượng suy sụp.

Krishnamurti: Trái lại.

Achyut Patwardhan: Thưa ông, bao lâu còn đầy đủ năng lượng thì không có tìm kiếm khám phá hay hỏi han thêm chi nữa cả.

MADRAS – 28.12.1985

PHẦN II

TỒN TẠI SINH HỌC VÀ TRÍ TUỆ

Pupul Jayakar: Trong buổi nói chuyện ngày hôm qua, Krishnaji đã đưa ra một sự kiện. Tôi không biết có nên đem ra thảo luận không. Đó là một phát biểu độc đáo gây sốc mạnh. Vấn đề Krishnamurti đặt ra là liệu tế bào não có thể nào tự cứu mình rũ sạch tất cả mọi sự, ngoại trừ vận động để sống còn, tức là cái nhu cầu thuần sinh học giữ cho cơ thể tồn tại không? Krishnaji dường như đã đề nghị rằng trước khi cuộc vận hành trong chiều kích mới khác có thể diễn ra, việc rũ sạch hoàn toàn tận đáy sâu của tế bào não là vô cùng thiết yếu. Trong ý nghĩa nào đó, Krishnamurti đã trở lại hoàn toàn đứng trên lập trường duy vật.

P.Y. Deshpande: Nếu ta xem việc tồn sinh như là một chiều kích của sự sống thì không còn có chiều kích nào khác. Điều này có thể đem ra xem xét chăng? Việc rũ sạch mọi tầng lớp của thức như ta đã biết có thể thực hiện được

chăng? Ta luôn luôn cho rằng ở con người, ngoài nhu cầu tồn sinh còn có một cái gì hơn thế nữa.

Maurice Friedman: Tế bào não phải chăng là kho tàng của văn hóa?

Pupul Jayakar: Nếu ông lột bỏ nơi con người mọi thành tố tâm lý, chỉ để lại cái sống sinh lý thì con người khác với con vật ở chỗ nào?

Krishnamurti: Chúng ta đều biết là có sự tồn tại về mặt sinh học và tâm lý. Về mặt sinh học, sự tồn tại này là sự sống thực, còn các yếu tố tâm lý đã khiến cho sự sống sinh học hầu như không thực hiện được.

Maurice Friedman: Giờ đây ông lại đưa vào những yếu tố khác.

Krishnamurti: Có hai yếu tố – sinh học và tâm lý, yếu tố tâm lý như chủ nghĩa quốc gia đang ngăn chặn con người tồn tại. Sự chia rẽ mạnh mẽ về mặt tâm lý đang hủy diệt cái đẹp của sự sống còn. Liệu con người có thể nào rũ sạch tất cả mọi yếu tố tâm lý đó không?

Pupul Jayakar: Ngoài yếu tố sinh học và tâm lý ra, còn có gì khác nữa không? Ông đã nói về việc tự mình rũ sạch mọi yếu tố tâm lý. Tôi muốn hỏi ông còn có yếu tố nào khác ngoài phần sinh học và tâm lý?

Krishnamurti: Cho đến bây giờ, ta chỉ biết có hai yếu tố vận hành trong con người.

Maurice Friedman: Ngoài sự tồn tại về mặt sinh lý, không có sự tồn tại về mặt tâm lý sao?

Krishnamurti: Nghĩa là sự tồn tại của thức, *consciousness*. Thức là kết quả của hoàn cảnh, của môi trường, của bối cảnh sống, của thừa kế di sản. Chiều hôm qua khi chúng

ta dùng từ thức, ta đã nói rằng toàn bộ thức là nội dung của thức. Nội dung của thức vốn gây đau khổ, xung đột. Toàn bộ xung đột và đau khổ của con người là thức.

P.Y. Deshpande: Ông cũng đã nói rằng trí tuệ hơn hẳn thức.

Krishnamurti: Khoan đã. Ta đã nói: thấu hiểu sự kiện về thức và vượt thoát thức là trí tuệ. Bạn không thể đến với trí tuệ nếu thức này còn xung đột. Hiện giờ tất cả những điều mà ta biết chỉ là sự tồn tại sinh học và sự tồn tại của cái thức tâm lý. Câu hỏi tiếp theo là gì?

Pupul Jayakar: Hôm qua, ông hàm ý nói rằng, tôi cần thiết phải rũ sạch trống trơn hết để chỉ còn lại sự tồn tại sinh học.

Krishnamurti: Bạn không thể rũ sạch toàn bộ nội dung của thức tức cái phần tâm lý ấy sao? Ngay trong động tác rũ sạch, trí tuệ vận hành. Bấy giờ, chỉ còn lại các yếu tố đảm bảo sự tồn tại sinh học và trí tuệ – không có gì khác.

Pupul Jayakar: Hôm qua, ông không nói đến trí tuệ. Ông nói khi có hành động rũ sạch hoàn toàn này thì phần kia không còn có nữa, hành động đó chính là vận hành tồn tại của phần sinh học và chính hành động đó giác tri. Liệu có cái thấy nào như thế chăng?

Krishnamurti: Ngoài phần tồn tại sinh học, tâm trí còn có một thể tánh khác nữa – tánh giác.

Pupul Jayakar: Tính chất của giác là gì?

Krishnamurti: Hôm qua, Krishnamurti đã nói gì?

Pupul Jayakar: Krishnamurti bảo rằng rũ sạch hết chỉ còn có cái động tồn tại trong tịch lặng. Và chính sự tịch lặng đó thấy.

Krishnamurti: Hoàn toàn đúng thế. Bây giờ, tịch lặng đó là gì? Thực chất của tịch lặng đó là gì?

Pupul Jayakar: Không, thưa ngài, hôm qua ngài đã nói một điều mà tôi thấy không thể không hỏi: Nếu con người bị lột bỏ trần trướng mọi thành tố được xem như cấu tạo con người ...

Krishnamurti: Tức là các thành tố xung đột, đau khổ?

Pupul Jayakar: Không chỉ có thế, còn lòng trắc ẩn...

S. Balasundaram: Ta cho rằng con người là nhân loại khác với thú vật. Trí tuệ, khả năng phân tích, ngôn ngữ – đó là các yếu tố phân biệt con người với con vật.

P.Y. Deshpande: Con người là một động vật sử dụng ngôn ngữ. Ngôn ngữ và con người có quan hệ với nhau. Đó là dấu hiệu phân biệt con người với tất cả thế giới động vật còn lại, chính nhờ ngôn ngữ khiến con người có thể nói "tôi là tôi". Và chính nhờ ngôn ngữ, họ bay bổng trong biện luận, trong dự phóng, họ nói "tôi là tôi" và trong cái 'tôi' đó là cả một vũ trụ học hình thành. Trong các loài khác không có ngôn ngữ.

S. Balasundaram: Xin nói thêm. Nhờ có ngôn ngữ mà con người có thể tiến bộ về mặt văn hóa. Họ không thể trở lui sống ở thời kỳ thuần sinh học được.

P.Y. Deshpande: Trong 25.000 năm tiến hóa của tư duy, của ngôn ngữ v.v..., con người hầu như không thay đổi chi cả. Hoàn cảnh, môi trường sống đã thay đổi nhưng tận dưới nền móng của con người hầu như không có chi thay đổi.

Krishnamurti: Đúng vậy.

Pupul Jayakar: Ta nói, "đúng" hoặc chấp nhận phát biểu của S. Balasundaram và P.Y. Deshpande, nhưng tôi vẫn ý thức cái "tôi là". Phát biểu này vẫn còn đó.

Krishnamurti: S. Balasundaram trình bày rất đơn giản: lột bỏ trần trướng nơi con người tất cả mọi yếu tố tâm lý thì đâu là sự khác biệt giữa loài người và loài vật?Ồ, có sự khác biệt lớn lao lắm chứ.

Pupul Jayakar: Khi ông khẳng định có sự khác biệt thì ông phải phát hiện cái gì khác nữa mới được.

Krishnamurti: Ta hãy trở lại vấn đề. Có sự tồn tại về mặt tâm lý. Ta muốn sống còn về mặt tâm lý cũng như sinh lý.

P.Y. Deshpande: Tôi nói là có cái khác.

Krishnamurti: Ta sẽ khám phá. Chỉ khẳng định là có cái khác thì không có ý nghĩa chi cả.

P.Y. Deshpande: Nhưng ông bảo rằng mọi yếu tố khác nơi con người phải được chấm dứt.

Krishnamurti: Khi những xung đột, khốn cùng, đau khổ đã chấm dứt.

Pupul Jayakar: Cũng như cả những mộng mơ, thắc mắc, tưởng tượng, những động lực khiến con người hướng ngoại, hướng nội.

Krishnamurti: Krishnamurti nói cả ngoài lẫn trong.

Pupul Jayakar: Cũng cùng một vận hành. Khi ông bảo mọi yếu tố tâm lý đó đều đã rửa sạch hết thì biến cố gì diễn ra? Hỏi như vậy có đúng không? Trong thảo luận, thông qua thảo luận trao đổi, liệu ta có thể cảm nhận cái động thái rửa bỏ hay thấy đó không?

Krishnamurti: Ta đã nói trí tuệ ở ngoài tầm với của thức và khi trí não đã rửa bỏ mọi cặn cẩu tâm lý, thì chính ngay trong động thái rửa bỏ đó trí tuệ thị hiện. Trí tuệ hiện ra ngay trong động thái rửa bỏ. Chỉ còn có sự tồn tại sinh học và trí tuệ. Thế thôi.

Trí tuệ không có kế thừa. Thức có kế thừa. Ta bị mắc kẹt trong mạng lưới trở thành của thức. Trong môi trường của thức ta nỗ lực để trở thành. Hãy lột sạch tất cả. Hãy trút sạch trống không tất cả. Trong động thái trút sạch trống không, trí tuệ thị hiện. Cho nên chỉ còn lại hai vật: Trí tuệ tối thượng và sự tồn tại sinh học – sự tồn sinh này hoàn toàn khác biệt với sự sống còn của loài thú. Con người không chỉ là con thú vì có năng lực tư duy, biết thiết kế, xây dựng.

Pupul Jayakar: Phải ý ông nói rằng trí tuệ thể hiện qua động thái rũ bỏ.

Krishnamurti: Hãy nghe thật kỹ đây. Thức của tôi không ngừng nỗ lực để trở thành, thay đổi, điều chỉnh, đấu tranh và v.v... Thức đó và sự tồn tại sinh học là tất cả những điều mà tôi đã biết. Sự tồn tại sinh học và tất cả mọi người đều vận động loay hoay trong hai cái đó. Từ trong cuộc đấu tranh lẫn lộn đó ta dự phóng cái vượt ngoài thức, nhưng "cái vượt ngoài" này vẫn còn nằm trong thức bởi vì nó được dự phóng từ thức.

Trí não thực sự muốn thoát khỏi cuộc cãi vã làm xàm ấy nên mới hỏi: Liệu trí não có thể nào tự nó rũ bỏ toàn cả nội dung của chính nó không? Tất cả chỉ có thế. (*Ngưng một lúc*). Và trong động thái tra hỏi đó, trí tuệ xuất hiện.

Pupul Jayakar: Rũ bỏ, làm trống không, phải chăng là một tiến trình bất tận?

Krishnamurti: Chắc chắn là không phải. Bởi vì nếu thế thì tôi lại kẹt vào hiện tượng cũ rồi.

Pupul Jayakar: Xin được hỏi rõ ở đây. Phải là một tiến trình bất tận không?

Krishnamurti: Không phải là một tiến trình bất tận.

Pupul Jayakar: Ý ông muốn nói hể dứt là dứt luôn?

Krishnamurti: Hãy đi chậm chậm. Trước hết, bạn phải hiểu trên bình diện ngôn từ cái đã. Thức của tôi được tạo thành bởi tất cả những gì ta đã bàn đến.

Pupul Jayakar: Trút sạch trống không thức – việc làm đó có cần thời gian hay thoát khỏi thời gian? Làm từng chút một, từng mảnh vụn hay làm một lần trọn vẹn?

Krishnamurti: Sao? Dần dần từng chút một hay toàn bộ một lần?

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy khi hồi dần dần từng chút một hay toàn bộ một lần là có ý nghi ngờ, thắc mắc. Nhưng rõ ràng là cái toàn phần chứa đựng cái thành phần.

S. Balasundaram: Rũ bỏ phải là một tiến trình liên kết bao gồm cả thành phần và toàn phần.

Krishnamurti: Hãy thảo luận tiếp.

Pupul Jayakar: Rũ bỏ cái gì? Hay tri giác cái gì? Xóa tan cái gì khởi lên? Không có vật gì khác để xóa tan cả ngoại trừ tư tưởng.

P.Y. Deshpande: Nếu tất cả tư tưởng đều được xóa tan hết thì còn lại cái gì?

Pupul Jayakar: Khi bạn nói tất cả tư tưởng đều được xóa tan, thế nghĩa là gì?

S. Balasundaram: Chỉ còn lại giác. Phải chăng toàn giác là cái toàn phần, cái nhất thể?

Pupul Jayakar: Đúng.

Krishnamurti: Bạn ấy nói "Đúng". Vậy vấn đề là sao?

Pupul Jayakar: Phải chăng đó chỉ là giác một niệm khởi của thức – như ghen ghét chẳng hạn – chỉ giác niệm khởi

ấy thôi hay là giác toàn thể thức?

Krishnamurti: Khi bạn dùng từ "giác", bạn hiểu nghĩa của từ "giác" ấy là gì? Nếu bạn hiểu giác nghĩa là trong đó không có chọn lựa, không có ý chí ham muốn, không có cưỡng ép thúc bách, không có đề kháng chống cự – hẳn nhiên như thế mới là giác.

Pupul Jayakar: Bất cứ ở thời điểm nào cũng có thể giác phải không?

Krishnamurti: Tất nhiên.

Pupul Jayakar: Vâng, bởi vì đó là cửa, cửa giải thoát.

Krishnamurti: Không. Hãy dừng lại đó một phút.

Pupul Jayakar: Tôi cố ý dùng từ "cửa".

Krishnamurti: Khoan đã. Ta hãy bắt đầu lại chậm chậm bởi vì tôi muốn đi từng bước một. Thức của tôi được tạo thành bởi tất cả mọi thứ đó. Thức là một phần của cái toàn thể. Cả trên bề mặt cạn cợt và tận đáy sâu hun hút và bạn hỏi có cái giác nào không ngừng thâm nhập để chính trong cái giác đó, cái toàn thể thị hiện? Hay phải tiến hành từng phần một, từng chút một? Liệu có cần phải truy tầm, tra xét, phân tích chi không?

P.Y. Deshpande: Theo quan điểm của Yoga chính là bản chất đó. Đó là một dòng sông tuôn chảy. Trong dòng chảy đó, thân thể con người sinh thành. Trong quá trình sinh thành, con người cũng có khả năng chọn lựa và một khi nó chọn lựa, nó đã tự tách ra khỏi dòng chảy, dòng sông. Đó là tiến trình tách biệt khỏi dòng chảy và tác nhân duy nhất gây ra sự tách biệt này chính là sự chọn lựa. Vì thế họ cho rằng xóa bỏ sự chọn lựa này có thể đưa bạn đến một tâm thái trống không hoàn toàn và trong cái không đó bạn thấy.

Krishnamurti: Đúng, thưa ngài, đó là một phần của vấn đề. Câu hỏi của P. là phải chăng giác này, tiến trình rũ bỏ này diễn ra dần dần từng phần một? Hay chính giác này – trong đó không có chọn lựa – là cái toàn thể. Phải chính giác này trút sạch trống không toàn bộ thức? Phải chăng giác vốn nằm ngoài tầm với của thức?

Maurice Friedman: Giả dụ rằng tôi thôi chọn lựa, phải như thế là rũ bỏ chăng?

Pupul Jayakar: Động thái rũ bỏ có chỗ tận cùng chăng?

Krishnamurti: Hay đó là một tiến trình diễn ra thường xuyên?

Pupul Jayakar: Câu hỏi thứ hai phải chăng ở đâu có trí tuệ ở đó có rũ bỏ?

Krishnamurti: Hãy bắt đầu với câu hỏi thứ nhất. Theo ý bạn thì sao? Hãy thảo luận tiếp đi.

Pupul Jayakar: Đây là một câu hỏi lạ thường nhất bởi vì ta không thể nói "có" hay "không".

P.Y. Deshpande: Nó treo lơ lửng giữa thời gian và không thời gian. Nếu nó được mời gọi, nó là thời gian.

Pupul Jayakar: Nếu bạn nói câu hỏi không nằm trong thời gian thì đây không phải là một tiến trình. Năm phút sau câu hỏi lại khởi lên nữa. Vì thế ta không thể trả lời câu hỏi này.

Krishnamurti: Tôi không tin như vậy. Ta hãy bắt đầu lại. Thức của tôi được tạo thành bởi tất cả những thứ đó. Thức của tôi quen thuộc trong tiến trình thời gian, thức của tôi quen tư duy theo cung cách tiệm tiến, từng bước một, thức của tôi là tập tành và thông qua tập tành, thành tựu – đó là thời gian; thức của tôi là một tiến trình của thời gian.

Bây giờ, tôi xin đặt câu hỏi: Liệu thức đó có thể nào vượt lên trên mọi cái ấy. Bị mắc kẹt trong vận hành của thời gian, có thể nào thoát khỏi thời gian không? Thức không sao trả lời câu hỏi đó được. Thức không biết ra khỏi thời gian nghĩa là gì, bởi vì nó chỉ biết tư duy trong vòng thời gian và khi được hỏi liệu tiến trình này có thể chấm dứt để trong đó không còn có thời gian, thức không trả lời được, phải không?

Và giờ đây, bởi vì thức không trả lời được câu hỏi này nên ta nói: Hãy thấy xem giác là gì và liệu giác có mang lại một tâm thái phi thời gian không? Hỏi như thế có nhiều yếu tố mới phát sinh. Giác là gì? Giác nằm trong hay ngoài thời gian? Giác là gì? Trong giác có chọn lựa lấy bỏ, có lý giải, biện luận đúng sai, có lên án phán xét chi không? Hay trong giác có người đứng ra quan sát, chọn lựa không? Và nếu có thì đó có phải là giác không? Có thứ giác nào mà trong đó tuyệt dứt người quan sát không? Hiển nhiên là có. Tôi tri giác cây đèn đó và tôi không cần chi phải chọn lựa khi tri giác cây đèn đó. Có chăng một tâm thái tri giác trong đó người quan sát hoàn toàn vắng mặt? – Không phải là một trạng thái giác liên tục trong đó vắng mặt người-quan-sát, nói thế lại sai lạc nữa rồi.

Achyut Patwardhan: Từ đó là *awarūpa sūnyata* – người-quan-sát trở nên trống không, rû sạch trần trỗng.

Krishnamurti: Liệu giác đó có thể được tu luyện bồi dưỡng tức bao hàm có thời gian trong đó không? Giác mà không có người-quan-sát phát sinh như thế nào? Giác này có tu luyện được không, nếu tu luyện được thì giác đó là kết quả của thời gian, và cũng thuộc thức trong đó có chọn lựa lấy bỏ. Nhưng bạn nói giác đó không phải là chọn lựa, bạn nói rằng giác là quan sát, trong đó không có người-quan-sát. Bây giờ, giác phát sinh thế nào mà thức không can thiệp

vào được? Hay giác đến từ thức? Phải chăng giác trở khai từ thức? Hay giác thoát khỏi thức?

P.Y. Deshpande: Giác thoát khỏi thức.

Pupul Jayakar: Phải chăng giác phát sinh khi tôi hỏi, "tôi là ai?".

Krishnamurti: Tất cả mọi người theo truyền thống đều đã đặt câu hỏi đó.

Pupul Jayakar: Nhưng đây là câu hỏi cốt lõi. Phải chăng giác phát sinh khi tôi thực sự nỗ lực muốn tra xét nguồn gốc của chính tự ngã, đó là câu hỏi độc nhất. Hay giác phát sinh khi ta nỗ lực khám phá người-quan-sát?

Krishnamurti: Không. Khi bạn nỗ lực, cố gắng là bạn rơi vào thời gian rồi.

Pupul Jayakar: Đây là vấn đề ngôn ngữ, về ngữ nghĩa. Bất cứ ở thời điểm nào ông đều có thể rũ bỏ. Vậy đâu là người-quan-sát? Ta cho rằng "có" người-quan-sát.

Krishnamurti: Ta hãy bắt đầu lại chậm chậm. Ta đã thấy thức là gì rồi. Bất cứ động dậy nào nằm trong môi trường của thức, bất cứ động dậy nào cũng là một tiến trình của thời gian. Động dậy đó có thể nỗ lực để tồn tại hay không tồn tại, nỗ lực vượt thoát thức, bịa ra vật khác siêu thức, nhưng tất cả đều còn nằm trong vòng thời gian. Vì thế ta vẫn tiếp tục bị sa lầy...

Pupul Jayakar: Tôi muốn không dùng từ ngữ của ông. Tôi vứt bỏ hết mọi từ ngữ ông dùng. Tôi dùng chính các công cụ ngôn ngữ của tôi. Yếu tố nào trong tôi hình như là đầy tiềm năng nhất và mãnh liệt nhất: đó chính là cái 'tôi'.

Krishnamurti: Tức là quá khứ.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ không dùng dụng ngữ của ông.

Việc làm đó hết sức lý thú. Tôi cho rằng vật đầy tiềm năng năng ký nhất đó là cái 'tôi'. Liệu có thể giác cái 'tôi' không?

Maurice Friedman: Câu hỏi này sai. Tôi xin nói tại sao. Bạn hỏi liệu tôi có thể giác cái 'tôi' không? Mà cái 'tôi' là gì? Cái 'tôi' không là gì khác mà chỉ là một sự đối khát kinh nghiệm không bao giờ biết thỏa.

Krishnamurti: P. bắt đầu bằng cách đặt câu hỏi "Tôi là ai?". Cái 'tôi' không phải là hành động của thức sao?

Pupul Jayakar: Vì thế tôi mới nói ta hãy nhìn xem, hãy tra xét.

Krishnamurti: Khi tôi tự hỏi "Tôi là ai?", cái 'tôi' đó không phải là yếu tố chủ chốt nằm trong thức sao?

Pupul Jayakar: Hình như là vậy. Nên tôi mới nói hãy để tôi thấy cái 'tôi', khám phá cái 'tôi', tri giác nó, tiếp cận nó.

Krishnamurti: Vậy là bạn đang hỏi, liệu có thể dùng giác quan để giác yếu tố chủ chốt đó không? Yếu tố đó có thể sờ mó được, cảm nhận được, nếm trải được không? Hay cái yếu tố đó, cái 'tôi' đó, chỉ là vật do giác quan bịa đặt ra?

Pupul Jayakar: Điều đó đến sau. Bây giờ trước hết tôi muốn thấy cái 'tôi' có cụ thể sờ mó được không?

Krishnamurti: Khi tôi đặt câu hỏi, "Tôi là ai?", tôi cũng phải hỏi ai đứng ra tra xét, ai đặt câu hỏi, "Tôi là ai?"

Pupul Jayakar: Hiện giờ, tôi không đặt câu hỏi đó. Tôi đã nhiều lần đặt đi đặt lại câu hỏi kia. Tôi đã thảo luận bất tận về giác. Bây giờ, tôi bỏ vấn đề giác lại đó, bởi vì ông đã từng nói là dùng chấp nhận bất cứ lời lẽ nào ngay cả của ông. Tôi đang bắt đầu nhìn đây. Phải chăng cái 'tôi'

này – vốn là cốt lõi của tự thân tôi – có thể sờ mó, tiếp chạm được? Tôi quan sát nó trên các tầng lớp cạn cợt ở bề mặt cũng như ở tận đáy sâu thẳm của tôi, trong vùng tối tăm ẩn khuất đâu đó tôi phát hiện có một thứ ánh sáng nội tại, một sự bùng nổ, mở rộng nội tại, một nhân tố khác vận hành: cái hướng ngoại hẹp hòi bám chấp trở thành bao dung buông xả. Trước đây tôi đã hướng ngoại bám chấp độc đoán, nay thì toàn thể thế giới tuôn trào vào trong.

Krishnamurti: Tôi thấy điều đó.

Pupul Jayakar: Và tôi phát hiện rằng đây là vật không thể tiếp cận, không thể giác tri được. Tất cả những gì có thể giác tri, nhận thức được đều thuộc quá khứ, đều là biểu hiện của cái ‘tôi’ này. Tôi thấy một tư tưởng, một niệm khởi trong tôi nhưng rồi nó qua đi. Tôi muốn truy nguyên xem tư tưởng khởi lên từ đâu? Liệu tôi có thể tìm thấy suối nguồn của tư tưởng? Hoặc tư tưởng lui về nơi chốn nào? Tôi có thể truy đuổi được tư tưởng chăng? Truy đuổi được bao xa? Cầm giữ tư tưởng được bao lâu? Phải chăng tư tưởng được cầm giữ nơi thức? Tôi nghĩ đây là những điều hết sức cụ thể mà cá nhân mỗi người phải tự cảm nhận đầy đủ mới được?

Krishnamurti: Ta đã bàn qua tất cả những điều ấy rồi và tôi nghĩ ta cũng đã làm tất cả rồi.

Maurice Friedman: Tôi cho rằng làm các việc đó là giác.

Krishnamurti: Hãy đơn giản thôi. Khi tôi đặt câu hỏi: Tôi là ai? Ai đang đặt câu hỏi? Và trong khi tra xét, khám phá tôi phát hiện ra rằng cái ‘tôi’ không thể quan sát được. Vậy thì, phải chăng cái ‘tôi’ là của giác quan, nằm trong phạm vi của giác quan? Hay chính giác quan đã tạo ra cái ‘tôi’?

Pupul Jayakar: Chính sự kiện cái 'tôi' không nằm trong phạm vi của giác quan...

Krishnamurti: Đừng rời xa đó, không phải cái 'tôi' cũng nằm trong phạm vi của giác quan sao? Ta đi quá nhanh.

Pupul Jayakar: Tôi muốn gạt bỏ hết những điều Krishnaji đã nói, và tôi thấy chính hành động khám phá, chính hành động thâm nhập truy xét cái 'tôi' đã tạo ra ánh sáng và trí tuệ.

Krishnamurti: Bạn nói rằng chính hành động tra xét, khám phá cái 'tôi' là giác. Tất nhiên tôi không phủ nhận.

Pupul Jayakar: Và trong hành động tra xét, ta chỉ có thể sử dụng vài công cụ tức giác quan. Dù tra xét ngoài hay trong các công cụ duy nhất được sử dụng là giác quan, bởi vì đó là tất cả những gì mà ta biết, thấy, nghe, cảm và toàn cảnh của thức tâm được soi sáng. Cảnh ngoài hay cảnh trong đều được soi sáng và trong trạng thái chiếu sáng đó, ta chợt thấy đã có một tư tưởng xuất hiện, nhưng nó đã qua rồi. Nếu bây giờ ông hỏi: Động thái rũ bỏ đó mang tính từng phần hay trọn vẹn, câu hỏi không thích đáng và vô nghĩa nữa.

Krishnamurti: Khoan đã. Tôi không tin như vậy. Không phải đó là giác từng phần sao? Thông qua giác quan tôi đã tiến hành tra xét. Chính giác quan tạo ra cái 'tôi', rồi cũng chính giác quan tra xét cái 'tôi'. Hành động tra xét đó mang lại ánh sáng, nhưng không phải là toàn bộ ánh sáng mà chỉ một phần ánh sáng thôi.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ không dùng từ "sáng suốt phần nào" mà "sáng suốt" vậy thôi.

Krishnamurti: Vâng, động thái tra xét đó đem lại sự sáng suốt. Nói thế đi. Nhưng sự sáng suốt đó có thể mở

rộng ra được không?

Pupul Jayakar: Thực chất của cái thấy là thế. Tôi thấy nơi này, nơi nọ, tụt vào nội lực của thị giác.

Krishnamurti: Tôi đã nói rằng tri giác không chỉ thuộc thị giác mà cả phi thị giác nữa. Ta đã nói rằng giác là động thái soi sáng.

Pupul Jayakar: Tôi muốn hỏi ông điều này. Ông đã nói rằng tri giác không chỉ ở mắt mà cũng không ở mắt nữa. Cái thấy không bằng mắt, bản chất nó là gì?

Krishnamurti: Thấy không bằng mắt là không thể nghĩ tưởng được. Tri giác phi thị giác không liên quan với từ ngữ, không liên quan với tư tưởng. Tất cả chỉ có thế. Tri giác đó không có nghĩa ngữ, không biểu hiện, không tư tưởng. Có chăng tri giác mà không tư tưởng? Bây giờ tiếp tục tra xét đi.

Pupul Jayakar: Tri giác có thể thấy gần, có thể thấy xa.

Krishnamurti: Khoan. Ta bàn về giác, không nói đến thời lượng, độ dài, kích cỡ rộng hẹp của giác mà nói đến thứ giác không ở mắt, không phải giác sâu, giác cận chi cả. Giác có sâu cận là khi tư tưởng can thiệp vào.

Pupul Jayakar: Bây giờ, trong giác đó, sự rũ bỏ là từng phần hay trọn vẹn? Ta đã bắt đầu đặt câu hỏi như thế.

Maurice Friedman: Bà ấy muốn hỏi điều này: Trong bất kỳ loại giác nào đều có chứa cái yếu tố phi ngôn từ thuần cảm giác; nhưng rồi có thêm cái phản áp đặt tâm lý lên trên. Có chăng một trạng thái trí não, trong đó, cái phản áp đặt tâm lý này không xảy ra và do đó, không có việc rũ bỏ chi cả không?

Pupul Jayakar: Điều đó đúng. Giác là giác. Ta đang hỏi,

có chẳng giác mà trong đó không cần cỡi bỏ hay trút sạch chỉ không?

Krishnamurti: Không có cái chỉ như là giác mãi bất tận.

Pupul Jayakar: Phải giác đó giống như điều ông gọi là trí tuệ không?

Krishnamurti: Tôi không biết. Nhưng tại sao bạn hỏi điều đó?

Pupul Jayakar: Bởi vì đó là cái phi thời gian.

Krishnamurti: Phi thời gian nghĩa là phi thời gian. Tại sao bạn hỏi chỉ vậy? Không phải giác phi-ngôn-từ cũng là phi-tư tưởng, phi-thời gian sao? Nếu bạn trả lời câu hỏi này, bạn cũng đã trả lời câu hỏi kia. Một trí não giác, không trả lời câu hỏi này, nó giác. Và mỗi lần giác là giác, không có việc chuyển giác đi nơi này, nơi nọ. Còn đâu là câu hỏi cỡi bỏ hay không cỡi bỏ?

Pupul Jayakar: Giác không bao giờ được mang sang một tư tưởng khác. Tôi thấy cây đèn đó. Không đem cái thấy đi được. Chỉ có tư tưởng hay niệm tưởng là đem đi được.

Krishnamurti: Điều đó rõ ràng rồi. Thức của tôi là trí não của tôi, vốn là kết quả của tri giác thuộc giác quan. Thức đó cũng là kết quả của sự tiến hóa và thời gian. Thức có thể được mở rộng và thu hẹp. Và tư tưởng thì thuộc thức. Giờ đây, có người đột nhiên đến và hỏi: Tôi là ai? Phải chăng cái 'tôi' vốn là một thực thể thường hằng trong thức này?

P.Y. Deshpande: Cái 'tôi' không thường hằng.

Krishnamurti: Phải cái 'tôi' này là thức không?

P.Y. Deshpande: Nó không thể là thức.

Krishnamurti: Thức là vật kế thừa. Quả đúng như vậy.

Maurice Friedman: Ta trộn lẫn khái niệm về thức với kinh nghiệm thức.

Krishnamurti: Điều này là hết sức rõ – cái ‘tôi’ là thức đó.

Pupul Jayakar: Đối với tôi, cái ‘tôi’ là một hiện thực vĩ đại cho đến khi tôi bắt đầu tra xét tìm hiểu nó.

Krishnamurti: Tất nhiên. Thực tế là sau khi nhìn, sau khi quan sát, tôi thấy rằng tôi là toàn bộ thức này. Đây không phải là lời nói suông. Tôi là vật kế thừa – tôi là tất cả cái đó. Cái ‘tôi’ này có thể quan sát được không? Có thể được cảm nhận, uốn nắn được không? Phải nó là kết quả của tri giác và là vật kế thừa không?

Maurice Friedman: Cái ‘tôi’ không phải là kết quả của vật được thừa kế mà chính là vật được thừa kế.

Krishnamurti: Và rồi bà ấy hỏi: Cái ‘tôi’ đó là ai? Phải cái ‘tôi’ đó là thức, là tư tưởng không? Tôi nói, đúng. Tư tưởng thuộc cái ‘tôi’, tư tưởng là cái ‘tôi’, ngoại trừ tư tưởng vận hành trong lãnh vực khoa học công nghệ, ở đó không có cái ‘tôi’. Lúc bạn rời lãnh vực khoa học, bạn đến với cái ‘tôi’, vốn là vật thừa kế về mặt sinh học.

Maurice Friedman: Cái ‘tôi’ là trung tâm của tri giác, đó là một trung tâm hoạt động của tri giác nhằm mục đích này và lãnh vực kia là một trung tâm có thật.

Krishnamurti: Hãy đơn giản thôi. Ta thấy thức đó là cái ‘tôi’, toàn bộ lãnh vực của thức là cái ‘tôi’. Cái ‘tôi’ là trung tâm của lãnh vực đó.

Pupul Jayakar: Tôi muốn gạt bỏ hết và xử trí vấn đề theo lối mới. Tôi thấy rằng yếu tố quan trọng hơn cả trong tôi là cái ‘tôi’. Vậy cái ‘tôi’ là gì? Thực chất, bản chất của nó là gì? Ta nghiên cứu, tra xét, tìm hiểu nó, và trong tiến

trình quan sát có sự sáng suốt.

Krishnamurti: Chấm hết.

Pupul Jayakar: Sự sáng suốt không phải có đó mãi mãi.

Krishnamurti: Nhưng nó có thể được tìm thấy lại.

Pupul Jayakar: Có thể.

Krishnamurti: Bởi vì tôi nghĩ giác đó là toàn thể nguyên vẹn.

Pupul Jayakar: Câu hỏi: Liệu sự sáng suốt có tồn tại mãi mãi, có thể nào khởi lên một cách chính đáng trong trạng thái ấy không?

Krishnamurti: Trong trạng thái giác, câu hỏi đó không khởi lên. Câu hỏi đó chỉ khởi lên hay tồn tại khi tôi hỏi: Phải chăng tiến trình này vốn vĩnh hằng?

Pupul Jayakar: Và ông sẽ nói gì?

Krishnamurti: Bạn được hỏi, hãy trả lời đi. Bạn phải trả lời câu hỏi này. Ngay lúc tri giác, câu hỏi này không khởi lên. Khoảnh khắc kế tiếp, tôi không tri giác sáng suốt.

Pupul Jayakar: Nếu tôi cảnh giác thấy rằng tôi không tri giác thực sự sáng suốt, tôi sẽ tra xét tìm hiểu điều đó.

Krishnamurti: Vậy, tôi phải làm gì? Giác. Thế thôi.

Pupul Jayakar: Chìa khóa của lối thoát nằm trong câu hỏi.

Krishnamurti: Hãy đơn giản thôi. Có giác. Trong giác đó không có câu hỏi về thời gian. Chỉ có giác. Phút kế tiếp, tôi không thấy sáng suốt, không có tri giác sáng suốt, thế là rồi tung lên. Rồi có động thái quán xét tình trạng ô nhiễm và do đó, có sự sáng suốt. Rồi ren và lại tri giác, phủ che và mở ra – cứ thế tiếp diễn. Cứ thế tiếp diễn. Đúng chứ?

Maurice Friedman: Phải là chuyển động của thời gian?

Pupul Jayakar: Điều hết sức thú vị diễn ra. Chính bản chất của giác này là nó tác động lên cái kia.

Krishnamurti: Ý bạn hiểu cái kia là gì?

Pupul Jayakar: Sự không chú tâm.

Krishnamurti: Khoan. Có sự chú tâm theo sau là sự không-chú-tâm. Lúc đó, hãy để ý, cảnh giác, sự không-chú-tâm để rồi trở thành chú tâm. Động thái cân bằng này luôn tiếp diễn.

Pupul Jayakar: Bây giờ, tôi xin phát biểu: Giác ngộ làm giảm đi sự không-chú-tâm. Tôi nói thế, có thể không đúng. Điều duy nhất tôi có thể quan sát là có sự tác động của sự chú tâm lên sự không-chú-tâm.

Krishnamurti: Phải chăng tác động đó lên sự không-chú-tâm sẽ xóa sạch sự không-chú-tâm sao cho sự không-chú-tâm không còn trở lại?

P.Y. Deshpande: Đó là chú tâm vào trạng thái không-chú-tâm.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ tiến xa hơn động thái chú tâm vào không-chú-tâm. Tôi nói rằng bản chất của sự chú tâm này là tác động lên tế bào não. Tôi hết sức do dự khi tôi nói điều này. Đó là bản chất của chú tâm tác động lên tế bào não. Những gì yên ngủ trong tế bào não lại trở dậy, nổi lên khi nó được chiếu soi bởi sự chú tâm và bản chất của tình trạng ngủ đó chịu một cuộc thay đổi. Tôi muốn khu vực này phải được quán xét khám phá.

Krishnamurti: Ta hãy bắt đầu lại. Nếu trong giác có sự chọn lựa, ta lại lọt trở lại trong thức. Giác vốn vô ngôn, phi ngôn từ, giác không quan hệ với tư tưởng. Ta gọi giác đó là chú tâm. Khi có chú tâm thì không có không chú

tâm, tại sao ta trộn lẫn hai cái đó chứ? Tôi không chú tâm, tức là không có sự chú tâm. Thế thôi.

Trong trạng thái không chú tâm, có một số hành động diễn ra và gây tạo thêm nhiều đau khổ, hỗn loạn, đảo điên mới khác. Do đó, tôi tự nhủ: tôi phải luôn luôn chú tâm để ngăn chặn tình trạng bất ổn này diễn ra. Và tôi nói: tôi phải rèn luyện sự chú tâm. Chính sự rèn luyện, tu tập đó trở thành sự không chú tâm. Thấy mình không chú tâm là chú tâm.

Chú tâm ảnh hưởng lên tế bào não. Hãy nhìn xem việc gì đã xảy ra. Có sự chú tâm và rồi không chú tâm. trong trạng thái không chú tâm, có sự đau khổ, hỗn loạn và v.v... Bây giờ, việc gì xảy ra?

P.Y. Deshpande: Việc xua tan sự không chú tâm đã rơi xuống vô thức.

Pupul Jayakar: Không phải thực sự bạn không thể làm gì đối với vụ việc này sao?

Krishnamurti: Tôi đồng ý với Pupul Jayakar, nhưng hãy chờ một chút. Đừng nói không thể làm gì. Ta sẽ khám phá. Ta đang tra xét tìm hiểu đây. Có sự chú tâm và có sự không chú tâm. Không chú tâm mọi sự đều hỗn loạn. Tại sao ta muốn trộn lẫn hai cái đó? Khi bị thúc đẩy làm công việc nhập chung đó là có hành động của ý chí tức là có sự chọn lựa: tôi thích chú tâm vào sự không chú tâm. Vậy là tôi quay trở lui vào cõi giới của thức. Có hành động nào, mà trong đó, hai cái đó, không bao giờ bị nhập chung lại không? Tôi muốn khám phá thêm việc đó.

Khi có chú tâm, tư tưởng dạng ký ức không hoạt động; trong chú tâm, không có tiến trình của tư tưởng, chỉ có sự chú tâm. Tôi chỉ biết mình không chú tâm khi hành động gây ra bất an, đau khổ và nguy hiểm. Thế rồi tôi tự nói:

tôi đã không chú tâm. Và vì sự không chú tâm đã để lại một dấu ấn trên não, tôi quan tâm đến sự đau khổ mà sự không-chú-tâm đã gây ra. Rồi trong động thái tra xét tìm hiểu sự đau khổ đó, sự chú tâm lại đến, không lưu dấu vết. Vậy là việc gì đang diễn ra? Mỗi khi không chú tâm, nhanh chóng và tức thì giác sự không chú tâm đó. Giác vốn mang tính lập tức, tức thời; giác không kéo dài. Giác không thuộc thời gian. Giác và chú tâm không lưu dấu: tính lập tức, nhất thời của giác ngộ luôn luôn diễn ra.

BOMBAY – 18.02.1971

TRÍ VÀ TÂM

Pupul Jayakar: Thưa ông, cho đến giờ phút này, các cuộc thảo luận của chúng ta chỉ liên quan đến trí, *mind* và các vấn đề của trí. Cái động của tâm, *heart* là gì ta chưa thảo luận.

Krishnamurti: Tôi rất vui khi bạn nêu vấn đề này lên.

Pupul Jayakar: Phải chăng cái động của tâm khác với cái động của trí? Chúng là một hay hai cái động khác nhau? Nếu chúng là hai, yếu tố nào làm cho hai cái động ấy khác nhau? Tôi dùng từ "trí" và "tâm" bởi vì đây là hai tụ điểm xoay quanh đó xuất hiện những phản ứng của cảm giác, giác quan. Phải chăng hai cái động ấy trong thực tế là một?

Krishnamurti: Vậy hãy bắt đầu đi, bạn hiểu "động" là gì?

Pupul Jayakar: Mọi ứng đáp cảm xúc ta gọi là tình yêu, tình thương, thiện ý, lòng từ dường như rung động, động đây từ một tụ điểm mà ta cho đó là vùng tim. Các rung động lao xao đó ảnh hưởng đến trái tim làm cho trái tim vật chất đập mạnh hơn.

Krishnamurti: Đây là cái động sinh lý của tế bào não.

P.Y. Deshpande: Hay phải chăng các dây thần kinh tác

động lên tim?

Krishnamurti: Đó là một ứng đáp của các dây thần kinh, của trái tim, của não bộ, của toàn cơ thể về mặt tâm sinh lý. Phải chăng cái động của trí não tách rời với cái động thường gọi là tâm? Ta không nói đến trái tim vật chất mà là những cảm xúc, tình cảm giận hờn, ghen ghét, tội lỗi – tất cả những cảm xúc làm cho trái tim co thắt và đập nhanh hơn. Cái động của trí và cái động của tâm có tách biệt nhau không? Hãy thảo luận điều đó đi.

Pupul Jayakar: Trong bối cảnh câu chuyện, vấn đề ta đã bàn từ trước đến nay là lộ trình trí não đến khi nó không còn gì ngoài sự động đậy để sinh tồn, thì cái yếu tố duy nhất phân biệt ta là người chính là cái động lạ lùng của trái tim.

Krishnamurti: Tôi cho sự phân chia này là giả tạo. Trước hết, ta không nên bắt đầu như thế.

Pupul Jayakar: Trong lúc thảo luận với ông, tế bào não im lặng và sáng suốt lạ lùng, thế mà trái tim vẫn không một phản ứng, không một gợn nhẹ lao xao.

Krishnamurti: Vậy là bạn đang tách làm đôi: có cái động của trí và cái động của tâm. Ta hãy tìm xem chúng có tách biệt không? Cũng như nếu chúng không tách biệt thì khi trí trống trơn thức – trong ý nghĩa ta đã dùng từ này – thể tính của trí ấy vốn là tình thương, lòng từ, thấu cảm ấy là gì? Ta hãy bắt đầu bằng câu hỏi: Liệu cái động của tâm có tách biệt không?

Pupul Jayakar: Sự rung động của cơn giận với sự rung động của tình thương có giống nhau không?

Krishnamurti: Tôi đang hỏi: Có cái động nào tách biệt không?

Pupul Jayakar: Tách biệt cái gì?

Krishnamurti: Có cái động nào tách biệt không hay tất cả mọi động đây đều là một, giống như tất cả năng lượng đều là một, tuy ta có thể chia cắt nó mạnh mẽ? Ta đã làm vỡ vụn sự chuyển động thành nhiều loại khác biệt như cái động của tâm và cái động của trí. Ta đang hỏi: Có chăng cái động của tâm tách biệt với cái động của trí? Tôi không biết tôi có thể nói như thế này không: Tâm, trí và não là một. Và từ cái một này, sự chuyển động tuôn trào. Chuyển động này cũng là một, nhưng ta phân chia thành cảm xúc, tình cảm, lòng tận tụy, tính dịu hiền, lòng từ ái, nhiệt tình cùng các tình tự ngược lại.

Pupul Jayakar: Như tính độc ác, bạo tàn, ngao mạn. Còn có cái động thuần túy tri thức khác, không phải là cái này cũng như cái kia – cái động thuần túy kỹ thuật công nghệ.

Krishnamurti: Cái động khoa học công nghệ khác với cái động của trí sao?

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ tư tưởng có kỹ thuật riêng của nó. Nó có cái động riêng, lý do tồn tại riêng, định hướng riêng, tốc độ riêng, động lực riêng và năng lượng riêng của nó.

Maurice Friedman: Bạn không thể đo lường tư tưởng. Đừng gọi nó là kỹ thuật công nghệ chỉ cả.

P.Y. Deshpande: Sóng tư tưởng đo đạc được. Công nghệ hàm nghĩa là đo đạc.

Krishnamurti: Ta vừa nói rằng lòng từ, tình yêu, tính dịu hiền, sự quan tâm, sự tử tế chỉ là một chuyển động duy nhất. Có cái động đối nghịch lại cái động trên – cái động của bạo lực v.v... Vậy là có cái động của trí, cái động của

lòng từ ái, từ bi, tình yêu và cái động của bạo lực. Vậy là bây giờ có ba loại động. Rồi có cái động khác nữa đứng ra khẳng định rằng điều này phải và điều này không phải. Khẳng định điều này phải và điều này không phải, không phải là cái động tâm lý hay sao?

P.Y. Deshpande: Ngoài ba cái động vừa nêu, có cái động của người đứng ra điều phối ba cái động trên.

Krishnamurti: Bây giờ, ta có cái động thứ tư – cái động của người điều phối. Bốn cái động là: cái động của tâm mang lòng từ ái, cái động của bạo lực, nhấn tâm, tuyệt vọng, thô bạo, rồi cái động mang tính tri thức và cuối cùng là cái động của người điều phối. Mỗi cái động lại phân chia thêm nhiều chi nhánh nhỏ lẽ nữa. Và mỗi cái phân chia mâu thuẫn với cái đối nghịch lại nó. Và cứ thế mà nhân mãi lên. Hãy thấy nó trở nên phức tạp ra sao. Cái cơ chế tâm sinh lý này mang nhiều mâu thuẫn, không chỉ là những động dậy về mặt tri thức và cảm xúc. Những động dậy này là nhiều vô số kể và mâu thuẫn nhau. Và nảy sinh một người điều phối cố gắng dàn xếp các mâu thuẫn sao cho nó vẫn có thể hoạt động.

Maurice Friedman: Có chẳng một cơ chế mang tính chọn lọc đứng ra và đặt tên là "tư tưởng", "trí", "tâm" và v.v...? Đó phải là người điều phối không?

Krishnamurti: Người điều phối, người chọn lựa, người kết hợp, người chọn lọc, gọi gì tùy bạn – tất cả chúng đều mâu thuẫn nhau.

Maurice Friedman: Tại sao ông nói rằng chúng mâu thuẫn nhau. Phải bởi vì chúng là những động dậy độc lập?

P.Y. Deshpande: Tác phong cái cung cách hiện ta đang sống, hình như chúng mâu thuẫn nhau.

Maurice Friedman: Nhưng mỗi cái động nó động theo cách riêng của nó.

Pupul Jayakar: Như Friedman nói: Bất cứ ở thời điểm nào, hễ có cái này thì không có cái kia.

Maurice Friedman: Vậy là không thể có mâu thuẫn.

Krishnamurti: Khi cái này có, cái kia không có. Nhưng người điều phối đứng ra cân nhắc giữa hai cái đó. Tôi muốn có cái này và không muốn có cái kia.

Maurice Friedman: Đó là toàn bộ sự động dẩy của cuộc sống.

Pupul Jayakar: Ta đã khởi đầu cuộc đối thoại này bằng cách nêu câu hỏi có chẳng cái động của tâm. Cho đến giờ phút này, ta chỉ xem xét tìm hiểu sự động dẩy của trí.

S. Balasundaram: Cái động của tâm không phải là cái động nhằm để nuôi dưỡng sao? Cái động nhằm bảo tồn sự sống? Cái động này không cần thiết để giúp cái động của não không khô khan, lạnh lùng, vô cảm, vô tình sao?

P.Y. Deshpande: Không phải ta luôn sống trong mâu thuẫn đâu.

Krishnamurti: Không có mâu thuẫn khi có cái này và không có cái kia, mâu thuẫn nảy sinh khi người điều phối đứng ra nói: Tôi nên có cái này và tôi không nên có cái kia. Thế là bắt đầu có mâu thuẫn, có đối nghịch do có chọn lựa.

Achyut Patwardhan: Nếu lòng tôi đầy thù hận v.v..., tôi không thể một hai bước mà được. Vấn đề là: cái động của tâm có khác biệt với cái động của trí? Hay mỗi cái động có tính chất riêng của nó?

Krishnamurti: Đó là điều Pupul đang đề cập. Có cái động

của trí – cái động của lý trí, của tri thức, của khoa học công nghệ, có cái động của tâm và có cái động của bạo lực. Có vô số động đây trong ta và người điều phối đứng ra chọn lựa một hoặc hai cái động để duy trì sự tồn tại của mình. Từ đó, câu hỏi kế tiếp đặt ra là gì?

Pupul Jayakar: Phải chăng các cái động ấy tiến hành song song với nhau? Cuối cùng, chúng hoặc là cái động này hoặc là cái động kia.

Krishnamurti: Tôi không chắc vậy đâu.

Pupul Jayakar: Phải chăng vận động cơ bản của não là kích thích cảm xúc?

Achyut Patwardhan: Dù rằng trong ta không có thù hận hay oán giận cá nhân, nhưng khi tôi đọc về Bengal, một số cảm xúc nổi lên và đấy là các phản ứng mang tính xã hội; tôi không có một hành động nào cả. Trong khi đó, hành động yêu thương, từ ái lại mang một tính chất phong phú rõ rệt – nó là một dưỡng chất mà trí óc không thể cho bạn được.

P.Y. Deshpande: Ta đã đồng ý rằng tri giác của não là tư tưởng.

Krishnamurti: Ta hãy làm rõ nghĩa lý của các từ nêu trên. Phản ứng hay ứng đáp lại các thách thức khác biệt được gọi là cảm xúc. Tri giác có phải là một cảm xúc không?

Bây giờ, câu hỏi kế tiếp là gì? Phải chăng hai cái động ấy cùng với các phản chi của chúng vốn song hành nhau?

Pupul Jayakar: Động song hành là động tách biệt, chúng không bao giờ gặp nhau.

Krishnamurti: Hay chúng vốn là một mà ta không biết?

Pupul Jayakar: Lấy dục vọng làm ví dụ – ông xếp dục vọng vào loại nào, tư tưởng hay cảm xúc?

S. Balasundaram: Dục vọng đến từ trái tim.

Pupul Jayakar: Sau một lúc, dục vọng trở thành tư tưởng. Vậy ông xếp nó vào loại nào?

Achyut Patwardhan: Dục vọng chỉ khởi lên dưới dạng tư tưởng.

Maurice Friedman: Dục vọng khởi lên như một phản ứng cảm xúc tức thì của con tim không tách biệt với tư tưởng; khi ta giận dữ, trái tim đập nhanh hơn. Tất cả đó là một vận động duy nhất.

Krishnamurti: Dục vọng, thù hận, tình yêu, là những động dấy thuộc trí não và cảm xúc. Bạn hỏi liệu chúng có song hành, do đó, tách biệt. Tôi không nói chúng song hành hay không chỉ cả.

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ đây không phải là câu hỏi đúng. Câu hỏi đúng là: Nếu chúng là hai cái động tách biệt, liệu chúng có thể nào hợp nhất không? Hay phải chăng căn nguyên của nỗi bất hạnh của chúng ta là do ta giữ chúng tách biệt?

Maurice Friedman: Trí giác bị đóng khuôn là tư tưởng. Trí giác không bị đóng khuôn là cảm xúc.

Pupul Jayakar: Nếu quả chúng ta đúng y như phát biểu của bạn thì tính nhị nguyên đã chấm dứt, còn nếu không, đây chỉ là lời nói suông.

Krishnamurti: Đây là lời nói suông. Kết luận, định thức và công thức không có nghĩa lý chi cả. Tôi xin nói: Tôi không biết. Tôi chỉ biết có hai cái động này: Cái động thuộc trí não, thuộc lý trí và cái cảm nhận về lòng nhân

từ, hòa ái. Tất cả chỉ có thế. Phải chăng là hai cái động tách biệt? Hay nổi bất hạnh và hỗn loạn đảo điên hiện nay của ta sở dĩ dấy khởi vì ta đã đối xử với chúng như là hai cái động tách biệt? Bạn thấy chứ, Pupul, ta đã phân chia có hỗn và xác. Toàn bộ xu hướng tôn giáo Đông và Tây đều đã chia như vậy. Nhưng thực sự đó là một trạng thái tâm sinh lý độc nhất đứng ra bịa đặt có hỗn. Và vì vậy câu hỏi đặt ra là: Có hai cái động hay tự ta có thói quen nghĩ rằng hai cái động này, hỗn và xác, là tách biệt.

Pupul Jayakar: Nhưng làm thế nào ông phớt lờ được sự kiện rằng một cảm xúc mãnh liệt mang lại một chất lượng mới về sự sống, một kinh nghiệm trọn vẹn về những gì mà người khác cảm nhận – không thể nào truyền đạt hay diễn tả bằng lời được.

Krishnamurti: Khoan đưa vấn đề đó vào đây. Ta đang hỏi: Phải chăng hai cái động ấy là tách biệt? Hay bởi vì ta bị điều khiển bởi thói quen nên đã chấp nhận hai cái động ấy là tách biệt? Nếu chúng không tách biệt thì cái động độc nhất, gồm tư tưởng tức là cái động của não và cái động của con tim ấy là gì?

Bạn quán xét câu hỏi này cách nào đây? Tôi chỉ có thể quán xét câu hỏi này dựa trên từng sự kiện; tôi không thể dựa trên lý thuyết. Tôi thấy sự kiện về tri giác; tôi thấy sự kiện về tư tưởng động; và tôi hỏi: Khi tư tưởng không còn động, có chăng một cái động không ngôn từ? Tôi giải thích như vậy, được chứ?

Nếu tư tưởng chấm dứt hoàn toàn, tức động niệm dứt, có chăng một cái động đầy cảm xúc như tình yêu, lòng tận tụy, hiền hòa, quan tâm? Có chăng một cái động tách biệt với tư tưởng; tư tưởng là ngôn từ – ý nghĩa của ngôn từ, của lý giải, của mô tả v.v...? Khi động niệm chấm dứt mà không do cưỡng bách, có chăng một hành động hoàn toàn

khác không phải là cái động này hay cái động kia?

Pupul Jayakar: Quả là như vậy, thưa ông, và tôi hết sức đề dặt nói ra điều này. Có một trạng thái như khi thuốc trường sinh đã luyện xong, như khi người ta giải thoát; có một trạng thái trong đó trái tim, tâm, là vật duy nhất còn lại. Tôi dùng ẩn dụ. Trong trạng thái đó mới có hành động, mới có thể làm, mới có thể nghỉ, mới có thể có tất cả. Cũng có một trạng thái khi tư tưởng đã dứt và trí não vô cùng sáng suốt và tỉnh thức, nhưng thuốc trường sinh thì chưa có mặt.

Krishnamurti: Ta hãy tập trung bám lấy vấn đề độc nhất này: Cái nhân tố gây chia rẽ đó là gì?

Pupul Jayakar: Nhân tố gây chia rẽ thực sự là vật chất, không thuộc trí óc, tâm thần chi cả. Có một gợn sóng lăn tăn; gợn sóng là hết sức thực rồi.

Krishnamurti: Tôi không nói về điều đó. Nhân tố nào trong ta đứng ra chia rẽ cái động này như là cảm xúc, cái động kia như là tư tưởng, tri thức? Tại sao có sự chia rẽ giữa hồn và xác?

P.Y. Deshpande: Ông có thừa nhận rằng chính lý trí đứng ra thấy rằng có cái động này khởi lên từ tư tưởng và có cái động khác khởi lên từ trái tim? Có thể quan sát được.

Krishnamurti: Tôi xin hỏi: Tại sao có sự chia rẽ này?

P.Y. Deshpande: Tay khác với chân.

Krishnamurti: Chúng có các chức năng khác nhau.

P.Y. Deshpande: Có chức năng của não và có chức năng của tâm.

Achyut Patwardhan: Theo kinh nghiệm của tôi, khi cái

động của ngôn từ chấm dứt, toàn thân có một sự tỉnh giác đầy ắp cảm xúc, thuần túy cảm xúc. Đó không còn là động niệm nữa mà là thuần túy cảm xúc.

Pupul Jayakar: Theo truyền thống Ấn Độ, có một từ được gọi là *rasa* rất gần với từ Krishnaji dùng. Truyền thống thừa nhận có nhiều loại *rasa* khác nhau: *rasa* là tinh chất; tinh chất vốn tỏa khắp và thẩm thấu. Nhưng *rasa* là một từ cần được tra xét và tìm hiểu.

P.Y. Deshpande: Đó là cảm xúc.

Pupul Jayakar: Hơn thế nữa, *rasā* là tinh chất, *essence*.

Krishnamurti: Hãy giữ lấy từ "tinh chất", *essence*, "hương thơm", *perfume*. Tinh chất có nghĩa "Cái đang là", *Essence means "what is"*. Bây giờ, biến cố gì diễn ra? Trong lúc quan sát toàn bộ sự chuyển động của tư tưởng, trong lúc đang quan sát nội dung của thức, tinh chất hay hương thơm nảy sinh từ đó. Và trong lúc quan sát cái động của tâm, trong tri giác đó có tinh chất, có hương thơm. Tinh chất, hương thơm vẫn chỉ là một dù quan sát cái này hay cái kia.

Achyut Patwardhan: Các nhà Phật học cũng nói như thế.

Krishnamurti: Trong lúc đang giác tri toàn bộ động niệm như là thức – thức cùng với nội dung của thức cũng tức là thức – và trong lúc quan sát thức, chính trong động thái quan sát đó là tinh lọc, tức là tinh chất. Đúng chứ? Cũng dùng cách thế ấy, giác toàn bộ vận động của cơ thể, của tình yêu, của niềm vui. Khi bạn giác tri mọi vật đó, đó là tinh chất. Và trong đó không có hai tinh chất. Khi bạn dùng từ "tinh chất", từ đó mang ý nghĩa gì? Chắc bạn thấy, chính tinh chất của hoa tạo ra hương thơm. Tinh chất phải hiển lộ. Bây giờ, bằng cách nào, bạn tạo ra tinh chất? Bạn tinh chế nó à? Khi muôn hoa được chất lọc, được tinh chế,

tinh chất của hoa là hương thơm.

P.Y. Deshpande: Khi mọi ô nhiễm đều được khử, đó là tinh chất.

Maurice Friedman: Tinh chất của tình huynh đệ, tình thân ái.

Krishnamurti: Không, không. Tôi không dùng từ tinh chất theo cách ấy – "tinh chất" của tình huynh đệ, "tinh chất" của lòng ghen ghét. Không, không.

Maurice Friedman: Vậy, theo ông hiểu "tinh chất" là gì?

Krishnamurti: Hãy nhìn đây. Tôi đã quan sát những điều ta đã làm trong các cuộc thảo luận này. Ta đã quan sát động niệm như là thức; ta đã quan sát toàn bộ thức – nội dung của động niệm là thức. Tri giác hay toàn giác tất cả đó. Giác là chất lọc, là tinh lọc và ta gọi đó là "tinh chất", tức là trí tuệ thuần khiết. Không phải là trí của tôi hay của bạn – mà là trí tuệ, là tinh chất, thế thôi. Và khi ta quan sát sự động đậy của tình yêu, lòng thù hận, khoái lạc, sợ hãi, tất cả đều thuộc cảm xúc, đó là giác. Và do bạn giác nên tinh chất, hương thơm hiển lộ từ đó. Không có hai tinh chất.

P.Y. Deshpande: Từ đây tôi xin đặt câu hỏi. Sự liên hệ giữa tinh chất mà ông giác ngộ và cái nhất thể tính là gì? Tôi nghĩ chúng có thể hoán đổi nhau.

Krishnamurti: Tôi nghĩ nên dùng từ "tinh chất".

Pupul Jayakar: Các bậc thầy lớn về giả kim học được gọi là *rasā sidhas*.

P.Y. Deshpande: "Họ là những bậc đã an trú trong *rasā*", tức là, những người đã chứng đạt, đã thể nhập vào đó.

Krishnamurti: Suốt những ngày này và những ngày trước

đó nữa, ta đã quan sát động niệm, hay sự chuyển động của tư tưởng. Ta đã quan sát động niệm và quan sát mà tuyệt dứt chọn lựa, và trong đó là tinh chất. Từ động thái quan sát không chọn lựa, tinh chất hiển lộ cách này, cách khác. Vậy tinh chất là gì? Một sự chắt lọc cảm xúc hay hoàn toàn không có liên hệ gì với cảm xúc? Thế mà có liên hệ đấy vì tinh chất đã được quan sát. Đúng chứ?

Pupul Jayakar: Năng lượng là sự chú tâm...

Krishnamurti: Năng lượng là tinh chất.

Pupul Jayakar: Tuy tác động lên vật chất, tinh chất không liên hệ với cả hai.

Krishnamurti: Ta hãy bắt đầu lại chậm chậm với tinh chất. Tinh chất không có liên hệ với thức, phải không? Tôi giả sử rằng ta đã quan sát thức. Đã có tri giác về sự động dẩy của thức tức là động niệm và nội dung của thức đó là thời gian. Chính hành động quan sát – tức lửa quan sát – đã tinh lọc. Đúng chứ? Cũng cùng cách thế ấy, lửa giác ngộ tạo ra tinh chất của cái động cảm xúc. Bạn đã hỏi: Có tinh chất này rồi, mối liên hệ giữa tinh chất với cảm xúc là gì? Không có mối liên hệ nào cả, tinh chất không có liên hệ gì với hoa. Dù tinh chất dự phần hình thành hoa nhưng không phải của hoa. Tôi không biết bạn có thấy điều ấy không.

Maurice Friedman: Dù tinh chất dự phần hình thành hoa nhưng không phải là của hoa – sao lại thế được, ngay cả về mặt ngữ pháp.

Krishnamurti: Hãy xem đây, thưa bạn, một hôm tôi thấy người ta bóc vỏ một loại cây, rồi chung cất tạo ra một thứ cồn thơm; tinh chất đó không phải là vỏ cây.

Nf: Nhưng nó ở trong vỏ cây.

P.Y. Deshpande: Tinh chất được thực hiện nhờ vào nhiệt, nhờ vào lửa nóng.

Krishnamurti: Sức nóng của lửa giác ngộ tạo ra tinh chất. Vậy vấn đề đặt ra là gì? Tinh chất có liên hệ gì với thức không? Hiển nhiên là không? Toàn bộ vấn đề ở đây là : lửa giác ngộ, lửa giác ngộ là tinh chất.

P.Y. Deshpande: Lửa giác ngộ tạo ra tinh chất và là tinh chất.

Krishnamurti: Lửa giác ngộ là tinh chất.

Pupul Jayakar: Phải chăng là khoảnh khắc sáng tạo?

P.Y. Deshpande: Phải chăng ta sáng tạo những điều ta giác?

Krishnamurti: Tôi không biết bạn hiểu sao về sáng tạo?

Pupul Jayakar: Sản sinh những điều gì chưa từng có.

Krishnamurti: Phải chăng giác ngộ là sáng tạo. Bạn hiểu sáng tạo là gì? Tôi biết giác ngộ nghĩa là gì. Hãy nắm lấy từ đó. Tôi không biết sáng tạo nghĩa là gì. Sản sinh một đứa bé? Làm ra bánh mì?

P.Y. Deshpande: Không, tôi không nói điều đó. Di động từ đây đến đó cũng là sản sinh.

Krishnamurti: Đừng giản lược tất cả vào sáng tạo. Đi đến sở làm không phải là sáng tạo. Phải bạn hỏi sáng tạo là gì không? Sáng tạo, sản sinh ra điều gì đó đã chưa từng có trước đó nghĩa là gì? Ví dụ: tạo ra một bức tượng, điều đó nghĩa là gì? Cái gì được sản sinh? Tinh chất à? Chỉ có hai vật được sản sinh: tư tưởng và cảm xúc.

P.Y. Deshpande: Sáng tạo nghĩa là "tinh chất hiển lộ".

Krishnamurti: Tôi xin hỏi bạn: Sáng tạo là gì? Tôi không

biết. Phải sáng tạo là tạo sinh cái mới không nằm trong khuôn khổ của cái đã biết?

Pupul Jayakar: Sáng tạo là tạo sinh cái mới, không phải cái cũ.

Krishnamurti: Cho nên, hãy làm rõ. "Tạo sinh cái mới hoàn toàn – ở bình diện nào? Hãy xem xét đi. Ở bình diện giác quan, ở bình diện tri thức, lý trí, ở bình diện ký ức – ở bình diện nào? "Sáng tạo cái mới" – sao cho bạn thấy được cái mới, sao cho bằng mắt thường bạn có thể thấy được cái mới? Vậy, khi bạn nói về "sáng tạo cái hoàn toàn mới", cái mới đó ở bình diện nào?

Pupul Jayakar: Giác quan.

Krishnamurti: Ở bình diện giác quan à? Lấy ví dụ một bức họa vô ngôn – bạn có thể vẽ một cái gì hoàn toàn mới không? Tức là, bạn có thể tạo sinh cái không phải là biểu hiện của cái 'tôi', cái ngã không? Vật đó không mới nếu nó là biểu hiện của cái 'tôi', cái ngã.

Pupul Jayakar: Nếu sáng tạo là cái hoàn toàn mới, không liên hệ với bất kỳ biểu hiện nào của tự ngã, của cái tôi, lúc đó, có lẽ tất cả mọi biểu hiện của tự ngã đều ngưng dứt, mọi thể hiện đều ngưng dứt.

Krishnamurti: Khoan, khoan.

Pupul Jayakar: Tôi sẽ nói rằng bởi vì không còn có bất kỳ biểu hiện tự ngã nào tồn tại...

Krishnamurti: Đó là chỗ tôi muốn đề cập. Người đã khám phá động cơ phân lực – trong khoảnh khắc khám phá đã không có biểu hiện của tự ngã. Nhưng rồi người ấy biến khám phá đó thành biểu hiện của tự ngã. Có điều gì đó được khám phá, rồi khám phá ấy biến thành công thức. Tôi chỉ biết rằng lửa giác ngộ đã mang lại tinh chất và

giờ đây câu hỏi được nêu lên: tinh chất có biểu hiện nào không? Tinh chất có tạo ra cái mới chi không?

P.Y. Deshpande: Tinh chất tạo ra tri giác mới.

Krishnamurti: Không, không có tri giác mới; lửa là tri giác, là giác ngộ. Lửa lúc nào cũng là lửa. Một khi lửa giác ngộ thuần khiết bùng cháy, tất cả rồi được quên đi, và rồi lửa giác ngộ thuần khiết lại bùng cháy, rồi lại được quên đi. Lửa mỗi lần mỗi mới.

P.Y. Deshpande: Tri giác tiếp xúc vật chất, có một sự bùng nổ và chuyển hóa. Ông không thể khẳng định điều gì khởi xuất từ đó. Việc khám phá động cơ phản lực diễn ra như thế.

Krishnamurti: Ta hãy diễn tả vụ việc theo cách này. Trong tinh chất đó có hành động, không có liên hệ gì với biểu hiện của cái ngã, cái 'tôi'. Tinh chất liên hệ với hành động. Bây giờ, hành động mới toàn diện, chứ không phải manh mún từng phần.

Pupul Jayakar: Tôi muốn đặt thêm một câu hỏi nữa. Thế hiện của tinh chất này...

Krishnamurti: Là hành động.

Pupul Jayakar: Hành động tiếp xúc với vật chất?

Achyut Patwardhan: Chúng tôi theo ông với tri giác.

Krishnamurti: Không, ông bạn đã đi quá xa. Có giác, giác là lửa, lửa đã chưng cất hầu hết chất lọc lấy tinh chất. Giác đó hành hoặc có thể không hành. Nếu nó hành, hành động đó không có biên giới; không có cái 'tôi' đứng ra hành động. Rõ ràng.

Pupul Jayakar: Tự thân giác đó là sáng tạo. Giác và sáng tạo là một.

Krishnamurti: Biểu hiện của tinh chất là sáng tạo trong hành động – không phải hành động mới hay cũ chi cả. Tinh chất là biểu hiện, là thể hiện.

Pupul Jayakar: Vậy giác cũng là hành động chứ gì?

Krishnamurti: Tất nhiên. Hãy thấy cái đẹp đó. Hãy quên đi hành động. Hãy thấy điều gì diễn ra trong bạn. Giác mà không còn giới hạn là lửa. Giác đó tinh lọc chất lọc bất cứ gì nó giác, bởi vì giác là lửa.

Giác đó tinh lọc từng phút từng giây. Khi bạn gọi tôi là một thằng ngu, tôi giác lời nói đó. Trong giác đó có tinh chất. Tinh chất này hành động hoặc không hành động – tùy môi trường, tùy nơi chốn. Nhưng trong hành động hoặc không hành động đó không có cái tôi, không có bất kỳ động cơ nào.

BOMBAY – 19.02.1971

TỪ BI LÀ NĂNG LƯỢNG HOÀN TOÀN GIẢI THOÁT

Pupul Jayakar: Rimpocheji đã đặt câu hỏi: Nghe ông nói chừng ấy năm, người ta cảm thấy dường như cánh cửa đã mở, nhưng lại không. Có cái gì đó ngáng trở chúng ta, phải không?

Achyut Patwardhan: Ta có thấy rằng cánh cửa mở ra tri giác đã đóng lại với chúng ta bởi vì ta sống trong thời gian còn tri giác hay giác ngộ không thuộc thời gian.

Pupul Jayakar: Nhiều người trong chúng ta đã cảm thấy mình đang đứng ở ngưỡng cửa.

Brij Khare: Điều đó thực với tất cả chúng ta, nhưng đây có lẽ cũng là một phần của vấn đề hàm chứa trong câu hỏi: Phải chăng ta sợ mở cửa vì có thể thấy cái gì đó đằng sau cánh cửa?

Pupul Jayakar: Tôi không nói như thế.

Achyut Patwardhan: Ý bạn nói là có người nào đó đứng ra mở cửa; nhưng vụ việc lại không giống như vậy.

Krishnamurti: Sau khi vận dụng tối đa tri thông minh, lý luận, tư tưởng hợp lý và quan sát cuộc sống đời thường

của mình, vậy thì cái gì đứng ra ngăn chặn hay chặn bít tất cả chúng ta. Đó là câu hỏi, phải không?

Pupul Jayakar: Tôi muốn đi xa hơn thế. Tôi xin nói đã có sự chuyên cần, nghiêm túc và ta cũng đã bàn luận qua nhiều năm...

Krishnamurti: Nhưng không động tịnh chi cả – đúng không? Mọi sự vẫn như cũ. Tôi là một người bình thường, được giáo dục tốt, có khả năng tự diễn đạt, tư duy hợp lý, đầy tri thức và v.v..., tuy nhiên, trong đó, còn thiếu cái gì đó nên tôi không thể tiến xa hơn được – phải vấn đề là ở chỗ đó không? Thêm nữa, tôi có tri giác rằng toàn bộ cuộc sống tôi bị hạn chế kinh khủng không?

Pupul Jayakar: Tôi cho rằng ta đã làm điều phải làm. Ta đã hạ quyết tâm.

Krishnamurti: Được rồi. Việc một người đàn ông hay một phụ nữ có thể làm là gì? Một người sau bao năm đã nghiên cứu Krishnamurti, đã bàn thảo từ A đến Z, nhưng người nam hay nữ ấy vẫn thấy mình đang húc đầu vào tường, người ấy phải làm gì?

Pupul Jayakar: Tôi không ở bên này hay bên kia; tôi đang ở giữa. Tôi đang bơi giữa dòng. Tôi không thể nói tôi ở bờ bên kia cũng như tôi không thể nói tôi chưa bắt đầu. Ông nên lưu ý điều này, thưa ông, thậm chí ông nói rằng không có thái độ tiếp cận tiệm tiến đâu.

Krishnamurti: Vậy vấn đề đặt ra là gì?

Pupul Jayakar: Vấn đề dường như cái gì đó đến lúc phải mở nhưng nó lại không mở.

Krishnamurti: Phải bạn giống như một chồi non đã nhú mình lên cao khỏi mặt đất? Mặt trời đã soi lên nó và tiếp tục soi lên nó, nhưng chồi vẫn không bao giờ chịu

nở thành hoa. Phải chăng bạn giống như thế? Ta hãy nói chuyện đó đi.

Giddu Narayan: Thời gian sinh học thúc đẩy hành động do chính cái năng lượng tự thân trong nó. Ông nói rằng cũng tương tự như vậy, thời gian tâm lý cũng thúc đẩy hành động. Thời gian tâm lý cũng là cặn cấu giống như thời gian sinh học?

Krishnamurti: Bạn trộn lẫn hai câu hỏi vào nhau, Pupulji nói thế này: Tôi đã làm đủ thứ việc. Tôi đã đọc, tôi đã nghe Krishnamurti và tôi đã tiến đến chỗ tôi hoàn toàn không tiếp cận được thế giới cũng như với người khác; tôi bị treo ở giữa; tôi chỉ đến nửa đường và dường như tôi không đủ sức tiến xa hơn.

Brij Khare: Thưa ông, tôi nghĩ từ nhiều năm qua cho đến bây giờ – trong các cuộc nói chuyện, trong các cuộc đối thoại của ông, ông đã đề nghị, đã gợi ý câu trả lời. Và chúng tôi cũng nói y như vậy – nhưng trên bình diện tri thức.

Pupul Jayakar: Tôi không sẵn sàng chấp nhận điều đó đâu. Khi tôi đặt câu hỏi này cho Krishnamurti, tôi đã thấy và kinh qua tất cả mọi điều ấy rồi.

Krishnamurti: Cái phân duy lý của trí não được kiểm chế.

Pupul Jayakar: Không, không phải vậy. Tôi đã quan sát thời gian. Tôi đã đi sâu vào tiến trình của thời gian – thời gian tâm lý. Tôi đã thấy sự động dậy của nó. Một vài điều Krishnamurti nói dường như là thực đối với tôi. Tôi không thể nói chúng hoàn toàn xa lạ đối với tôi. Nhưng dường như cần có một bước nhảy vọt.

Krishnamurti: Trong thuật ngữ của Thiên Chúa giáo, bạn đang chờ "ân sủng" xuống với bạn.

Pupul Jayakar: Có lẽ.

Krishnamurti: Hoặc bạn đang tìm kiếm một tác nhân bên ngoài để phá vỡ tình thế đó, phải không? Có khi nào bạn đi đến chỗ, ở đó, nào bạn không còn tìm, không còn kiếm, không còn hỏi, mà tuyệt đối ở trong một trạng thái không-biết, *not-knowing* không? Bạn hiểu điều tôi nói chứ? Có khi nào bạn đi đến chỗ nào nhận ra rằng nó không biết chi cả không – ngoại trừ những gì thuộc thể giới công nghệ?

Pupul Jayakar: Tôi không nói thế, nhưng tôi biết chắc nó có một trạng thái trong đó não ngưng hoạt động. Không phải nào nói, "tôi không biết" mà là tất cả mọi động dẩy đều dứt.

Krishnamurti: Bạn không hiểu ý tôi.

Pupul Jayakar: Tôi hiểu mà.

Krishnamurti: Tôi e rằng tôi trình bày vấn đề chưa rõ. Tâm thái không-biết – Tôi nghĩ đây là yêu cầu khẩn thiết trước tiên. Ta luôn luôn tranh luận, tìm kiếm, ta không bao giờ đến được cái trạng thái tuyệt đối trống không, trạng thái không-biết. Ta có bao giờ đi đến đó để cho não thực sự tĩnh lặng? Não luôn luôn động, tìm kiếm, hỏi han, tranh luận, bận rộn. Tôi tự hỏi: Có chăng một trạng thái của não khi não không còn bị bận rộn với chính nó? Phải sự bế tắc nằm ở đó không?

Mary Zimbalist: Trong cái không có cái mở kỳ diệu, không chứa một vật, không mây may động dẩy, một trạng thái mở của não cực đại.

Krishnamurti: Tôi không đưa vào đây số từ ngữ ấy lúc này. Tôi chỉ hỏi: Có chăng một khoảnh khắc nào hoàn toàn không bị bận rộn chi cả?

Sunanda Patwardhan: Theo ông hiểu "hoàn toàn không bị bận rộn" là sao?

Brij Khare: Khoảnh khắc đó nào không còn nghĩ, nó trống trơn.

Krishnamurti: Xin hãy thấy chỗ nguy hiểm, bạn đang diễn dịch tất cả những điều tôi đã nói.

Jagannath Upadhyaya: Mọi hành động đều bị trói buộc trong tù ngục không-thời-gian. Phải chăng ông đang cố giúp chúng tôi thấy rằng mọi hành động không những bị trói buộc bởi không-thời-gian mà còn là ảo tưởng nữa, vì thế phải được phủ nhận.

Krishnamurti: Vâng, phải được phủ nhận. Nhưng đó là lý thuyết hay hiện thực.

Jagannath Upadhyaya: Phải ông nói đến cái trạng thái nằm giữa hai hành động.

Krishnamurti: Ta sẽ bắt đầu bằng cách vào sâu khám phá hành động nhé. Hành động là gì?

Jagannath Upadhyaya: Trong thực tiễn, không có hành động.

Krishnamurti: Bạn chỉ lý thuyết thôi. Tôi muốn biết hành động là gì, không phải rập theo một lý thuyết nào mà là hành động trong thực tiễn. Tự thân hành động – cái làm – là gì?

Jagannath Upadhyaya: Hành động là tư tưởng động đi từ điểm này đến điểm khác trong không gian hoặc từ khoảnh khắc này đến khoảnh khắc kia trong thời gian..

Krishnamurti: Tôi không nói việc tư tưởng động từ điểm này đến điểm kia, nhưng về hành động, cái làm kia.

Pupul Jayakar: Câu hỏi cơ bản là gì?

Krishnamurti: Tôi thử đặt câu hỏi cơ bản mà bạn đã nêu lên từ hồi đầu buổi nói chuyện. Cái gì, yếu tố nào đứng ra giữ rịt không cho lòng ta nở hoa? (Tôi dùng từ nở hoa với tất cả cái đẹp, hương thơm và ánh sáng hàm chứa trong đó). Căn gốc là tư tưởng, phải không? Tôi chỉ đang xem xét tìm hiểu vậy thôi. Phải chăng là do thời gian, do hành động, do tôi đã không chịu đọc thực sự, đọc sâu cuốn sách chính là 'tôi'? Có lẽ tôi đã đọc một vài trang của một chương, nhưng rõ ràng tôi đã không đọc hết, đọc trọn vẹn cuốn sách.

Pupul Jayakar: Về điểm này, tôi xin nói, tôi đã đọc cuốn sách. Tôi không bảo rằng tôi đã đọc hết cuốn sách bởi vì mỗi ngày, mỗi phút, một chương khác lại được thêm vào.

Krishnamurti: Không, không. Cuối cùng, tôi đang ở đây. Tôi xin hỏi: Đã có bao giờ bạn chịu đọc cuốn sách chưa, không phải đọc Vedanta hay kinh sách Phật giáo hay Hồi giáo, hay ngay cả sách tâm lý học hiện đại, nhưng thực sự bạn đã đọc cuốn sách chính là bạn chưa?

Pupul Jayakar: Ta có thể hỏi như vậy không: Ta đã đọc hết, đọc trọn vẹn cuốn sách của sự sống ấy chưa?

Krishnamurti: Bạn sẽ thấy rằng, nếu bạn đã đọc sách ấy, không có gì để đọc cả.

Jagannath Upadhyaya: Ông đã nói rằng nếu tri giác được khoảnh khắc ấy trong cái toàn thể của nó, bấy giờ, toàn cả khoảnh khắc ấy là.

Krishnamurti: Nhưng đấy chỉ là lý thuyết thôi. Tôi không phê phán chi cả, thưa ngài, Pupul đã nói: Tôi đã nghe Krishnamurti; tôi cũng đã gặp các giáo chủ, đạo sư khác, tôi đã tham thiền. Cuối cùng, trên đời này, trong mồm miệng tôi chỉ là tro tàn nguội lạnh.

Pupul Jayakar: Không, tôi không thể nói trong tay tôi là tro tàn.

Krishnamurti: Tại sao?

Pupul Jayakar: Bởi vì tôi không thấy đó là tro tàn.

Mary Zimbalist: Ta đã đi đến một đoạn đường nào đó và ta đã khám phá, phải thế không?

Krishnamurti: Vâng, tôi công nhận ý đó. Bạn đã đi đến một đoạn và bạn dừng lại đó. Phải thế không?

Pupul Jayakar: Tôi đã đi đến một địa điểm nào đó và tôi không biết làm gì, đi đâu nữa, quẹo trái hay phải.

Radha Burnier: Ý bạn là không có một cuộc đột phá chứ gì?

Krishnamurti: Tại sao bạn không đơn giản được? Tôi đã đi đến một điểm và ta đã nói về điểm đó và tôi sẽ bắt đầu từ đó.

Pupul Jayakar: Ông phải hiểu điều này. Có sự khác biệt, Krishnaji, làm một cuộc hành trình và rồi nói ta đang tuyệt vọng. Tôi không nói thế.

Krishnamurti: Bạn không sống trong tuyệt vọng à?

Pupul Jayakar: Không. Tôi cũng đủ tỉnh táo để thấy rằng dù đã du hành mà hoa vẫn không nở.

Krishnamurti: Vậy, bạn phải hỏi tại sao hoa không nở, tại sao chồi non không mọc tiếp lên – hỏi cách nào cũng được.

Achyut Patwardhan: Thôi không nói về chỗ riêng tư nữa. Khi ông nói với chúng tôi rằng trong chúng tôi có cái gì đó đứng ra ứng đáp và nói điều này là chơn thực, lời lẽ này là đúng đắn, nhưng chúng tôi không thể nắm bắt được nó.

Pupul Jayakar: Trong đời tôi, tôi đã than khóc. Trong

đời tôi, tôi đã sống trong tuyệt vọng. Trong đời tôi, tôi đã thấy bóng tối. Nhưng tôi cũng đã xoay sở nhiều cách để thoát ra và đã thoát ra khỏi đấy và tôi đã đến được một chỗ và ở đó tôi nói, "Tôi đã làm hết tất cả rồi, xin hãy nói cho tôi biết kế tiếp là gì?"

Krishnamurti: Tôi đến với bạn và hỏi bạn điều này: Sau khi vừa trình bày xong mọi sự ấy, câu trả lời của bạn là gì? Thay vì hỏi tôi, bạn hãy nói tôi nghe điều gì đi. Bạn trả lời ra sao đây?

Pupul Jayakar: Câu trả lời là *tapas*.

Achyut Patwardhan: *Tapas* có nghĩa rằng bạn phải tiếp tục, và "tiếp tục" bao hàm có thời gian.

Pupul Jayakar: Có nghĩa là đốt sạch những gì như bản đang che mờ cái thấy của bạn.

Krishnamurti: Các bạn hiểu câu hỏi chứ? "Tư tưởng vốn như bản" – ta có thể đi sâu vào điều này chứ?

Radha Burnier: Đề tài này hết sức thú vị. Tư tưởng vốn không sạch – nhưng không có sự như bản.

Krishnamurti: Khi bạn thừa nhận tư tưởng là như bản, như bản trong nghĩa là nó không nguyên vẹn...

Radha Burnier: Vâng, có nghĩa là hư hoại.

Krishnamurti: Không. Tư tưởng không nguyên vẹn. nó bị vỡ vụn mảnh mún nên nó mới hoại, mới "bẩn" hay bạn dùng bất cứ từ nào tương tự tùy thích. Cái gì nguyên vẹn thì ra ngoài dơ và sạch, ra ngoài tủi nhục và sợ hãi. Khi Pupul nói, "Hãy thiêu rụi sự như bản", xin hãy hiểu như thế. Tại sao não không thể tri giác cái nguyên vẹn và từ cái nguyên vẹn mà hành động? Phải chăng nguồn gốc của mọi bế tắc, ngáng trở, không nở hoa là do tư tưởng không đủ sức tri giác cái nguyên vẹn? Tư tưởng chạy loanh

quanh trong vòng lẩn quẩn. Bây giờ, tôi tự hỏi: Giả thiết tôi ở trong tình cảnh đó. Giả thiết tôi đã thấy, tôi đã thừa nhận, tôi đã quan sát rằng mọi hành động của tôi đều khiếm khuyết và rằng tư thân tư tưởng, không bao giờ đầy đủ, nguyên vẹn, và vì thế, bất cứ tư tưởng làm gì cũng đều dơ bẩn, hư hỏng và không đẹp.

Bạn thấy chứ, tại sao não không thể tri giác cái nguyên vẹn? Nếu bạn có thể trả lời câu hỏi này, có lẽ bạn sẽ có thể trả lời câu hỏi kia?

Rinpoche Samdhong: Ông đã chính xác diễn dịch câu hỏi của chúng tôi.

Krishnamurti: Vậy, ta có thể đi từ đó hay không thể? Tức là, ta đã vận dụng tư tưởng suốt đời ta. Tư tưởng đã trở thành vật tối ưu quan trọng trong đời ta và tôi cảm thấy đó chính là nguyên nhân gây nên sự hư hoại. Phải chăng đó là sự bế tắc, là đứng ra ngăn chặn sự nở hoa kỳ diệu của con người? Nếu đó là yếu tố, vậy thì liệu có thể có một tri giác hoàn toàn không có liên hệ gì với thời gian, với tư tưởng không? Bạn hiểu điều tôi nói chứ? Tôi nhận rõ, không chỉ bằng tri thức mà bằng sự kiện thực rằng tư tưởng là nguồn gốc của mọi cái xấu, vô luân, thoái hóa, suy đồi. Tôi có thực sự thấy và cảm điều đó ngay trong huyết quản của tôi không? Nếu có thì câu hỏi kế tiếp của tôi là: Bởi vì bị vỡ vụn manh mún, bị hạn chế, có chăng một tri giác nguyên vẹn? Phải đó là sự bế tắc không?

Jagannath Upadhyaya: Trí não tôi đã được rèn luyện trong một giới luật để vận hành theo một trình tự, một chuỗi mắc xích liên tiếp. Vì thế, không thể hỏi, "Giác ấy có thể thực hiện được hay không?" Cả nói thể này hay thể khác cũng không được.

Krishnamurti: Tôi đã được rèn luyện để vận hành trong

chuỗi mắc xích tư tưởng liên tiếp – tư tưởng vốn logic. Và não bộ của tôi bị qui định theo chuỗi nhân quả.

Jagannath Upadhyaya: Tôi đồng ý rằng tư tưởng là thiếu sót.

Krishnamurti: Thưa ngài, vấn đề không phải đồng ý hay không. Mà bạn có thực sự thấy rằng tư tưởng vốn thiếu sót và bất kỳ tư tưởng là gì nó vẫn thiếu sót không? Thưa ngài, bất kỳ tư tưởng làm gì nó cũng chỉ sẽ gây phiền não, tai ương, đau khổ, xung đột.

Achyut Patwardhan: Tư tưởng chỉ sẽ mang bạn đến một điểm giới hạn nào đó. Tư tưởng sẽ chỉ di chuyển đến một chừng mực nào đó.

Jagannath Upadhyaya: Ta còn có những công cụ khác, phương cách khác, nhưng dường như ông bỏ qua tất cả chúng. Ông làm tan rã hết bất cứ điều gì chúng tôi đã đạt được. Giả dụ chúng tôi có bệnh, ông không thể chữa khỏi bệnh; không tác nhân bên ngoài nào có thể làm được; tự chúng tôi phải thoát khỏi bệnh. Vì thế, chúng tôi phải khám phá một công cụ khả dĩ mở cánh cửa đi từ bệnh hoạn đến sức khỏe tốt. Công cụ đó chỉ là tư tưởng, trong khoảnh khắc bề gãy móng vuốt của cái sai lầm giả nguy và chính trong hành động bề gãy ấy, một ảo tưởng hay giả nguy khác lại phát sinh. Tư tưởng lại đập vỡ cái giả nguy đó và cứ thế mà phủ nhận hết cái giả này đến cái giả khác. Có một tiến trình giải trừ tư tưởng và tự thân tư tưởng chấp nhận điều ấy và tiếp tục phủ nhận. Vậy, tự bản chất của tư tưởng là "tri giác" rằng nó có thể tự giải trừ.

Toàn bộ tiến trình của tư tưởng là phân biệt đối xử. Nó ly vật ngay lúc nó khám phá vật đó là ảo. Nhưng cái đứng ra tri giác vật cũng ảo như tư tưởng ảo.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi.

Jagannath Upadhyaya: Thế nên tiến trình của tri giác vẫn còn vận hành như là một công cụ của tư tưởng.

Krishnamurti: Bạn nói rằng tri giác vẫn là tư tưởng. Chúng tôi xin nói giác là vật hoàn toàn khác. Chúng tôi nói rằng có cái giác không thuộc thời gian, không thuộc tư tưởng.

Rinpoche Samdhong: Chúng tôi muốn biết rõ hơn chỗ thấy của ông. Xin ông vui lòng giải thích.

Krishnamurti: Trước hết, ta biết cái tri giác thông thường của tư tưởng; phân biệt đối xử, so sánh, xây dựng, phá hoại, động dấy trong mọi hoạt động của con người như chọn lựa, tự do, phục tùng, quyền lực và v.v... Đó là động của niệm, động của tư tưởng để giác tri. Chúng tôi xin hỏi – chứ không phải khẳng định – có chăng một tri giác không là niệm tưởng?

Pupul Jayakar: Tôi thường tự hỏi giá trị của một câu hỏi như thế là gì? Chắc ông thấy, ông đặt câu hỏi và ông nói rằng không thể có câu trả lời.

Krishnamurti: Không, không.

Pupul Jayakar: Liệu có thể có câu trả lời không?

Krishnamurti: Có chứ. Chúng ta biết bản chất, thực chất của tư tưởng. Tư tưởng xét nét, phân biệt đối xử, chọn lựa; tư tưởng tạo ra cấu trúc. Trong tri giác tư tưởng hay niệm động để phân biệt giữa đúng và sai, thực và ảo, điều đáng yêu và điều đáng ghét, tốt và xấu. Ta biết điều đó và như ta đã nói đó là sự trói buộc của thời gian. Vậy bây giờ, ta cứ ở mãi trong tù ngục đó, tức là, cứ sống mãi trong xung đột triền miên bất tận ấy ư? Vì vậy, bạn mới hỏi: Có chăng một cuộc khám phá đưa ta đến một trạng

thái sống không xung đột? Thế nghĩa là gì? Có chăng một hành động tri giác không phát sinh từ tri kiến thức – tri kiến thức là kinh nghiệm, ký ức, tư tưởng, hành động? Có chăng thứ hành động không dựa vào hồi ức, hồi tưởng – hồi tưởng, hồi ức là quá khứ? Có chăng thứ tri giác hoàn toàn độc lập với quá khứ? Bạn có muốn cùng tôi khám phá theo đường hướng đó không? Tôi biết sự thể này và tôi nhận ra rằng sự thể này chỉ là xung đột triển miên bất tận.

Achyut Patwardhan: Cái tiến trình tư tưởng nằm trong vòng nhân và quả này không sao thoát khỏi chuỗi xích phản ứng. Đây chỉ là tù ngục. Vì quan sát thấy điều ấy, ta bỏ nó ngay ở đây bây giờ. Tiếp theo, ta hỏi: Có chăng một tri giác tuyệt đối không liên hệ với quá khứ, không kẹt trong quá khứ – quá khứ là tất cả những điều ta đã biết và đã làm?

Krishnamurti: "Liệu sự thể ấy có thể chấm dứt không?". Đó là câu hỏi hợp lý chứ không phải phi lý.

Achyut Patwardhan: Bởi vì kinh nghiệm đã dạy ta rằng tư tưởng theo đường lối nhân và quả không thể giải thoát chúng ta ra khỏi guồng máy của đau khổ?

Jagannath Upadhyaya: Bất cứ công cụ nào chúng tôi đã có, ông đều đập vỡ hết. Trước khi một căn bệnh nào làm chúng tôi đau, ông đều giải tỏa hết, tức là, trước khi một căn bệnh xâm nhập ông, nó được giải tỏa. Người bệnh sẽ tiếp tục sống. Khi người bệnh muốn thoát khỏi bệnh, cần thiết phải chỉ ra cho người bệnh thấy cách nào thoát khỏi bệnh. Ngay cả sau khi từ chối luật nhân quả, người ấy cũng cần được chỉ rõ tính cách vô ích của nó. Tôi công nhận điều này rất khó làm.

Achyut Patwardhan: Không. Bạn nói như vậy chứng tỏ

bạn tin chắc rằng ta không thể buông bỏ guồng máy của thời gian.

Jagannath Upadhyaya: Không, ý tôi không phải nói thế. Nhân và quả là một chuyển động trong thời gian và nếu bạn bảo rằng cuối cuộc chuyển động ấy vẫn tồn tại một tiến trình, tiến trình đó phải là một hình thái hoạt động của trí não. Bất kể là gì, câu hỏi vẫn là: Có thể nào cứ mặc cho người bệnh chết trước khi căn bệnh được điều trị? Tôi công nhận sự kiện rằng chuỗi xích nhân và quả vốn khiếm khuyết. Tôi cũng hiểu rằng cho đến khi nào ta có thể chặt đứt xiềng xích đó, còn không, cái tình thế tiến thoái lưỡng nan này không thể phá vỡ được; nhưng vấn đề hết sức đơn giản là thế này: người bệnh phải được phục hồi sức khỏe chứ không phải để cho chết. Căn bệnh phải được chữa khỏi chứ không phải giết chết người bệnh.

Krishnamurti: Nếu bạn nói rằng cuộc sống vốn là xung đột, lúc đó, bạn sẽ giậm chân tại chỗ.

Pupul Jayakar: Upadhyayaji hiểu toàn bộ chuyển động của xung đột nằm trong thời gian và thấy tính cách khiếm khuyết của nó. Nhưng theo ẩn dụ mà bạn dùng thì người đang bệnh, kẻ đang khổ – anh ta muốn được chữa lành chứ không thể tự vẫn trước khi anh ta được cứu chữa.

Krishnamurti: Bạn biến trường hợp này thành không thể tranh cãi gì được.

Pupul Jayakar: Bạn ấy có thể trình bày cách khác. Cũng đừng quên rằng xung đột là cái 'tôi'. Cuối cùng rồi xã hội và mọi sự đều chui rúc xuống đó hết. Cuối cùng đó chỉ là cái 'tôi'. Tất cả kinh nghiệm, tất cả mọi công cuộc tìm kiếm đều xoay quanh tư tưởng hay tư tưởng mắc kẹt trong thời gian như là xung đột.

Krishnamurti: Vậy, cái 'tôi' là xung đột.

Pupul Jayakar: Tôi thấy quả là vậy nhưng thấy một cách trừu tượng.

Krishnamurti: Không, không phải một cách trừu tượng đâu – quả là như vậy.

Pupul Jayakar: Có lẽ đây là vật cuối đứng ra chặn ta...

Krishnamurti: Hãy hết sức đơn giản. Tôi nhìn nhận rằng xung đột là cuộc sống của tôi. Xung đột chính là "tôi".

Achyut Patwardhan: Sau khi chấp nhận cái tính cách vô ích, vô dụng, vô giá trị của nhân và quả, đọng lại chỉ còn là sự đồng nhất vào với một vài phản xạ của thói quen nào đó. Liệu có phá vỡ được sự đồng nhất này hay không? Nếu không, cuộc đối thoại của ta chỉ là lý thuyết suông mà thôi.

Krishnamurti: Đừng đưa thêm từ ngữ vào đây nữa. Khi bạn nói xung đột chấm dứt, phải chăng đó là cái 'tôi' chấm dứt? Hay vẫn còn là bế tắc?

Pupul Jayakar: Tôi biết xung đột.

Krishnamurti: Bạn không biết nó đâu. Bạn không thể biết nó đâu.

Pupul Jayakar: Sao ông nói vậy?

Krishnamurti: Biết đó chỉ là lý thuyết. Bạn có thực sự tri giác bạn là xung đột không? Liệu tôi có tri giác tận trong huyết quản, tận trong tâm, tận đáy sâu của cái 'tôi' rằng "Tôi là xung đột" hay đấy chỉ là một ý niệm mà tôi đang cố gắng thích ứng?

Jagannath Upadhyaya: Nếu ông chấp nhận rằng xiềng xích nhân quả là bao gồm tác động của thời gian, không gian, và hoàn cảnh, ta phải nhìn nhận đây là vấn đề chính yếu. Đây giống như một guồng máy và bất kỳ chuyển động

nào của guồng máy cũng sẽ không giải quyết được vấn đề. Ta chấp nhận sự thế này bằng logic và kinh nghiệm. Điều mà tôi tìm cách lý giải bằng so sánh là rằng một tiến trình tất phải tồn tại bên trong guồng máy của đau khổ. Nếu không có bệnh và guồng máy đau khổ không có, vẫn tồn tại một nguyên lý nào đó của cuộc sống.

Achyut Patwardhan: Tiến trình đó là sự nối tiếp liên tục.

Jagannath Upadhyaya: Cái đó là gì vậy? Nó có bất biến không?

Achyut Patwardhan: Khi tri giác và hành động không còn liên hệ, dính dấp với quá khứ, bấy giờ cái tiến trình nối tiếp liên tục mới dứt.

Krishnamurti: Tôi chỉ bảo rằng cuộc sống tôi là một chuỗi dài xung đột nối tiếp liên tục cho đến khi tôi chết. Đây là đời ta, cuộc sống của ta. Con người có công nhận điều này không?

Tôi là người sống có lý lẽ, có suy nghĩ, tôi nói, "Phải chăng tôi cứ phải sống mãi như thế này?" Rồi bạn đến và nói với tôi, "Hãy khám phá xem có một cách nhìn đời, cách hành động, không chứa chấp cái ấy không – cái ấy là sự nối tiếp liên tục". Bạn cũng nói với tôi rằng có một cách khác, không phải là cách này và bạn nói bạn sẽ chỉ cho tôi.

Jagannath Upadhyaya: Tôi chấp nhận cái lần quán nối tiếp liên tục này, trong đó tôi đang động dậy, không đưa ta tới đâu cả. Tôi đi cùng ông đến đó. Ở đó là vấn đề kinh nghiệm, tôi xác định vị trí của mình dựa vào một ví dụ. Nhưng ông làm cho chúng tôi hụt hẫng bằng cách nói rằng tôi phải dẹp bỏ cái tiến trình nối tiếp liên tục. Nếu sự nối tiếp liên tục bị cắt, tự thân câu hỏi cũng biến mất. Vậy, tôi phải chấp nhận cách nào lời đề nghị rằng tôi phải từ

bỏ sự nối tiếp liên tục?

Achyut Patwardhan: Cho nên, bạn phải từ bỏ mọi ví dụ hay so sánh. Hãy từ bỏ mọi bám víu vào quá khứ.

Jagannath Upadhyaya: Nếu tôi từ bỏ sự so sánh, vụ việc cũng không kết thúc được, trừ phi là chấm dứt làm sao để có thể có một bắt đầu mới.

Krishnamurti: Ai đang nói đó?

Achyut Patwardhan: Ông đã nói rằng cái ấy là thời gian, ông nói hãy phủ nhận thời gian.

Radha Burnier: Upadhyayaji nói thế này: Đời sống là xung đột, thời gian, tư tưởng, và bạn ấy chấp nhận rằng chúng phải biến...

Krishnamurti: Tôi không yêu cầu bất cứ cái gì biến cả.

Jagannath Upadhyaya: Nếu cái đó biến, lúc đó, sự nối kết giữa cái đó và cái đang hiện hữu này là gì?

Krishnamurti: Tôi không nói về bất cứ sự nối kết nào cả. Tôi là một người đang đau khổ, đang sống trong xung đột, trong tuyệt vọng và tôi nói đã sống sáu mươi năm trong đó; xin hãy vui lòng chỉ cho tôi một cách sống khác. Bạn có chấp nhận sự kiện hết sức đơn giản đó không? Nếu bạn chấp nhận, câu hỏi tiếp theo là: Có cách nhìn hay quan sát đời sống nào mà không đưa quá khứ vào đó không? Có cách hành động nào mà tư tưởng tức là hồi tưởng không còn động đây không? Tôi nói rằng tôi đang khám phá xem tri giác hay giác là gì? Tôi đã tri giác đời sống như là xung đột; đó là tất cả những gì tôi biết. Bạn ấy đến và nói với tôi, "Hãy khám phá xem tri giác chân thực là gì?" Tôi không biết nó, nhưng tôi nghe ông bạn ấy nói. Điều này là quan trọng. Tôi không đưa cái trí hay lý luận của tôi vào để nghe; tôi đang nghe bạn ấy. Điều đó có diễn

ra ngay bây giờ không? Diễn giả nói rằng có thứ tri giác không hồi tưởng, không do nhớ lại. Bạn có nghe lời nói đó hay bạn nói rằng có sự mâu thuẫn. Nếu bạn nói năng bất cứ điều gì cũng có nghĩa là bạn không nghe chi cả. Tôi hy vọng bạn hiểu điều đó. Tôi nói, "Achyutji, có một lối sống không xung đột!" Bạn ấy có nghe tôi không? Liệu bạn ấy có nghe và không diễn dịch tức thì bằng một phản ứng? Bạn có làm thế không?

Achyut Patwardhan: Khi một câu hỏi được đặt ra hoặc khi bạn gặp mặt một thách thức, phải có một hành động lắng nghe tuyệt đối không phản ứng, bởi vì chỉ trong trạng thái đó mới không dính dấp đến quá khứ.

Krishnamurti: Không phản ứng có nghĩa là gì? – Tức là bạn đang thấy. Bạn hiểu không?

Jagannath Upadhyaya: Tôi đã không hiểu trạng thái ấy. Ví dụ, nếu ta chú tâm quan sát, trong khoảnh khắc ấy, tất cả ảo tưởng, tất cả tiến trình của ảo tưởng, dưới ánh sáng chiếu soi của hành động chú tâm, sẽ bị xua tan, và khoảnh khắc chú tâm ấy cũng sẽ là khoảnh khắc quan sát chân thực. Phải vậy không? Bởi vì có nghĩa là ta quan sát "Cái đang là" y như nó là.

Pupul Jayakar: Krishnaji hỏi chúng ta, chúng ta có thể nghe mà không có quá khứ, tức nghe mà không đưa quá khứ vào cái nghe. Chỉ lúc bấy giờ, trong cái nghe như thế mới có giác.

Jagannath Upadhyaya: thế cho nên tôi mới nói rằng nếu cái khoảnh khắc đầy ấp ảo tưởng được thấy bằng toàn cả sự chú tâm thì khoảnh khắc ấy biến thành chơn giác, bởi vì ảo tưởng đã được thấy y như nó là. Cho một ví dụ: Tôi thấy trên mặt một đồng tiền có khắc hình vua A Dục. Mặt kia hình khác, nhưng cả hai mặt đều cùng một đồng tiền.

Vậy, phải chăng cái thấy, cái giác bị kẹt trong quá khứ, cũng cùng một cái thấy?

Krishnamurti: Không, thưa ngài, bây giờ, ngài là một học giả Phật giáo tiếng tăm. Ngài biết và đã đọc thật nhiều giáo lý nhà Phật. Ngài biết Phật đã nói gì, ngài biết hết tất cả những điều phức tạp trong việc phân tích, nghiên cứu và những cấu trúc lạ lùng của Phật giáo. Bây giờ, nếu Phật đến và nói, "Hãy nghe", liệu bạn có nghe ông ta không? Xin đừng cười, việc này vô cùng nghiêm túc đó. Nếu ngay hôm nay Phật đến, nếu ông ấy ngồi đấy trước mặt bạn và ngay bây giờ, và nói, "Thưa ngài, xin hãy lắng nghe – bởi vì nếu ngài có lắng nghe, ngài mới thay đổi", các bạn có nghe không? Chỉ nghe thôi. Nghe đó là nghe sự thật, nghe chân lý. (Ngưng một lúc). Bạn không thể biện luận gì với Phật.

Jagannath Upadhyaya: Thuần chú tâm là Phật và chú tâm này là hành động, tự thân chú tâm là Phật. Thế nên tôi đã cho ông ví dụ về đồng tiền có hai mặt khác nhau.

Krishnamurti: Bạn có nghe không? Nếu Phật nói với tôi, tôi sẽ nói, "Thưa Ngài, tôi nghe ngài vì tôi yêu ngài. Tôi không còn muốn đến đâu nữa bởi vì tôi thấy những gì ngài nói là chơn thực và tôi yêu ngài". Đó là tất cả. Đó cũng làm thay đổi tất cả.

Achyut Patwardhan: Khi tôi biết đây là lời Phật thì đó là sự thật. Sự thật này xóa sạch mọi ấn tượng khác.

Krishnamurti: Đã không có ai nghe lời Phật; thế nên mới có Phật giáo.

Jagannath Upadhyaya: Không có Phật; Phật không thuyết pháp. Chỉ duy có cái nghe và trong cái nghe đúng ẩn chứa tinh hoa của trí tuệ mới làm thay đổi. Lời Phật hay lời của Phật không phải là chân lý, sự thật. Phật

không phải là sự thật, tự thân chú tâm ấy là Phật. Phật không phải là một người; Phật không phải là một *avatara* và không có chi là lời Phật. Chú tâm là thực tại duy nhất. Trong chú tâm ấy mới có thuần giác. Đây là *prajna*, trí tuệ; đây là kiến thức. Cái khoảnh khắc bị vây phủ bởi quá khứ đó, tự khoảnh khắc đó, dưới ánh sáng chiếu soi của chú tâm, trở thành khoảnh khắc giác ngộ.

Krishnamurti: Bây giờ, hãy nghe tôi. Có xung đột. Một người giống như tôi xuất hiện và nói rằng có một lối sống khác không có kiến thức. Đừng biện luận; hãy chỉ lắng nghe thôi. Nghe không kiến thức tức là nghe mà tư tưởng không động.

Achyut Patwardhan: Khoảnh khắc chú tâm đó hoàn toàn không liên hệ với tiến trình của tư tưởng; hoàn toàn không liên hệ với nhân quả.

Krishnamurti: Tôi biết cuộc sống tôi là xung đột. Và tôi hỏi: có chẳng một cách nhìn, nghe, thấy, không liên hệ với kiến thức? Tôi xin nói là có đấy. Và câu hỏi kế tiếp là: Bởi vì não đầy nghẹt kiến thức, một não bộ như thế làm sao hiểu được lời phát biểu này? Tôi nói rằng não không thể trả lời câu hỏi này. Não quen sống với xung đột, nó quá thân thuộc với xung đột và bạn đang đặt cho não một câu hỏi mới lạ. Vì thế, não phản kháng: nó không thể trả lời câu hỏi này.

Jagannath Upadhyaya: Tôi muốn biết điều này. Câu hỏi ông đặt ra là câu hỏi của tôi. Ông đã đặt thật rõ câu hỏi thôi.

Krishnamurti: Diễn giả nói: Đừng phản kháng, hãy nghe. Hãy thử lắng nghe tuyệt dứt động niệm, tức là thấy điều gì đó mà tuyệt dứt gọi tên. Gọi tên là tư tưởng động. Bây giờ, hãy khám phá xem cái trạng thái trong não là gì khi nó

không từ để thấy – có từ là tư tưởng động. Hãy làm đi.

Rinpoche Samdhong: Điều đó cực kỳ quan trọng.

Achyut Patwardhan: Đó là giác ngộ.

Jagannath Upadhyaya: Đúng.

Pupul Jayakar: Sự thật là thấy cái bất lực của nào.

Krishnamurti: Tôi nhận ra rằng đời tôi sai lầm. Tôi sống sai lạc. Không ai chỉ ra điều đó, nó là như thế. Đó là một sự kiện và rồi bạn đến và nói với tôi rằng tôi có thể làm tức thì điều gì đó. Tôi không tin bạn. Tôi cảm thấy việc làm đó không bao giờ có thể xảy ra. Bạn đến và nói với tôi rằng toàn cả cuộc đấu tranh này, lối sống quỉ quái này có thể được chấm dứt tức thì. Nào tôi nói "Xin lỗi, bạn điên rồi; tôi không tin bạn. Bạn có thể là Thượng Đế, bạn có thể là Phật, nhưng tôi không tin bạn". Nhưng Krishnamurti nói, "Hãy nhìn đây. Tôi sẽ từng bước từng bước chỉ cho bạn. Hãy lắng nghe; cần có thời gian". Tôi dùng từ "thời gian" ở đây theo nghĩa "nhẫn nại" – thực sự nhẫn nại không phải thời gian; nóng nóng, thiếu kiên nhẫn mới là thời gian. Nhẫn nại không có thời gian.

Sunanda Patwardhan: Nhẫn nại là gì mà không phải thời gian?

Krishnamurti: Tôi đã nói – tất cả chúng ta đều đã nói – rằng cuộc sống là xung đột. Tôi đến và nói với bạn rằng xung đột chấm dứt được và nào chống lại. Tôi nói với bạn hãy cứ để mặc cho nào chống, cứ hoan hỉ tiếp tục nghe tôi. Tôi nói với bạn đừng đưa thêm chống đối vào đó làm gì. Tôi nói với bạn hãy cứ lắng nghe, hãy cứ đi tới và đừng dừng lại bằng thái độ chống đối. Biết có sự chống đối và tiếp tục đi tới luôn, đó là nhẫn nại. Vì vậy, tôi mới nói: Đừng phản ứng mà hãy lắng nghe sự kiện rằng nào bộ bạn

là một mạng lưới gồm những từ và từ, và rằng bạn không thể thấy bất cứ cái mới nào nếu bạn còn luôn luôn dùng từ, từ, từ.

Vậy, bạn có thể nhìn bất cứ người hay vật gì – vợ bạn, cội cây, trời mây, nước – mà tuyệt dứt từ không? Đừng nói. "Đó là mây", chỉ nhìn thôi. Khi bạn nhìn như thế, chuyện gì diễn ra với nào?

Achyut Patwardhan: Cái hiểu, cái biết của ta hoàn toàn là ngôn từ. Có thấy điều đó, tôi mới gạt bỏ được từ. Điều tôi thấy hiện bây giờ không thuộc ngôn từ. Còn các kiến thức được tích lũy thì sao, việc gì xảy ra với chúng?

Krishnamurti: Khi bạn nhìn mà không từ, thực sự chứ không phải bằng lý thuyết, biến cố gì diễn ra à? Từ là ký hiệu, là biểu tượng, là kiến thức và tất cả mọi cái đó.

Achyut Patwardhan: Đây chỉ còn là trí giác. Khi tôi quan sát điều gì, giữ không để kiến thức ngôn từ xen vào và quan sát cái không ngôn từ, vậy phản ứng của trí não là gì? Nào cảm thấy sự tồn tại của nó bị đe dọa.

Krishnamurti: Hãy quan sát ngay chính trong bạn. Việc gì xảy ra? Não trong một trạng thái sốc, nó kinh ngạc. Vậy, hãy nhẫn nại. Quan sát não đang ngạc nhiên – tức là nhẫn nại. Hãy thấy não đang trong cơn kinh ngạc và hãy cùng sống trong trạng thái đó. Do vì bạn quan sát não, não trở nên dịu xuống và tịch lặng. Rồi hãy nhìn sự vật với cái não tịch lặng đó – tức là quan sát. Và đó là học.

Achyut Patwardhan: Upadhyayaji, Krishnamurti nói rằng khi bạn quan sát sự bất ổn của trí não, khi bạn thấy rằng đó là bản chất của trí não, bây giờ trạng thái bất ổn đó biến mất.

Krishnamurti: Điều đó đã xảy ra? Sự liên kết bị phá vỡ,

xiềng xích đã đứt. Đó là một thách thức. Vậy, ta hãy đi tiếp. Có hành động nghe, có hành động thấy và có hành động tuyệt dứt kiến thức. Lúc đó điều gì xảy ra? Học là gì? Có điều gì để học không? Có nghĩa bạn đã xóa sạch toàn bộ cái 'tôi', cái ta, cái ngã. Tôi tự hỏi không biết bạn có thấy điều ấy. Bởi vì cái tôi là kiến thức, là tri thức. Cái 'tôi' được làm bằng kinh nghiệm, kiến thức, tư tưởng, ký ức: ký ức, tư tưởng, hành động – đó là vòng tuần hoàn. Liệu điều ấy có xảy ra không? Nếu việc xóa cái 'tôi' đã không xảy ra thì ta hãy bắt đầu làm lại. Đó là nhẫn nại. Nhẫn nại đó không có thời gian. Không nhẫn nại, thiếu nhẫn nại mới có thời gian.

Jagannath Upadhyaya: Từ cái nghe thấy ấy, từ cái hành động quan sát lắng nghe ấy sẽ xuất hiện những gì? Phải chăng trạng thái ấy vẫn tiếp tục diễn ra hay có cái gì đó xuất hiện từ cái nghe thấy sẽ đứng ra làm thay đổi thế giới?

Krishnamurti: Thế giới là tôi, thế giới là cái 'tôi', cái ngã, thế giới là những cái 'tôi' khác. Cái ngã đó là tôi. Vậy sự cố gì diễn ra khi có trạng thái ấy, có thực sự chứ không phải nói năng suông? Trước hết, có một năng lượng khủng khiếp, một năng lượng giải thoát – không phải thứ năng lượng tạo ra bởi tư tưởng, không phải thứ năng lượng xuất sinh từ kiến thức, mà là một thứ năng lượng hoàn toàn khác, bấy giờ đứng ra hành động. Năng lượng đó là lòng từ, năng lượng đó là tình yêu. Bấy giờ, tình yêu và lòng từ là trí tuệ – trí tuệ đó đứng ra hành động.

Achyut Patwardhan: Hành động đó không bắt nguồn từ cái 'tôi'.

Krishnamurti: Không, không. Câu hỏi của bạn ấy là: Nếu điều ấy thực sự diễn ra, bước kế tiếp là gì? Sự cố gì diễn

ra? Điều thực sự diễn ra là bạn ấy đã đạt được năng lượng ấy, đích thị là lòng từ, tình yêu, và trí tuệ. Trí tuệ đó hành động trong cuộc sống. Khi cái 'tôi' không có, mới có cái "kia". Cái "kia" là lòng từ, là tình yêu, và là cái năng lượng giải thoát cực kỳ vĩ đại ấy. Trí tuệ đó hành động. Và trí tuệ đó tự nhiên, nó không phải là của bạn hay của tôi.

MADRAS - 16.01.1981

NĂO CÓ THỂ THOÁT KHỎI GIỚI HẠN CỦA CHÍNH NÓ KHÔNG?

Krishnamurti: Vì Asit đã làm việc trong công nghiệp chế tạo máy tính, nên chúng tôi – bạn ấy và tôi – đã gặp nhau nhiều lúc nhiều nơi khác nhau trên thế giới và đã thảo luận về mối liên hệ giữa trí não con người với máy tính điện tử. Chúng tôi cũng đã thử khám phá xem trí tuệ là gì và liệu có hành động nào mà máy tính không thể làm được – hành động thâm nhập cực sâu mà ngay cả con người cũng không thể thực hiện ở bên ngoài.

Tôi nghĩ sáng nay chúng ta có thể đi sâu vào vấn đề này.

Achyut Patwardhan: Chắc ông thấy, người Mỹ đang triển khai những siêu máy tính. Bây giờ, ở cương vị con người, trong một nghĩa lý nào đó, ta phải trí tuệ hơn hẳn trí tuệ công nghệ mới có thể hóa giải mối đe dọa của khoa học công nghệ. Và khoa học công nghệ không chỉ trong lĩnh vực máy tính mà còn cả trong kỹ thuật di truyền, sinh hóa v.v... Họ đang ra sức kiểm soát các đặc tính về di truyền. Tôi tin chắc đây chỉ là vấn đề về thời gian, trước khi sự nối kết giữa máy tính và não bộ được thiết lập. Trong khi

đó, ở Liên Xô, có nhiều nghiên cứu đã được thực hiện về khả năng đọc được tư tưởng con người và truyền đi cho một người khác.

Tôi muốn suy đoán thêm một chút. Tôi dùng từ "suy đoán", bởi vì hiện nay người ta thấy có nhiều vấn đề mà trong vài năm tới công nghệ có thể giải quyết. Tôi nghĩ việc này quan trọng nên làm bởi vì ông không chỉ nói với chúng tôi trong hiện tại mà cả với con người trong nhiều thế kỷ tới nữa, mà với họ điều này có thể là hiện thực. Ví dụ, vai trò của người thầy hiện nay. Bạn có một máy tính nhỏ gọn, đặt vào đó một băng từ và máy sẽ trao đổi bằng tiếng Pháp với bạn và nếu bạn đặt vào máy một băng khác, máy sẽ trao đổi lưu loát tức khắc bằng tiếng Nhật, Ả Rập v.v... Giả dụ một băng từ được cài đặt vào não người, công việc bây giờ là sự tương tác giữa não và băng, bởi não vận hành như một mạch điện. Vấn đề đặt ra là: Vai trò của người thầy bây giờ sẽ ra sao?

Điều kế tiếp nữa là trong các xã hội phát triển giàu có, bởi sự gia tăng khủng khiếp những thiết bị dân dụng cho nhu cầu vật chất như xe ô tô và máy giặt khiến cho cơ thể sẽ trở nên hư hoại. Bây giờ, càng lúc càng nhiều chức năng của trí não đang được máy tính thay thế, cho nên trí não rồi cũng sẽ đi đến hư hoại thêm, không chỉ ở bình diện ông đề cập mà ở ngay cả các chức năng bình thường của trí não nữa.

Tôi thấy đây là một vấn đề hết sức rộng lớn. Ta phải đối phó cách nào đây trước một thế giới đang di chuyển về hướng ấy?

Krishnamurti: Nếu việc học có thể thực hiện tức thì, nghĩa là ví dụ, sáng mở con mắt dậy, thấy mình đã là một nhà ngôn ngữ học rồi, bây giờ, nhiệm vụ của não để làm gì? Nhiệm vụ của con người là gì?

Pupul Jayakar: Phải chăng vấn đề đặt ra: Nhân loại tính là gì? Tính nhân văn là gì? Vậy con người là gì – khoan đặt các vấn đề khác.

Krishnamurti: Con người, như biểu hiện cụ thể hiện giờ, là một khối lượng khổng lồ gồm những kiến thức được lưu trữ và những phản ứng y cứ vào kiến thức đó. Bạn nhất trí điều đó chứ? Nếu máy móc, máy điện toán làm thay tất cả thì bây giờ nhân loại, con người sẽ ra sao? Và rồi nhiệm vụ của học đường là gì? Hãy động não dữ dội về vấn đề vừa nêu mới được. Đây là vụ việc không thể trả lời nhanh được. Phải cực kỳ nghiêm túc trong xem xét. Con người là gì nếu mọi nỗi sợ hãi, đau khổ, âu lo của người ấy phút chốc bị xóa sạch hoặc bởi việc cài vào đó một mạch điện? Vậy, bây giờ, tôi là gì? Tôi nghĩ ta không hiểu hết vụ việc đâu.

Pupul Jayakar: Nếu ông uống vào một viên thuốc an thần mạnh, mọi nỗi lo âu của ông đều qua hết. Điều đó khỏi cần bàn. Nếu ông có thể thực hiện việc sinh sản vô tính thì ông có thể làm bất cứ việc gì cũng được. Đường như thiếu mất cái gì trong đó. Tôi nghĩ ta không nắm được cốt lõi của vấn đề. Có cái gì khác trong đó.

Krishnamurti: Hãy nhìn này, Pupul, nếu mọi nỗi lo âu, sợ hãi của tôi có thể được làm nhẹ đi, còn khoái lạc trong tôi cứ tăng mạnh. Tôi xin hỏi: bây giờ, con người là gì? Trí não chúng ta là gì?

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu như thế này có đúng không: trong khi một đảng, con người đã phát triển các năng lực phi thường ấy, đảng khác cũng có một tiến trình hư hoại tương ứng trong trí óc, hậu quả do siêu máy móc hóa?

Achyut Patwardhan: Nếu bạn có một chiếc xe con và bạn ngừng đi bộ thì cơ thể bạn sẽ hư hoại. Vì vậy, nếu máy

tính thay thế những chức năng của trí não thì trí não đó cũng sẽ hư hoại đi. Ý tôi là thế.

Krishnamurti: Tôi nghĩ ta không hiểu hết chiều sâu của những gì đang xảy ra đâu. Ta tranh cãi liệu việc đó có thể xảy ra không. Việc ấy đang xảy ra đó. Vậy, ta là gì đây? Con người là gì đây? Và khi máy tính – tôi dùng từ máy tính bao gồm luôn hóa chất, sinh sản vô tính v.v... - thay thế hoàn toàn chúng ta và ta không còn phải động não nữa thì não chúng ta sẽ hư hoại về mặt vật lý. Câu hỏi đặt ra là: Ta ngăn chặn thảm họa đó cách nào đây? Ta sẽ làm gì? Ta phải động não. Hiện tại, não động qua đau khổ, khoái lạc, phiền não, âu lo, v.v... Thông qua đau khổ và khoái lạc mà não động. Não động bởi vì ta có vấn đề. Nhưng khi máy móc đứng ra làm thay thì não không còn làm việc, không còn hoạt động nữa. Và nếu não không hoạt động, nó sẽ hư hoại.

Liệu ta có thể bắt đầu với giả thiết rằng các vụ việc đó đang xảy ra, dù ta muốn hay không? Mà quả thực các vụ việc ấy đang diễn ra ngay bây giờ đây. Trừ phi ta bị mù hoặc thiếu thông tin, nhưng ta thì không mù cũng không thiếu thông tin, cho nên, hãy hiểu cho rõ điều đó. Hãy tìm hiểu liệu trí não có thể tồn tại khi nó bị tước đoạt hết các vấn đề của nó hoặc bằng cách dùng hóa chất hoặc do máy tính.

Achyut Patwardhan: Tôi không hiểu rõ điều này: Mỗi người đều cảm nhận trong họ có một sự trống rỗng cần được lấp đầy.

Krishnamurti: Nó sẽ được lấp đầy bằng các hóa chất.

Achyut Patwardhan: Không lấp đầy được, thưa ông.

Krishnamurti: Ồ, vâng, được chứ.

Achyut Patwardhan: Tôi không tin. Có một sự trống rỗng

kỳ lạ trong mỗi người chúng ta.

Radha Burnier: Ý ông ấy muốn nói sẽ có nhiều loại LSD khác, nhiều được chất gây nghiện khác sẽ lấp được sự trống rỗng đó.

Krishnamurti: Uống vào một viên, bạn sẽ không còn cảm thấy trống rỗng nữa.

Achyut Patwardhan: Tới một điểm nào đó, ông thấy là còn có một cái gì đó không thể tiếp xúc được.

Achyut Patwardhan: Nó là cái gì nếu bạn không tìm thấy nó?

Achyut Patwardhan: Trước khi bạn tiếp cận cái đó, tìm thấy cái đó, ít ra, bạn phải thừa nhận bạn cần cái đó.

Krishnamurti: Tôi thừa nhận sự cần thiết đó.

Achyut Patwardhan: Cần thiết cái gì?

Krishnamurti: Cần các hóa chất, máy tính, cả hai đang hủy diệt tôi, não tôi.

Achyut Patwardhan: Tôi xin nói khác đi một chút, tức là, nếu nền công nghiệp cứ tiếp tục phát triển, trong con người không còn có sự trống rỗng nữa, bởi vì, cuối cùng rồi, họ, con người, cũng là loài bị tuyệt chủng. Đồng thời, là một con người, tôi cảm thấy có cái gì đó khác trong tôi mà tôi không biết, nhưng tôi muốn khám phá. Phải chăng có cái gì khác cần được bảo tồn. Tôi có thể hiểu được trí tuệ không? Tôi phải bảo tồn trí tuệ đó thế nào để chống lại mối nguy hiểm ấy?

Krishnamurti: Asit, không phải bảo tồn hay giữ gìn chi cả. Hãy nhìn này, thưa ông, ta hãy xem xét việc hóa chất, máy tính đang thay thế con người. Nếu não không động như nó động trong các vấn đề như âu lo, sợ hãi, v.v..., một

cách không tránh khỏi nào sẽ bị hoại. Và hoại trong ý nghĩa là con người dần dần trở thành một rôbốt. Vì vậy, tôi tự nói với mình, với tư cách là một con người đã sống qua nhiều triệu năm: phải chăng, anh ta – con người – kết thúc giống như thế? Điều đó có thể là như vậy và con người có lẽ sẽ kết thúc giống như vậy.

Achyut Patwardhan: Hình như, theo tôi, sự vận động của nền công nghệ này cực kỳ hiểm ác bởi nó đang hủy diệt cái thiện.

Krishnamurti: Đồng ý.

Achyut Patwardhan: Nền công nghệ là do con người tạo dựng. Dường như cái ác đang lộng hành, cái ác đang làm thay tất cả, đang khống chế.

Krishnamurti: Tại sao bạn gọi đó là cái ác?

Achyut Patwardhan: Ác, bởi nó đang hủy diệt thế giới.

Krishnamurti: Nhưng đúng là ta đang hủy diệt chính ta. Máy móc không hủy diệt chúng ta được. Ta đang tự hủy.

Achyut Patwardhan: Vậy, câu hỏi được đặt ra là: Con người phải tạo dựng nền công nghệ này như thế nào để không bị nó tiêu diệt?

Krishnamurti: Đúng đấy. Trí não đang hư hoại bởi nó không cho phép bất cứ gì khác xâm nhập vào các giá trị, các giáo điều của nó. Nó đóng chốt án ngữ ở đó. Nếu tôi có một niềm tin hay một quan điểm mãnh liệt là tôi đang hư hoại. Và máy móc sẽ giúp chúng ta hư hoại nhanh chóng hơn. Tất cả là thế đó. Vậy, con người phải làm gì? Và tôi xin hỏi: Con người là gì khi bị tước đoạt hết mọi cái ấy? Nói cách khác, nếu anh ta không có vấn đề, tức không còn việc gì làm nữa và chỉ còn mỗi một việc đi tìm khoái lạc thì con người là gì? Tôi nghĩ đây là cái gốc của vấn đề. Đây

là điều mà con người hiện đang đi tìm: khoái lạc dưới mọi hình thức. Con người không còn là gì cả, chỉ còn mỗi một việc làm duy nhất là đi tìm khoái lạc.

Achyut Patwardhan: Và máy tính và máy truyền hình sẽ cung cấp khoái lạc tận nhà. Thưa ông, hiện ngay bây giờ, không chỉ có các nhà khoa học về máy tính mà còn có các nhà khoa học về di truyền và công ty đa quốc gia tham gia đầu tư vào công cuộc giải trí điện tử và tất cả họ đều gom tụ về một điểm, ở đó, con người cuối cùng bị đẩy về một trong hai hướng: hoặc tự hủy các năng lực của não người, hoặc đắm chìm triền miên trong khoái lạc bất chấp hậu quả. Và khoái lạc sẽ được cung cấp qua mạng máy tính và các hóa chất, và mối quan hệ trực tiếp giữa người này với người khác sẽ lần hồi biến mất.

Krishnamurti: Có lẽ chưa có nhà khoa học hay chuyên gia máy tính nào tiến xa đến vậy, nhưng ta phải đi trước họ một bước. Tôi cảm thấy điều đó. Vậy, con người đã tìm kiếm gì suốt cuộc tồn sinh của mình? Từ thời vô thủy, con người đã luôn luôn trôi nổi theo dòng chảy nào? Khoái lạc.

Achyut Patwardhan: Khoái lạc, vâng, nhưng cũng muốn chấm dứt đau khổ nữa.

Krishnamurti: Không, khoái lạc. Tránh né khổ là chủ yếu tìm thấy khoái lạc.

Achyut Patwardhan: Họ đuổi theo khoái lạc, đến lúc nào đó, họ thấy không phải chỉ có khoái lạc mà còn có đau khổ, nên phải dứt khổ.

Krishnamurti: Cùng nhằm để khoái lạc.

Achyut Patwardhan: Dứt khổ là khoái lạc sao?

Krishnamurti: Không. Bạn không nắm được chỗ thấy

của tôi. Tôi muốn có khoái lạc bằng mọi giá và đau khổ là dấu hiệu cho tôi thấy tôi không có khoái lạc. Hãy thảo luận điều này đi, đừng chấp nhận.

Achyut Patwardhan: Ý tôi muốn nói là con người đã luôn luôn săn đuổi khoái lạc trong suốt lịch sử của mình.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì? Nói tiếp đi, phân tích đi.

Achyut Patwardhan: Cái 'tôi' đã săn đuổi khoái lạc.

Achyut Patwardhan: Khi bạn nói cái 'tôi', bạn muốn chỉ cái 'tôi' vật lý hay cái 'tôi' tâm lý?

Krishnamurti: Cả hai. Tôi muốn tồn tại cả vật lý và tâm lý, và để tồn tại, tôi phải làm cái gì đó và cái gì đó phải là khoái lạc. Thưa ông, hãy hoan hỉ và cẩn thận nhìn sâu vào điều này. Chung qui, tôi chỉ muốn có khoái lạc. Đi tìm Thượng Đế cũng là khoái lạc. Đúng chứ? Đó không phải là điều máy móc và ma túy khuyến khích sao? Và phải chăng con người sẽ là một thực thể chỉ còn biết có khoái lạc? Phải chăng xung đột là tìm kiếm sự quân bình giữa hai cái đó? Trong cuộc sống, khoái lạc là tác nhân phá hoại số một.

Tôi nghĩ các bạn không hiểu sâu nghĩa lý của điều này đâu. Sự xung đột giữa thiện và ác đã tồn tại từ vô thủy. Vấn đề là tìm sự cân bằng hay một trạng thái trong đó không có xung đột – tức là khoái lạc. Và khoái lạc thì mang tính phá hoại bậc nhất trong đời sống. Đúng không?

Achyut Patwardhan: Theo như ông nói thì tìm cách giải thoát tâm trí khỏi sự trói buộc đó cũng rơi vào khoái lạc, đúng không?

Achyut Patwardhan: Quả thật con người đã thu gom tất cả vào khoái lạc: Con người thực sự đã làm điều đó. Rồi bám, rồi chấp vào khoái lạc khiến sinh đau khổ. Rồi lại

muốn thoát khổ. Liệu ta có thấy rằng mọi hành động của con người, cuối cùng, đều kết thúc trong cái muốn được hạnh phúc – tức là khoái lạc và các hành động đó phá hoại khủng khiếp và rộng lớn không? Các hành động đó kết thúc trong một nền công nghệ cũng là nhằm tìm kiếm khoái lạc – tức là tự hủy vậy. Phải có một vận động khác của trí não không phải là tìm kiếm khoái lạc, không phải là tự hủy. Tôi không biết có không, nhưng cần phải có.

Krishnamurti: Nay Asit, giữa chúng ta, bạn và tôi, ta hãy làm rõ điều này. Sự kiện hiển nhiên là con người, trong lịch sử, đã luôn luôn sống trong xung đột, luôn luôn có sự xung đột giữa xấu và tốt, thiện và ác; các họa phẩm thời cổ đại cho thấy sự đấu tranh đó. Cái tinh thần chinh phục đó đã tỏa khắp và bao trùm tất cả để cuối cùng kết thúc trong khoái lạc. Tôi đã thấy điều đó và tôi nhận rõ tức khắc rằng toàn bộ sự động dẩy của con người là do khoái lạc, là khoái lạc. Tôi nghĩ không ai còn có thể tranh cãi điều này. Tôi nói rằng toàn bộ sự động dẩy đó là để bảo tồn cái tôi vật lý và tâm lý. Đó là một sự kiện. Phải chăng đó là phá hoại "trí", phá hoại "não"?

Rodho Burnier: Thưa ông, ông hiểu sao về thiện và ác khi ông nói rằng khoái lạc là nỗ lực nhằm cân bằng giữa thiện và ác?

Krishnamurti: Chắc bạn đã thấy các bức họa trong nhiều hang động ở Pháp và Tây Ban Nha. Chúng có cách đây nhiều ngàn năm. Trong các bức họa cổ trên vách đá này, bạn thấy con người chiến đấu chống lại cá voi.

Rodho Burnier: Vâng, xung đột khắp nơi, dưới dạng này dạng khác.

Krishnamurti: Vâng. Sự xung đột giữa hai cái được gọi là thiện và ác đã tồn tại từ thời vô thí. Đúng chứ? Và con

người đã bịa đặt ra thiện và ác. Hãy quan sát đi, hãy quan sát chính trí não bạn. Đừng lý thuyết. Hãy nhìn vào chính bên trong bạn và thấy xem thiện ác là gì? Sự kiện thì không bao giờ là ác. Đúng chứ? Giận là giận. Nhưng nếu tôi nói cái giận là ác, do đó, ta phải tìm cách loại bỏ cái ác. Nhưng giận là một sự kiện. Tại sao ta muốn gọi tên nó là "xấu" hoặc "tốt"?

Radha Burnier: Ông gọi tên nó xấu hay không xấu, nó vẫn phá hoại khủng khiếp.

Krishnamurti: Nó có thể phá hoại vô cùng, nhưng khi tôi gọi nó là xấu, là ác thì nó là vật cần phải lẩn tránh, phải loại bỏ, đúng không? Và thế là xung đột nội tâm bắt đầu. Nhưng giận là một sự kiện. Tại sao bạn gọi tên nó chứ?

Pupul Jayakar: Ví dụ như việc tìm kiếm yêu thuật. Ông có cho hay không cho việc tìm kiếm yêu thuật, trong bản chất, là ác?

Krishnamurti: Theo bạn gọi "yêu thuật" là gì?

Pupul Jayakar: Yêu thuật là có ý định tìm cách tiêu diệt kẻ khác.

Krishnamurti: Đó là việc tất cả chúng ta đang làm dù ta không gọi đó là yêu thuật. Như bạn thấy đó, Pupul, rốt cuộc, chiến tranh là gì?

Pupul Jayakar: Tôi xin đi chậm chậm; ông đẩy chúng tôi đi quá nhanh. Điều tôi muốn đề cập là những năng lực không thuộc lãnh vực vật chất.

Krishnamurti: Tại Rishi Valley, cách đây vài năm, tôi đã thấy dưới một gốc cây, một hình nhân nhỏ nam hay nữ, toàn thân bị găm đầy kim găm. Tôi hỏi hình nhân bị găm đầy kim như vậy mang ý nghĩa gì và người ta đã giải

thích. Vậy là có cái ý định muốn làm cho người nào đó bị tổn thương. Giữa cái ý định đó và ý định tham gia chiến tranh, có gì khác nhau?

Bạn đánh mất nhiều thứ lắm rồi. Tất cả các bạn khôn lanh một cách đáng nguyên rủa – đó là điều sai lầm với các bạn. Ánh sáng không tốt cũng không xấu. Thế nghĩa là gì? Hãy xem này, thua ông, máy tính, các hóa chất đang thay thế con người. Điều này không tốt cũng không xấu – đang diễn ra thế thôi. Hiển nhiên là có sự tàn bạo, hiển nhiên là có lòng từ ái. Điều đó là hiển nhiên. Người mẹ đang đánh đập đứa con của mình và có người tỏ lòng thương hại, khuyên, "Đừng làm đau bé tội nghiệp". Có sự khác biệt, đó là điều hiển nhiên. Nhưng tại sao bạn gọi đó là tốt hay xấu? Tại sao bạn gọi đó là ác? Tôi phản đối dùng từ, thế thôi.

Ta hãy chuyển sang điều khác nhé? Khoái lạc luôn luôn nằm trong cái biết. Hôm nay, tôi không có khoái lạc, nhưng ngày kia khoái lạc có thể diễn ra. Tôi thích nghĩ rằng khoái lạc sẽ xảy ra. Không biết bạn có thấy ý tôi không. Khoái lạc là sự động dậy của thời gian. Có khoái lạc nào không dựa trên kiến thức, cái đã biết, *the known*. Tôi phóng chiếu cái biết vào tương lai. Tương lai là hiện tại được biến cải nhưng vẫn là cái đã biết. Tôi không có khoái lạc trong cái không-biết, *the unknown*. Và máy tính điện tử, hóa chất, v.v... nằm trong vòng cái biết. Vậy bây giờ, vấn đề thực sự đặt ra là: liệu có thể thoát khỏi cái đã biết không? Đó là câu hỏi chơn thực, bởi vì có khoái lạc, có đau khổ, có sợ hãi. Toàn bộ sự động dậy của trí não là cái đã biết. Và nó – trí não – có thể dự phóng cái không biết, có thể thuyết giảng, nhưng đó không phải là một sự kiện. Vì vậy, máy tính, hóa chất, di truyền học, sinh sản vô tính – tất cả đều là cái đã biết. Vậy có thể thoát khỏi

cái đã biết không? Cái đã biết đang hủy diệt con người. Các nhà thiên văn vật lý đang khám phá bầu trời, vũ trụ thông qua các công cụ do tư tưởng chế tạo: họ nhìn, họ khám phá vũ trụ nhờ vào các công cụ đó – nhưng tất cả cũng chỉ là cái đã biết.

Pupul Jayakar: Trí não của con người hiện nay bị đe dọa, đang bị tiêu diệt bởi chính cái cung cách hoạt động của nó. Có một điều hết sức lý thú gây ấn tượng mạnh lên tôi, tức là, cung cách hoạt động hiện tại của trí não – như ta biết – sẽ bị hủy diệt hoặc bởi máy móc đứng ra làm thay hoặc bởi cái kia: thoát khỏi cái đã biết. Do đó, thưa ông, thách thức thật vô cùng sâu sắc.

Krishnamurti: Vâng, đó là điều tôi đã nói. Bạn đã hiểu rồi. Ý Pupul muốn nói nếu tôi hiểu chính xác là rằng: cái đã biết mà trong đó trí não ta đang hoạt động, đang hủy diệt chúng ta. Cái đã biết cũng là dự phóng của tương lai như máy tính, ma được, di truyền học, sinh sản vô tính – tất cả mọi thứ đó phát sinh từ những dự phóng đó. Vì vậy, cả hai đang hủy diệt chúng ta.

Achyut Patwardhan: Bà ấy cũng nói rằng trí não con người luôn luôn hoạt động trong cái đã biết, trong việc truy tìm khoái lạc. Động dấy đó dẫn đến thành tựu một nền công nghệ đang hủy diệt trí não con người. Rồi bà ấy cũng nói rằng cái động kia, động để thoát khỏi cái đã biết, cũng sẽ hủy diệt trí não hiện nay như ta biết.

Krishnamurti: Bạn nói sao?

Achyut Patwardhan: Có hai cái động, bà ấy nói. Cái động của cái đã biết đang dẫn đến sự hủy diệt trí não càng lúc càng lớn hơn. Và lối thoát là thoát khỏi cái đã biết, cũng là hủy diệt sự động dấy của cái đã biết.

Krishnamurti: Khoan. Tự do giải thoát không phải là

thoát khỏi vật đó. Tự do giải thoát là chấm dứt. Bạn hiểu chứ?

Achyut Patwardhan: Phải ý ông muốn nói rằng thoát khỏi cái đã biết mà vẫn không hủy diệt chuyển động này? Phải ông nói rằng trong sự thoát khỏi cái đã biết, tư tưởng trở về đúng vị trí vốn có của nó, rằng trí não trở lại đúng vị trí của nó? Phải ông nói rằng trong đó mới có giải thoát, tự do?

Krishnamurti: Tôi nói rằng chỉ có tự do giải thoát, chứ không có tự do giải thoát khỏi cái đã biết.

Pupul Jayakar: Tôi nói rằng vật mà ta gọi là trí não ấy đang vận động trong một cung cách đặc biệt. Trí não đó đang chịu áp lực của các tiến bộ khoa học công nghệ. Cái kia là sự thoát khỏi cái đã biết cũng hủy diệt hoàn toàn cái động này của trí não. Cho nên một trí não mới – phát sinh từ công nghệ hay từ sự thoát khỏi cái biết – là điều không thể tránh. Chỉ có hai vật đó thôi: vị thể hiện tại của trí não đã mất.

Krishnamurti: Hãy làm rõ. Hoặc là phải có một trí não mới, hoặc là sự động dậy hiện giờ sẽ hủy diệt trí não. Đúng không? Nhưng một trí não mới chỉ có thể có trong hiện thực chứ không phải trên lý thuyết, tức là, khi nào tri kiến thức chấm dứt. Tri kiến thức đã chế tạo ra máy và ta đang sống dựa trên tri kiến thức. Ta là những máy; nhưng bây giờ ta lại phân chia ra thành hai. Máy móc đang hủy diệt ta. Máy là con đẻ của kiến thức; ta là sản phẩm của kiến thức. Cho nên, kiến thức hủy diệt ta, chứ không phải máy. Vì thế, vấn đề đặt ra là: liệu kiến thức có thể chấm dứt, chứ không phải có thể thoát khỏi kiến thức hay không?

Achyut Patwardhan: Câu hỏi là: Kiến thức hay hành

động phát sinh từ kiến thức có thể chấm dứt không? Hành động dựa vào kiến thức có thể chấm dứt, còn kiến thức thì không thể.

Krishnamurti: Nó có thể. Bạn thấy đó, hành động là thoát khỏi kiến thức.

Achyut Patwardhan: Kiến thức không thể chấm dứt.

Krishnamurti: Vâng, thưa ông.

Pupul Jayakar: Ông hiểu sao khi ông nói rằng mọi kiến thức đều chấm dứt.

Krishnamurti: Kiến thức là cái đã biết. Kiến thức có thể chấm dứt không? Ta không nói về tri kiến thức công nghệ. Ai đứng ra chấm dứt kiến thức? Người đứng ra chấm dứt kiến thức cũng vẫn là kiến thức. Vậy, là ngoài kiến thức ra, không có thực thể nào có thể đứng ra chấm dứt kiến thức. Xin hãy tiến hành chấm chặm.

Achyut Patwardhan: Vậy là chỉ có kiến thức?

Krishnamurti: Chỉ có kiến thức, không có việc chấm dứt kiến thức, không biết tôi nói như thế có rõ chưa?

Achyut Patwardhan: Vâng, thưa ông, có một sức mạnh khủng khiếp đứng ra bảo tồn cái tôi và chỉ có kiến thức. Và ông hỏi: Kiến thức có thể chấm dứt không – có nghĩa là cái tôi tự hủy à?

Krishnamurti: Không, tôi hiểu bạn muốn nói gì? Thôi, bây giờ ta để lại đó vấn đề chấm dứt cái 'tôi'. Tôi xin nói rằng cả hai – máy tính và tôi – đều dựa trên tri kiến thức. Vậy là không có sự phân chia giữa hai vật đó.

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu.

Krishnamurti: Điều này thật hết sức lạ lùng. Và bao lâu tôi còn sống trong kiến thức thì não bộ ta còn bị hủy diệt

bởi thói quen cũ, bởi máy móc v.v... Vậy trí não là kiến thức, là tri thức. Không có việc nói rằng trí não phải thoát khỏi tri kiến thức. Hãy thấy điều đó. Chỉ có trí não vốn là tri kiến thức.

Tôi xin nói điều này nữa. Bạn thấy đó, bạn đã tự phong bế chính mình. Đừng nói là không thể. Nếu bạn nói không thì bạn không thể phát minh ra máy tính. Hãy khởi đi từ đó. Trí não làm bất cứ gì, kể cả nói rằng nó phải tự do giải thoát – cũng luôn luôn loay hoay trong phạm vi của kiến thức. Vậy, trạng thái của một trí não tri giác hay nhận biết hoàn toàn rằng nó chỉ là kiến thức – trạng thái ấy là gì?

Tôi động. Bạn không thấy điều đó sao? Điều gì đã diễn ra? Rõ ràng kiến thức là động. Kiến thức được gom góp thông qua động. Vậy kiến thức là động. Vậy thời gian và tất cả mọi thứ đó đều là động.

Achyut Patwardhan: Ông nói về một trí não khi thời gian chấm dứt.

Krishnamurti: Đó là giải thoát. Thời gian là động. Thế nghĩa là gì? Điều này hết sức thú vị, thưa ông. Hãy để cho tôi nói gom chung lại. Trí não đã chế tạo ra máy tính. Tôi dùng từ "máy tính" bao gồm cả nền công nghệ – di truyền, sinh sản vô tính, hóa chất, v.v... Tất cả mọi cái đó là con đẻ của kiến thức mà con người đã thu gom được. Đấy vẫn là cái đã biết, sản phẩm của cái đã biết với những giả thuyết, những học thuyết, những phân biện và v.v... Con người cũng đã làm y như máy. Vì vậy, không có sự phân chia giữa máy và người. Trí não là kiến thức, bất kỳ trí óc làm gì đều được sinh ra từ kiến thức – những thần thánh, những đền chùa, thánh thất, những máy móc... đều được sinh ra từ kiến thức. Kiến thức là động. Động này có thể dứt không?

Đây mới thực sự là tự do, là giải thoát. Thế có nghĩa là: giác là thoát khỏi kiến thức và hành động không phải là do nhận thức, không phải của nhận thức, không phải bắt nguồn từ kiến thức. Nhận thức về con rắn được dựa trên nhiều ngàn năm qui định về rắn. Nhận thức rằng tôi là một tín đồ Ấn giáo cùng tất cả những gì diễn ra trong cái tên gọi này trải dài ba ngàn năm qua cũng cùng là một sự động dấy thôi. Và ta luôn luôn sống loay hoay trong phạm vi đó. Sống như thế là tự hủy diệt chứ không phải máy hủy diệt. Cái máy của trí não phải ngưng dứt – chứ không phải máy tính – nếu không ta sẽ hủy diệt chính ta.

Vậy, có chăng một tri giác không sinh ra từ kiến thức? Bởi vì khi cái động này ngưng mới có hành động.

Achyut Patwardhan: Nói cách khác, để hành động khi sống ở đời này, thế giới này, phải không chấp chứa, không lưu dấu, không bám trụ.

Krishnamurti: Nói thế nghĩa là gì? – Giác mà không dựa vào tri kiến thức. Liệu có thể giác như thế không? Hiển nhiên là có thứ giác không bị máy tính hóa. Phải chăng công cuộc khám phá ấy cũng xuất phát từ cái bản năng mong cầu khoái lạc?

Pupul Jayakar: Tôi không biết có phải là do khoái lạc hay do cái gì khác.

Achyut Patwardhan: Máy tính làm hay không làm, không thành vấn đề. Chủ yếu là ta làm.

Krishnamurti: Chắc bạn thấy vấn đề có gốc rễ thật là sâu.

Achyut Patwardhan: Vấn đề được đặt ra là: cái cơ chế máy móc của trí não là gì, cấu trúc của một trí não có giác, có tuệ và tuyệt đối không lưu giữ, chấp chứa là gì?

Krishnamurti: Hãy nhìn vào việc ta đang làm – để đi

đến điểm đó, tức là giác mà không ghi thu, không biết bao lâu mới đến! Tại sao? Bởi ta đi trong thời gian.

Achyut Patwardhan: Nói cách khác, theo ý ông, là ông không phải trải qua tiến trình ấy – Nếu ta tiến đến điểm đó và không chịu làm thì nguy hiểm vô cùng, nguy hiểm hơn là chưa từng biết, chưa từng thảo luận.

Krishnamurti: Đó là điều tôi muốn nói. Cực kỳ nguy hiểm. Bạn có đi đến chỗ, mà ở đó, bạn thực thấy những gì trí não đã tạo tác không? Máy móc – nói chung tức là máy tính, các thuốc kích thích, các hóa chất, sinh sản vô tính – tất cả. Và bạn có thấy tất cả mọi cái ấy cũng chính là trí não của ta không? Bởi vì trí não của ta cũng máy móc như thế. Và ta luôn luôn động dấy loay hoay trong phạm vi đó. Cho nên ta đang hủy diệt chính ta. Không phải máy móc hủy diệt ta đâu.

Pupul Jayakar: Rốt lại, ta có thể nói – *tapas, tapas, tapas* – có nghĩa là ta không chịu làm chính công việc của ta.

Krishnamurti: Tôi không tin bạn không rơi lại trong thời gian. Chắc bạn biết, một tay dương cầm nổi tiếng đã nói: "Nếu bạn tập tành thì luôn luôn tập tành cái sai".

Pupul Jayakar: Đây không phải là vấn đề tập tành.

Krishnamurti: Pupulji, tất cả các vị đạo sư, các thầy giảng đang ngồi đó, họ đang làm gì vậy? – Cái bom ở đó à? Bạn hiểu ý tôi chứ? Ta đang chuyển tay nhau bom mà nó có thể phát nổ bất cứ lúc nào. Tôi không biết bạn có nhận rõ điều đó không? Thật là hãi hùng.

Achyut Patwardhan: Cực kỳ nguy hiểm.

Krishnamurti: Thật sự khủng khiếp. Tôi tự hỏi liệu bạn có nhận rõ điều đó. Bạn sẽ làm gì? Đấy mới là cách mạng thực sự.

Achyut Patwardhan: Không chỉ cho thầy và trò.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên.

Achyut Patwardhan: Tôi xin hỏi ông: Một tâm trí đã theo ông đến một thời điểm nào đó, đã đạt đến một trình độ giác ngộ nào đó, liệu tâm trí đó có trở nên miễn cảm nhiều hơn trước cái ác không?

Krishnamurti: Tôi hiểu ý bạn. Nhưng ta không thảo luận bây giờ. Vậy, thưa ông, vấn đề đặt ra là: ngưng dứt động dậy, chấm dứt động dậy chứ không phải chấm dứt tri kiến thức. Thực sự đó mới là vấn đề.

RISHI VALLEY – 04.12.1980

TRÍ TUỆ, MÁY TÍNH VÀ TRÍ ÓC MÁY MÓC

Achyut Patwardhan:: Thưa ông, cách đây hai năm trước, ta đã bàn về máy tính, về đường hướng phát triển của máy và tác động của khoa học công nghệ trên trí não nhân loại và theo đó số phận của loài người nữa. Ta không chỉ thảo luận tác động của công nghệ máy tính về mặt xã hội mà còn tìm hiểu máy tính có thể nào giống như trí não người không. Ở Nhật Bản, chính phủ và các nhà khoa học hàng đầu về máy tính đã quyết định chế tạo một máy tính có thể làm công việc của một não người và hàng trăm triệu đô la đã được sử dụng cho dự án này. Họ nói rằng máy tính thế hệ thứ năm mà họ nhắm tới bắt đầu từ năm 1990 sẽ nói và hiểu nhiều ngôn ngữ. Nhưng vấn đề họ đang gặp mặt hiện nay là: họ không hiểu trí tuệ là gì.

Não là vật chất được làm bằng hydro, carbon và nhiều phân tử khác và vận hành chủ yếu như một mạch điện qua các phản ứng hóa học. Còn máy tính được làm bằng những phân tử silicon và cũng vận hành chủ yếu như một tập hợp mạch điện của những con chip (IC). Hiện con người có thể chế tạo những con chip ngày càng nhỏ hơn, nhưng lại vận hành ngày càng nhanh hơn; máy tính hiện nay có bộ nhớ

phong phú hơn và vận hành hợp logic hơn con người. Như ông thấy đó, mặc dù một số lượng khổng lồ mạch logic có thể được cài đặt vào máy tính, nhưng máy vẫn không thể ứng xử theo cung cách của một con người. Bởi vì máy tính tư duy theo trình tự chuỗi sự kiện hay dữ liệu: máy không thể nhận thức một cách tức thì được.

Vì vậy, họ – các nhà khoa học và chuyên gia khác về máy tính – đã nói rằng nếu họ hiểu được cách vận hành của trí não người, họ có thể mô phỏng nó trên máy. Họ thừa nhận họ không hiểu tâm trí nhân loại, não bộ và trí tuệ. Họ nói rằng để hiểu trí tuệ, họ phải hiểu tiến trình của tư tưởng. Các nhà khoa học cũng không hiểu tính sáng tạo là gì cùng cách thức vận hành của nó. Hiện nay, đa số nhận rằng tâm trí nhân loại có khả năng làm một cú nhảy vọt. Vì vậy, họ đang tìm hiểu trí tuệ, tiến trình của tư tưởng và tính sáng tạo là gì, bởi vì họ cảm thấy rằng nếu họ hiểu được chúng, họ có thể mô phỏng chúng trên máy và làm cho máy tính cũng thông minh và sáng tạo.

Thưa ông, ông nói trí tuệ không có liên hệ gì với tư tưởng. Mà con người chỉ biết có tiến trình tư tưởng và vì thế, các nhà khoa học đang ra sức khám phá tiến trình ấy và đưa nó vào máy tính.

Krishnamurti: Hầu hết các bạn đều tin chắc họ sẽ làm được điều đó chứ gì?

Achyut Patwardhan: Họ gọi đó là cuộc tiến công lớn vào cái không-biết, tức là tâm trí, và họ cho rằng đây là năng lực tri giác của họ về tương lai – công nghiệp tương lai, công nghệ tương lai, và tất cả những gì đại loại như thế. Người Mỹ rất lo lắng về vấn đề này. Vì thế, hãng IBM và nhiều công ty khác đã đổ nhiều trăm triệu đô la vào công cuộc nghiên cứu tương tự.

Krishnamurti: Người Mỹ cũng đang làm thế phải không?

Achyut Patwardhan: Ô vâng, họ đang làm. Thưa ông, chắc ông biết, có một tổ chức ở Mỹ mà đa số người không biết – Cơ quan An ninh Quốc gia – chiếm một khu đất trải rộng hơn mười dặm vuông và được trang bị đầy đặc máy vi tính. Cơ quan này rộng lớn đến mức có trường đại học riêng. Có một số lượng tiến sĩ nhiều hơn tất cả các trường đại học ở Châu Âu gộp lại. Và tất cả việc làm của họ ở đó là tập trung vào công tác phòng thủ. Người trong Cơ quan này cùng làm việc trên các máy tính như thế, nhưng không công khai. Hàng núi tiền của và những chuyên gia được đào tạo cấp cao đang tiếp tục nghiên cứu nhằm chế tạo một máy tính hoạt động giống y như trí não con người.

Bây giờ, câu hỏi của tôi xin nêu ra là: Nếu họ thành công trong việc làm ấy, tức là chế ra được một máy tính hoạt động như trí não nhân loại, bây giờ, theo chỗ tôi thấy, trí não hiện nay của nhân loại cuối cùng rồi cũng phải diệt vong, nó sẽ trở nên không còn dùng được nữa; nó sẽ không đủ sức cạnh tranh. Về mặt tiến hóa, nó không thể tồn tại. Vậy câu trả lời của ta đối với vấn đề này là gì? Một lần nữa, xin hỏi: Nếu trí não của con người hiện nay khác với cái máy tính chỉ vì nó là một máy tư tưởng, vậy thì khác chỗ nào? Phải chăng khác ở tính sáng tạo, khác ở trí thông minh và nếu vậy thì tính sáng tạo là gì và trí thông minh là gì? Do đó, ta sẽ nêu câu hỏi đầu tiên, thưa ông. Phải chăng trí não ta chỉ là những cái máy tư tưởng được lập trình? Phải chăng trí não ta là máy móc?

Krishnamurti: Ta nên bắt đầu thảo luận và tìm hiểu đề tài này từ đâu?

Achyut Patwardhan: Tôi nghĩ ta nên bắt đầu từ cái cung

cách ta thực sự hoạt động trong cuộc sống đời thường của ta. Tất cả hành động của ta đều dựa trên tư tưởng và tư tưởng là một tiến trình vật chất. Dường như theo tôi, điều này là hết sức rõ: một trí não như thế phải chết thôi bởi vì nó sẽ được thay thế bởi công nghệ cao.

Krishnamurti: Bạn có phân biệt giữa trí và não không, hay bạn chỉ dùng từ "trí" để chỉ chung cái toàn thể của tâm trí nhân loại?

Achyut Patwardhan: Tôi dùng từ "trí" để chỉ con người hiện thực là gì, con người có một bộ não chứa tư tưởng, cảm xúc và tất cả mọi phản ứng.

Krishnamurti: Vậy là bạn dùng từ "trí" trong nghĩa bao gồm mọi phản ứng, cảm xúc, hồi tưởng, hỗn loạn, dục vọng, khoái lạc, đau khổ, thương yêu. Nếu mọi cái đó là trí, vậy thì mối liên hệ giữa não và cái đó là gì?

Achyut Patwardhan: Theo ông hiểu não là gì?

Krishnamurti: Não là một thực thể cá biệt của riêng từng người một hay não là kết quả của toàn bộ tiến trình tiến hóa của con người?

Achyut Patwardhan: Về mặt vật chất, não là riêng biệt. Nhưng phải chăng ông cho rằng tế bào não trong não tôi hay trong bất cứ não của một người nào khác, đều có cùng một nội dung?

Krishnamurti: Cái não đã tiến hóa ấy là não của tôi hay là não của toàn bộ sự tiến hóa khủng khiếp này?

Achyut Patwardhan: Tất nhiên nó là sản phẩm của tiến hóa.

Krishnamurti: Vậy thì nó không phải là não của tôi; nó không phải là cái nghĩ của tôi; nó không phải là động thái

tư tưởng, *thinking*, của tôi. Nó là động thái tư tưởng. Dù là với một người nghèo hay một người giàu, hay một giáo sư, nào cũng là động thái tư tưởng. Bạn có thể nghĩ khác, tôi có thể nghĩ khác, nhưng vẫn là cái nghĩ. Bạn có thể cho rằng cái nghĩ, tư tưởng ấy là toàn bộ não bộ không?

Achyut Patwardhan: Hình như là vậy.

Krishnamurti: Tư tưởng đã gây tạo vấn đề. Tư tưởng đã gây tạo mọi vấn đề tâm lý cũng như mọi vấn đề công nghệ. Và cũng chính tư tưởng ra sức giải quyết các vấn đề ấy và nó nhận ra rằng nó không thể giải quyết nổi.

Achyut Patwardhan: Và tư tưởng nói rằng nó không thể bởi vì "Tôi tư tưởng chưa đủ tốt".

Krishnamurti: Vâng, tư tưởng nói thế. Vậy tư tưởng vốn chung đồng cho toàn thể nhân loại. Một nhà khoa học hàng đầu hay một người dân quê nghèo nàn dốt nát cũng nghĩ, cũng tưởng. Và cái nghĩ tưởng đó đã gây tạo chiến tranh. Tư tưởng đã tạo ra nhà thờ, đền thờ, thánh đường. Tư tưởng đã tạo ra đủ thứ chia rẽ giữa người và người, và cũng chính tư tưởng cố vượt qua các sự chia rẽ ấy bằng cách tạo ra một đấng Thượng Đế – Thượng Đế thì không thể chia rẽ được. Tư tưởng đã tạo ra đủ thứ vấn đề trong mối quan hệ của con người, và tư tưởng đã không đủ sức giải quyết chúng. Tư tưởng không thể vì tự thân tư tưởng bị hạn chế. Tư tưởng là kết quả của kinh nghiệm, tri kiến thức, ký ức. Kiến thức thì không bao giờ đầy đủ. Bởi kiến thức bị hạn chế, tư tưởng phải bị hạn chế theo và chính cái tư tưởng bị hạn chế đó đã tạo vấn đề và không bao giờ có thể giải quyết được vấn đề.

Achyut Patwardhan: Phải ông cho rằng sở dĩ các vấn đề được gây tạo bởi vì kiến thức bị hạn chế và các công cụ của kiến thức bị hạn chế?

Krishnamurti: Và tư tưởng bị hạn chế do bởi kiến thức?

Achyut Patwardhan: Phải ông cho rằng tư tưởng bị hạn chế bởi vì nó không đủ sức hiểu hết mọi sự?

Krishnamurti: Tư tưởng là kết quả của kinh nghiệm, ký ức rộng lớn. Bạn đã thấy máy tính. Tư tưởng là một dạng máy tính chứa chấp vô số kinh nghiệm, kiến thức. Mà tư tưởng và kiến thức vốn bị hạn chế.

Pupul Jayakar: Chỗ khác biệt giữa trí và tư tưởng là gì?

Krishnamurti: Cả hai đều có cùng một vận động.

Achyut Patwardhan: Nói cách khác, ông nói rằng mọi kiến thức mới chủ yếu đều được chứa trong kiến thức cũ và là kết quả của tư tưởng.

Krishnamurti: Tất nhiên. Mọi tri kiến thức đều là kết quả của tư tưởng.

Achyut Patwardhan: Vậy là ông nói rằng các khám phá mới trong vật lý hay toán học không phải là sáng tạo mà vẫn chỉ là cùng cái kiến thức hạn chế được tăng cường, phải không?

Krishnamurti: Hãy xem này, khoan bàn đến sáng tạo lúc này, bởi vì các bạn mỗi người có thể hiểu sáng tạo một cách khác nhau. Hãy làm rõ. Mọi kiến thức đều bị hạn chế. Các nhà khoa học đang bổ sung vào kho tàng kiến thức của ta; việc làm đó sẽ tiếp tục diễn ra nhiều ngàn năm kế tiếp nữa, nhưng bổ sung vào đó bất cứ gì cũng vẫn còn bị hạn chế, bởi vì luôn luôn còn có cái gì đó để bổ sung.

Achyut Patwardhan: Bất kỳ ở thời điểm nào hạn chế vẫn là hạn chế.

Krishnamurti: Tất nhiên. Vì vậy, kiến thức tất phải đồng hành cùng sự ngu tối vô minh. Tư tưởng là con đẻ

của kiến thức. Nếu bạn không có kiến thức, bạn không thể tư tưởng.

Achyut Patwardhan: Như ông nói mọi kiến thức đều bị hạn chế, tôi xin nêu câu hỏi liên hệ đến sự sáng tạo như ta biết. Nếu có người sáng tác một bản nhạc giao hưởng mới hay viết một phương trình mới trong vật lý, chắc ông nói đó không phải là sáng tạo đúng nghĩa, phải không?

Krishnamurti: Tôi không gọi đó là sáng tạo. Tôi có thể sai. Tôi không đặt qui luật chi cả.

Achyut Patwardhan: Trong trường hợp đó, thưa ông, ông đã nói bằng sự kiện rằng trí não chúng ta, như chúng ta biết và như chúng ta đang hoạt động trong cuộc sống đời thường, là hoàn toàn máy móc. Người Nhật đang làm y như trường hợp vừa nêu: họ đang chế tạo một máy tính có khả năng lưu trữ lớn lao về kiến thức và một bộ não điện tử cực kỳ thông minh, biết lý luận – suy diễn và qui nạp – hơn hẳn não bộ con người. Vậy số phận não bộ ta ra sao đây?

Pupul Jayakar: Trí não nhân loại, như Krishnaji nói, đồng thời là trí não của cá nhân và là trí não của toàn nhân loại – tự thân nó đã là một kho lưu trữ kiến thức để cho trí óc nhân loại truy cập và sử dụng. Ngân hàng dữ liệu của bộ nhớ của máy tính không bao giờ có thể là ngân hàng dữ liệu của bộ nhớ của trí não chủng loài.

Achyut Patwardhan: Tại sao bà nói thế?

Pupul Jayakar: Trí não của chủng loài là kết quả của cả ngàn năm tiến hóa. Tuy tất cả sự chọn lựa trong đó có thể vẫn còn bị hạn chế, mọi chọn lựa ấy của ký ức nhân loại vẫn sử dụng được.

Achyut Patwardhan: Trí óc nhân loại có thể có nhiều chọn lựa hơn, nhiều ký ức hơn máy tính, nhưng chủ yếu

nó vẫn hoạt động như máy tính – tức là hoạt động dựa vào ký ức và kiến thức.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên.

Achyut Patwardhan: Các nhà khoa học về máy tính nói rằng ta có thể lưu trữ trong máy tính một lượng kiến thức khổng lồ bằng cách nối mạng các máy tính. Ở trên bề mặt, điều đó là thật; không người nào có thể nhớ hết một cuốn đại từ điển bách khoa. Xét bên ngoài, bộ nhớ của máy tính tốt hơn. Nhưng xét sâu hơn, bởi vì máy tính không có tiềm thức hay ký ức về chủng loài, nên não người có khả năng tiếp thu kiến thức tốt hơn và nhiều ký ức hơn, song vẫn như nhau – máy tính và trí não người – vẫn chỉ tiếp thu ký ức nhiều hơn.

Krishnamurti: Vâng, thưa ông, hãy khởi động từ đó.

Achyut Patwardhan: Và ông nói rằng bất kỳ động tác nào của trí não đó – sáng tác bản giao hưởng, khám phá của Einstein, làm thơ – đều không phải là sáng tạo. Tất cả đó đều do kiến thức, ký ức phóng chiếu, sắp xếp và phối hợp khéo léo mà thôi.

Krishnamurti: Tất nhiên, tất nhiên.

Achyut Patwardhan: Một khi ông chấp nhận điều đó thì máy tính rõ ràng là trở nên hơn hẳn con người, trí não người, trong chức năng đó.

Achyut Patwardhan: Điều ông nói cũng đồng nghĩa rằng cái tiến trình tiến hóa của não đi đến cáo chung.

Achyut Patwardhan: Điều đó đúng.

Achyut Patwardhan: Bây giờ tôi xin hỏi điều này.

Achyut Patwardhan: Tôi nói rằng trí, não như hiện nay phải cáo chung bởi cái não đặc biệt đó sẽ được thay thế bởi

một não, máy tính, có thể thực hiện các chức năng ấy.

Achyut Patwardhan: Đây chỉ là một giả thiết.

Achyut Patwardhan: Không phải giả thiết đâu. Máy tính đã thực hiện hàng loạt chức năng hơn hẳn trí não người. Dĩ nhiên là máy không thể làm hết các chức năng của não người. Tại sao bạn phải tin rằng vật chất làm bằng phân tử carbon và hydro chất lượng cao hơn vật chất làm bằng phân tử silicon hoặc vi mạch trong não người cao cấp hơn vi mạch trong máy tính?

Krishnamurti: Achyuti, Asit, các bạn có đồng ý điểm này không – máy tính có nguyên nhân y như não người có nguyên nhân vậy và vật gì có nguyên nhân thì có cáo chung. Đúng không? Vậy có vật gì không nguyên nhân không? Nếu có một vật như thế như là một vận động phi nguyên nhân thì đó là sáng tạo.

Ravi Ravindra: Vây, theo ông nói là có một trí não phi thường.

Krishnamurti: Không, tôi chưa bàn sâu vào đó. Sau bốn mươi hay năm mươi ngàn năm, ta đã đạt đến điểm này đây – não. Máy tính cũng đã đạt đến điểm này. Giữa hai vật đó không có sự khác biệt mấy; cả hai đều do tư tưởng tạo thành.

Ravi Ravindra: Tôi không muốn chấp nhận rằng sản phẩm của não người tạo ra lại hội đủ các quyền năng của kẻ đã tạo ra nó. Phải bạn nói thế không, Asit?

Krishnamurti: Không, thưa ông bạn. Bạn ấy không nói vậy. Máy tính không thể thấy các vì sao và chiêm ngưỡng vẻ đẹp của các vì sao.

Ravi Ravindra: Nhưng máy có thể mô phỏng.

Krishnamurti: Tất nhiên. Nhưng máy không có được tri

giác của mắt người; máy không thể nhìn trời đêm và buột miệng nói, "Ôi, đêm nay thật tuyệt diệu làm sao!"

Vậy bây giờ, có chăng một tri giác không phải là sản phẩm của tư tưởng?

Achyut Patwardhan: Trí não nhân loại như hiện nay có thứ tri giác ấy không?

Krishnamurti: Có thể không.

Achyut Patwardhan: Máy tính cũng không. Nhưng máy sẽ có trong hai hay ba mươi năm nữa – máy sẽ vượt xa hơn con người.

Krishnamurti: Tất nhiên, tôi đồng ý với bạn.

Pupul Jayakar: Tôi cũng có ý hỏi ông, thưa ông.

Achyut Patwardhan: Ta quan sát trí não con người đã đi sâu vào việc chế tạo máy tính và ông cho rằng trí não người đã dốc cạn tiềm lực của mình để chế tạo máy tính. Vì đã tạo ra, vì đã sản sinh ra đứa con, người mẹ chết đi. Ý ông nói thế.

Krishnamurti: Không, không.

Achyut Patwardhan: Tôi không chấp nhận điều đó.

Achyut Patwardhan: Tại sao bạn không chấp nhận? Vì đã sản sinh ra vũ khí hạt nhân, vũ khí ấy sẽ xóa sạch con người.

Achyut Patwardhan: Tôi đồng ý.

Achyut Patwardhan: Vậy thì, vì đã sản sinh ra máy tính và máy này hiện đang thiết kế và chế tạo nhiều máy mới rồi những máy mới này sẽ đẻ ra nhiều máy mới khác đa năng hơn, và nhanh hơn, vậy tại sao bạn nói rằng chúng không thể tiêu diệt con người đã tạo ra chúng chứ?

Ravi Ravindra: Và ngay cả chúng không hủy diệt thì tạo sao đứa bé không thể có tiềm năng của người mẹ?

Rupert Sheldrake: Vâng, tại sao tôi hay người Nhật hay các nhà khoa học hàng đầu về máy tính, các chính quyền và các công ty đa quốc gia, cần phải tạo ra các máy tính ấy làm chi nếu máy tính tự nó có thể làm được rồi – tức là tạo ra những máy tính tốt hơn, tối tân hơn, nhanh hơn?

Achyut Patwardhan: Không, không, đó mới là đích nhắm thôi. Máy tính chưa thể làm nổi.

Rupert Sheldrake: Nếu quả thực mới là đích nhắm thì: trong thực tiễn là không có gì cả. Cũng như các nhà giả kim học ngày xưa đã ra sức điều chế vàng, nhưng họ đã thất bại. Theo ý tôi, ta đang bàn đến chuyện tưởng tượng thôi.

Achyut Patwardhan: Bạn có biết hiện họ đang làm gì không? Các nhà khoa học về di truyền đã phối hợp với các nhà khoa học về máy tính. Họ nói, tại sao sử dụng silicon? Não người gồm những phân tử hydro, hãy dùng tế bào não chế tạo máy tính. Một hướng tiếp cận khác là: các gen của ta được lập trình cách nào đó để một số tế bào trở thành mắt, số khác trở thành mũi, tai, v.v... Nếu bạn có thể giải mã gen thì bạn có thể lập trình gen để trở thành một não bộ hay máy tính. Đang có nhiều cuộc nghiên cứu tiến hành về hướng này.

Rupert Sheldrake: Tôi biết cuộc nghiên cứu này. Nhưng tôi vẫn cho đó là mộng tưởng viễn vông. Tôi nghĩ toàn bộ vụ việc đều dựa trên những tiền đề giả ngụy về thực chất của não, về bản chất của cuộc sống, v.v... Nhưng việc làm ấy đi lạc hướng vấn đề chính yếu rồi. Tôi xin trở lại việc sản xuất những máy tính vi đại hơn và hoàn thiện hơn nhằm thay thế một số năng lực của con người, thay thế

những gì có liên quan đến hành vi của con người – gọi đó là tư tưởng hay gì tùy bạn. Và các máy tính ấy là sản phẩm của hành vi con người, không nghi ngờ gì nữa, có nhiều sản phẩm do con người làm ra đã vượt quá năng lực của con người, tuy vậy, vẫn có giới hạn. Máy có thể làm nhiều việc mà con người không thể làm. Tuy nhiên, chúng là sản phẩm của con người, theo tôi, trong bất kỳ ý nghĩa nào chúng cũng không thể thay thế con người. Vẫn biết rằng chúng có thể thay thế một vài chức năng đặc biệt nào đó của con người.

Achyut Patwardhan: Nhưng chức năng nào chúng không thể thay thế được?

Rupert Sheldrake: Chúng chưa thể thay thế được năng lực chế tạo máy tính thế hệ thứ năm.

Achyut Patwardhan: Vâng, người Nhật không thể làm được việc đó nếu không có máy tính. Việc làm đó được thực hiện bởi người Nhật và bởi máy tính. Và nếu bạn thực sự đo lường được việc làm đó, có lẽ hai mươi phần trăm là do năng lực con người và tám mươi phần trăm là do máy tính.

Rupert Sheldrake: Phải rồi, mọi việc chúng ta làm trong thế giới tối tân ngày nay này đều được hỗ trợ bởi máy móc.

Achyut Patwardhan: Theo bạn thì trong hai mươi năm hoặc năm mươi năm tới đây, việc gì con người có thể làm mà máy móc không thể làm?

Rupert Sheldrake: Vâng, đó là đề tài ta sắp bàn tới đây – sáng tạo. Hãy lấy một ví dụ nhỏ nhất: tính hài hước. Và một điều gây ấn tượng nhất là phần đông chúng ta sống, ứng xử không giống một máy tính khô khan lạnh lùng. Đa số người sống có pha chút hài hước. Chắc ông thấy,

chuyện gì người ta cũng cười được. Tôi không bao giờ thấy máy tính cười.

Achyut Patwardhan: Nếu bạn nghe máy tính cười, ông có chấp nhận máy có thể làm việc như người làm không?

Rupert Sheldrake: Không. Bạn có thể cài vào máy tính một băng cười.

Achyut Patwardhan: Vậy điều gì thuyết phục bạn?

Rupert Sheldrake: Không điều gì cả.

Achyut Patwardhan: Ông có định kiến rồi.

Rupert Sheldrake: Vâng, tôi có thành kiến.

Achyut Patwardhan: Tại sao bạn có thành kiến? Nếu bạn thấy một đứa bé, bạn sẽ nói rằng khi lớn lên đứa bé có thể làm nhiều việc mà máy tính không thể làm. Nhưng nếu thấy một nhóm người thiết kế một loại máy tính mới, bạn sẽ nói trước rằng máy sẽ không bao giờ có thể làm việc mà đứa bé có thể làm. Tại sao? Cái gì trong đứa bé khiến bạn có thành kiến?

Rupert Sheldrake: Chắc bạn thấy là có nhiều điều ta nhận biết và thấu hiểu một cách trực tiếp, không cần nhờ vào các chương trình nhận biết đã lập và chứa sẵn. Tôi có thể nhận biết các loài hoa, cây cỏ và động vật. Nếu phải nói tôi nhận biết cách nào, điều gì khiến tôi nhận biết chúng thì tôi sẽ rất khó nói. Tôi nghĩ đối với bạn cũng sẽ khó nói.

Krishnamurti: Nhưng, thưa ông, khi ông nhận biết, nhận biết đó dựa trên ký ức.

Achyut Patwardhan: Người ta hoạt động dựa trên nhận thức. Hiện nay có một nghiên cứu sâu, độc đáo về vấn đề này. Máy tính bắt đầu nhận thức sự vật bằng cái thấy.

Rupert Sheldrake: Nhưng phải có một phần nào trực giác trong đó.

Achyut Patwardhan: Trực giác là gì?

Rupert Sheldrake: Ai cũng biết khó mà nói trực giác là gì.

Achyut Patwardhan: Chỉ là từ ngữ thôi. Bạn không thể dùng từ đó nếu bạn không hiểu nó nghĩa là gì.

Rupert Sheldrake: Không, bạn không thể buộc phải đánh vần ra từng chữ như một công thức toán nghĩa lý của mọi từ.

Achyut Patwardhan: Trực giác là gì? Bằng từ ngữ, hãy đánh vần ý nghĩa của trực giác.

Rupert Sheldrake: Trực giác là thấu hiểu điều gì đó sâu rộng hơn, là thấy sâu rộng hơn điều gì đó; trực giác là tuệ giác, tức là có cái biết trực chỉ không phải thông qua tiến trình từ ngữ, tư tưởng và hành động.

Achyut Patwardhan: Làm sao bạn biết trực giác đã không thông qua tiến trình của từ ngữ và tư tưởng? Não hoạt động dựa trên nó (tư tưởng) và nó khởi lên tức thì và bạn gọi nó là trực giác. Điều đó không có nghĩa là nó không thông qua tiến trình của tư tưởng.

Rupert Sheldrake: Nó có thể đã kinh qua các tiến trình như thế. Nhưng về tất cả những điều mà bạn nói thì bạn thừa nhận có các tiến trình tiềm ẩn...

Achyut Patwardhan: Không, tôi không thừa nhận.

Rupert Sheldrake: Có, bạn thừa nhận mà.

Pupul Jayakar: Thưa ông, vấn đề hình như là ở chỗ này: Nếu não không là gì khác mà chỉ là một mạch kín (closed circuit), thì điều Asit nói là thật, là đúng. Tuy nhiên, sở dĩ có cái "mà" bởi vì có câu hỏi: Phải chăng não là một mạch

kín? Có thể có một sự gia tốc chính năng lực của não để não không còn là một tiến trình nữa không?

Rupert Sheldrake: Khó là ở chỗ cần có thời gian dài để giải đáp câu hỏi đó. Tôi có lý thuyết riêng của tôi về sinh học có thể phủ nhận phần lớn các tiền đề cơ bản ấy. Như ông thấy, lý thuyết về sinh học theo qui ước bao gồm lý thuyết qui ước về não khởi đi từ giả thiết rằng bên trong cơ thể có các tiến trình cơ học, hóa học, vật lý đơn giản. Chín mươi phần trăm hiểu biết về sinh học đều dựa trên giả thiết này, cho nên loại ngôn ngữ ta nói cũng dựa trên lối nghĩ tưởng đó.

Tôi không đồng ý với giả thiết: thứ nhất, rằng não là một mạch kín; thứ hai, rằng não hoàn toàn hoạt động một cách máy móc hoặc hóa học hoặc thuộc về điện v.v... Vì thế, tôi nghĩ ta có một lý thuyết về cuộc sống, nói rằng cơ thể sống này không là gì mà chỉ là những cái máy, và rồi ta lại có một lý thuyết khác nói rằng cơ thể sống này không có gì liên quan với máy móc. Vì sao ta không thể tạo mẫu cơ thể người dựa trên máy chứ? Đây là lập luận cơ bản của các bạn và dường như trên bề mặt lý luận ấy khá đúng, nhưng còn một số giả thiết.

Pupul Jayakar: Có ba điều: Não như hiện nay phải là một mạch kín; trí tuệ là gì; và sáng tạo là gì?

Achyut Patwardhan: Tôi không nói rằng não là một mạch kín.

Krishnamurti: Tôi có thể đặt câu hỏi này không, thưa ông? Bạn có thể nói rằng não có năng lực vô hạn không? Đừng phủ nhận ngay là "không". Ta hãy dùng từ năng lực – *capacity* – Tôi không thích dùng từ này vì với ta, năng lực là kiến thức do học hành mà có v.v... Nhưng nếu ta có thể dùng từ đó, não có năng lực vô hạn. Hãy nhìn những

việc đã được làm trong thế giới công nghệ, gồm cả máy tính.

Achyut Patwardhan: Ông không thể nói tư tưởng bị hạn chế và rồi nói não có năng lực vô hạn.

Krishnamurti: Vâng, tôi đang tiến đến đó đây. Tư tưởng hạn chế não, đã qui định não. Bạn đồng ý chứ? Tôi là một tín đồ Ấn giáo, tôi tin đủ thứ chuyện mê tín v.v... Đúng chứ?

Achyut Patwardhan: Ông tư tưởng và não bộ.

Krishnamurti: Không, không. Tôi muốn khám phá xem não có bao giờ có thể thoát khỏi những giới hạn của chính nó – tư tưởng, kiến thức, cảm xúc. Được rồi, hãy gọi các giới hạn ấy là tư tưởng. Nếu bằng cách nào đó, sự qui định đó được giải phóng, não mới có năng lực vô cùng.

Achyut Patwardhan: Ông không thể nói như thế.

Krishnamurti: Có thể lắm chứ. Bạn biết hiện nay người ta đang làm gì không? Đi lên mặt trăng, não đã chế tạo thành công các loại hỏa tiễn tự điều khiển, một biến cố phi thường về khoa học công nghệ. Đồng ý chứ? Bây giờ, có chẳng một công cụ không phải là tư tưởng? Đây không phải là một lối nói lãng mạn đâu. Tôi chỉ hỏi thôi, chứ không nói có hay không. Bạn hiểu câu hỏi của tôi chứ? Tư tưởng là một công cụ đến hồi phế thải rồi. Tôi nghĩ tư tưởng đã chạm đến mức cùng rồi vì nó không giải quyết nổi vấn đề của con người. Vậy có chẳng một cách nhìn không phải là tư tưởng, thay vì cứ mãi hướng ngoại – hướng về thiên đường, bầu trời v.v... – quay về bên trong, nội tâm. Cuộc vận hành nội tâm đó vốn vô hạn.

Ravi Ravindra: Cũng không giải quyết được vấn đề của con người.

Krishnamurti: Không, tư tưởng không giải quyết được

các vấn đề của con người. Trái lại, nó càng làm gia tăng vấn đề của con người. Đúng chứ?

Người hỏi: Câu hỏi của ông là: có vật gì khác tư tưởng đứng ra làm công cụ không?

Krishnamurti: Vâng, có thể bạn không đồng ý với những điều tôi vừa trình bày. Vâng, có lẽ công cụ đó có thể đứng ra nhìn cả trong lẫn ngoài và vốn là vô cùng.

Người hỏi: Các nhà tâm lý học đã thử khám phá cái đang là bên trong; ít ra là họ tự nhận như vậy.

Krishnamurti: Tôi biết, thưa ông; nhưng những gì họ nói hoàn toàn mang tính máy móc.

Người hỏi: Tôi chấp nhận điều ông nói.

Krishnamurti: Đừng chấp nhận, thưa ông. Điều tôi nói mà tôi còn không muốn chấp nhận. Trước hết, tôi muốn làm thật rõ ràng tư tưởng đã không giải quyết nổi các vấn đề của con người. Nó giải quyết các vấn đề công nghệ chứ không phải các vấn đề của con người – mối quan hệ của tôi với vợ tôi, mối quan hệ của tôi với cộng đồng, mối quan hệ của tôi với thiên đàng và với tất cả những gì còn lại. Tư tưởng đã cố sức giải quyết các vấn đề ấy nhưng nó đã làm cho sự việc tồi tệ thêm. Điều này thật hiển nhiên. Vì thế tôi xin hỏi: Có vật gì không phải là tư tưởng, không mang tính máy móc không?

Achyut Patwardhan: Ông đang hỏi điều mà Pupul đã hỏi hôm trước. Có thể giác bằng giác quan mà không có tư tưởng không?

Krishnamurti: Vâng. Bạn sẽ nghe điều này chứ? Đời sống vốn động như dòng thủy triều chảy ra và chảy vào. Tôi tạo ra thế giới và rồi thế giới khống chế tôi. Và tôi phản ứng lại thế giới. Đó là động, *movement*. Bạn đồng ý điều đó

chứ? Nếu bạn cũng thấy cùng một điều như tôi thấy – chứ không buộc bạn phải thấy – bạn sẽ thấy đó là cái động ra và vào. Đó là cuộc sống của tôi – hành động và phản ứng, động và phản động, thưởng và phạt. Cái động này có thể ngưng dứt không?

Pupul Jayakar: Phải thoát khỏi cái mạch kín của máy tính của bạn, mới gặp mặt với câu hỏi đó!

Krishnamurti: Không, không phải thoát khỏi mạch. Đây là đời tôi, cuộc sống tôi. Bây giờ, bao lâu sự động dấy này còn tồn tại, tôi sẽ còn kẹt trong thời gian, tức kẹt trong sự tiến hóa.

Rupert Sheldrake: Tại sao không nói sống là tiến hóa?

Krishnamurti: Vâng, sống là tiến hóa. Tôi tiến hóa. Cái động này khi thì tốt hơn, khi thì xấu đi, nhưng vẫn luôn luôn là động. Bao lâu còn động thì tôi còn máy móc.

Achyut Patwardhan: Chỉ là máy móc thôi sao?

Krishnamurti: Vâng, tôi thấy một người phụ nữ và tôi muốn được nàng, tôi thấy một khu vườn và tôi muốn được khu vườn ấy. Đó là hành động và phản ứng, động và phản động, thưởng và phạt, tội và phước. Trong đó, đâu là trí tuệ? Bao lâu bạn còn kẹt trong đó, trí tuệ phải bị loại ra ngoài, đó là trí óc máy móc. Bạn thù ghét tôi và đáp trả tôi thù ghét bạn.

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu điều đó.

Krishnamurti: Nếu bạn chấp nhận điều đó, trí tuệ là vật hoàn toàn khác với tư tưởng.

Rupert Sheldrake: Theo tôi nghĩ ông muốn nói đó là nhân và quả, động và phản động, thay vì nói "máy móc"...

Krishnamurti: Vâng, vâng.

Rupert Sheldrake: Cũng có cái gọi trí tuệ bình thường hoạt động tầng thấp, có lẽ ta nên gọi đúng hơn là tài năng, trong đó, nhằm đạt được điều bạn muốn – nhưng bạn không thể đạt được cách trực tiếp – nên bạn phải sử dụng một phong cách đặc biệt nào đó, một năng lực mới mẻ nào đó, nguy tạo một số tài liệu nào đó, v.v... Có thứ tài năng không thuần túy máy móc. Nó được xếp vào loại các dục vọng máy móc, nhưng trong đó vẫn có cơ cấu của óc sáng tạo. Cơ cấu có thể là hành động hoặc phản ứng nhưng trong đó ta vẫn thể hiện tài năng và óc sáng tạo tâm cỡ.

Krishnamurti: Tôi không thể gọi đó là trí tuệ.

Rupert Sheldrake: Tôi có thể gọi đó là tài năng và sáng tạo (phát minh).

Krishnamurti: Gọi là phát minh. Tôi không thể gọi đó là trực giác bởi vì trực giác là cái gì đó hoàn toàn khác.

Rupert Sheldrake: Không, tài năng.

Krishnamurti: Có tài năng nhằm để giải quyết các vấn đề về Thượng Đế, về thiên đàng, các vấn đề về hội họa v.v... Chắc bạn thấy, tất cả đó vẫn còn nằm trong cùng một phạm vi, một lãnh vực. Ta có thể di chuyển từ góc này sang góc nọ nhưng vẫn còn nằm trong cùng một phạm vi, ta gọi đó là tài năng, nhưng đó không có liên quan gì với trí tuệ. Trí tuệ là vật hoàn toàn khác biệt.

Người hỏi: Ông có thể giải thích cái ta gọi là trí tuệ không?

Krishnamurti: Tôi không muốn giải thích. Tài năng, sự lựa chọn, kỹ xảo, di chuyển từ điểm này sang điểm khác nhưng vẫn loay hoay trong cùng lãnh vực – ta đang làm thế đó.

Pupul Jayakar: Đó là lãnh vực, là phạm vi của cái đã biết.

Krishnamurti: Vâng, vâng. Nhưng lúc này tôi chưa muốn dùng từ đó.

Achyut Patwardhan: Tôi tự hỏi tại sao ta đã tiến hóa như thế.

Krishnamurti: Bởi vì chủ yếu ta dựa trên thưởng và phạt, tội và phước.

Achyut Patwardhan: Nhưng tôi muốn hỏi: lý do gì, nguyên cơ đặc biệt nào ta đã tiến hóa như thế?

Krishnamurti: Nguyên nhân nào à?

Achyut Patwardhan: Chắc phải có cái lợi khủng khiếp trong đó.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi, được an tâm hoàn toàn. An tâm – ít ra là trong lúc hiện tại. Tất nhiên, cái "hiện tại" này gây tạo chiến tranh. Liệu đến đây bạn có thể hiểu điều này không: đấy không phải là trí tuệ?

Achyut Patwardhan: Vâng.

Krishnamurti: Được rồi. Vậy, bây giờ ta hãy thử tìm hiểu trí tuệ là gì. Nếu ta hiểu trí tuệ, không phải bằng lý thuyết mà bằng sự kiện, có nghĩa là sự chuyển động của thời gian đã chấm dứt. Đồng ý chứ?

Achyut Patwardhan: Khi ông nói "thời gian", tôi không hiểu.

Krishnamurti: Thời gian, trong ý nghĩa là tôi đã tiến hóa dài theo tiến trình đó.

Người hỏi: Đó là vận động của cuộc sống.

Krishnamurti: Vâng. Và đó là phi trí tuệ, *unintelligence*. Cho nên đừng gọi đó là trí tuệ. Vậy, trí tuệ là gì? Bao lâu

tôi còn ở trong môi trường này, mặt phẳng này, phạm vi này thì không có trí tuệ mà chỉ là tính thích nghi để tồn tại thôi.

Achyut Patwardhan: Nhưng ta phải đáp ứng chứ.

Krishnamurti: Rồi ta sẽ tìm hiểu. Nếu cái ấy không phải trí tuệ, ta phải thâm nhập vào một vật hoàn toàn khác. Đồng ý chứ? Nếu tôi thấy được, không phải bằng ngôn từ, mà bằng sự kiện thực rằng cái này không phải là trí tuệ, bây giờ, biến cố gì diễn ra với một trí não đã bị mắc kẹt trong cái ấy? Bạn hiểu câu hỏi của tôi chứ? Bao lâu tôi còn động dậy trong thời gian, nhân quả, ứng – phản ứng, động – phản động, tức là còn động như dòng thủy triều ra vào, bao lâu thái độ sống của tôi còn là như thế và còn từ chối thoát khỏi đó thì không còn gì để nói. Nhưng nếu tôi thấy rằng sống như thế đó không giải quyết được vấn đề của nhân loại, tôi phải nhìn về một hướng khác.

Pupul Jayakar: Động thái nhìn là gì?

Krishnamurti: Mắt tôi đã luôn luôn chỉ nhìn về hướng này. Và rồi bạn đến và nói với tôi, "Hãy nhìn về hướng khác đi". Tôi không thể nhìn hướng khác bởi vì thị lực của tôi đã bị qui định đến mức tôi không thể xoay sở gì được để nhìn. Vì thế, trước tiên, tôi phải thoát khỏi đó. Tôi không thể nhìn bất kỳ hướng nào khác nếu tôi không thoát được hướng này.

Pupul Jayakar: Tôi xin hỏi ông một câu. Tôi có thể nhìn vào chính công cụ của tôi không? Liệu giác có thể nhìn vào chính công cụ hay phương tiện của nó không?

Krishnamurti: Đừng gọi đó là công cụ.

Pupul Jayakar: Năng lực.

Krishnamurti: Không, tôi không gọi đó là năng lực.

Pupul Jayakar: Giác có thể tự giác không?

Krishnamurti: Bạn nói thế có thể đúng đấy. Giác có thể tự thấy chính nó như động thái giác, *perceiving*, không? Hãy đi chậm chậm, Pupul. Giác thấy chính nó trong hành động, giác tự thấy như là giác...

Pupul Jayakar: Đừng đưa vào hành động.

Krishnamurti: Giác tự thấy nó đang giác – lúc đó không phải là giác nữa.

Pupul Jayakar: Chắc ông thấy, ông đã đặt một câu hỏi mà hoàn toàn không thể trả lời được.

Krishnamurti: Bạn có cho rằng cái động này là sự mê lầm của dục vọng không?

Pupul Jayakar: Vâng, cái động này là sự mê lầm của dục vọng.

Krishnamurti: Có thể thấy dục vọng này như một toàn thể không? Tức là thấy chính dục vọng chứ không phải đối tượng của dục vọng? Dục vọng có thể tự thấy như một hấp lực không?

Pupul Jayakar: Dục vọng có thể tự thấy chính dục vọng sao? Khoan đưa vào vấn đề hấp lực.

Krishnamurti: Để hiểu liệu dục vọng có thể tự thấy chính nó không, ta phải thâm nhập vào dục vọng. Dục vọng chỉ tồn tại khi tư tưởng nhập vào cảm giác.

Achyut Patwardhan: Vấn đề này hết sức quan trọng. Ta đang hoạt động trong lãnh vực đó. Bất cứ điều gì hoạt động trong lãnh vực đó...

Pupul Jayakar: Không thể phủ nhận lãnh vực đó.

Krishnamurti: Tất nhiên rồi. Có cái động này. Bao lâu

tôi còn kẹt trong cái động đó, bạn không thể hỏi tôi có thấy cái động đó là giả nguy và từ chối nó.

Pupul Jayakar: Thế thì, tôi phải nhìn vào đâu?

Krishnamurti: Bạn không phải nhìn ngó chi cả. Vấn đề là: dứt động. Hãy khám phá xem, bạn hãy tự mình khám phá xem bằng cách nào chấm dứt cái động ấy. Có thể làm được việc đó không?

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ có thể cắt...

Krishnamurti: Hãy thận trọng khi dùng từ cắt. Người cắt là ai?

Pupul Jayakar: Tôi nghĩ có thể cắt mà không có người cắt.

Krishnamurti: Thế nghĩa là gì? Nói tiếp đi. Đừng làm phức tạp vấn đề. Hãy thấy ai là người cắt. Không có người cắt. Vậy, điều gì xảy ra? Nếu không có người, không có thực thể đứng ra cắt thì...

Pupul Jayakar: Đây là giác.

Krishnamurti: Tất cả chỉ có thế. Chỉ còn có giác. Không có người giác đứng ra giác, cũng không có người giác đứng ra tra xét những gì nó giác. Chỉ có giác – đúng không? Giác cái giả nguy.

Pupul Jayakar: Giác chiếu soi ánh sáng lên cái ảo giả. Chỉ có giác.

Krishnamurti: Chỉ có giác. Hãy bám chặt vào vấn đề này. Ta sẽ vào sâu xem xét giác là gì? Giác không từ, giác không danh, giác không hồi tưởng – là gì? Giác điều gì đó mà ta gọi trực giác là gì? Tôi không thích dùng từ này – xin lỗi. Giác là tuệ quán trực tiếp (*direct insight*).

Pupul Jayakar: Phải chăng đó là vấn đề hoàn toàn tinh thức?

Krishnamurti: Bạn gọi đó là chú tâm?

Pupul Jayakar: Hoàn toàn tỉnh thức là chú tâm.

Krishnamurti: Tất cả là thế.

Pupul Jayakar: Máy tính không bao giờ có thể làm được.

Krishnamurti: Asit cũng hiểu điều đó tuy không nói. Thưa ông, có dứt tưởng được không? Thời gian phải chấm dứt. Đúng chứ?

Achyut Patwardhan: Tôi hiểu.

Ravi Ravindra: Tôi có thể hỏi ông một câu không: Biến cố gì diễn ra khi ta giác bằng tuệ giác?

Krishnamurti: Giác bằng tuệ giác và thế là tế bào não tự chúng thay đổi. Tư tưởng hay niệm có chấm dứt được không khi não bộ bạn còn bị qui định trong thời gian, trong sự động dấy này? Biến cố gì diễn ra khi nhận, quả động, phản động đột nhiên ngưng dứt? Não thay đổi tận gốc. Điều đó tất nhiên phải diễn ra thôi.

Ravi Ravindra: Tôi xin lại hỏi ông câu này nữa: Nếu có cái thấy như thế khiến tế bào não thay đổi, biến cố gì diễn ra sau khi giác?

Achyut Patwardhan: Chỉ có cái não vật chất thay đổi và tôi e rằng nó chết đi.

Krishnamurti: Vì thế, ta phải đi sâu vào vấn đề thức.

Achyut Patwardhan: Thức ấy có chấm dứt cùng với sự chết không? Vậy tất cả sẽ hoàn toàn khác biệt với máy tính...

Krishnamurti: Thưa ông bạn, bạn sẽ diễn giải mọi điều này cách nào với các bạn của bạn vốn là chuyên gia máy tính?

Achyut Patwardhan: Họ cứ tiếp tục làm công việc họ

đang làm – chế tạo những siêu máy tính.

Pupul Jayakar: Từ đó, một câu hỏi nữa nổi lên: Con người phải gia tốc cách nào cái năng lực kia hầu làm phát sinh cái tri giác mới mẻ này?

Achyut Patwardhan: Tôi chỉ có thể thấy cái động này và không làm gì khác nữa cả.

Krishnamurti: Tất cả chỉ có thế.

MADRAS – 31.12.1982

NHÀ XUẤT BẢN THỜI ĐẠI

Nhà B15, Lô 2, Mỹ Đình I, Hà Nội

ĐT: (04)62872617 - Fax: (04)62871730

LỬA GIÁC NGỘ

Bản tiếng Việt: ĐÀO HỮU NGHĨA

Chịu trách nhiệm xuất bản:

BÙI VIỆT BẮC

Biên tập: **THÁI HÀ**

Bìa và trình bày: **NHẤT NHÂN**

Sửa bản in: **DỊCH GIẢ**

Liên kết và giữ bản quyền:

CÔNG TY SÁCH
Thời Đại
THOIDAIBOOKS

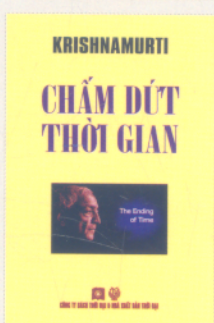
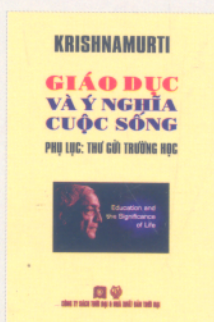
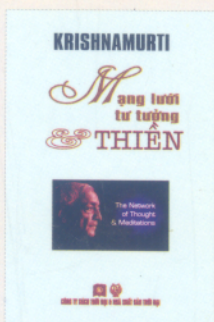
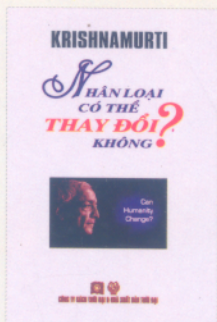
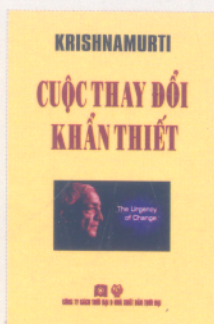
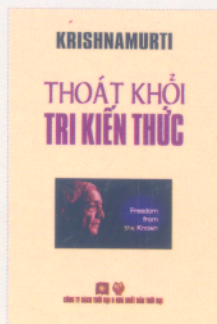
In số lượng : 1.000 bản, khổ 13,5 x 20,5 cm

Tại **CÔNG TY CỔ PHẦN IN KHUYẾN HỌC PHÍA NAM**, Tp.HCM. ĐT: 38164415

Số Đăng ký Kế hoạch Xuất Bản: **477-2009/CXB/31-01/TĐ**

Quyết định Xuất Bản số: **126/QĐ-TĐ**, ngày 20/07/2009.

In xong và nộp lưu chiểu tháng 03 năm 2010.

Thời @

NHÀ SÁCH TRẺ

THOIDAIBOOKSLTD

394 Nguyễn Thị Minh Khai, Q.3, TP.HCM

Website: www.nhasachtre.vn - ĐT: 38344030 - Fax: 38344029 - E-mail: nhasachtre@yahoo.com

8 935081 111302

Giá: 75.000Đ